

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

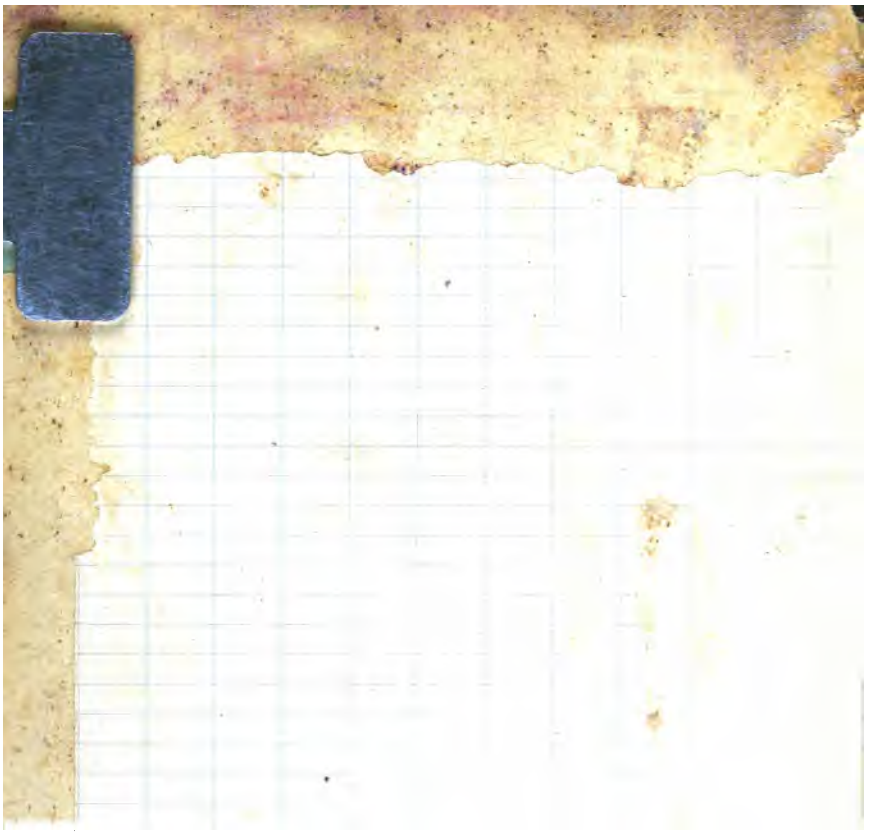
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

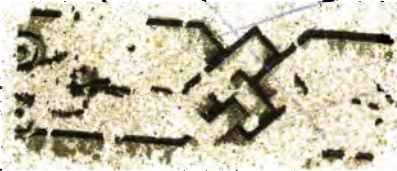
- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

ԳՐԻԾՆԱԿԱՆ
ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ե. ԳԱՎԱՅԵԱՆ

ՔԻՒՐՔՃԻ-ԻԱՆ ՎԱՐԻ ՅԱՐԿ ԹԻՒ 26

ԵՆ

Գրախմբատ Զագնագնչար փողոց Թիւ 20

ՀԱՅԿԱՆ ԱՊՐԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿՈՄԻՏԵ

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

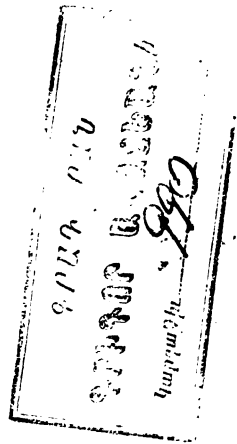
ՀԱՅ ԼԵՋՈՒԻ

ՅՕՐԻՆԵԱՑ

Ա. Մ. ԳԱՐԱԳԱՆԵԱՆ

ՈՐԹՈՐԳՐԱԿԱՆ ԵՎ ԵՐՄՈՒՄԻՆԱԿԱՆ

Կ. ՊՐԼԻՍ

ՅՈՒՐԴԱՆՈՒԹՅԱՆ Ե. ԳԱՎԱՅԵԱՆ

1897

UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARIES

CHAS
CROX
107
1000

Dear Mr. Crox

Thank you

Very truly
yours

7 12 1877

ՅՐԱԴ
ԲՐԲՈՒ
509
02.20.98

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

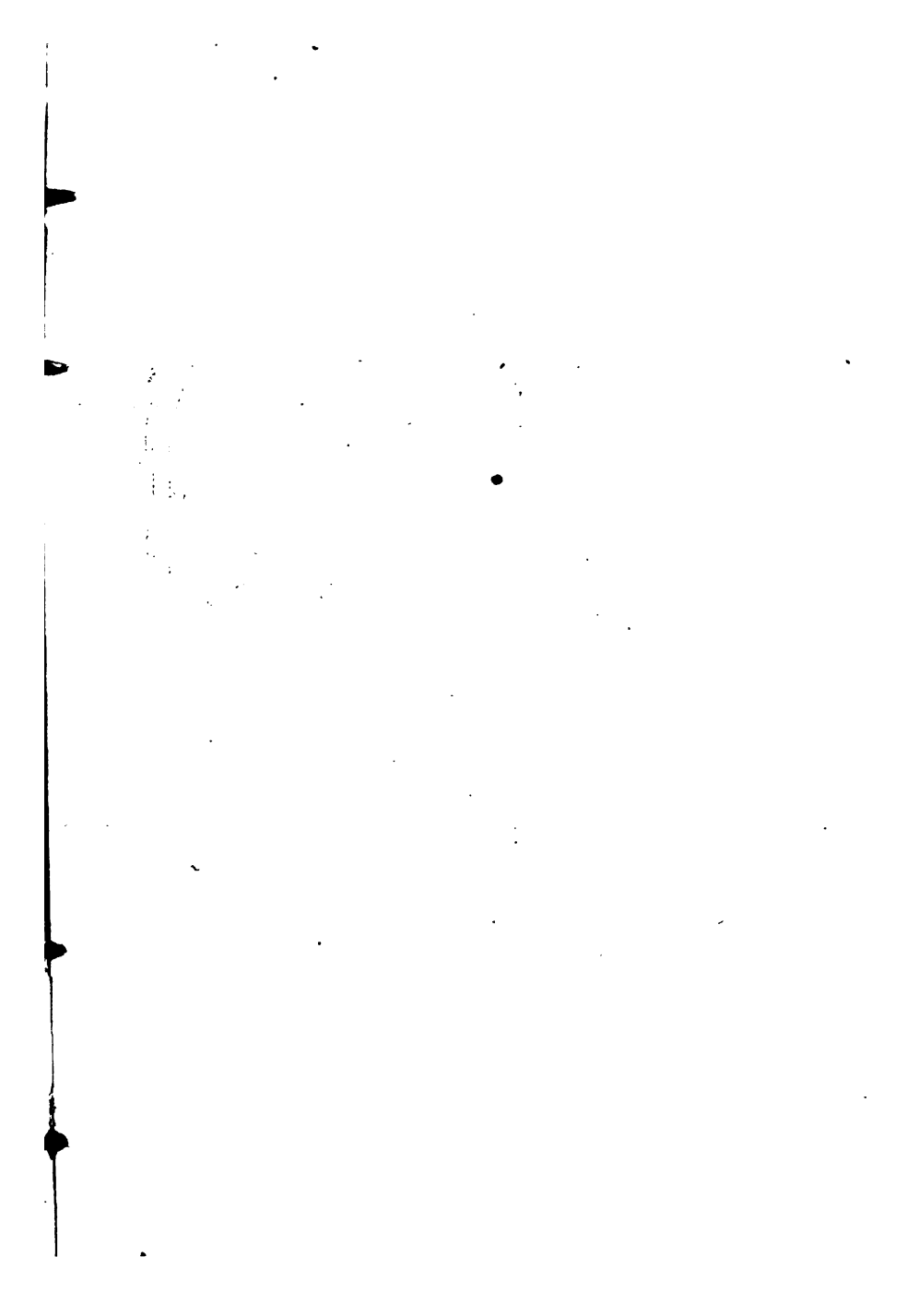
ՌԻՔԵՐՈՐԴ ՏԳԱԳՐՈՒՔԵԱՆ

Այս Գերականութեան ընթացքը տարրեր է մինչև ցարդ հրատարակեալ ընդհանուրութեանց ընթացքէն : Սորա գլխաւոր տարրերութիւնն , և , ինչպէս կը յուսանք , առաւելութիւնն եւս զոր պիտի ունենայ , գէթ ի մասին գործնական կըթուլթեան , յայտ է , որ այս ընդհանուրութիւն կը պարունակէ գործնական հրահանգներ : Ի սմա աշակերտն այս օրէն որ կը սկսի անունը և բայը ճանչնալ , պիտի սկսի նաեւ վարժիլ գանոնք ի գործ ածել :

Գարձեալ յընթացս այս ընդհանուրութեան աշակերտն ոչ թէ , որպէս մինչև ցարդ գրեթէ առհասարակ լինէր , պիտի յոգնի ի միտ առնուլ , միանգամայն և տեսականապէս միայն , իւրաքանչիւր մասին բանի այլ և այլ ձեւերը և բոլոր գիտելիքը , և Համաձայնութեան կանոններուն երկայն շարքը , կամ թէ բանք , ընդհանրական ուսման երկայն ճանապարհն պիտի երթայ ծայր ի ծայր վազելով առանց զկայ և ոգի առնլոյ ուրիք , այլ իւրաքանչիւր հրահանգ պիտի լինի աշակերտին , այն երկայն ընթացից մէջ , իբրև մէն մի օթեան , թէ՛ շունչ և հանգիստ առնուլ տալու նմա , և թէ՛ ստէպ դառնալով նայելու կարճ ճանապարհին վրայ զոր ընալ , և աւելի լաւ ճանչնալու զայն քան զոր ճանչցած էր երբ կ'անցնէր առաջին անգամ : Զոր օրինակ , ընդհանուրութեան բոլորովին անտեղեակ աշակերտն հոս ոչ թէ ի բերան քան թէ ի միտ պիտի առնու անուանց բոլոր հոլովները և հոլովումներն միանգամայն

և թուլթակօրէն , այլ , երբ ուղղականը կը սորվի , պիտի չյուզնի
հասկնալ միանգամայն սեռականը , տրականը , բացառականը , ընդ-
հակառակն յետ ուսմանելոյ և լաւ ի միտ առնելոյ նոցա մին և ընելու
նորա գործնական կրթութիւնը , պիտի անցնի միւսին : Այսպէս
քերականութիւնը դարձրելով ի լինելոյ խառն և տեսական , լինի լաւ
ուսմանելի տակաւ և գործնականապէս :

Որովհետեւ այս քերականութիւնը մասնաւոր կերպով գրաւած է
շատերուն ուշադրութիւնը և բարւոյք ընդունելութիւն գտած է յա-
ջողակ ուսուցիչներէ , կը յաւելունք այս ութերորդ և նոր տպագրու-
թիւնը , և մեր այս աշխատութեան գործնական օգուտը կը հա-
մարինք յլումն մեր փափարանաց :

Ս. Սահակ, եւ Թարգմանիչ վարդապետք .

Գ Ո Ր Ժ Ն Ա Կ Ա Ն

Ք Ե Ր Ա Կ Ա Ն Ո Ւ Ք Ի Ի Ն

Հ Ա Յ Լ Ե Ջ Ո Ւ Ի

Դ Ա Ս Ա :

Լ Ե Ջ Ո Ւ , Ք Ե Ր Ա Կ Ա Ն Ո Ւ Ք Ի Ի Ն , Մ Ա Ս Ո Ւ Ն Ք Բ Ա Ն Ի

Հ Ա Ր Ց Ա Ի Մ Ն . Ի ՞ Ն չ է լ Ե զ ու :

Պ Ա Տ Ա Յ Ի Ա Ն . Լ Ե զ ու կ ը ս ու լ ի ն այն արտաքին նշանները որով մարդիկ իրենց գաղափարները , խորհուրդները և գգացումները կը յայտնեն :

Հ . Արո՞նք են այս արտաքին նշաններուն գլխաւորներն :

Պ . Այս արտաքին նշաններուն գլխաւորներն են յայնչ և ինչ :

Հ . Ի ՞ Ն չ կը կոչուի ձայնիւ կամ գրով բացատրութիւնը :

Պ . Ձայնիւ կամ գրով բացատրութիւնը ի՞նչ կը կոչուի :

Հ . Ի ՞ Ն չ բաներէ կը կազմուի խօսքը :

Պ . Ամէն խօսք կը կազմուի ! Բարեբե . զոր օրինակ՝ Ամեն մարդ երջանկաւիան ինչ էրէ՛ր , Բայց շար ինչը ինչ հասնէն այն . այս խօսքն ինչ բառէ կազմուած է , որ են՝ ա՛մեն , մարդ , երջանկաւիան , էրէ՛ր , Բայց , շար , ինչ , հասնէլ , այն .

Հ. Ի՞նչպէս խօսք կը կազմեն բառերը :

Պ. Բառերը խօսքի մէջ օրէնս իրարու քով դալով կը կազմեն խօսքը :

Եթէ այն օրինաց համաձայն չկազմուին կամ չչարադրուին , անոնց իրարու քով դալով բան չհասկցուիր : Այս օրէնքը քղութիւնն է :

Հ. Ի՞նչ է քերականութիւն :

Պ. Քերականութիւնն այն գիտութիւնը կամ արուեստն է որ այս օրինաց կանոնները կը սորվեցնէ : Այսինքն՝ քերականութեամբ կը սորվինք թէ բառերն ինչպէս շարուելու են որ խօսք կամ նշանակութեան ունեցող խօսք կազմուի :

Հ. Քանի՞ տեսակի կը վերածուին բառերը :

Պ. Լեզուի մէջ հազարաւոր բառեր կը գտնուին , բայց ամէնքն ընդ հետեւի կը վերածուին :

Հ. Ի՞նչ կը կոչուին այս ինը տեսակ բառք :

Պ. Այս ինը տեսակ բառք կ'ըսուին Մասունք բանի , և են՝ Անուն կամ Գոյական , Ածական , Բայ , Յօդ , Դերանուն , Նախորդութեան , Մակբայ , Շարժարար , Միջնորդութեան :

Դ Ա Ս Բ .

Ա Ն Ո Ւ Ն Ե Ի Ա Յ Ա Կ Ա Ն

Ա Ն Ո Ւ Ն

Հ. Ի՞նչ է անուն :

Պ. Անուն կամ գրգռված կ'ըսուին այն տեսակ բառեր որ էրբայն անուններ են . ինչպէս՝ ծառ , ծաղիկ , շուն , մարդ , ևն : Անուններէն ոմանք յարուկ կ'ըսուին , այսինքն մարդոց և տեղերու անուններ , ինչպէս՝ Հայկ , Անի : Ասանք գլխագրով կը գրուին :

Հ. Քանի՞ բան ունի անունը :

Պ. Անունն ունի 1. Հօտը և 2. Թիւ :

Հ. Ի՞նչ է Հոլովն և քանի՞ է :

Պ. Հոլովն անուան մը վերջաւորութեան փոխօրին է , և վերջ է . Ռ-զգական , Սե-ական , Տրական , Հայցական , Բացառական և Գործիական :

Հ. Ի՞նչ է Թիւն և քանի՞ է :

Պ. Թիւն անուան մէջ կամ Վիտ ասելի ցուցնելն է , և երկու է , եղակի և յոհակի : Չոր օրինակ՝ մարդ եղակի է , մարդեր՝ յոհակի :

Այն անուններն որոց եղակին չգործածուիր՝ անհոլական կ'ըսուին , ինչպէս՝ երկն , գետիկ , կամ , ճիւղ , ևն :

Հ. Ի՞նչպէս կը հարկին Հայերէն անունները :

Պ. Հայերէն անուններուն մի մասը կը հարկի բաց ուղղակիանէն և հայցակիանէն միւս հարկներուն մէջ անհոլական անուններու տեղ տեղ կամ լանկ ու , զոր օրինակ .

Ա. ՀՈՒՈՎՈՒԾ

	Եզակի		Յորնակի
Ո-դը:	Բան .	Ո-դը:	Բան-+ .
Սեռ:	Բան-ի .	Սեռ:	Բան-ից .
Տրակ:	Բան-ի .	Տրակ:	Բան-ից .
Հայց:	չ Բան .	Հայց:	չ Բան-ս .
Բաց:	'ի Բան-ի .	Բաց:	'ի Բան-ից .
Գործ:	Բան-իս .	Գործ:	Բան-իս+ .

	Եզակի		Յորնակի
Ո.	Քաղաք .	Ո.	Քաղաք-+ .
Ս.	Քաղաք-ի .	Ս.	Քաղաք-աց .
Տ.	Քաղաք-ի .	Տ.	Քաղաք-աց .
Հ.	չ Քաղաք .	Հ.	չ Քաղաք-ս .
Բ.	'ի Քաղաք-ի .	Բ.	'ի Քաղաք-աց .
Գ.	Քաղաք-ս .	Գ.	Քաղաք-ս+ .

Հ. Ի՞նչ գիտելիք կայ այս հոլովման վրայ :

Պ. Այս հոլովման եզակի գործիականն է , ոմանց՝
իս , և ոմանց՝ սա :

Իսկ յոքնակի սեռականը , տրականը և բացառա-
կանը , ոմանց՝ ից , և ոմանց՝ աց . գործիականը՝ ոմանց
իս+ , և ոմանց՝ ս+ :

Պէտք է գիտնալ Չ. որ ամէն անուան հայցակա-
նին վրայ սովորաբար (չ) նախդիրը կը դրուի , և բա-
ցառականին վրայ՝ ('ի) նախդիրը :

Պէտ է գիտնալ Յ. որ + գիրը յոքնակի ուղղականի
նշանն է , « գիրն՝ յոքնակի հայցականի :

Բ. ՀՈՂՈՎՈՒԾ

	Եզակի		Յորնակի
Ռ.	Գեւ .	Ռ.	Գեւ—տ .
Ս.	Գեւ—ոյ .	Ս.	Գեւ—ոյ .
Տ.	Գեւտ—ոյ .	Տ.	Գեւտ—ոյ .
Հ.	չ Գեւ .	Հ.	չ Գեւ— .
Բ.	'ի Գեւտ—ոյ .	Բ.	'ի Գեւտ—ոյ .
Գ.	Գեւտ—ով .	Գ.	Գեւտ—ով .

Գ. ՀՈՂՈՎՈՒԾ

	Եզակի		Յորնակի
Ռ.	Մով .	Ռ.	Մով—տ .
Ս.	Մով—ու .	Ս.	Մով—ոյ .
Տ.	Մով—ու .	Տ.	Մով—ոյ .
Հ.	չ Մով .	Հ.	չ Մով— .
Բ.	'ի Մով—տ .	Բ.	'ի Մով—ոյ .
Գ.	Մով—ու .	Գ.	Մով—ուտ .

Հ. Ի՞նչ գիտելիք կայ Գ. հողովման վրայ :

Պ. Գ. հողովման անուաներէն ոմանց բացառականք կը լինի ու՛տ , զոր օրինակ՝ զարդ , 'ի զարդ—ուտ :

Դ. ՀՈՂՈՎՈՒԾ

	Եզակի		Եզակի
Ռ.	Հայկ .	Ռ.	Հախիսխմէ .
Ս.	Հայկ—այ .	Ս.	Հախիսխմ—եայ .
Տ.	Հայկ—այ .	Տ.	Հախիսխմ—եայ .
Հ.	չ Հայկ .	Հ.	չ Հախիսխմէ .
Բ.	'ի Հայկ—այ .	Բ.	'ի Հախիսխմ—եայ .
Գ.	Հայկ—ու .	Գ.	Հախիսխմ—եա .

Հ. Ի՞նչ գիտելիք կայ այս հողովման վրայ :

Պ. Այս հողովման տակ կ'երթան յարուստ անուաներ ,

այսինքն՝ մարդոց կամ տեղերու անուններ , որոց յոք-
նակին ընդհանրապէս չգործածուիր :

Ա Յ Ա Կ Ա Ն

Հ. Ի՞նչ է ածական :

Պ. Ածական կ'ըսուին այն անունները որ իրի մը յոգ-
նութիւնները , այսինքն՝ անոր որդիութիւնը կը ցուցնեն .
գոր օրինակ՝ Բարձր (ծառ) , անուշահոտ (ծաղիկ) , կտոր
(շուն) , կենդանի (մարդ) :

1. Հրահանգ .

Աչակերտք հետեւեալ անուններուն մէջ գոյականը և
ածականը որոշեն :

Ընծայ , ժամանակ , նշան , գործ , մեծ , քաջ , հողմ ,
մեղմ (կտոր) , մարդ , տղայ , չար , զգօն (իտե՛ճ) , կարգ ,
ձագ , հող , լի , ունայն (պարտ) , հաց , նոր , հոտ , հօտ
(տիւրիւ) , լայն , նեղ , ոչխար , արջառ (եւ , կով) , հրա-
ման , դատարկ , հրապարակ , ամբոխ , աղքատ , թըշ-
ուառ , աղտ , երկաթ , արծաթ , զգեստ , զարդ , Գնել ,
Տիրան , Միհրան , զոհ , հաճոյ , տգեղ , կանաչ , յօդ
(կտոր) , ազգ , զօրաւոր , տկար , ժամ , ծառ , արդար ,
հեզ , ցեղ , քահանայ , մահ , ծեր , լեզու , թաւ (մաշոք) ,
չքեղ , վատ , աւագան , խրատ , Արամ , վահան , Քա-
յիանէ , Սասյի , ծայր , իր , ուս , ուխտ , գանձ , զօր ,
ճրագ , լուսաւոր , աղօտ , պայծառ , պատերազմ , դայլ
(գործ) , գեղ , որթ (բան) , որթ (ամա) , սան (կտոր) ,
սան (աշկերտ) , փող (պօրտ) , փող (պօրտ) , աղօթք ,
խօսք , միտք , պարտք , կամք , դժոխք , մեղք :

2. Հրահանգ .

Աչակերտք հոլովեն վերի անունները :

Գ Ա Ս Գ .

Բ Ա Յ

Հ. Ի՞նչ է Բայ :

Պ. Բայ՝ կ'ըստուին այն բառերը որ բան մը ընել կամ բան մը լինել կը ցուցնեն , ինչպէս՝ զբել , կարտալ , տաքլ , ննջլ , որ բան մը ընել կը ցուցնեն , և ճարել , սեռալ , շքանալ , որ բան մը լինել կը ցուցնեն :

Հ. Քանի՞ բան ունի բայը :

Պ. Բայն ունի եղանակ , ժամանակ , դէմք և լին :

Հ. Քանի՞ է եղանակը :

Պ. Սղանակը շքո է՝ սահմանական , հրահայտան , սորթո-դասական և աներեսայն :

Հ. Քանի՞ է ժամանակը :

Պ. Ժամանակը բուն երեք է՝ ներկայ , անցեալ և ապագայ : Ներկան կը ցուցնէ այն որ հիմա է , ինչպէս իջ զբե՛ (կոր) . Անցեալը կը ցուցնէ այն որ արդէն եղաւ , ինչպէս՝ զբեջե՛ . Ապագան կը ցուցնէ այն որ դեռ պիտի լինի , ինչպէս՝ պիտի զբե՛ :

Անցեալը կրնի է , անկապար անցեալ և կարգեալ անցեալ : Կը զբե՛ (կոր)՝ անկատար անցեալ է . Գրեջե՛՝ կատարեալ անցեալ :

Գարձեալ ժամանակները երկու դասի են , պարզ և բարդ : Պարզ ժամանակը մէկ է , բաղադրեալն ուրիշ (ՍՄ) բայով կը շինուի : Ջոր օրինակ սեբե՛ , սեբեջե՛ , պարզ են . սեբեալ ե՛ , սեբեալ ե՛ , սեբեալ էջե՛ բաղադրեալ են :

Հ. Քանի՞ է դէմքը :

Պ. Դէմքը երեք է , սուսլն , երկրորդ և երրորդ : Ս՝ առաջին դէմք է , Դ՝ երկրորդ , Ն՝ (այն)՝ երրորդ :

Հ. Քանի՞ է թիւը :

Պ. Թիւը երկու է , ելի՛ , որ կը ցուցնէ մի միայն գոր-

ծող, ինչպէս՝ (կը) «էրե՛», (կը) «էրե՛», (կը) «էրե՛», և յո՛ւսմիջ որ կը ցուցնէ աւելի գործող, ինչպէս՝ (կը) «էրե՛ն», (կը) «էրե՛», (կը) «էրե՛» :

Հ. Քանի՞ տեսակ են բայերը :

Պ. Բայերը երկու տեսակ են՝ գոյական կամ եական բայ, և ածական բայ : Էական բայն է Մ բայը . օւրիշ բոլոր բայերն ածական բայ են :

Հ. Ի՞նչպէս կը խոնարհի էական բայը :

Պ. Էական բայն այսպէս կը խոնարհի :

Ստամանական եղանակ

	Եզակի	Յոթնակի
Ներկայ ժամանակ .	Եմ, ես, է . Եմք, էք, են . Ե՛մ, ե՛ս, է՛, ե՛ք :	
Անկատար անցեալ .	Էի, էիր, էր . Էաք, էիք, էին . Է՛ի, է՛իր, ե՛ք :	
Քատարեալ անցեալ .	Եղէ, եղիր, եղիւ . Եղաք, եղէք, եղին . Ելայ, եւ :	
Ապագոյի .	Եղէց, եղիցիս, եղիցի . Եղի- ցուք, եղիցիք, եղիցին . Պէտէ լինի՛, եւ :	

Հրամայական եղանակ

Եւ .	Լիր, մի լինիր .	Ելէր, յի լինէր .
Յո՛ւ .	Լիրուք, մի լինիք .	Ելէտ, յի լինէտ :

Ստորադասական եղանակ

Եւ .	Իցեմ, իցես, իցէ .	Ե՛մ կամ լինի՛մ, լինի՛ս, եւ :
Յո՛ւ .	Իցեմք, իցէք, իցեն .	

Անորոշ դերբայ

Անի՛րկոյլ .	Անց . ընդուն .	Աղ . ընդուն .
Լինե՛լ, լինե՛լ .	Լեալ, եղեալ, ելած .	Լինե՛լոց, լինե՛լս .

Բաղադրեալ ժամանակներ

- Յարտկ. Նշեալ եմ, եղեալ ես, ևս. Նշած եմ, ևս.
 Փերտկ. Նշեալ էի, եղեալ էիր, ևս. Նշած էի, ևս.
 Ստ. անց. Նշեալ իցեմ, եղեալ իցես, ևս. Նշած եմ, կամ
 եղած լնիմ, ևս.
 Ներկ. ապ. Լինեցոց եմ, լինեցոց ես, ևս. Պէտէ լնիմ,
 պէտէ լնիս, ևս. [ևս.
 Անկա. ապ. Լինեցոց էի, լինեցոց էիր, ևս. Պէտէ լնիմ,
 Ստոր. ապ. Լինեցոց իցեմ, լինեցոց իցես, ևս. Պէտէ լնիմ,
 եւայլն:

ԴԱՍ Դ.

ԼՈՒԾՈՒԾ ԵՒ ՅՕԴ

ԼՈՒԾՈՒԾ

Հ. Ի՞նչ է նախադասութիւն:

Պ. Նախադասութիւն կ'ըսուի խօսք մը որուն մէջ
 դիմաւոր եական բայ, որ բայի և սորոգելի կայ: Բանոր
 յիշե՛ք է, նախադասութիւն է. ե՛ր դիմաւոր էական բայ
 է, քանո՞ւ տէր բայի է, յիշե՛ք ստորոգելի է:

Հ. Ի՞նչ է դիմաւոր և անդիմ բայ:

Պ. Բայի մը այն ժամանակները որ եզակի և յոգե-
 նակի երեւ դէմքը կը ցուցնեն՝ դիմաւոր կ'ըսուին. այս-
 պէս են Ներկայ, անկաբար, կարգեալ, ապառնի ժամանակի-
 ները, և հրամայական ու սորոգասականը. իսկ անորիչ դեր-
 թայը, այսինքն, աներեւոյնը և անցեալ և ապառնի ընդոս-
 նելանիւնները որ դէմք չեն ցուցներ՝ անդիմ են:

Հ. Նախադասութեան մէջ, քայլ, րէք քային և սորոքին ի՞նչպէս կը գիտցուին :

Պ. Բայր միշտ յայտնի է, որ է ե՛ք բայր : Տէր բային ո՞վ կամ է՞նչ հարցմամբ կը գտնուի : Ստորոգելին քնդիտ, որդի՞ հարցմամբ : Յ. Հրահանգին առաջին խօսքին կամ նախադասութեան մէջ, քանոք յիշէ ե, այս հարցումներն ընենք : Է. — ո՞վ կամ ի՞նչ է . — քանոք է . — Բանտը ինչպիսի՞ է . — յիշէ : Ապա քանոք տէր բայի է եին . յիշէ՝ ստորոգելի է քանոքին :

Այսպէս պէտք է լուծել ամէն նախադասութիւն : Տէր բային գրեթէ միշտ գոյական է, այսինքն , ա՛յ մը կամ էք մը : Ստորոգելին ևս գրեթէ միշտ ածական է :

604

Հ. Ի՞նչ է յօդ :

Պ. Յօդ կը կոչուի ն գիրը՝ գրաբարին մէջ, իսկ աշխարհաբարին մէջ ն կամ ը գիրը . ինչպէս, աշխարհաբար՝ տունը, կինը . Գրաբար՝ տունն, կինն :

Հ. Ո՞ր կը գրուի յօդ :

Պ. Յօդը թէ գրաբարին և թէ աշխարհաբարին մէջ կը գրուի անուան ծայրը :

Հ. Բառ մը գրաբարին մէջ երբ յօդ չառնուր :

Պ. 1. Երբ անուն մը սեռ կամ Գեակ կը ցուցնէ, գրաբարին մէջ յօդ չառնուր, աշխարհաբարին մէջ՝ կ'առնու : Անուն մը սեռ կը ցուցնէ, երբ ա՛ն բառը զօրութեամբ կ'իմացուի, զոր օրինակ՝ Բանտը մթին է . Եունը հաւատարիմ է . Ձին արագ է . Մարդը մահկանացու է, կը նշանակեն՝ ա՛ն բանտ, ա՛ն շուն, ա՛ն ձի, ա՛ն մարդ . ուստի այս խօսքերուն մէջ՝ Բանտ, Եուն, ձի, Մարդ, սեռ կը ցուցնեն, ուստի և գրաբարին մէջ յօդ չեն առնուր, թէպէտ աշխարհաբարին մէջ կ'առնուն, զոր օրինակ .

Բանտը մթին է .	Մթն է քանոք
Շունը հաւատարիմ է .	Հասարակ է շուն
Մարդը մահկանացու է .	Մահկանացու է մարդ
Առաքինութիւնը սիրելի է .	Սէրել է առաքինութիւն

2. Երբ անուամբ մը նշանակուած իրը բնութեան մէջ գտնուի է , նոյնպէս գրաբարին մէջ յօդ չառնուր , բայց աշխարհաբարին մէջ՝ կ'առնու : Աստուած բարի է . Արեգակը լուսատու է . Լուսինն աղօտ է . Երկիրը գնդաձեւ է , խօսքերուն մէջ՝ Աստուած , Արեգակ , Լուսին , Երկիր , որ միակ առարկաներ են , գրաբարին մէջ յօդ չեն առնուր , զոր օրինակ .

Աստուած բարի է .	Բարի է Աստուած
Արեգակը լուսատու է .	Լուսատու է արեգակն
Երկիրը գնդաձեւ է .	Գնդաձեւ է երկիր
Լուսինն աղօտ է .	Աղօտ է Լուսին

3. Հրահանգ (*)

Բանտը մթին է . Լուսինն աղօտ է . Զիւնը թանձր է . Անձրեւը լոյծ է . Շունը հաւատարիմ է . Զին արագ է . Երկիրը գնդաձեւ է . Մոզն ընդարձակ է . Մարդը մահկանացու է . Զուրը պաղ է . Օդը թեթեւ է . Առաքինութիւնը սիրելի է . Արեգակը լուսատու է . Աստ-

(*) Այս հրահանգին մէջ մնացեալ բառերը գրաբարին հետ նոյն են .

Աշակերտը թող վերի հրահանգը գրաբարի դարձունէ , ստորագելին բայէն առաջ , եւ տէր բային ետքը գնելով . Թող աշակերտը այս կանոնը չմոռնան , այսինքն՝ ստորագելին առաջ գնել . այս կերպը գրաբարին մէջ սովորական եւ դիրքին է .

Աշակերտը կրնան այս հրահանգին ամէն խօսքը (նախագաստութիւնը) վերի լուծման կանոնին համեմատ լուծել .

ուած բարի է . Հողին անմահ է . Մարմնը նիւթեղէն է . Գարը կարծր է . Յամաքը պինդ է . Մեղանք սեւ է . Ձիւնը ձերմակ է . Խառը կանանչ է . Յակկինթը կարմիր է . Երկինքը կապուտ է . Անիւը կլոր է . Խաղողը զաղցր է . Ազոխը թթու է . Թռչունը թեւաւոր է . Չուկը թեփոտ է . Ռչխարը չորս ոտքով է . Հաւը երկու ոտքով է . Առիւծը հպարտ է . Վազրը անգութ է . Որդը գարշելի է . Նապաստակը շուտ վազող է . Նղէգը դիւրաւ կոտորոյ է . Յղիւսը փռան մէջ եփած է . Աստուած վարձատրող է . Շնորհքը ձրի է :

Պաղ , լով	Կապուտ , կապոյ
Մեղան , խնա+	Չուկ , յոն
Սեւ , սեւ	Կլոր , բուրակ
Ձերմակ , սպիտակ	Դիւրաւ կոտորոյ , դիւրաբեկ
Կանանչ , կանաչ	Փռան մէջ եփած , իրծան
Թեփոտ , ինքնաբեր	Գարշելի , զաղէ
Չորս ոտքով . չորսոտանի	Շուտ վազող , արագոտ
Երկու ոտքով , երկոտանի	Նղէգ , եղէն
Անգութ , անգորոյն	Վարձատրող , գործնատար
Որդ , որդ	Շնորհք , շնորհ

ԴԱՍ Ե՛

(Նյախընթաց դասին շարունակութիւն)

ՏԵՐ ԲԱՅԻ ԵՒ ԹՕԴ

ՏԵՐ ԲԱՅԻ

Հ. Գրաբարին մէջ անեզական տէր բայիներուն ի՞նչ բայ կը տրուի :

Պ. Անկուլան տէր բայիներուն յո՞ւսով բայ կը տրուի :

Երկինքը բարձր է .

Բարձր էն երկին+

Ազօթքը զօրաւոր է .

Հրք էն ազնի+

Ապարանքը (պալատը) փա-

Շեղ էն ապարանք+

ռաւոր է .

Հ. Բայը եզակի՞ թէ յոքնակի կը գրուի , երբ երկու կամ աւելի եզակի տէր բայիներ կան :

Պ. Երբ երկու կամ աւելի եզակի տէր բայիներ կան , բայը նոյնպէս յո՞ւսով կը գրուի :

Շողին և ծուխը թեթեւ են .

Թեթեւ էն շող և ծուխ

Քարն ու երկաթը ծանր են .

Մանր էն քար և երկաթ

Թ Դ

Հ. Վերը (Ռաս Գ-) ըսիր թէ , երբ անուն մը սեռ կամ սեռակ կը ցուցնէ , յօդ (ն գիրը) չառնուր . ապա երբ անուն մը յօդ կ'առնու գրաբարին մէջ :

Պ. Երբ անուն մը ոչ թէ սեռ , այլ որոշակ անհատ կամ անհատներ կը ցուցնէ , այն ատեն յօդ կ'առնու գրաբարին մէջ : Անուն մը որոշակ անհատ ցուցած :

կ'ըսուի, երբ ոչ թէ ասին, այլ այս քն, այս անուն կը նշանակէ, զոր օրինակ . Աստուծոյ լուսաբանն էն, խօսքին մէջ, աստուծոյ բառով ամէն աստղ կ'իմացուի . բայց՝ դասները քոյ եքն, ճամբաները նեղ են, դասաւորն անաշտ է, խօսքերուն մէջ, դասները, ճամբաները, դասաւորը ըսելով՝ ասին դուռ, ասին ճամբայ, ասին դասաւոր չհասկցուիր, այլ՝ կը նշանակէ այս քն դուռները, այս քն ճամբաները, այս անուն դասաւորը :

ՍՆԱ ցուցնող

Որոշեալ անհատ ցուցնող

Օդը բարակ է, Նորք է օդ

Օդն ապականած է, Աղա-
կանաւ է օդն

Ջուրը վազուն է, հասանա-
լի է ջուր

Ջուրը պղտոր է, Պղտոր է
ջուրն

Ձին չորքոտանի է, Չոր-
քանի է յի

Ձին կաղ է, Կաղ է յի

Այս և նախընթաց դասին կանոններուն համեմատ աշակերտք հետեւեալ հրահանգները գրաբարի դարձունեն .

4. Հրահանգ .

Մրկինքը բարձր է . Աստղերը լուսատու են . Դուռ-
ները բաց էին . Ճամբաները նեղ են . Փողոցները շի-
տակ են . Ապակին ջինջ է . Ջուրը յստակ է . Աղբիւրն
առատ է . Սովը սաստիկ է . Հիւանդութիւնը ծանր է .
Կրակն այրող է . Դասաւորն անաշտ է . Իշխանը
խիստ է . Պալատը չքեղ է . Շէնքերը փառաւոր են .
Պարտէզը գեղեցիկ է . Ժողովուրդը շատ է . Ձինուոր-
ները քիչուոր են . Մարդը հարուստ է . Աստուած
ստեղծող է . Հրեշտակները հոգի են . Մատանները
չար են . Դրախտը երանաւէտ է . Տղաք անմեղ են .

Իմաստութիւնը յարգի է . Գիտութիւններն օգտակար են . Եզր , ձին և էջը պիտանի են . Որդիները ժառանգ են . Մառաններն հնազանդ ըլլան , Թագաւորն յաղթող է . Զօրավարը քաջ է . Զինուորներն հաւատարիմ են . Առիւծը զօրաւոր է . Գետինը խոնաւ է . Փայտը չոր էր . Հիւանդութիւնը մահացու է . Բեռը ծանր է . Զգոյշ եղիք . Վստահ եղիր . Ժողովուրդն աղքատ է . Իշխաններն հարուստ են . Մարդը ո՛ր է . Անոնք ո՛վ են . Տղան ո՛վ է . Ուսումն օգտակար է . Մորութիւնն ատեւի է . Աղքատներն հարուստ եղան . Պատմութիւնը ճշմարիտ է . Վկայութիւնները սուտ են . Ճամբան երկայն է . Ժամանակը կարճ է :

Աստղ , սպառ , Յ+ . սփռել	Այրող , կէշ
Դուռ , դռան , Յ+ . դրան	Պալատ , պարտ
Ճամբայ , ճանապարհ	Շէնք , շնորհ , Յ+ . շնորհ
Շիտակ , հարթ (տիւղ)	Փառաւոր , հոյակապ
Հիւանդութիւն , ախար	Բեռ , բեռն , Յ+ . բեռն
Կրակ , հոսք	Անոնք , նոս
Շատ , բազում	Տղայ , ճանակ , Յ+ . ճանկան
Քիչուոր , սկիւռ	Յարգի , պարտական
Մարդ , սր	Եզ , եշն , Յ+ . եշն
Հարուստ , ընդիւ , յիշարան	Զօրաւոր , հզօր
Ստեղծող , սրբիչ	Ուսում , ուսում
Սատանայ , դեմ	Մորութիւն , յոտանիւն

ԼՈՒԹՈՒՄ

Բաց են դրանին . Են՝ էակ . բայ . սկիւն . ներկ . յոք . գ . դէմք . — Ո՛վ են . — Դուռները , Դրանին . Դրունքն տէր բայի է Ենին . այս բառին ն գիրը յօղ է , վստան զի դռանները հոս ոչ թէ ախար դուռ կը նշանակէ , այլ այս

ինչ որոշեալ դուռները : — Դուռները ինչպիսի՞ք են . —
Բայ են . Բայ՝ անսակաս , ստորագելի է Դասս ին :

3. Հրահանգ .

Գրագիրը շուտ գրող է . Սղբ , ոչխարը և այծը եղ-
ջերաւոր են . Պատմուհանը ծիրանի է . Բնակիչները
սեւ են . Բաջ եղիք . Հնազանդ եղիր . Եռայլ մի՛ լը-
լար . Հաւատարիմ ըլլայ . Զգոյշ եղիք . Սղեւինը բարձր
է . Սղէզը դիւրաբեկ է . Տօսախը ցած է . Զիւնն ու
եղեանը ճերմակ են . Գետինը սահուն (խոյզան) է .
Խեղճ եմ . Ողորմելի է . Սրանեցի ես . Նապաստակը
շուտ քալող է . Ապերախտ մ'ըլլար . Մարդը բարերար
է . Սրամակը (սխալան) մեծ էր . Սս վկայ եմ . Դուռն ե-
րաշխաւոր (իեֆէլ) ես . Նա ամբաստանող (բախնի) է .
Անոնք դատաւոր են . Նա դահիճ է . Տէրը վրէժխըն-
դիր է . Պարգեւը ձրի է . Այս շնորհք է . Գիրքը պար-
դեւ է . Պտուղներն ընծայ են :

Գրագիր , Գպի

Շուտ գրող , արտաբեր

Ցած , խոնարհ

Ճերմակ , աչիտակ

Բարերար , երեւոտոր

Ամբաստանող , բարտաւ

Սահուն , լինի

Խեղճ , եղի

Շուտ քալող , արտաբեր

Ապերախտ , երեւոտոր

ապաշտ

Շնորհք , յի

Գիրք , ճարտար

Գ Ա Մ Զ .

Հ. Վերը (Դաս Բ.) ըսիր թէ անուններուն մի մասը կը հոլովի անսւան վերջը զի կամ շնչ մը աւելցունելով : Կան ուրիշ անուններ որ ուրիշ կերպ կը հոլովին :

Պ. Կան անուններ որ հոլովելու ատեն իրենց վերջին վանկը կը փոխեն . այսպէս են է, ը, է-ն և ըզ կամ ըզ վերջաւորած անուններ :

Ե. ՀՈԼՈՎՈՒՄ

	Եզակի	Յորնակի
Ո.	Եկեղեցի .	Եկեղեցի-տ .
Ս.	Եկեղեց-ոյ .	Եկեղեց-եայ .
Տ.	Եկեղեց-ոյ , -ու .	Եկեղեց-եայ .
Հ.	Չեկեղեցի .	Չեկեղեցի-տ .
Բ.	* Եկեղեց-ոյ , -ով .	Եկեղեց-եայ .
Գ.	Եկեղեց-եա .	Եկեղեց-եոտ .

Հ. Այս հոլովման վրայ ի՞նչ գիտելիք կայ :

Պ. 1. Այս հոլովման տակ կերթան բաշմուշակ (մէկէ աւելի վանկէ բազկացեալ) է վերջաւորած անուններ . ինչպէս քոյն , կըն , զին , ևս :

Չ. Հոգի և սրտի բառերուն , և ջի վերջաւորած տեղւոյ կամ ազգի մը վերաբերեալ անձ ցուցնող անուններուն , ինչպէս՝ Իսրայելացի , Հոմայեցի , եւայլն , գործիականը կ'ըլլայ -ով և ոչ եա . և յոքնակին փոխանակ եայ , ետ ըլլալու , կ'ըլլայ -ոյ , -ով . Չոր օրինակ՝ որդի , որդ-ոյ . Գործիական որդ-ով . որդիք , որդ-ոյ , որդ-ով :

(*) Չայնաւորով սկսած անուններուն վրայ փոխանակ էի՝ , նախ գիրը կը դրուի :

Զ. ՀՈՒՈՎՈՒՄ

	Եզակի	Յորնակի
Ո.	Հիմն .	Հիմ-ուն+ .
Ս.	Հիմ-ան .	Հիմ-անց .
Տ.	Հիմ-ան .	Հիմ-անց .
Հ.	չ Հիմն .	չ Հիմ-ունս .
Բ.	'ի Հիմ-անէ .	'ի Հիմ-անց .
Գ.	Հիմ-ամբ .	Հիմ-ամբ+ .

Հ. Ի՞նչ գիտելիք կայ այս հոլովման վրայ :

Պ. 1. Կան անուններ որ ըն չեն վերջաւորիր , բայց այս հոլովման պէս կ'ըլլան , ինչպէս , Տուն , տան . Շուն , շան . Մանուկ , մանկան . Աղջիկ , աղջկան . Անուն , անուան . Պաշտօն , պաշտաման . և այլք :

2. Կան քանի մը ըն (*) վերջաւորած անուններ , որոց սեռականը և տրականը թէ կ'ըլլայ . և յորնակի ուղղականն՝ թէ . զոր օրինակ .

	Եզակի	Յորնակի
Ո.	Գառն .	Գառ-նէ+ .
Ս.	Գառ-նի .	Գառ-անց .
Տ.	Գառ-նի .	Գառ-անց .
Հ.	չ Գառն .	չ Գառ-նի .
Բ.	'ի Գառ-անէ .	'ի Գառ-անց .
Գ.	Գառ-ամբ .	Գառ-ամբ+ .

Այս զարտուղութիւնները վարժութեամբ կը սորվուին :

(*) Քանի մը ը վերջաւորած անուններուն յորնակի ուղղականը՝ ա, և հայցականը՝ ա կը վերջաւորին , ինչպէս՝ Սերմն , սերմանք , սերմանս . Ակն , ականք , ականս (զոհար) , և այլք :

Է. ՀՈՒՈՎՈՒԾ

	Եզակի	Յորնակի
Ո.	Նեղութիւն .	Նեղութիւն- .
Ս.	Նեղութ-եան .	Նեղութ-եանց .
Տ.	Նեղութ-եան .	Նեղութ-եանց .
Հ.	չ Նեղութ-իան .	չ Նեղութ-իանս .
Բ.	ի՛ Նեղութ-ինկ .	ի՛ Նեղութ-եանց .
Գ.	Նեղութ-եամբ .	Նեղութ-եամբ .

Հ. Ի՞նչ գիտեցիք կայ այս հոլովման վրայ :

Պ. Շատ էան վերջաւորած անուններ այսպէս կը հոլովին , ինչպէս . արեան , կորեան , անկեան , որ կ'ըլլան արեան , կորեան , անկեան , եւ . նաեւ ուրիշ քանի մը բառեր , ինչպէս . Մնունդ , ծննդեան . Խորհուրդ , խորհրդեան . Ժողովուրդ , ժողովրդեան . Գալուստ , գալուսեան :

Ը. ՀՈՒՈՎՈՒԾ

	Եզակի	Յորնակի
Ո.	Տարր .	Տար-եր .
Ս.	Տար-եր .	Տար-երաց կամ երց .
Տ.	Տար-եր .	Տար-երաց » »
Հ.	չ Տարր .	չ Տար-եր .
Բ.	ի՛ Տար-երէ .	ի՛ Տար-երաց » »
Գ.	Տար-երբ .	Տար-երտ » երբ .

	Եզակի	Յորնակի
Ո.	Աստղ .	Աստ-եղ .
Ս.	Աստ-եղ .	Աստ-եղաց կամ եղց .
Տ.	Աստ-եղ .	Աստ-եղաց » »
Հ.	չ Աստղ .	չ Աստ-եղ .
Բ.	ի՛ Աստ-եղէ .	ի՛ Աստ-եղաց » »
Գ.	Աստ-եղբ .	Աստ-եղտ կամ եղբ .

Հ. Ի՞նչ գիտելիք կայ ք վերջաւորած անուններէն ոմանց վրայ :

Պ. Ըբ վերջաւորած անուններէն ոմանք հետեւեալ կերպով կը հոլովին :

	Եզակի	Յորճակի
Ո.	Փոքր .	Փոք-ուսէ .
Ս.	Փոք-ուս .	Փոք-ուսնց .
Տ.	Փոքու .	Փոք-ուսնց .
Հ.	չ Փոքր .	չ Փոք-ուսն .
Բ.	ի՛ Փոք-ուսէ .	ի՛ Փոք-ուսնց .
Գ.	Փոք-ուս՛ք .	Փոք-ուս՛ք .

Այսպէս կը հոլովին յանբ, կարծբ, լեանբ, բարնբ, ածականները, և յեր, սոբ, ծարբ, գոյական անունները : Վերջին երեք բառերուն գործիականը կ'ըլլայ մեղու, ասու, ծաղու, և յոքնակին չգործածուիք :

Բարնբ բառին յոքնակի սեռականը, տրականը և բացատականը կ'ըլլան բարննց, և գործիականը՝ բարնսք :

6. Հրահանգ .

(*) Գօտի, ձիթենի, հոգի, ոսկի, ատամն, բեռն, կողմն, տուն, լաւութիւն, կոճղ, մեծատուն, վերնատուն, ճշմարտութիւն, տարի, անձն, տարբ, արկղ, խաչն, դաչն, սուտոր (մանչ զաւակ), գուտոր, կղզի, փարիսեցի, սաղուկեցի, տնեցի, ասր (բուրդ), մեղր, եզր (իկոբ), ակին (իկոբ՝ ծովու, գետի), ձմեռն, ամառն, ձեղուն, տտուն (որչ ձկան ես), ադի (որչ ձիու ես), մասն, մրջիւն, սիւն, կորիւն (յո՛ք գազանի), թռռն, համար :

(*) Աշակերտք հոս նշանակեալ անունները հոլովին .

Դ Ա Ս Է .

ՀՈՒՆՎՄԱՆ ՄԷՁ ԶԱՅՆԱԻՈՐ ԳԻՐԵՐՈՒ

Փ Ո Փ Ո Խ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը

Հ. Հոլովման մէջ անուններուն ձայնաւոր գիրերը միշտ անփոփոխ կը մնան :

Պ. Քաղաձայնով վերջաւորուած անուններուն վերջին վանկին է, եւ, ոյ, է և ու գիրերը, իսկոյնն Հոլովներուն մէջ, այսինքն՝ ուղղականէն և հայցականէն զատ ուրիշ հոլովներուն մէջ, կը փոխուին .

1. է կը փոխուի ի ի . ինչպէս՝

Հանդէս, հանդիսի, հանդիսիւ . Հանդէսք, հանդիսից, հանդիսիւք :

Պարտեզ, պարտիզի, պարտիզիւ . Պարտէզք, պարտից, պարտիցիւք :

Էշ, էշոյ, էշով . Էշք, էշոց, էշովք :

Ձեն, զինու . Ձենք, զինուց, զինուք :

2. եւ կը փոխուի ի ի, ինչպէս՝

Սենեակ, սենեկի, սենեկաւ . Սենեկք, սենեկաց, սենեկօք :

Մատեն, մատենի, մատենիւ . Մատենք, մատենից, մատենիւք :

3. ոյ կը փոխուի ու ի, ինչպէս՝

Ողջոյն, ողջանի, ողջանիւ . Ողջոյնք, ողջանից, ողջանիւք :

Թոյն, Թանոյ, Թանով . Թոյնք, Թանոց, Թանովք :

4. է և ու կը փոխուին ը ի (*), ինչպէս՝

Գիծ, գըծի, գըծիւ . Գիծք, գըծից, գըծիւք :

Բան, բընոյ, բընով . Բանք, բընոց, բընովք :

Ինձ, ընձու . Ինձք, ընձուց, ընձուք :

(*) Ա յս շ սովորաբար չգրուիր :

ՈՒՐԻՇ ԳԻՏԵԼԻՔ

Հ. Ուրիշ ի՞նչ գիտելիք կայ ձայնաւորներու փոփոխութեան վրայ :

Պ. 1. Է- վերջաւորած անուններէն է- մասնիկը խոտորնակ հոլովներուն մէջ ու ի կը փոխուի , ինչպէս՝

Հովիւ , հովուի , (կարդա՛ւ հովվի) , հովուաւ . Հովիւք , հովուաց , հովուօք :

Թիւ , Թուոյ , Թուով . Թիւք , Թուոց , Թուովք :

2. Դեւ անունին մէջ է գիրը կը փոխուի է ի , ինչպէս՝ Դեւ , դելի , դելաց , դելօք :

3. Աստուած բառին վերջին - գիրը կը կորսուի . ինչպէս՝ Աստուած , աստուծոյ , աստուծով :

4. Եւ վերջաւորած անուններուն եւ մասնիկը է ի կը փոխուի , ինչպէս՝ Փախստեւոյ , փախստի , փախըստիւ . Փախստեւք , փախստից , փախստիւք , ևն :

Բայց եւ վերջաւորած տեղացի ցուցնող անուններուն նոյն եւ մասնիկը ու ի կը փոխուի , ինչպէս՝ Ասորեստանեւոյ , Ասորեստանու , Ասորեստանու կամ եւ : Ասոնց յօքնակին կը լինի եւոյ . Ասորեստանեւոյ , Ասորեստանեւոյ :

7. Հրահանգ .

(*) Թուղթ , սէր , պատիւ , Թիւ , անիւ , գրիչ , հուր , մատուռն , Թուչուն , մատեան , ատեան , շունչ , մարմին , մուկն , շուրթն , հովիւ , ջուր , պանիր , հունձ , պտուղ , երէց , պղինձ , զէն , կոչումն , դալուստ , շէն , լոյս , յոյս , ամիս , վայրկեան , սուրբ , մեհեան , հանդէս , ողջոյն , էշ , մանուկ , աղջիկ , դուստր , ծիր ,

(*) Աշակերտք հոս նշանակեալ անունները հոլովնն :

խաւնկ , ինձ (տէլան) , խոստումն , ուսումն , սկիզբն , քիբոն , աշուն , գարուն , մարդիկ , ձեզուն , սենեակ , գլուխ , փոքրիկ , տնիկ , հանգիստ , փախուստ , թաքսւտ , իղձ , ունչ , ունդ , քրիստոնեայ , փախստեայ , աշտեայ , ծնունդ , ժողովուրդ , խորհուրդ :

8. Հրահանգ .

Տունը նոր է . Եկեղեցին հին է . Շոգին և ծուխը թեթեւ են . Անձրեւն և կարկուտը ծանր են . Հոգին զգացող , իմացող , և գործող է . Կինը տրտում էր . Մայրը վշտագին էր . Գոյրը զուարթ է . Մարդիկ և կենդանիները քաղոջ են . Հողը խոնավ է . Նրկիրը բարեբեր է . Դաշտը բերքով լեցուն է . Արտն և պարտէզը պտղաբեր են . Հրեշտակները հոգի են . Ձին կրակոտ է . Շունը հաւատարիմ է . Վարժապետը հմուտ և փորձ է . Աշակերտները կրթեալ են . Կառավարը վարժ է . Էջը դանդաղ է . Նապաստակն արագ է . Քացախը սաստիկ և կծու է . Իւզը լոյծ է . Կրակը թանձր է . Փայտը պինդ է . Քարն և երկաթը կարծր են . Նարինջը գնդակերպ է . Սկաւառակն և անիւը կլոր են . Թաթը կակուղ է . Սժրակն և կճղակը կարծր են . Լեմոնը թթու է . Թեւերն և ոտքերը շարժող են . Լեզուն և աչքերն ասդին անդին դարձող են . Ակուսները հաստատ են . Պատանին հասուն է . Տղան տհաս է . Թռչունները թռչող են . Չորքոտանիները քաղոջ են . Եղջերուն և նապաստակն արագընթաց են . Առիւծն ուժով է . Վագրը փարատող և անգութ է . Ոչխարը հեղ է . Ուղտը հանդարտ է . Էջը համբերող է . Դաւիթ հովիւ էր և թագաւոր եղաւ . Հայկը դիւցազն էր . Արամ քաջ էր . Աստուած կարող է . Պաշտօնեայն հաւատարիմ է . Լեռը դժուարին է :

Զգացող, զխոյան	Քաղոյ, քնայան
Իմացող, իմաստան	Բարեբեր, բերբէ
Գործող, գործմ	Բերքով լեցուն, յտուիկ
Կենդանի, անասան	Կրակոտ, զիրանքած
Վարժապետ, շարքապետ	Ակրտ, արամն, յք արամանոք
Կրթեալ, կերն	Հաստատ, հասար
Սաստիկ, բարի	Ուժով, հզօր
Կարագ, կոքի	Տհաս, իտի
Կար, բարբէ	Թռչուն, հաս
Լեռն, կիրան	Թռչող, թռչուն
Շարժող, շարժան	Փարատող, բէշտիշ
Առդին, անդին դարձող,	Անդուիթ, անգորջի
յեղեղան	Հեղ, իննարն

ԴԱՍ Ը.

ԱՆԿԱՆՈՆ ՀՈՒՎՄՈՒՆԷՔ

Հ. Ամէն անուն վերը յիշուած հոլովմանց պէս կը հոլովի:

Պ. Կան քանի մը սովորական անուններ որոց հոլովմունքը բարբովին տարբեր են:

Հ. Արո՞նք են այս անունները և ի՞նչպէս կը հոլովին:

Պ. Այս անուններն են՝ աք, պէր, հայր, ծայր, եղբայր, տայր, կն, օր, գեղ, պիւ, և կը հոլովին ստապէս:

	Եզակի	Յորնակի
Ռ.	Այր .	Արք .
Ս.	Առն .	Արանց .
Տ.	Առն .	Արանց .
Հ.	ՂԱյր .	ՂԱրս .
Բ.	յ Առնէ .	յ Արանց .
Գ.	Արամբ .	Արամբք .

	Եզակի	Յորնակի
Ռ.	Տէր .	Տեարք .
Ս.	Տեառն .	Տերանց , տեարց .
Տ.	Տեառն .	Տերանց , տեարց .
Հ.	ՂՏէր .	ՂՏեարս .
Բ.	յ Տեառնէ .	յ Տերանց .
Գ.	Տերամբ .	Տերամբք .

	Եզակի	Յորնակի
Ռ.	Հայր .	Հարք .
Ս.	Հօր .	Հարց , հարանց .
Տ.	Հօր .	Հարց , »
Հ.	ՂՀայր .	ՂՀարս .
Բ.	յ Հօրէ .	յ Հարց . »
Գ.	Հարբ .	Հարբք .

	Եզակի	Յորնակի
Ռ.	Քոյր .	Քորք .
Ս.	Քեռ .	Քերց .
Տ.	Քեռ .	Քերց .
Հ.	ՂՔոյր .	ՂՔորս .
Բ.	յ Քեռէ .	յ Քերց .
Գ.	Քերբ .	Քերբք .

	Եզակի	Յորնակի
Ո.	Կին .	Կանայք .
Ս.	Կնոջ .	Կանանց .
Տ.	Կնոջ .	Կանանց .
Հ.	չ Կին .	չ Կանայս .
Բ.	'ի Կնոջէ .	'ի Կանանց .
Գ.	Կանամբ , կնաւ .	Կանամբք .
	Եզակի	Յորնակի
Ո.	Օր .	Աւուրք .
Ս.	Աւուր .	Աւուրց .
Տ.	Աւուր .	Աւուրց .
Հ.	չՕր .	չԱւուրս .
Բ.	չՕրէ .	չԱւուրց .
Գ.	Աւուրբ .	Աւուրբք .
	Եզակի	Յորնակի
Ո.	Գիւղ .	Գիւղք .
Ս.	Գեղջ .	Գիւղից .
Տ.	Գեղջ .	Գիւղից .
Հ.	չԳիւղ .	չԳիւղս .
Բ.	'ի Գեղջէ .	'ի Գիւղից .
Գ.	Գիւղիւ .	Գիւղիւք .
	Եզակի	Յորնակի
Ո.	Տիւ .	Տիւք .
Ս.	Տուրնջեան .	Տուրնջեանց .
Տ.	Տուրնջեան .	Տուրնջեանց .
Հ.	չՏիւ .	չՏիւս .
Բ.	'ի Տուէ , 'ի Տուրնջենէ .	'ի Տուրնջեանց .
Գ.	Տուրնջեամբ .	Տուրնջեամբք .

Հայր ին պէս կը հոլովին յայր և եղբայր . կն ին պէս
կը հոլովին քիկն և առնակն :

Դ Ա Ս Թ.

ՍԵՌՅԱԿԱՆ ՀՈՒՈՎ ՅԱՅԿԱՑՈՒՑԻՉ

Հ. Ի՞նչ կը ցուցնէ սեռական հոլովն :

Պ. Սեռական հոլովն անուան մը քով դրուելով կը ցուցնէ անոր որո՞ւ մը-բերելը . զոր օրինակ՝ Պարտեզին գուռը , խօսքին մէջ՝ պարտեզն սեռական հոլովը կը ցուցնէ թէ գուռը պարտեզն կը վերաբերի կամ պարտեզն է :

Սեռական հոլովն է պատասխան որո՞ւն (քիմի՞ն) հարցման . Որո՞ւն գուռը . — Պարտեզն :

Հ. Ի՞նչ կը կոչուի սեռական հոլովն :

Պ. Սեռական հոլովը հայերէն կը կոչուի յոփկացեալ և անոր վերաբերեալ բառը կ'ըսուի յոփկացեալ :

Հ. Յատկացեալէն առաջ թէ ետքը կը դրուի յատկացուցիչը :

Պ. Գրաբարին մէջ յատկացուցիչը կը դրուի «Ներքո՞ր յատկացեալէն ետքը , թէպէտ աշխարհաբարին մէջ ասոր հակառակն է , զոր օրինակ .

Աշխարհաբար

Գրաբար

Պարտեզին գուռը

Դուռն պարտիզին

Թագաւորին եղբայրը

Նղբայր թագաւորին

Հ. Գրաբարին մէջ յօդը (ն գիրը) յատկացուցչի՞ն թէ յատկացելոյն վրայ կը դրուի :

Պ. 1. Գրաբարին մէջ յօդը կը դրուի յատկացուցչին վրայ . աշխարհաբարին մէջ՝ երկուքին վրայ եւս , զոր օրինակ .

Աշխարհաբար

Գրաբար

Թագաւորին որդին

Որդի թագաւորին

Գարգարէին խօսքը

Բան մարգարէին

2. Բայց եթէ յատկացուցիչը յարուձ անուն է , գրաբարին մէջ յօդը յարկօցելն իւր սխալն է , աշխարհաբարին մէջ՝ երկուքին վրայ եւս , ինչպէս .

Աշխարհաբար	Գրաբար
Հայերուն պատերազմը	Պատերազմն Հայոց
Դաւթին Թագաւորութիւնը	Թագաւորութիւնն Դաւթի

3. Գրաբարին մէջ ոչ յատկացուցչին և ոչ յատկացելոյն վրայ յօդ կը դրուի , եթէ երկուքն եւս յօդ աւանդ անուններ չեն , զոր օրինակ երբ «-» կը ցուցընեն (տես Դաս Դ.) կամ բնութեան մէջ միակ գըտնուող բանի մը անուն են , ինչպէս՝ Աստուած , Արեգակն , Լուսին , Երկիր , և այլն . իսկ աշխարհաբարին մէջ երկուքին վրայ եւս կը դրուի յօդ , զոր օրինակ .

Աշխարհաբար	Գրաբար
Աստուծոյ դատաստանները	Դատաստանք Աստուծոյ
Արեւին ճառագայթները	Ճառագայթք արեգական
Լուսին լոյսը	Լոյս լուսնի
Երկրին շուքը	Ստուեր երկրի
Մարդուն հոգին	Հոգի մարդոյ («-ն մարդու)
Դպրոցներուն տղաքը	Մանկունք դպրոցաց («-ն դպրոցի)

Գ Հրահանգ .

ԳՈՅԱԿԱՆ ՅԱՅԿԱՑՈՒՑՁՈՎ

Պարտէզին դուռը բաց է . Տանը պատուհանները գոց են . Երկրին բնակիչները վայրենի էին . Մառին պտուղը գեղեցիկ էր . Արեւին լոյսը պայծառ է . Լուսնին լոյսն աղօտ է . Տղուն հայրը ծեր է . Թագաւորին զօրքերը հաւատարիմ են . Տէրովը կամքն այս է . Քրոջը տունը մօտ է . Կնոջը որդիքը ստահակ են . Մար-

դուռն խօսքերը խիստ էին . չօրը բարկութիւնը սաստիկ էր . Օրուան հանդէսը մեծ էր . Յորեկուան ժամերը կարճ են . Գիշերուան ժամերը երկայն են . Այս օրուան տաքն աւելի է . Գարնան օրերը զով են . Ամառուան օրերը տաք են . Գեղին բնակիչները մարդասէր են . Թագաւորին հրամանը ստիպողական էր . Քաղցին դուռները պղնձէ էին . Գետին ջուրերը քաղցր են . Մերին խօսքերը խելքով են . Ասոնք քաղաքներուն իշխաններն են . Մովին ձուկերը տեսակ տեսակ են . Գինիին կարասը ծակ է . Նղին սրուակը լեցուն է . Կաթին ամանները պարասպ են . Տեղւոյն դիրքը բարձր է . Որդիներուն պարծանքը հայրերն են . Մայրերը աղջիկներուն պաշտպանն են . Արդարներուն հոգիները երանելի են . Հոովմայեցւոց պետութիւնն ահագին էր . Իսրայելացւոց ազգն ընտրեալ էր . Խրատին խօսքերն ազգու էին . Հայկայ որդիները և թուները քիչ էին . Տրդատայ պատմութիւնը զարմանալի էր . Հռիփսիմէի ընկերները կուսանք էին . Ձեռուներուն և ոտուրներուն մատուրները հինգ հինգ են . Այսօր ուրախութեան տօն է . Ձիթենին հաշտութեան նշան է . Այս տնկուած քարը քաջութեան յիշատակ է . Շարաթը Հրէից հանգստեան օրն էր . Անոր արիւնին հեղումը փրկութիւն կըլաւ . Աստղերուն թիւն անհամար է . Կայսրին իշխանութիւնն ատելի էր . Աղբիւրին ջուրը դառն էր . Անիկա անկիւնի քար եղաւ . Այրերուն և կիներուն թիւը շատ էր :

Պոց , փակու
ուել , արեւել
ազաւոր , արեւոյ
օտ , յերջ
որեկ , արեւ

Այս օր , զՅօրեայ , ընէ
Տաք (գոյ) , արեւ
Աւելի , արասել
Ստիպողական , բռուն
Պղնձէ , պղնձ

Ինչքով, հոնհոնչ	Յրտ, Յրոց
Ասոնք, սոս	Ոսք, սփն, սրին, յսք. սրտ,
Տեսակ տեսակ, այդէ այդէ	սրին
Սղ, իւղ կամ եւղ, իւղս	Մաս, հոն, յսք. հարուտ
Կաթ, կաթն, կաթին	Ելան, Ելանի
Պարապ, Բախուր	Տնկուած քար, սրշան
Թոռ, Թոռն յոք. Թոռուտ,	Հանգիստ, հանգիստ,
Թոռանց	սրան
Ձեռն, Յոն, Յոնի, յսք. Թար, թի	

Լ Ի Թ Ի Ն Մ

Բաց է քառան գործիքն: Է, բայ էակ. սհմ. ներկ. եզ. գ. դէմք. Ո՛վ է — Դուռք. Դուռն՝ գոց, անուն. ուղղ, հողով. աէր բայի էին: Արմն կամ Բնչ բանին գուռք — Պարտիզին. Պորտիքն՝ գոց, ան, սեռ. հող. յատկացուցիչ քառանին: Դուռն է՝ ինչպիսիք. — Բաց, Բաց ածակ. ստորագրի քոչոնին:

10. Հրահանգ .

ՅԱՏՈՒԿ ԱՆՈՒՆ ՅԱՏԿԱՑՈՒԹԻՉ

Յովհաննէսի եղբայրն իմաստուն է. Արշակայ որդին շար է. Պարոտի զքառնչը հիւանդ էր. Յովհաննէսի աները ծեր է. Սաւուղի որդին կաղ էր. Դաւթի զօրավարները քաղ և հաւատարիմ էին. Դեկոսի կեանքը կարն եղաւ. Յակոբայ որդիքը նախանձոտ էին. Նրուսաղեմի պարիսպներն ամուր էին. Հայոց երկիրը պաղարեր է. Հնդկաց լեռները բարձր են. Տրդատայ Թաղաւորութիւնը երկար եղաւ. Նփրատայ

Չուրերը յորդ են . Սողոմի բնակիչներն անզղամ էին .
Աբրահամու ծառաներն հաւատարիմ էին . Արեգական
ճառագայթներն այրող են . Լուսնին լոյսն աղօտ է .
Աստուծոյ դատաստաններն արդար են . Հովին զօրու-
թիւնը ուժով է . Մովին պիքներն ահագին են . Լոյ-
սին բնութիւնը բարակ է . Արդարներուն ճամբաները
չխտակ են . Առիւծին մռնչիւնը ստակալի է . Աստուծոյ
խօսքը ճշմարիտ է . Երկրիս կողմերը չորս են . պրե-
ւեթ , արեւմուտք , հիւսիս և հարաւ . Մովին ջուրն
ազի է . Լեռներուն գլուխները բարձր են . Երկրիս
անդունդները խորունկ են . Աստղերուն հեռաւարու-
թիւնն անբաւ է . Տիեզերքին ընդարձակութիւնն ան-
հուն է . Անձրեւին , ձիւնին և հովերուն օգուար մեծ
է . Արեւին լոյսը և տաքութիւնը շատ կարեւոր են :

Լեռ , լիւան , յաք . վրթի ,	Ուժով , բուռն
քրանց	Բարակ , նուրբ
Այրող , կեղև	Շխտակ , ուղիւ
Հով , հով , հովոյ	Ասկալի , սնու .
Խորունկ , իւր	Տաքութիւն , ջրհասնան
Տիեզերք , սիւղիւր , բաց	Շատ (մակրայ) , յայտ .

Դ Ա Ս Ժ .

ԱՄԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՏՅԱԱԿՆԵՐԸ

Հ. Վերը (Դաս Բ.) ըսիր թէ ածական կ'ըսուի ա-
նուն մը որ իրի մը որդի-սխիանը կամ քնար ըստը կը
ցուցնէ . ամէն ածական որպիսութիւնն կը ցուցնէ :

Պ. 1. Իրի մը որպիսութիւնը ցուցնող ածականներ-
րուն որակական ածական կ'ըսուի . Յն , քոյր , իմաստան ,
որդի , բարի , լաւ , ուղիւն , սեռ- որակական ածական-
ներ են : 2. Բայց կան խոստովան ածականներ որ բանի
մը ինչ կամ անի հոգ ըստը կը ցուցնեն , ինչպէս են
ճի , երկու , երեք , դաս , հարիւր , հազար , եւ այլն :

3. Կան տեսակ մը ածականներ եւս որ բանի մը ո-
րան ինչ կը ցուցնեն , ինչպէս են իճ , Կ , Վեր , Յեր ,
Իւր , որ սորոցական ածական կը կոչուին :

4. Կան ցոյցական կոչուած ածականներ որ են . այս ,
այդ , այն , այն , որոյն , նոյն :

5. Կան տեսակ մը ածականներ եւս որ անորոշ ածա-
կան կը կոչուին , և ասոնք են՝ անհայտ , այլ , իւրատան-
ջիւր , ճիստ , սեռ , ոչ , ինչ , քնար :

6. Կան վերջապէս՝ հորոցական կոչուած ածականներ .
ասոնք են՝ ո՛ր , ո՞ր , ո՞րք , ի՞նչ :

Հ. Ուրեմն քանի՞ տեսակ ածական կայ :

Պ. Վեց տեսակ . 1. Որակական . 2. Թուական .
3. Ստացական . 4. Ցուցական . 5. Անորոշ և 6. Հար-
ցական :

2. ԹՈՒԱԿԱՆ ԱՄԱԿԱՆՔ

Հ. Քանի՞ տեսակ են թուական ածականք :

Պ. Թուական ածականք երեք տեսակ են՝ 1. Բացար-
յակ . 2. Դասական և 3. Անյնորակ :

Հ. Որո՞նք են բացարձակ թուական , և ի՞նչպէս կը հաղովին :

Պ. 1. Բացարձակ թուականներն են՝ 5ի, երկու, երեք, եւ մինչեւ հազար, բիւր, և կը հաղովին անուններուն վերի դրուած հաղովմանց պէս :

Հ. Մի ի՞նչպէս կը հաղովի :

Պ. Մի եզակի միայն կրնայ հաղովիլ , այսպէս .

Ո.	Մի .	Հ.	շՄի .
Ս.	Մից , միւլ .	Բ.	'ի Միւլ .
Տ.	Միւս .	Գ.	Միւլ .

Հ. Երկու , երեք , չորս ի՞նչպէս կը հաղովին :

Պ. Երկու , երեք , չորս՝ յօքնակի միայն ունին և կը հաղովին այսպէս .

Ո.	Երկու .	Երեք .	Չորս .
Ս.	Երկուց .	Երեց .	Չորեց .
Տ.	Երկուց .	Երեց .	Չորեց .
Հ.	շԵրկու .	շԵրեք .	շՉորս .
Բ.	ի Երկու .	ի Երեց .	'ի Չորեց .
Գ.	Երկուս .	Երեքս .	Չորսս .

Հ. Հինգ և ուրիշ թուականք ի՞նչպէս կը հաղովին :

Պ. Հինգէն անդին բոլոր թուական ածականք թէ՛ եզակի և թէ՛ յօքնակի ունին , և հետեւեալ կերպով կը հաղովին .

	Եզակի	Յօքնակի
Ո.	Հինգ .	Հինգս .
Ս.	Հինգի .	Հինգեց .
	Հինգի .	Հինգեց .
	շՀինգ .	շՀինգս .
	'ի Հինգի .	'ի Հինգեց .
	Հինգս .	Հինգս .

	Եզակի	Յորնակի
Ո.	Վեց .	Վեց+ .
Ս.	Վեցի .	Վեցից .
Տ.	Վեցի .	Վեցից .
Հ.	չ Վեց .	չ Վեց- .
Բ.	ի Վեցի .	ի Վեցից .
Գ.	վեցի- .	վեցի-+ .

Հ. Վեցէն անդին մնացեալ թուականք ի՞նչպէս կը հարովին :

Պ. Վեցէն անդին մնացեալ թուականք կը հարովին այսպէս :

	Եզակի	Յորնակի
Ո.	Եօթն .	Եօթն+ .
Ս.	Եօթն .	Եօթնց .
Տ.	Եօթն .	Եօթնց .
Հ.	չ Եօթն	չ Եօթն- .
Բ.	յ Եօթնի .	յ Եօթնց .
Գ.	Եօթնի- .	Եօթնի-+ .

	Եզակի	Յորնակի
Ո.	Ութ .	Ութ+ .
Ս.	Ութի .	Ութից .
Տ.	Ութի .	Ութից .
Հ.	չ Ութ	չ Ութ- .
Բ.	յ Ութի .	յ Ութից .
Գ.	Ութի- .	Ութի-+ .

	Եզակի	Յորնակի
Ո.	Ինն .	Ինն+ .
Ս.	Ըննի .	Ըննից .
Տ.	Ըննի .	Ըննից .
Հ.	չ Ինն .	չ Ինն- .
Բ.	յ Ըննի .	յ Ըննից .
Գ.	Ըննի- .	Ըննի-+ .

	Եզակի	Յորնակի
Ռ.	Տասն .	Տասունդ .
Ս.	Տասն .	Տասունց .
Տ.	Տասն .	Տասունց .
Հ.	չ Տասն .	չ Տասունս .
Բ.	'ի Տասնի .	'ի Տասունց .
Գ.	Տասու՛մք .	Տասու՛մք .

	Եզակի	Յորնակի
Ռ.	Մեասասան .	Մեասասանի .
Ս.	Մեասասանի .	Մեասասանից .
Տ.	Մեասասանի .	Մեասասանից .
Հ.	չ Մեասասան .	չ Մեասասանս .
Բ.	'ի Մեասասանի .	'ի Մեասասանից .
Գ.	Մեասասանի՛ւ .	Մեասասանի՛ւ .

Այսպէս կը հարցնին նաեւ երկուրորեան , երեքուրորեան , շարքուքուրեան , հինգերորեան , վեցուրորեան :

	Եզակի	Յորնակի
Ռ.	Եօթնեւապոսան .	Եօթնեւապոսանդ .
Ս.	Եօթնեւապոսան .	Եօթնեւապոսանց .
Տ.	Եօթնեւապոսան .	Եօթնեւապոսանց .
Հ.	չ Եօթնեւապոսան .	չ Եօթնեւապոսանս .
Բ.	յ Եօթնեւապոսանի .	յ Եօթնեւապոսանց .
Գ.	Եօթնեւապոսան՛ք .	Եօթնեւապոսան՛ք .

Այսպէս կը հարցնին Ռեւերորեան և Իններորեան :

	Եզակի	Յորնակի
Ռ.	Քսան .	Քսանդ .
"	Քսանի .	Քսանից .
	Քսանի .	Քսանից .
	չ Քսան .	չ Քսանս .
	'ի Քսանի .	'ի Քսանից .
	Քսանի՛ւ .	Քսանի՛ւ .

	Եզակի	Յորնակի
Ո.	Հարիւր .	Հարիւր .
Ս.	Հարիւրոյ .	Հարիւրոյ .
Տ.	Հարիւրոյ .	Հարիւրոյ .
Հ.	չ Հարիւր .	չ Հարիւր .
Բ.	'ի Հարիւրոյ .	'ի Հարիւրոյ .
Գ.	Հարիւրով .	Հարիւրով .

Սըխտան , Կառասան , ևս , մինչև Ինստան կը հողովիւն-
տան ին պէս :

Սըկերէր , Երեհարէր , ևս , մինչև Ինհարէր կը հողո-
վին հարէրին պէս :

	Եզակի	Յորնակի
Ո.	Հազար .	Հազար .
Ս.	Հազարի .	Հազարոյ .
Տ.	Հազարի .	Հազարոյ .
Հ.	չ Հազար .	չ Հազար .
Բ.	'ի Հազարի .	'ի Հազարոյ .
Գ.	Հազարու .	Հազարով .

	Եզակի	Յորնակի
Ո.	Բիւր .	Բիւրք .
Ս.	Բիւրու .	Բիւրոյ .
Տ.	Բիւրու .	Բիւրոյ .
Հ.	չ Բիւր .	չ Բիւր .
Բ.	'ի Բիւրի .	'ի Բիւրոյ .
Գ.	Բիւրու .	Բիւրով .

Հ. Որո՞նք են դասական թուականք , և ի՞նչպէս կը
հողովին :

Պ. 2. Դասական թուականք կը ցուցնեն գոյականին
կարէը կամ ուրիշներուն մէջ Կաներորդ ըլլալը .

Առաջին կամ առաջներորդ .	Եօթներեւտասներորդ .
Երկրորդ .	Ութեւտասներորդ .
Երրորդ .	Իններեւտասներորդ .
Չորրորդ .	Քսաներորդ .
Հինգերորդ .	Երեսներորդ .
Վեցերորդ .	Քառասներորդ .
Եօթներորդ .	Յիսներորդ .
Ութերորդ .	Վաթսներորդ .
Իններորդ .	Եօթանասներորդ .
Տասներորդ .	Ութսներորդ .
Մեասասներորդ .	Ինսներորդ .
Երկասասներորդ .	Հարիւրերորդ .
Երեքասասներորդ .	Երկերիւրերորդ .
Չորեքասասներորդ .	Հազարերորդ .
Հնգեասասներորդ .	Բիւրերորդ .
Վեչասասներորդ .	Վերջին .

Ասոնք , բաց առաջին և վերջին բառերէն , կը հոլովին
 +ուր+ բառին պէս . զոր օրինակ .

	եզակի	ցոյնակի
Ո.	Երկրորդ .	Երկրորդ+
Ս.	Երկրորդէ	Երկրորդաց .
Տ.	Երկրորդէ , կամ երկրորդս .	Երկրորդաց .
Հ.	չ Երկրորդ .	չ Երկրորդս .
Բ.	յ Երկրորդէ .	յ Երկրորդաց .
	Երկրորդս .	Երկրորդս+ .

∴ Առաջին և վերջին բնչպէս կը հոլովին :

Ն. Ասոնք կը հոլովին չէր բառին պէս :

	Եզակի		Յորնակի
Ո.	Առաջին .		Առաջին .
Ս.	Առաջնոյ .		Առաջնոյ .
Տ.	Առաջնոյ կամ առաջնած .		Առաջնոյ .
Հ.	շ Առաջին .		շ Առաջին .
Բ.	յ Առաջնոյ կամ յ առաջնոյ .		յ Առաջնոյ .
Գ.	Առաջնով .		Առաջնով .

Հ. Որո՞նք են անձներական թուականք , և Ի՞նչպէս կը հոլովին :

Պ. Անձերպետ կը կոչուին եւթն կամ եօթան վերջաւորած թուականները որ այս ինչ թուոյն ասին ալ կը նշանակեն , ինչպէ՞ս՝ Ասենքին , ասին ալ , երկուքին , երկուսն ալ , և այլն :

Ասոնք յօքնակի միայն կը հոլովին հետեւեալ կերպով .

Ո.	Երկուքն .	կամ	Երկուսն .
Ս.	Երկուցունց .	»	Երկուցուն .
Տ.	Երկուցունց .	»	»
Հ.	շ Երկուքն .	»	շ Երկուսն .
Բ.	յ Երկուցունց .	»	յ Երկուցուն .
Գ.	Երկուսով .		

3. ՍՏԱՅԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆՔ

Հ. Ի՞նչպէս կը հոլովին ստացական ածականք :

Պ. Ստացական ածականք , ի՞ժ , Ի՞նչ , Ի՞նչ , Ի՞նչ , Ի՞նչ , կը հոլովին գէր բառին պէս , քիչ տարբերութեամբ այսպէս .

	Եզակի	Յորնակի
Ո.	Իմ.	Իմ+.
Ս.	Իմոյ.	Իմոյ.
Տ.	Իմում.	Իմոյ.
Հ.	չ Իմ.	չ Իմն.
Բ.	, Իմե.	, Իմոյ.
Գ.	Իմեղ.	Իմեղ.

Այսպէս կը հորովին +, յիբ, յեբ, ի-բ :

4. ՅՈՒՅՈԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆՔ

Հ. Ի՞նչպէս կը հորովին ցուցական ածականը :

Պ. Յոսոյան ածականը այս, այդ, այն, այն, դոյն, նոյն, կը հորովին այսպէս .

	Եզակի	Յորնակի
Ո.	Այս	Այս+ , այս+իլ .
Ս.	Այսբ , այսբիլ .	Այսոյ , այսոյիլ .
Տ.	Այսմ , այսմիլ	Այսոյ , այսոյիլ
Հ.	չ Այս	չ Այս , զայսուիլ .
Բ.	, Այսմ , յայտանի	, Այսոյ , յայտանի .
Գ.	Այսու , այսուիլ .	Այսու , այսուիւ+ .

Այսպէս կը հորովին նաեւ այդ , այն :

	Եզակի	Յորնակի
Ո.	Սոյն .	Սո+ն .
Ս.	Սոբն .	Սոյն , սոյոնոյ .
Տ.	Սմն .	Սոյն , սոյոնոյ .
Հ.	չ Սոյն .	չ Սո-ն .
.	'ի Սմն .	'ի Սոյոնոյ .
..	Սոբն , սոբնի .	Սո+նիւ+ , սոտումիւ+ .

Այսպէս կը հորովին նաեւ դոյն , նոյն :

5. ԱՆՈՐՈՇ ԱՄԱԿԱՆՔ

Հ. Ի՞նչպէս կը հոլովին անորոշ ածականք ափնայն ,
այլ, փն , իւրտանելոր :

Պ. Անորոշ ածականք ափնայն , այլ, կը հոլովին այս-
պէս .

	Եզակի	Եզակի	Յորնակի
Ո.	Ամենայն .	Այլ .	Այլ :
Ս.	Ամենայնի .	Այլոյ .	Այլոյ .
Տ.	Ամենայնի .	Այլոյ , այլո՞ւ .	Այլոյ .
Հ.	չԱմենայն .	չԱյլ .	չԱյլ .
Բ.	յ Ամենայնի .	յ Այլի .	յ Այլոյ .
Գ.	Ամենայնիս .	Այլի .	Այլի .

Ափնայն ածականին յոքնակին չէ սովորական :
Մէս , իւրտանելոր կը հոլովին այլ ին պէս :

Հ. Ի՞նչպէս կը հոլովին ո՞ն , ո՞ , ի՞ն և քն :

Պ. Ո՞ն , ո՞ , ի՞ն և քն կը հոլովին այսպէս .

	Եզակի	Յորնակի
Ո.	Ո՞ն	Ո՞ք
Ս.	Ուրումն	Ուրումք
Տ.	Ումն	Ումք
Հ.	չՈ՞ն	չՈ՞ք
Բ.	յ Ումննէ	յ Ումքէ
Գ.	Ոմամք	Ոմամք

	Յոքնակի	Եզակի Յոքնակի
Ո.	Ոմանք .	Իմն , ինչ .
Ս.	Ոմանց .	Իրիք .
Տ.	Ոմանց .	Իմիք .
Հ.	ՀՈմանս .	ՀԻմն , շինչ .
Բ.	յ Ոմանց .	յ Իմեքէ .
Գ.	Ոմամբք .	Իւիք .

Ե ՀԱՐՑԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆ

Հ. Ի՞նչպէս կը հոլովին հարցականք ո՞ր , ո՞, շէ՞նչ :
 Պ. Ո՞ր , ո՞, շէ՞նչ հարցականք կը հոլովին այսպէս .

	Եզակի	Յոքնակի	Եզակի	Յոքնակի
Ո.	Ո՞վ , ո՞ .	Ո՞յ .	Ո . Ո՞ր .	Ո՞ր . Չի՞նչ .
Ս.	Ո՞ր .	Ո՞ց .	Ս . Որ՞ց .	Որ՞ց . Է՞ր .
Տ.	Ո՞ւմ .	Ո՞ց .	Տ . Որ՞ում .	Որ՞ց . Ի՞մ .
Հ.	ՀՈ՞վ , շի՞ .	ՀՈ՞ց .	Հ . ՀՈ՞ր .	ՀՈ՞ր . Չի՞նչ .
Բ.	յ Ումի՞ք .	յ Ո՞ց .	Բ . յ Ո՞րիք .	յ Որ՞ց . Առ իմէ՞ .
Գ.	Որ՞ով .	Որ՞ովք .	Գ . Որ՞ով .	Որ՞ովք . Ի՞նչ .

Գ Ա Ա Ժ Ա .

ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ԱԾԱԿԱՆԱՑ

Հ. Գոյականէն առաջ թէ ետքը կը դրուի ածականը ,
և ի՞նչպէս կը համաձայնի անոր հետ :

Պ. Ածականն աշխարհաբարի մէջ կը դրուի գոյակա-
նէն առաջ . գրաբարի մէջ սովորաբար կը դրուի երէտ ,
և գոյականին հետ կը համաձայնի Ռոտով և հոլովով . զոր
օրինակ . Իմաստուն որդի , Որդի Իմաստուն , կը հոլովի
այսպէս .

	Եզակի	Յօրնակի
Ո.	Որդի իմաստուն .	Որդիք իմաստունք .
Ս.	Որդւոյ իմաստնոյ .	Որդւոց իմաստնոց .
Տ.	Որդւոց իմաստնոց .	Որդւոց իմաստնոց .
Հ.	ՂՈրդի իմաստուն .	ՂՈրդիս իմաստունս .
Բ.	յ Որդւոյ իմաստնոյ .	յ Որդւոց իմաստնոց .
Պ.	Որդւով իմաստնով .	Որդւովք իմաստնովք .

11. Հրահանգ .

ԳՈՑԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆՈՎ

Խարերայ մարդը խորշելի է . Հնազանդ որդին
սիրելի է . Վատ գինուորն անարդ է . Չափաւոր աշ-
խատութիւնը օգտակար է . Շատ հարստութիւնը վտան-
գաւոր է . Սաստիկ բարկութիւնը վնասակար է . Մա-
զերը ճերմկցած մարդը պատկառելի է . Արդար օրէնքը
մեծարոյ է . Խօսք մտիկ չընող աշակերտը պատժելի
է . Խօսք խառնող մարդն անարդ է . Համատարած
ծովն ահագին է . Մատակ առիւծը կատաղի է . Գիշա-
կեր թռչունները յափշտակող են . Իմ մէկ հատիկ աղ-
ջիկս հոս է . Քու աստուածավախ մայրդ հիւանդ է :

Վախկոտ զինուորը վնասակար է . Մեծ որդին խելացի է . Խելօք տղան սիրելի է . Պզտիկ եղբայրս խելացի է . Չուխայէ վերարկուն պատուած է . Վերի սենեակը մութ է . Ներսի սրահն ընդարձակ է . Անմարդի տեղերը վտանգաւոր են . Մեր նոր տունը շատ հանդիսա է . Խօսք մտիկ ընող տղան յառաջադէմ է . Պարապ խօսքերն ի՞նչ են . Անառիկ լեռները մեր ապաւէնն են . Մովեզերեայ երկիրը բարէօղ է . Հասուն պտուղներն ախորժելի են , տհասներն՝ անախորժ . Երկայն համբան խորտուբորտ է :

Անարգ , խորան	Խոհեմ , զգծ
Չափաւոր , համեօր	Չուխայէ , աստի
Հարստութիւն , մեծաւիւն	Պատուած , պարտադրան
Բարկութիւն , ցասած	Վերի , վերին
Մազերը ճերմկած , սլեօր	Ներսի , ներքին
Խօսք մտիկ չընող , անասր	Անմարդի , ամայի
Խօսք խառնող , աս	Տեղ , րեզ
Աղջիկ (զաւակ) , դասար	Շատ , յոյժ
Յափշտակող , յափշտակել	Հանդիստ , անդորր
Մէկ հատիկ , միամբ	Խօսք մտիկ ընող , հլու
Հոս , ասր	Պարապ , անորի
Ատուածավախ , երկնաշաժ	Խօսք , բան
Վախկոտ , երկնա	Ի՞նչ , զե՞նչ
Մեծ (որդի) , երեց	Անառիկ , ամօր
Խելացի , հանճարել	Բարէօղ , հալածան
Խելօք , մարմար	Տհաս , խակ
Տղայ , մանուկ	Անախորժ , անհամ
Պզտիկ (եղբայր) , կրօնք	Խորտուբորտ , դժոխարէն

Լ Ո Ւ Ծ Ո Ւ Մ

Յ. Խարեբայ մարդը խորշելի է . Խորշելի է այդ Խաբեբայ : Է. էակ. բայ. սահմ. ներկ. եղ. Գ. դէմ. — Ո՞վ է : — Խարեբայ մարդը , այդ Խարեբայ . մարդը , այդ՝ տէր բայի է . Խաբեբայ, ածական է և մարդուն որպիսու- թիւնը կը ցուցնէ : — Խաբեբայ մարդն ի՞նչ է . — Խոր- շելի է . Խորշելի՝ ստորոգելի է Խաբեբայ ճարտուն :

Հ. Ածականը գրաբարին մէջ գոյականէն առաջ չի՞ կրնար դրուիլ :

Պ. Կրնայ դրուիլ, և անատեն կը մնայ անէփօնի , եթէ բաղաձայն է , իսկ եթէ մեղան է , առաջ դրուե- լով եւս կրնայ համաձայնիլ . զոր օրինակ .

Բազմաձայնի անական	Միաձայնի անական
առաջ դրուած	առաջ դրուած
Իմաստուն որդի .	Քաջ որդի .
Իմաստուն որդւոյ .	Քաջի որդւոյ .
չ Իմաստուն որդի .	չ Քաջ որդի .
չ Իմաստուն որդւոյ .	՚ի Քաջէ որդւոյ .
Իմաստուն որդւով .	Քաջիւ որդւով .

Հ. Ի՞նչպէս կը համաձայնին թուական ածականը գոյականին հետ :

Պ. Թուական ածականը կրնան գոյականէն թէ՛ առաջ և թէ՛ ետք դրուիլ, և կը համաձայնին անոր հետ , բայց կ'ուզեն յօքնակի գոյական , բաց ի մէջն որ կ'ու- գէ միշտ եզակի գոյական , զոր օրինակ .

Ա. Այր մի .	կամ	Մի այր .
Ս. Առն միով , միոյ .	»	Միոյ առն .
Տ. Առն միում .	»	Միում առն .
Հ. շ Այր մի .	»	շ Մի այր .
Բ. յ Առնէ միով .	»	՚ի Միով առնէ .
Գ. Արամբ միով .	»	Միով արամբ .

- Ո. Արք երկու , երեք , չորք , հինգ , վեց , եօթն
(ու հինգք , վեցք , եօթանք) .
- Ս. Արանց երկուց , երից , չորից , հնգից , վեցից ,
եօթանց .
- Տ. Արանց երկուց , երից , չորից , հնգից , վեցից ,
եօթանց .
- Հ. շԱրս երկուս , երիս , չորս , հինգ , վեց , եօթն
(ու հինգս , վեցս , եօթանս) .
- Բ. յ Արանց երկուց , երից , չորից , հնգից , վեցից ,
եօթանց .
- Գ. Արամբք երկուք , երիւք , չորիւք , հնգօք , վե-
ցիւք , եօթամբք .

Կ՝

- Ո. Երկու , երեք , չորք , հինգ , վեց , եօթն արք .
- Ս. Երկուց , երից , չորից , հնգից , վեցից , եօթանց
արանց .
- Տ. Երկուց , երից , չորից , հնգից , վեցից , եօթանց
արանց .
- Հ. շ Երկուս , շերիս , շորս , շհինգ , շվեց , շեօթն արս .
- Բ. յ Երկուց , յերից , 'ի չորից , 'ի հնգից , 'ի վեցից ,
յեօթանց արանց .
- Գ. Երկուք , երիւք , չորիւք , հնգօք , վեցիւք ,
եօթամբք արամբք :

x

12. Հրահանգ .

ԳՈՅԱԿԱՆ՝ ԹՈՒԱԿԱՆ ԱՅԱԿԱՆՈՎ

Երեք որդիներու հայր եմ . Մէկ մարդու որդիներ
ենք . Այսօր քառասուն մանկանց տօն է . Հինգ մար-
դու բաժին էր . Երկու եղբայրներու ժառանգութիւն
է . Տասուերկու որդւոց հայր էր . Հոն բիւր զօրաց

բանակ կար . Տասը ծառայի տէր էինք . Եօթը քաղքի իշխան էր . Երեք մարդով եկաւ . Չորս սպասաւորօք գացին . Տասը ընկերներով ինկաւ . Չորս կողմանէ վազեցին . Յիսուն մղոն գացին . Չուրը քառասուն կանգուն բարձրացաւ . Երեսուն օր ետքը տեսանք . Հինգ հազար մարդ կերակրեց . Երկու հարիւր մարդով եկաւ մեր վրայ . Վեց մարդ սպաննեցին . Հոն տասն արմաւենիներ կային . Բանով մը պակաս են . Անիկայ ութսուն տարուան էր . Առատութեան եօթը տարիներէն ետքը՝ եօթը տարի սով եղաւ . Տարւոյն մէջ տասուերկու ամիս կայ . Երեք որդիքն ալ մէկ օրուան մէջ մեռան . Տասնումէկ աշակերտներուն երեւեցաւ . Այս են տասուերկու մարգարէից անունները . Ահա չորս մարգարէներուն գիրքերը . Երկրի չորս ծայրերէն պիտի գան . Երկու աւազակներու մէջտեղ խաչուեցաւ . Եօթանասուն ծերերու ժողով էր . Երկրորդ ամսոյն վերջանալու ատենը . Վեցերորդ տարւոյն լրացած ատենը . Առաջին տղուն անունն ի՞նչ էր . Առաջին տղուն անունը Արշակ էր :

Մարդ , ոյր	Սպաննեցին , ողանին
Կար , եր	Կային , էին
Հոն , անդ	Մէկ բանով , փով իւրի
Եկաւ , եկն	Տարի , տ
Գացին , գնացին	Անիկա , նա
Ինկաւ , անկաւ .	Տարւոյն մէջ , ՚ի որտեղ
Կողմ , կողմն , կողման	Մէկ օրուան մէջ , ՚ի փոստ
Վազեցին , ընկացան	ուր
Ետքը , յետ (սեռականով)	Երեքն . . . ալ , երեւին
Կերակրեց , կերակրեաց	Երեւցաւ , երեւեցաւ
Մեր վրայ , ՚ի վերայ մեր	Գիրք , ճարեան

Ծայր , ծոփ
 Պատի գան , էկեպն
 Մէջտեղ , 'է Տէ
 Խաչուեցաւ , իսկեցաւ

Վերջանալու առեւը , 'է կո-
 րորել
 Լրացած առեւը , 'է քանակ
 Տղայ , յանակ

Լ Ո Ւ Թ Ո Ւ Մ

Երեք որդիներու հայր եմ . Հայր եմ որդւոց երէց . Ե՛մ
 բայ էակ . սահմ . ներկ . եզ . Ա . դէմ : Ո՞վ է . — Ես եմ , ես
 էակ . դեր . Ա . դէմ : եզ . ուղղ . տէր բայի եմին : Ես եմ ,
 ի՞նչ . — Հայր . հայր գոյ . ան . եզ . ուղ . ստորոգելի եմին :
 Ես եմ հայր որո՞ւ . — Որդւոց երէց . որդւոց գոյ . ան . յԵ-
 սեռ . յատկացուցիչ հայրին , երէց թուակ . ածական որ-
 դիին :

Հ . Ի՞նչպէս կը համաձայնին իրենց գոյականներուն
 հետ ստացական ածականք :

Պ . Սրոցակն ածականք դոյականէն թէ առաջ և թէ
 ետքը դրուելով կը համաձայնին անոր հետ խոսով և հո-
 լով , զոր օրինակ .

	եզակի	ցորնակի
Ո .	Տուն իմ .	Տունք իմ (ու իմք) .
Ս .	Տան իմոյ .	Տանց իմոց .
Տ .	Տան իմում .	Տանց իմոց .
Հ .	ՀՏուն իմ .	ՀՏունս իմ (ու իմս) .
Բ .	'է Տանէ իմմէ .	'է Տանց իմոց .
Պ .	Տամբ իմով .	Տամբք իմովք .

	եզակի	ցորնակի
Ո .	Իմ տուն .	Իմ տունք .
Ս .	Իմոյ տան .	Իմոց տանց .
Տ .	Իմում տան .	Իմոց տանց .

- Հ. շիմ տուն . շիմ տունս .
 Բ. յ իմմէ տանէ . յ իմոց տանց .
 Գ. իմով տամբ . իմովք տամբք .

Հ. Անոր , անոնց , իբնոց բառերուն գրաբարն ի՞նչպէս է :

Պ. Անոր , անոնց , իբնոց բառերուն գրաբարն է նորս , նոցս , իբնոցս . ասոնք յատկացուցիչ (սեռական) են և միշտ անփոփոխ կը մնան , գոյականն ինչ հոլով որ ըլլայ . ուստի կ'ըսուի , տուն նորս , տան նորս , ՚ի տանէ նորս , տամբ նորս , տունք նորս , տանց նորս , եւ :

Հ. Ստացական ածական ունեցող գոյականը կ'առնու՞մ յօդ :

Պ. Երբ անուն մը ստացական ածական ունի , յօդ այսինքն ն գիրը «վերաբար» չառնուր գրաբարին մէջ , ուստի՝ Տուն իմ , Եղբայր քո , ըսել բաւական է , փոխանակ ըսելու , Տունն իմ , Եղբայրն քո :

13. Հրահանգ .

ԳՈՅԱԿԱՆ՝ ՍՏԱՑԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆՈՎ

Տունս (*) մեծ է . Ձեր քաղաքն ընդարձակ է . Մեր փողոցը լայն է . Գու ճամբադ շիտակ է . Անոնց

(*) Աշխարհաբարին մէջ եւս է՛, +- , Կր , Յր , եւ ստացականները կը գործածուին , - , ր , շ գրերն եւս գոյականէն վերջը կ'աւելցուին , կամ , եզակիին մէջ մանաւանդ , - , ր , շ միայն կը գործածուին՝ առանց է՛, +- , եր , -նք բառերուն , ինչպէս՝ է՛ տուն- , +- տունք , եր կամ -նք տունք . եւ կամ լոկ՝ տուն- , տունք , տունք . Բայց գրաբար է՛, +- , Կր եւայլն , միայն զնել բաւական է . - , ր , շ , զիրերը գոյականին վերջն աւելցնել հարկաւոր չէ . ուստի չըսուիր , տուն- է՛ , կամ տուն- , տունք +- կամ տունք եւայլն . Այս - , ր , շ զիրերն ուրիշ նշանակութիւն ունին գրաբարին մէջ , ինչպէս ետքը պիտի տեսնենք :

երկիրը պտղաբեր է . Նղբայրներս գիտուն են . Ձեր որդիքը յիմար են . Քու ծառաներդ անմիտ են . Քարեկամներդ տգէտ են . Մեր տուները բարձր են . Իմ որդիս անուշահոտ է . Քու աղջիկդ տգեղ է . Մայրս աստուածավախ է . Նղբայրդ վախկոտ է . Իմ աչակերտս ծոյլ է . Մեր կեանքը կարճ է . Ձեր խօսքերը Կրկայն են . Մեր նոր տունը գեղեցիկ է . Ձեր հին հանդերձները պատուած են . Քու մեծ որդիդ խելօք և խոհեմ է . Իմ պզտիկ եղբայրս զուարթ է . Մեր վերի սրահը շուսաւոր է . Անոր ներսի սենեակը խաւարին է . Անոր աղջիկը մէկ հատիկ է . Ձեր գիրքն աղէկ է . Քու քոյրդ պարկեշտ է . Մեր տղան խելօք է . Անոնց որդին անառակ էր . Մեր գիրքերն օգտակար են . Իմ բարեկամս աղքատ է . Մեր շունը հաւատարիմ է . Անոր լեռները բարձր են . Քու դասդ դըժուարին է . Մեր ծառան հիւանդ է . Իմ անձս տըրտում է . Մեր ճամբան կարճ է . Քու ստակդ շատ է . Անոնց գինին աղէկ է . Իմ հարստութիւնս անչափ է . Որդիս արի և ժրաջան է . Մեր կեանքը երանելի է . Ձեր հանդերձները նոր են . Քու գոհարներդ մեծագին են . Քու կինդ ապերախտ է . Անոնց հանդերձները սեւ էին :

Շիտակ , ուղիղ

Անոնց , նոյա

▶ Նղբայր , եղբայր , յք . եղբար+

Աղջիկ (զաւակ) , գոսոր

Աստուածավախ , երկեղած

Վախկոտ , երկշո

Խօսք , բան

Պատուած , պարտադրան

▶ Մեծ (որդի) , երեց

Խելօք , յոտվարծ

Խոհեմ , զիծ

Պզտիկ (եղբայր) , կրտսեր

Վերի , վերին

Ներսի , ներքին

Մէկ հատիկ , միամբ

Գիրք , ճարտան

Աղէկ , ուղիւ

Դաս , ուսումն

Ստակ , արծաթ
Հարստութիւն , Բժնութիւն
Արի , Իսկ
Ժրաջան , Ժէր

Գոհար , ակն , յք . ակն
Մեծագին , Կարողակն
Ապերախտ , Կարծր
Հանդերձ , Գէտար

ԼՈՒԹՈՒՄ

Տունս մեծ է . Մեծ է քան ի՛ . Է բայ էակ . սահմ.
ներ . եզ . Գ . դէմ : Ո՞վ է . — Տան ի՛ է . քան գոյ . ան .
եզ . ուղղ . տէր բայի է ին . ի՛ ստացական ածական
քան ին : Տուն իմ է է՞ն . — Մեծ , Բժ որակ . ած . ստորոգելի քան ին :

Հ . Յուցական ածականք ի՞նչպէս կը համաձայնին իրենց գոյականին հետ :

Պ . Յուցական ածականք այ , այդ , այն գոյականէն թէ առաջ և թէ ետք կրնան դրուիլ : Եթէ առաջ դրուուին , կարճ հարկերը կը գործածուին (տես Դաս Ժ . Յուցական ածականաց հղովման օրինակը) . իսկ եթէ (ինչպէս սովորաբար կ'ըլլայ) գոյականէն ետքը կը դրուուին , երկայն հարկերը կը գործածուին , և գոյականին վերջը « , դ , ն գիրերը կ'աւելցուին , այսինքն՝ եթէ ցուցականն այ է , « գիրը կ'աւելցուի գոյականին վերջը . եթէ ցուցականն այդ է , դ գիրը . եթէ այն է , ն գիրը , և նախորդները թէ գոյականին և թէ ածականին վրայ կը կրկնուին :

Յուցական՝ ստոյ զրոյս
Եզակի

Ո . Այս տուն .
Ս . Այսր տան .
Տ . Այսմ տան .
Հ . շԱյս տուն .
Բ . յ Այսմ տանէ .
Գ . Այսու տամբ .

Յուցական՝ նտրը զրոյս
Եզակի

Տունս այս .
Տանս այսորիկ .
Տանս այսմիկ .
շ Տունս շայս .
՛ Տանէս յայսմանէ .
Տամբս այսուիկ .

	Յորնակի	Յորնակի
Ո.	Այս տունք .	Տունք՝ այսոքիկ .
Ս.	Այսց տանց .	Տանց՝ այսոցիկ .
Տ.	Այսց տանց .	Տանց՝ այսոցիկ .
Հ.	ՉԱյս տունս .	ՉՏունս՝ Չայսոսիկ .
Բ.	յ Այսց տանց .	յ՛ Տանց՝ յ այսցանէ .
Գ.	Այսու տամբք .	Տամբք՝ այսոքիւք .

Հ. Փոխանակ այ, այդ, այն ցուցականներու գրաբարին մէջ շատ անգամ ի՞նչ կը գործածուի :

Պ. Փոխանակ այ, այդ, այն ցուցականաց գրաբարին մէջ շատ անգամ , , դ , ն (*) գիրերը միայն կը դրուին գոյականին վերջը . զոր օրինակ , փոխանակ ըսելու , Տունս այս , Տունդ այդ , Տունն այն , կրնայ ըսուիլ Տունս , Տունդ , Տունն :

14. Հրահանգ .

ԳՈՅԱԿԱՆ՝ ՅՈՒՑԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆՈՎ

Այս տունը բարձր է . Այս մարդիկը թշնամի են . Այն երկիրն անմարդաբնակ է . Այս տեղս հանգիստ է . Այդ պարտէզը գեղեցիկ է . Այն տղաքը խօսք մտիկ ընող են . Այս զինուորները հնազանդ են . Այդ խօսքերը պարապ են . Այն պարիսպները անառիկ են .

(*) Ասկէ կը տեսնուի որ , , դ , ն , գիրերուն պաշտօնը գրաբարին եւ աշխարհաբարին մէջ տարբեր է . տունս , տունդ , տունն՝ աշխարհաբարին մէջ կը նշանակէ ի՛ տունս , իսկ տունդ , իսկ տունն , կը նշանակէ՝ տունը . իսկ գրաբարին մէջ՝ տունս , տունդ , տունն , կը նշանակէ՝ տունը , այդ տունը , այն տունը : Կամ թէ ըսենք , , դ , ն , նարհաբարին մէջ ի՛ , իսկ ստացական ածականաց տեղը բռնեն , իսկ գրաբարին մէջ՝ այ , այդ , այն ցուցական ածականաց տեղը :

Այս ջուրերը յորդ են . Այն գետը պզտոր է . Այդ տեղը բարէօդ է . Այս պտուղներն հասած են . Այն կողմերը լեռնային են . Այս երկիրը դաշտային է . Այս ճամբաները խորտուրտ են . Այդ խօսքերն հանճարեղ են . Այն մարդիկը պանդուխտ են :

Այս խօսքերը ճշմարիտ են . Այդ բարկութիւնը արդար է . Այն ստակը մերն է . Այս տղաք իմն են . Այս գիրքերը քուկդ են . Այդ կիներն ո՞վ են . Այս գիրքը լեցուն է . Այս քաղաքը պզտիկ է . Այդ պարտէզը մեծ չէ . Այս լեռները բարձր են . Այդ տղան իմ եղբայրս է . Այդ աղջիկը մէկ հատիկ (աղջիկ) զաւակ է . Այս տղաքը ձեր որդիքն են :

Մարդիկը , ար+	Ճամբայ , ճանապարհ
Անմարդաբնակ , ամայի	Ստակ , արծաթ
Հանդիստ , խաղաղ	Գիրք , ճարտան
Տեղ , տեղի	Գուկդ , ք
Խօսք մտիկ ընող , հըս-	Լեցուն , լի
Պարապ , անորի	Պզտիկ , փոքր
Անառիկ , ամուր	Չէ , չէ թիւ
Բարէօդ , հովասան	Մէկ հատիկ , փամօր
Հասած , հասուն	(Աղջիկ) զաւակ , դուստր
Խորտուրտ , դժուարէն	Որդիք , որդիք

Լ Ո Ւ Թ Ո Ւ Մ

Այս տունը բարձր է : Բարձր է դաս : Է բայ . էակ . սահմ . ներկ . եզ . Գ . դէմ : Ո՞վ է . — Տուն է . դաս գոյ . ան . եզ . ուղղ . տէր բայի էին , « ցուցական նշան , փոխանակ այս ցուցական ածականի : Տուն է է՞նչ . — Բարձր . Բարձր որակ . ած . ստորոգելի դասին :

15. Հրահանգ .

ՅԱՅԿԱՅՈՒԹԻՉ ՍՏԱՅԱԿԱՆ , ՅՈՒԾԱԿԱՆ ԵՒ
ՈՐԱԿԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆՈՎ

Եղբորս հանդերձները նոր են . Ձեր տղոցը կօշիկներն հին են . Մեր երկրին հողը պտղաբեր է . Ձեր պարտէզին ծառերը շատ են . Մեր Աստուծոյն ողորմութիւնը շատ է . Ձեր աղօթքին զօրութիւնը մեծ է . Քու ծառաներուդ խօսքերը տկար են . Այս տունին յարկը բարձր է . Այս քաղքին բնակիչները շատ են . Այն մարդոց ստակը քիչ է . Այն ծառաներուն տէրը խիստ է . Այն քաղքին պարիսպներն ամուր են . Այն գետին ջուրերը յորդ են . Այդ կնոջը որդին խելացի է . Այս ջուրին ակը պղտոր է . Այն աղբիւրին ջուրը պաղ է . Այդ բարեկամներուն խօսքերը քաղցր են . Այս ծառերուն պտուղներն հասուն են . Այն երկրին օդն առողջ է . Այն ճամբուն երկայնութիւնը չափազանց է . Այն տղուն մահը ժամանակէն առաջ էր . Այս մարդուն չարութիւնը շատ մեծ է . Այս կնոջ բարեգործութիւններն հռչակեալ են :

Քաջ մարդու որդի է . Իմաստուն ծառայի տէր է . Բարի մարդու կին է . Հարազատ եղբոր քոյր եմ . Մեծ քաղքի բնակիչ ենք . Բարեբարոյ կնոջ այր է . Հզօր թագաւորի բարեկամ եմ . Մեծամեծ բանակներու զօրավար է . Իմաստուն վարժապետի աշակերտ է . Ազնիւ հօր որդի է . Բարեպաշտ մօր աղջիկ էր . Երկնաւոր թագաւորին ծառաներն ենք . Արբահամ շատ ծառաներու տէր էր . Հնազանդ որդիներու բնութիւնն այս է . Այս անտառը վայրենի գազաններու բնակարան է . Գէշ մարդու կին եմ . Արդար հոգիներու բնակարան է :

Շատ , բողոժ
 Խօսք , բան
 Ստակ , արծաթ
 Գիչ , սկիւռ
 Խելացի , հանճարեղ
 Այ , ուն
 Պաղ , ղով
 Չափազանց , կարէ

Ժամանակէն առաջ , րարտած
 Շատ մեծ , անհնարէն
 Բարեգործութիւն , լաւութիւն
 Վարպետ , ճարտար
 Բնութիւն , բար
 Աղջիկ , դուստր
 Բնակարան , բնակութիւն
 Գէշ , ժանր

Լ Ա Ր Թ Ա Ր Մ

Նոր են հանդերձե՛ր եղբօր ի՞նչ . Են , բայ էակ . սահմ . ներկ . յք . Գ . դէմք . — Ո՞վ կամ ի՞նչ բաները են . — Հանդերձները . Հանդերձ , գոյ . ան . յոք . ուղղ . տէր բայի են ին : Արճեն հանդերձները . — Եղբօրս . Եղբօր ի՞նչ , սեռ . հոլ . ի՛ ստաց . ածականով , յատկացուցիչ հանդերձիին : Հանդերձները են ի՞նչ . — Նոր . Նոր , ած . ստորոգելի հանդերձիին : Այսպէս մնացածները :

Հ . Անորոշ ածականք գոյականէն առաջ թէ՛ ետքը կը դրուին , և ի՞նչպէս կը համաձայնին :

Պ . Բաց ածականէ , որ սովորաբար գոյականէն առաջ կը դրուի և անփոփոխ կը մնայ , ուրիշ անորոշ ածականք սովորաբար գոյականէն ետքը դրուելով անոր հետ մէկտեղ կը հոլովին , այսպէս .

Եզակի

Ո .	Այր այլ .	Այր ոմն կամ ոք .
Ս .	Առն այլոյ .	Առն ուրումն կամ ուրուք .
Տ .	Առն այլում .	Առն ումնն կամ ումք .
Հ .	չԱյր այլ .	չԱյր ոմն կամ ոք .
Բ .	չ Առնէ այլմէ .	չ Առնէ ումննէ կամ ումքէ .
Գ .	Արամբ այլով .	Արամբ ոմամբ .

Յորնակի

Ո.	Արք այլք .	Արք ոմանք .
Ս.	Արանց այլոց .	Արանց ոմանց .
Տ.	Արանց այլոց .	Արանց ոմանց .
Հ.	չ Արս այլս .	չ Արս ոմանս .
Բ.	, Արանց այլոց .	, Արանց ոմանց .
Գ.	Արամբք այլովք .	Արամբք ոմամբք .

Ասոնցմէ ոմանք գոյականէն առաջ եւս կրնան գըր-
ուիլ և հոլովիլ, զոր օրինակ .

Այլ տուն , այլոց տան , այլով տամբ , եւ :

Հ. Որ հարցական անունն ի՞նչպէս կը համաձայնի
գոյականին հետ :

Պ. Որ հարցական ածականը գոյականէն առաջ գըր-
ուելով կը համաձայնի , զոր օրինակ .

	Եզակի	Յորնակի
Ո.	Ո՞ր տուն .	Ո՞ր տունք .
Ս.	Որո՞ց տան .	Որո՞ց տանց .
Տ.	Որո՞ւմ տան .	Որո՞ց տանց .
Հ.	չ Ո՞ր տուն .	չ Ո՞ր տունս .
Բ.	, Որմէ՞ տանէ .	, Որո՞ց տանց .
Գ.	Որո՞վ տամբ .	Որո՞վք տամբք .

Հ. Ով կամ " և յիւր ի՞նչ բառի հետ մէկտեղ կը
գործածուին :

Ո կը գործածուի ո՛ր բառին հետ և կը նշանակէ
- չ որ : Չիւր կը գործածուի իւր բառին հետ միայն ,
ը նշանակէ ի՞նչ բան : Ո՞ր ո՛ր , և յիւր իւր կը հոլովին
կասին այսպէս .

Եզակի	Յորնակի	Եզակի
Ո. Ո՞ր ոք .	Ո՞ք ոմանք .	Ձի՞նչ ինչ .
Ս. Ո՞ր ուրուք .	Ո՞յց ոմանց .	Է՞ր իրիք .
Տ. Ո՞ւմ ումք .	Ո՞յց ոմանց .	Ի՞մ իմիք .
Հ. շՈ՞ր ոք .	շՈ՞յս ոմանս .	Ձի՞նչ ինչ .
Բ. յՈւմի՞՞ ումքէ .	յՈ՞յց ոմանց .	յ Իմի՞ իմքէ .
Գ. Որո՞վ ոմամք .	Որո՞վք ոմամք .	Ի՞ն իւիք .

16. Հրահանգ .

ԳՈՅԱԿԱՆ՝ ԱՆՈՐՈՇ ԵՒ ՀԱՐՑԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆՈՎ

Ուրիշ աշխարհի բնակիչ են . Ուրիշ կերպով խօսեցաւ . Այրի կնկան մը որդի էր . Ուրիշ քաղաքներէ եկած ենք . Քանի մը մարդոց հանդիպեցանք . Ատիկա ուրիշ մարդու (տր.) տուէք . Ձերինը ո՞ր տունն է . Ո՞ր քաղքէ էք . Ո՞ր համարձակութեամբ անոր առջեւը պիտի ելնես . Իո՞ւն ի՞նչ մէկն ես . Ի՞նչ բանով կարօտ է . Ո՞ր (ի՞նչ) աչքով պիտի նայիս . Ո՞ր (կամ ի՞նչ) մարդու որդի է ատիկա . Անիկա բոլոր երկրիս տէրն է . Հայաստանի բոլոր քաղաքներէն եկան . Ուրիշ տիրոջ (տր.) ծառայենք . Ատիկա ուրիշ վարպետի գործ է . Ատիկա ի՞նչ բանի (տր.) օգտակար է .

Կերպ , օրինակ	Պիտի ելլես , ելլե՛ս
(կնկան) մը , ո՞ն	Բոլոր , ամենայն
Եկած ենք , եկեալ եմք	Հայաստան , Հայ+
Քանի մը , ո՞ման+	Եկան , եկէն
Հանդիպեցանք , հանդիպեցա՛տ	Ծառայենք , ծառայեցա՛տ
Անոր առջեւը , առաջի նորս	Վարպետ , ճարտար

Լ Ո Ւ Թ Ո Ւ Մ

Ուրիշ աշխարհի բնակիչ են . Բնակչւ են պոյ աշխարհի :
Են , բայ . էակ . սհմ . ներկ . յք . Գ . դէմ : Ո՞վ են . —
Նոտ , էակ . դեր . Գ . դէմ . յք . ուղղ . տէր բայի եհն ,
զօրութեամբ կիմացուի : Նոքա են , ի՞նչ . — Բնակչւ ,
զոյ . ան . ուղղ . ստորագելի նոտին : Նոքա են բնակիչ ,
ի՞նչ բանի . — Այլ աշխարհի . աշխարհի , զոյ . ան . եզ .
սեռ . յատկացուցիչ քնակչին , ոչ անորոշ ած . աշխարհին :

Դ Ա Ս Ժ Բ .

Դ Ե Ր Ա Ն Ո Ւ Ն

Հ . Ի՞նչ է Դերանուն :

Պ . Դերանուն կը կոչուին քանի մը բառեր , որ կը
դրուին խօսքին մէջ արդէն յիշուած անուան մը տեղ ,
զոր օրինակ .

Թագաւորը և անոյ զինուորները .

Տեսա՞ք այն մարդը ոչո՞ւն որդին իմ աշակերտս է :

Այս խօսքերուս մէջ . անոյ , ոչո՞ւն , դերանուն են .
առաջինը կը յարաբերէ Թագաւորը , երկրորդը՝ մար-
դը , փոխանակ ըսելու . Թագաւորը և Նոտաւորչն՝ զին-
ուորները . Տեսա՞ք այն մարդը , այն յարո՞ւն որդին իմ
աշակերտս է :

Հ . Քանի՞ տեսակ դերանուն կայ :

Պ . Չորս տեսակ դերանուն կայ . էական կամ անյնա-
նապական , ցոյցական և յարաբերական :

Հ . Որո՞նք են էական դերանուն :

Ե . էական դերանուն են , ես , դու , նա : Ես կը ցու-

ցընէ առաջին դէժ, այսինքն՝ խօսողը . դա՛ երկրորդ
դէմք, այսինքն՝ այն առ որ խօսքը կ'ուղղուի . նա՛ եր-
րորդ դէմք, այսինքն՝ այն որոյ վրայ կը խօսուի :

1. ԷԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

Հ. Ի՞նչպէս կը հոլովին էական դերանուանք :

Պ. Էական դերանուանք կը հոլովին այսպէս .

	Ա. ԴԵՄՔ		Բ. ԴԵՄՔ	
	Եզակի	Յօքնակի	Եզակի	Յօքնակի
Ո.	Ես .	Մեք .	Դու .	Դուք .
Ս.	Իմ .	Մեր .	Քո .	Ձեր .
Տ.	Ինձ .	Մեզ .	Քեզ .	Ձեզ .
Հ.	չիս .	չՄեզ .	չՔեզ .	չՁեզ .
Բ.	, ինչէն .	'ի Մէնջ .	'ի Քէն .	'ի Ձէնջ .
Գ.	ինեւ .	Մեօք .	Քեւ .	Ձեօք .

	Գ. ԴԵՄՔ	
	Եզակի	Յօքնակի
Ո.	Նա .	Նոքա .
Ս.	, որա .	Նոցա .
Տ.	Նմա .	Նոցա .
Հ.	չՆա .	չՆոսա .
Բ.	'ի Նմանէ .	'ի Նոցանէ .
Գ.	Նովաւ .	Նոքօք .

Հ. Քանի՞ է երրորդ դէմքի դերանուանք :

Պ. Երրորդ դէմքի դերանուան է երեք . ա, դա, նա : Սա կը ցուցնէ այն որ մօտ է . դա՛ այն որ հեռուն է . նա՛ կը ցուցնէ այն որ քաջակայ է :

Հ. Կայ երրորդ դէմքի ուրիշ դերանունն :

Պ. Երրորդ դէմքի դերանունն է նաեւ Ին, էր, որ կը հոլովի այսպէս .

Եզակի

Յորնակի

Ո. Ինքն .

Ինքեանք կամ իւրեանք .

Ս. Ինքեան կամ իւր կամ իւրեան .

Ինքեանց » իւրեանց .

Տ. Ինքեան կամ իւր կամ իւրեան .

Ինքեանց » իւրեանց .

Հ. շինքն .

շինքեանս » շիւրեանս .

Բ. յինքենէ կամ յիւրմէ .

յինքեանց » յիւրեանց .

Գ. Ինքեամբ կամ իւրեւ կամ իւրեամբ .

Ինքեամբ » իւրեամբ .

2. ՍՏԱՑԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

Հ. Որո՞նք են ստացական դերանունն :

Պ. Ստացական դերանունն են, էմ, ամ, մեր, յեր, էր : (Ասոնց հոլովման կերպը տես Դաս Ժ. 3. Ստացական ածականն) :

3. ՅՈՒՑԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

Հ. Որո՞նք են ջուլցական դերանունն :

Պ. Յուլցական դերանունն են, այս, այդ, այն : (Ասոնց հոլովման կերպը տես Դաս Ժ. 4. Յուլցական ածականն) :

4. ՅԱՐԱՐԵՐԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

Հ. Ի՞նչ է յարարերական դերանունն :

Պ. Յարարերական դերանունն է «բ կամ » : (Ասոր հարովման կերպը տես Դաս Ժ. 6. Հարցական ածական) :

Հ. Ստացական դերանունանք ի՞, +, Ռբ, Յբ, Իբ . և ցուցական դերանունանք այ, այբ, այն, դերանունն են թէ՛ ածական :

Պ. Սրացական և ցուցական դերանունանք թէ՛ ածական են և թէ՛ գոյական : Ածական են, երբ գոյականի մը հետ են . իսկ երբ առանց գոյականի մինակ կը գործածուին, դերանուն են : Ձոր օրինակ, երբ կ'ըսես՝ Տուն ի՞, ի՞ տունս . ի՞՝ ածական է . երբ կ'ըսես՝ ի՞ է տունս : Այս տունն ի՞նչ է, կամ, Տուր ինձ ղի՞նչ, ի՞նչ ինձի տուր, ի՞՞ դերանունն է : Նոյնպէս, երբ կ'ըսես՝ Տունս այ, այ տունը . այ՝ ածական է . երբ կ'ըսես՝ Այս է մատեան թո, այ է թու գիրքդ . այ՝ դերանունն է :

Հ. Ուրիշ ի՞նչ գիտեղիք կայ ստացական դերանունանց վրայ :

Պ. Ստացական դերանունանք ի՞, իմինս . +, քուկինդ . Ռբ, մերինը . Յբ, ձերինը . Իբ, իրենը . ինչպէս նաեւ Նբ, անորը . Նայ, անոնցը . Իբիանց, իրենցը, երբ տէր բայի են, յոքնակիի մէջ + գիրը կ'առնուն, և միշտ Ն յօդով կը գործածուին . բայց երբ ստորոգելի են, այս երկու գիրերը չեն առնուր . զոր օրինակ .

Իմինս աղէկ է, քուկինդ Բարոտ է ի՞նչ, +այն կամ +այբ՝ դէ՛լ է .

Մերինները հնազանդ են, Հնազանդ են Ռբին, Նոյնայն՝ անոնցներն անհնազանդ .

Այս տղայքն իմս են .

Այդ գիրքն անորն է .

յոթ
սրահակ
Ի՞նչ են ճանկունս
Նորս է մարեանդ

17. Հրահանգ .

ԻԱԿԱՆ ԵՒ ՍՏԱՑԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒԱՆՔ

Ես քու բարեկամդ եմ . Դուն իմ ծառաս ես . Ան իմ եղբայրս է . Մենք ձեր ընկերներն ենք . Դուք մեր օգնականն էք . Անոնք իմ տղաքս են . Այս երկիրը ձերն է . Այդ գետը մերն է . Իմ որդիներս ասոնք են . Իմ որդիս գեղեցիկ է , քուկինդ տղեղ է . Ձեր խօսքերն արդար են , անոնցն անիրաւ են . Ատոնք մզ են . Ասոնք իմ աղջիկներս են . Այս դպրոցին աշակերտներն ասոնք են . Իմ անունն այս է . Անոր խօսքերն ասոնք են . Ձեր որդւոյն վարպետն ես եմ . Այս եկեղեցւոյն շինիչն այս է . Դուն մարգարէ մ'ես . Ատիկա մեղաւոր է . Մենք արդար ենք . Այս գեղեցիկ ամարանոցն իմս է . Այս տունին բոլոր կարասին անորն է . Այդ տղան քուկդ է . Անիկա իմ եղբորորդիս է . Դուք մեր սիրելիներն էք . Քու տղաքդ անհնազանդ են , իմիններս խօսք մտիկ ընող են . Ատիկա ճերմակ է . Իմինս սեւ (եւեր) էր :

Անոնք , նոտ

Ասոնք , սոտ

Քուկինդ , քուկդ , տյր

Անոնցը , նոյոյն

Ատոնք , քոտ

Ասոնք , սոտ , այստիկ

Վարպետ , վարպետ

Մը , ո՞ն

Անհնազանդ , ին

Խօսք մտիկ ընող , հլո

Ճերմակ , սպիտակ

Սեւ , թուի

Լ Ի Ի Ի Ի Ի Ի

Ես քու բարեկամը եմ. բարեկամ +ս եմ ես. Եմ, էակ. բայ. սահմ. ներկ. եզ. Ա. դէմք. — Եմ, ո՞վ, — Ես. ես, էակ. դեր. Ա. դէմք. Տէր բայի Եմին. — Ես եմ, ի՞նչ. — Քու բարեկամը, բարեկամ +ս. բարեկամ, գոյ. ան. եզ. ուղղ. ստորոգելի եմին. +ս, ստաց. ած. բարեկամին:

Ատոնք ո՞վ են. Ո՞վ են դո՞ւս. Են, էակ. բայ սահմ. ներկ. յք. Գ. դէմք. Են, ո՞վ. — Ատոնք, Դո՞ւս. դո՞ւս՝ էակ. դեր. յք. ուղղ. Գ. դէմք, Տէր բայի Ենին. Ո՞վ, հարցական անուն, ստորոգելի դո՞ւսին:

Այս գեղեցիկ ամարանոցն իմն է. ի՞մ է ամբանոցս քեզիցի. է, էակ. բայ. սահմ. ներկ. եզ. Գ. դէմք. — Ո՞վ է, — Այս գեղեցիկ ամարանոցը, ամբանոցս քեզիցի՝ Ամբանոց՝ Տէր բայի էին. « ցուցական ած. այսի տեղ. քեզիցի՝ որակական ած. ամբանոցին: Այս գեղեցիկ ամարանոցը որո՞ւ է. իմն, ի՞մ է. է՛ս ստացական դեր. ստորոգելի ամարանոցին:

Դ Ա Ս Ժ Գ .

ԱԾԱԿԱՆ ԲԱՅ , ՍԵՌԻ ԻՆԴԻՐ

Հ. Քանի՞ տեսակ են ածական բայերն , այսինքն՝ ե՛հական բայէն զատ ուրիշ բայեր (տես Դաս Գ.) :

Պ. Ածական բայերը երկու տեսակ են , Ներգործական և Չերգ :

Հ. Ո՞ր բայերը ներգործական են :

Պ. Ներգործական են այն բայերը՝ որ հայցական հոլով կ'ուզեն ամբողջ իմաստ տալու համար . զոր օրինակ երբ կըսեմ՝ *լը տէրե՛մ* , *կ'ուտե՛մ* , *լը գրե՛մ* , ամբողջ իմաստ չեմ յայտներ . քանզի չեմ յայտներ թէ լը՛ կը սիրեմ , թը՛ քան՛ կ'ուտեմ , կամ կը գրեմ . բայց երբ կըսեմ՝ կը սիրեմ քարեկան . կ'ուտեմ հոջը . կը գրեմ նախը՛ քարեկան , հոջը , նախը՛ բառերը *լը տէրե՛մ* , *կ'ուտե՛մ* , *լը գրե՛մ* բայերուն իմաստը կ'ամբողջացունեն : Ամէն բայ որ այսպէս հայցական հոլով կրնայ ունենալ՝ ներգործական բայ է : Ներգործական բայերուն այս հայցականը կը կոչուի *տէրե՛մ* , *կ'ուտե՛մ* :

Հ. Ո՞ր բայերը չէզոք են :

Պ. Չէզոք են այն բայերը որ Սեռի խնդիր չեն կրնար ունենալ , կամ առանց սեռի խնդրոյ ամբողջ իմաստ կը յայտներն , ինչպէս՝ *լը մանա՛մ* , *լը դարտե՛մ* , *լը նստե՛մ* , *լը տեսե՛մ* :

Ուստի գիտնալու համար թէ բայ մը ներգործական է թէ չէզոք , ընելու է լը՛ կամ թը՛ քան հարցումը . եթէ կը յարմարի բային իմաստին , այն բայը ներգործական է . ապա թէ ոչ՝ չէզոք է : Չոր օրինակ՝ կրնանք ըսել . կը սիրեմ . — զո՞վ կամ ի՞նչ . կ'ուտեմ — ի՞նչ . կը գրեմ — ի՞նչ . — կը ծեծեմ — զո՞վ . կը պատմեմ — ի՞նչ . ապա՝ *լը տէրե՛մ* , *կ'ուտե՛մ* , *լը գրե՛մ* , *լը ծեծե՛մ* ,

Իւ պարտիս, ներգործական են: Բայց չենք կրնար ըսել. Կը քնանամ — զո՞վ կամ ի՞նչ. կը դառնամ — զո՞վ կամ ի՞նչ. Կը պտտիմ — զո՞վ կամ ի՞նչ. Կը նստիմ — զո՞վ կամ ի՞նչ. ուրեմն իւ բնանամ, իւ դառնամ, իւ պարտիս, իւ նորիս, չէզոք են:

Հ. Հայերէնի մէջ բայերը քանի՞ կերպ վերջաւորութիւն ունին:

Պ. Հայերէնի մէջ բայերը չորս կերպ վերջաւորութիւն ունին. Ե՛ս, Կը սիրե՛մ, Ի՛նչ, Կը խօսե՛մ. Ա՛ս, Կա՛ղար. Ո՛ւս, Կը թողար: Այս չորս կերպ վերջաւորութեանց Չորս Լծորդութեան կ'ըսուի. Սէբե՛՛ առաջին լծորդութեան բայ է. Խօսե՛՛ երկրորդ լծորդութեան. Աղար՛՛ երրորդ. Թողար՛՛ չորրորդ:

Դ Ա Ս Ժ Դ .

Ա. ԼԾՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԲԱՅԵՐ. ՇԱՐՄԴՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳ

Հ. Ի՞նչպէս կը խոնարհին առաջին լծորդութեան բայերը:

Պ. Առաջին լծորդութեան բայերէն ոմանք ե՛մ կը վերջաւորին, ինչպէս՝ սիր-ե՛մ. ոմանք եւս անե՛մ կը վերջաւորին, ինչպէս՝ հատ-անե՛մ: Ասոնց խոնարհման կերպն է այս .

Սահմանական եղանակ, ցերկայ

Սիր-եմ, իւ յիբե՛մ.	Հատ-անեմ, իւ կորե՛մ
Սիր-ես	Հատ-անես
Սիր-է	Հատ-անէ
Սիր-եմք	Հատ-անեմք
Սիր-էք	Հատ-անէք
Սիր-են	Հատ-անեն

Անկատար անցեալ

Սիր-էի , իւ յերէի .	Հատ-անէի , իւ յերէի .
Սիր-էիր	Հատ-անէիր
Սիր-էր	Հատ-անէր
Սիր-էաք	Հատ-անէաք
Սիր-էիք	Հատ-անէիք
Սիր-էին	Հատ-անէին .

Կատարեալ անցեալ

Սիր-եցի , յերցի .	Հատ-ի , յերցի
Սիր-եցեր	Հատ-եր
Սիր-եաց	Ե-հատ , հատ
Սիր-եցաք	Հատ-աք
Սիր-եցէք	Հատ-էք
Սիր-եցին	Հատին

Ապառնի

Սիր-եցից , յերի յերի .	Հատ-ից , յերի յերի .
Սիր-եսցես	Հատ-ցես
Սիր-եսցէ	Հատ-ցէ
Սիր-եսցուք	Հատ-ցուք
Սիր-եսիք	Հատ-իք
Սիր-եսցին	Հատ-ցին

Հրամայական

Սիր-ես , յերի	Հատ , յերի
Մի սիր-եր	Մի հատ-աներ
Սիր-եսցէք	Հատ-էք
Մի սիր-էք	Մի հատ-անէք

Թափաբանական

Սիր-իցեմ , յերի .	Հատ-անիցեմ , յերի .
Սիր-իցես	Հատ-անիցես
Սիր-իցէ	Հատ-անիցէ

Սիր-իցե՛ճք

Հատ-անիցե՛ճք

Ար-իցե՛ք

Հատ-անիցե՛ք

Սիր-իցե՛ն

Հատ-անիցե՛ն

ԱՆԵՐԵՆՈՅՔ

Սիր-ե՛ւ, «իբե՛ւ»

Հատ-անե՛ւ, իբե՛ւ

ԱՅԵՏԱՅ ԵՆԳՈՒՆԵՒՈՒՅԻՒՆ

Սիր-ե՛աւ, «իբ»

Հատ-ե՛աւ, իբ»

ԱՊՊՈՒՆԻ ԵՆԳՈՒՆԵՒՈՒՅԻՒՆ

Սիր-ե՛լոց, «իբե՛լ»

Հատ-անե՛լոց, իբե՛լ»

Հ. Գիտնալու հարկաւոր ի՞նչ բան կայ առաջին լծորդութեան բայերուն վրայ :

Պ. Ե՛մ վերջաւորած բայերէն «ծե՛մ, քե՛րե՛մ և հանե՛մ՝ հատանեմք» պէս կը խոնարհին, ուստի պէտք է ըսել՝ ած-ի, բեր-ի, հան-ի . ած-ից, բեր-ից, հան-ից . հրա-ած, բեր, հան, փոխանակ ըսելու ած-իցի, բեր-իցի . ած-իցից, բեր-իցից . ած-ե՛ա, բեր-ե՛ա, եւ :

Ընդհակառակն, քանի մը անե՛մ վերջաւորած բայեր, ինչպէս՝ դարձանե՛մ, սերձանե՛մ, ժամանե՛մ, կը խոնարհին սիրեմք» պէս, դարման-իցի, սերման-իցի, և այլն . քանզի ասոնց արմատներն են դարձան, սերման, ժաման : Հարկանե՛մ բային ի գիրը կտարբերակն, ապառնայն, հրամայականքն և անցելոյն մէջ կը կորսնցնէ ի գիրը և կ'ըսուի՝ Հարի, հարից, հար, հարեալ . և ոչ հարիի, հարիից և այլն :

ՅԱՐԿԱՐԻՒԹԵԱՆ ԿԱՐԿԸ

Հ. Շարադրութեան մէջ ի՞նչ կարդաւ շարուելու են տէր բային, բայը և սեռի խնդիրը :

Պ. Սովորաբար նախ ԳԵՐ Բայքն կը դրուի, ապա Բայը, և ապա՝ «ե»-ի ինդիքը :

Հ. Միշտ դրուելու է տէր բային :

Պ. Հայերէն թէ՛ գրաբար և թէ՛ աշխարհաբար դերանուն տէր բայիները , ես , դու , նա . ի+ , դու+ , նո+ , սովորաբար յայտնի չեն դրուիր , այլ ընկերայն , կամ զգրութեան միջոցով կ'իմացուին . ուստի կրօնքն՝ Բարեկամն և յիշեմ , Չանունս Կերպրեցի , Չիս Իմեցի , փոխանակ ըսելու՝ Ես կը սիրեմ բարեկամս , Անունս կերպրեցին զանունք , Իսկ խաբեցիր զիս : Այսպէս իմացիր նաեւ գրաբարը :

(*) Բժշկեմ , և Բժշկեմ	Բրեմ , երկրէ քերել
Արտասուեմ , իս լամ	Պեղեմ , քորոսած հողը դուրս
Կեղեքեմ , և հարստահարեմ , հանել	
և Կողպեմ	Մաղեմ , և յաղեմ

18. Հրահանգ .

ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ ԲԱՅՑ՝ ՍԵՌԻ ԻՆԴՐՈՎ

Կը սիրեմ բարեկամներս . Հայրը կը խրատէր իւր որդին . Ընկերներս զիս կ'ատեն . Մայրն իւր աղջիկը կը խնամէ . Մեր ծառաներն ղրկեցինք . Յղբայրդ քեզ կը կանչէ . Ձեզի (հյց.) կ'աղաչեմ . Հայրս գրեց այս թուղթը . Սենեկին դուռը գոցեց . Մեր ընկերները սիրենք . Իւր բարեկամներն հրաւիրեց . Չանունք կերակրեցին . Իմ օրէնքներս մերժեցին . Չիս խաբեցիր . Պահէ զանունք . Մեզ պահպանէ . Մառին պտուղները քաղեցինք . Իւր տունը շինեց . Աշտարակը կործանեցին . Իրենց ուսուցանեցին կազմեցին . Քուրճը պարպեցինք . Չանունք արձակեմ . Վարժապետն իւր ստահակ աշակերտը կը պատժէ . Աստուած մեզ պիտի փրկէ . Իրենց գերիներն ազատեցին . Ոստիկանները գողը կը

(*) Աշակերտը հետեւեալ բայերէն մի կամ աւելի գրով խոնարհեն :

մնտուեն . Ձին ծախեցի . Գիրքը գնեցինք . Մեր հայրն այս պարտէղը գնեց . Իւր բոլոր բարեկամները կանչեց . Աինն իւր դրացիները կը կանչէ . Հովիւներն ոչխարները կ'արածեն . Ես կը մատնեմ զնա . Քահանայապետն իւր հանդերձը պատուեց . Այս կինն իւր տղաքը կը սիրէ . Իմ եղբայրներս և քոյրերս կը սիրեմ . Քու ծաղիկներդ ոռոգեցիր . Խմիններս և քուկիներդ ոռոգեցի . Քոյրս իրեններն ոռոգեց . Մշակներն երկիրը կը գործեն . Իւր դործը կատարեց . Յորենը ժողվէնք . Յարդն այրեցին . Ամբոխը ցրուեցին . Քաղաքը նուաճեց . Իւր արցունքները սրեց . Լաթերդ մի աղտոտեիր . Փողոցը շտկեցին . Իւր տունը զարդարեց . Անոր ձեռքերն ու ոտքերը կապեցին . Մեր մեռելները թաղեցինք . Անոր ծնկուղները ջարդեցին . Այծին ձագն եփեց . Տանը դուռը կը զարնէր . Տղան մկրտեցին . Իւր բոլոր ունեցածը վատնեց . Աստուած Աբրահամը օրհնեց :

Աղջիկ , դասոր
Մառայ , սպասար
Ղրկեմ , առախեմ , յղեմ
Կանչեմ , կոչեմ
Գոցեմ , գալեմ
Իրենց , իւրեանց
Պարպեմ , թափեմ
Աղատեմ , աբխալեմ
Փնտռեմ , ինդրեմ
Մախեմ , վաճառեմ
Ոչխար , իւն յը . իւնչն
Պատուեմ , պարտուեմ
Տղայ , մանուկ յը . մանկուան
Խմիններս , իմին

Քուկիներդ , քոյր
Իրենները , իւր
Յորեն , ցորեան
Արցունք , արբաստ
Լաթ , յար
Աղտոտեմ , աղբեղեմ
Շտկեմ , յարդարեմ
Մեռել , հաւա
Ծնկուղները , բարձր
Ջարդեմ , իւրբալեմ
Այծի ձագ , սու
Ջարնեմ , բաղեմ
Բոլոր , ախայ
Ունեցածը , ինչ

ԼՈՒԹՈՒՄ

Սէրէ՛ շքութիւն ի՛ . Սէրէ՛՛ բայ ներդ . Սահմ . ներկեզ . Ա . դէմ . —Ո՞վ կը սիրէ . —Ն՝ էակ . դեր . տէր բայի Սէրէ՛ին , զօրութեամբ կ'իմացուի : Սիրեմ՛ զո՞վ . — շքութիւն ի՛ , իմ բարեկամներս . շքութիւն՝ գոյ . անեզ . հայց . սեռի խնդիր Սէրէ՛ին . ի՛՛ ստաց . ամական քրտիւն ին՛ :

(*) Հարկանեմ , շքեմ՝ Արկանեմ , իւ գնեմ (գրոն յիւլ)
 Կանեմ , իւ կեմ՝ Հանեմ , իւ հանեմ
 Գտանեմ , իւ գտեմ՝ Ածեմ , իւ բերեմ
 Մուծանեմ , իւ մոցեմ , իւ Անիծանեմ , կ'անէնեմ
 իօնեմ .

19. Հրահանգ .

ՆԵՐՉ . ԲԱՅ՝ ՍԵՌԻ ԽՆԴՐՈՎ

Մարդը տեսար . Չանի տեսայ . Գեղեցիկ մարդարիտը գտանք . Իւր սուրը հանեց . Ձեր սպասաւորները և աղախիները տեսանք . Մեր ճամբորդները հասան . Սպասաւորը խօսքը յայտնեց . Հայրը որդին անիծեց . Ձեր տղաքը բերէք . Լաթերդ հագիր . Կորսուած ոչխարս գտայ . Սուրդ կապէ . Չանոնք կլենք . Չմեզ մտցուց . Մեր օրերը կ'անցնին . Մակոյկին չուանը կտրեցին . Անոր կապերը քակեցին . Իւր իմաստութիւնը ցուցուց . Անձրեւներն իջան . Արեգակը կ'եկէ . Լուսինը և աստղերը կը մտնեն . Քու եղբայրներդ գտայ . Չանոնք պիտի տեսնեմ . Սպասաւորները զանի սրկին . Այրի կնոջն աղջիկը սպաննեց . Ճրագը վա-

(*) Աշակերտը խոնարհին հետեւեալ բայերէն ոմանք հարտիին
 u .

ռեցին . Զանոնք զարնենք . Դուրս ելլեն . Ներս մըտ-
նենք . Ատիկա կտրէ . Այդ աւանակը մի քակեր .
Երեսդ ինծի ցուցուր . Սպաննեցէք զանոնք :

Տեսնեմ, որտանե՞մ	Մտցնեմ, յո՞ձանե՞մ
Գտնեմ, հո՞րտանե՞մ	Ձուան , պարան
Ճամբորդ , ճանապարհորդ	Կտրեմ, հո՞րտանե՞մ
Հասնիմ, հո՞տանե՞մ	Կապ , կապանե՞մ
Յայտնեմ, 'ի վեր հանե՞մ (երե- ան հանել)	Քակեմ, լը-ձանե՞մ
Անիծեմ . անխձանե՞մ	Յուցնեմ, ցո-ցանե՞մ
Բերեմ (չնչաւոր մը որ քա- լելով կուգայ), ա՞ձե՞մ	Իջնեմ, իջանե՞մ
Հաղնիմ, արհանե՞մ	Մտնեմ, հո՞րտանե՞մ
Կորսուած , կորուսեալ	Ջարնեմ, հո՞րտանե՞մ . կտր. հորէ
Կապեմ (փաթթել գօտի եւն), ա՞ձե՞մ	Սպաննեմ, սպանանե՞մ
Կլլեմ, կլանե՞մ .	Վառեմ, լը-ցանե՞մ
Անցնիմ, անցանե՞մ	Դուրս , արտաս
	Ներս , 'ի ներսս
	Աւանակ , ցառանակ

Լ Ո Ւ Թ Ո Ւ Մ

Տե՛ե՞ք շարձ . մարդը տեսար . Տե՛ե՞ք բայ ներգոր .
կտր . եզ . Բ . դէմ . Տե՛անե՛ինն : —Ո՞վ է տեսնողը .
—Դո՞ւ , դո՞ւ . էակ . դեր . եզ . ուղղ . Բ . դէմ . տէր
բայի Տե՛ե՞ր ինն , զօրութեամբ կ'իմացուի : Դո՞ւ որտե՛ր՝
զո՞ւմ . Զարձ , մարդը . շարձ գոյ . եզ . հայց . սեռի
խնդիր Տե՛ե՞ր ինն :

Դ Ա Ս Ժ Ե .

Բ. ԼԾՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԲԱՅԵՐ, ԱՆՈՐՈՇ ՀԱՅՑԱԿԱՆ

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐ

Հ. Ի՞նչպէս կը խոնարհին երկրորդ լծորդութեան բայերը :

Պ. Երկրորդ լծորդութեան բայերէն եւս ոմանք ի՞նչ կը վերջաւորին , ինչպէս՝ խօս-ի՛մ , և ոմանք՝ անի՛մ , ինչպէս՝ ուս-անի՛մ : Ասոնց խոնարհման ձեւը սա է :

Սահմանակաճ եղանակ ներկայ

խօս-իմ , իչ իօ-ի՛մ .	Ուս-անիմ , իչ սորի՛մ .
խօս-իս	Ուս-անիս
խօս-ի	Ուս-անի
խօս-իմք	Ուս-անիմք
խօս-իք	Ուս-անիք
խօս-ին	Ուս-անին

Անկատար անցեալ

խօս-էի , իչ իօ-ի՛ի . նա . Ուս-անէի , իչ սորի՛ի . նա .

Կատարեալ անցեալ

խօս-եցայ , իօ-եցայ .	Ուս-այ , սորիցայ .
խօս-եցար	Ուս-ար
ս-եցաւ	Ուս-աւ
ս-եցաք	Ուս-աք
ս-եցայք	Ուս-այք
ս-եցան	Ուս-ան

Ապառնի

Խօս-եցայց , պէտէ իօտէ՛ .	Ուս-այց , պէտէ սօլէ՛
Խօս-եացիս	Ուս-ցիս
Խօս-եացի	Ուս-ցի
Խօս-եացուք	Ուս-ցուք
Խօս-եսցիք	Ուս-ջիք
Խօս-եսցին	Ուս-ցին

Հրամայական

Խօս-եաց , իօտ	Ուս-իր , սօլէ .
Մի խօս-իր	Մի ուս-անիր
Խօս-եցարուք	Ուս-արուք
Մի խօս-իք	Մի ուս-անիք

Ստորադասական

Խօս-իցիմ , իօտէ՛ . եւ .	Ուս-անիցիմ , սօլէ՛ . եւ .
-------------------------	---------------------------

Աներեւոյթ

Խօս-եւ , իօտէլ .	Ուս-անեւ , սօլէլ .
------------------	--------------------

Անցեալ ընդունելութիւն

Խօս-եալ , իօտտ՝ .	Ուս-եալ , սօլտտ՝ .
-------------------	--------------------

Ապառնի ընդունելութիւն

Խօս-եւոց , իօտելւ .	Ուս-անեւոց , սօլլելւ .
---------------------	------------------------

Հ. Գիտնալու հարկաւոր ի՞նչ բան կայ երկրորդ լծորդութեան բայերուն վրայ :

Պ. 1. Ի՞նչ վերջաւորած բայերէն նստի՛մ , ուսանիմ թ՝ պէս , կ'ըլլայ նստ-այ , նստ-այց , նիստ . ոչ թէ խօսիմ թ՝ պէս՝ նստ-եցայ , նստ-եցայց , և այլն :

2. Ի՞նչ վերջաւորեալ բայերէն ոմանց սօջեալք կ'ըլլայ նաեւ եջեալ , ինչպէս՝ խօսի՛մ , խօսեցեալք . կոչի՛մ , կոչեցեալք :

(*) Երջիմ, իւր պարտիս
Թոււիմ, ի՛նքեւնամ
Երեւիմ, ի՛նքեւնամ
Պարծիմ, իւր պարծիս

Անկանիմ, ի՛նքեւնամ
Տառապիմ, իւր նեղութիս
Սնանիմ, իւր սնանիս
Ձերծանիմ, ի՛նքեւնամ

ԱՆՈՐՈՅ ՀՈՅՑԱԿԱՆ

Հ. Ի՞նչ կը նշանակէ անորոյ և որոշեալ :

Պ. Երբ բան մը ընդհանուր մտօք կ'առնուի, կ'ըսուի անորոյ : Ձոր օրինակ, երբ կ'ըսեմ, Տղան հոս է, կամ, Տղադ հոս են, որան կամ որադ բառերն են որադեւ, կը նշանակեն այս քնն որան կամ որադ . բայց երբ կ'ըսեմ, Ներսը որադ կան, հոս որադ բառն առնուած է անորոյ մտօք, և կը նշանակէ ոչ այս քնն, այլ որ եւ ինչ որադ :

Հ. Ի՞նչպէս կը տարբերին որոշեալ և անորոյ անուանք խօսքի մէջ :

Պ. Անորոյ անուան վրայ չդրուի որ, այսինքն՝ աշխարհաբարին մէջ՝ և գրաբարին մէջ ն գիրը . իսկ որադեւ անուանց վրայ կը դրուի յօդ . զոր օրինակ հացը, հացն, որոշեալ են . հաց, անորոյ է :

Հ. Ի՞նչ է անորոյ հայցական :

Պ. Անորոյ անուան մը հայցականը կը կոչուի անորոյ հայցական : Անորոյ հայցականը գրաբարին մէջ չառնուր շ նախդիրը, իսկ որոշեալ հայցականը կ'առնու միշտ շ նախդիրը : Սա խօսքին մէջ, Տուր ինձ հացն, հացը քնն որադ, զհացն որոշեալ հայցական է, քանզի ունի ն յօդը և շ նախդիրը : Իսկ սա խօսքին մէջ, Տուր ինձ այ . ինչի հայցական . հայց անորոյ հայցական է, ուստի չունի ոչ ն յօդը ոչ շ նախդիրը :

(*) Աշակերտք հետեւեալ բայերէն ոմանք գրով խոնարհեն :

ՈՐՈՇԵԱԼ ԵՒ ԱՆՈՐՈՇ ՀԱՅՑԱԿԱՆԻ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

Որոշնայ

Տուր ինձ զհացն	Հացը տուր ինձի
Ետ շմանուկն ցհայր իւր	Տղան հօրը տուաւ
Սպանին շարսն	(Այն) մարդիկը սպաննեցին

Անորոշ

Տուք դոցա հոյ	Ատոնց հոյ տուէք
Կացոյց ճանաչ մի	Ի միջի Անոնց մէջտեղ որոյ մը կե- նոցա ցուց
Ընտրեա քեզ աբ	Հաւա- Քեզի հաւատարիմ ճարդէ տարիմս ընտրէ

Բ Ն Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Ի Ն Գ Ի Բ

Հ. Ի՞նչ է բնութեան խնդիր :

Պ. Խօսքի մէջ բաց ուղղական հոլովէն՝ որ է որ է քայի, և հայցական հոլովէն՝ որ է «ե-ի ինդիբ, ուրիշ հոլովներ, զոր օրինակ՝ որականը, բացարականը, բործիանանը կը կոչուին բնութեան խնդիր :

Հ. Ի՞նչ հարցման պատասխան է տրական հոլովը :

Պ. Տրական հոլովը պատասխան է որո՞ն (ի՞նք) հարցման : Զոր օրինակ՝ սա խօսքին մէջ, Մարդուն որո՞ն, ճարդուն է տրական, քանզի է պատասխան որո՞ն (ի՞նք) հարցման : Որո՞ն տուի . — Մարդուն :

Օ Ր Ի Ն Ա Կ

Աշխարհաբար	Գրաբար
Մարդուն տուի	Երո՞ն անն
Դու եղբորդ ըսի	Ասացի եղբօր Կո՞ն

Անոր իր յանցանքները ներեցի	Թող Ննա շատցան իւր
Ինձի պարզեւներ տուաւ Իւր գանձերը ցուցուց ա- նոնց [ներցի	Եր ինչ պարէիս
Գաղտնիքս քեզի յայտ-	Յայտնոյն իեւ զգալոնն իս

20. Հրահանգ .

Շատ ստակ շահեցաւ . Երթալ կ'ուզեմ . Մարդիկ
կը խօսին . Չորքոտանիները կը պտըտին . Մարդը գայ-
թակղեցաւ . Ձեր եղբայրները մեկնեցան . Շատ բան
խօսեցան . Ժողովուրդը պիտի գայթակղի . Խօսէ , ին-
չո՞ւ կը լռես . Աստուծոյ հրեշտակն անոր երեւցաւ .
Քու հայրդ կ'աշխատի և շատ բան կը շահի . Քու ծա-
ռաներդ յողնեցան . Ինձի աղէկ երեւցաւ . Եթէ ա-
նոնց մայրը մեկնի . Աղբիւրը ցամքեցաւ . Իւր որդին
ծնաւ . Մեզի ողորմեցէք . Աստուած անոր ողորմեցաւ .
Երկրիս հիմերը շարժեցան . Արեգակը պիտի խաւարի .
Ճրագը մարեցաւ . Այս ամենը խորհեցայ . Ձեր վար-
ժապետներուն հնազանդեցէք . Գրագրութեան ար-
ուեստը սորվեցայ . Լեզուներ երեւցան . Իւր հանդերձ-
ներն հագաւ . Քու հայրդ մեռաւ . Տղաքը սկսան պո-
ռալ : Բէլ ինկաւ . Մեր լապտերները կը մարին :

Շատ , քաղտնի
Ստակ , արծաթ
Ուզեմ , կոթի
Յողնիմ , լատարակի
Աղէկ (մկ.) , քարտ
Երեւիմ , իստի

Ցամքիմ , ցամոթի
Մարիմ , չեղանի
Այս ամենը , այս ամենայն
Գրագրութիւն , գրչութիւն
Պտըտիմ , չեղի
Շատ բան , քաղտնի ինչ

Ինչո՞ւ , ընդե՞ր

Հնազանդիւմ , հնազանդի՞մ ,

հնազանդ լինի՞մ

Սորովիւմ , ուսանի՞մ

Հապնիւմ , աբանի՞մ

Սկսիւմ , սկսանի՞մ

Պոռամ , ազազակի՞մ

Իյնամ , անկանի՞մ

Լ Ի Ռ Ի Ո Ւ Մ

Շահեցաւ արծաթի բազում . Շատ ստակ շահեցաւ . Շահեցաւ , բայ ներդ . կտր . եզ . Գ . դէմ . Բ . լծ . Ո՞չ շահեցաւ . — Նա . նա՛ էակ . դեր . Գ . դէմ . եզ . ուղղ . տէր բայի շահեցաւին . զօրութեամբ կ'իմացուի : Նա շահեցաւ , է՞նչ բան . — Արծաթի , ստակ . արծաթի՛ գոյ . եզ . անորոշ հայց . սեռի խնդիր շահեցաւին : Բազում , շատ . ամ . արծաթին :

Ողբեցարուտ ժշ . Մեզի ողորմեցէք . Ողբեցարուտ , չէզ . բայ . հրմ . յք . Բ . դէմ . ողբի՞մ ին : Ո՞չ պիտի ողորմի . — Իստ , դուտ . էակ . դեր . յք . Բ . դէմ , տէր բայի , ողբեցարուտին , զօրութեամբ կ'իմացուի : Ողորմեցարուք դուք . — որո՞ւ (քիմէ՞) . — Մեշ . էակ . դեր . յք . Ա . դէմ . տր . հոլ . բն . խնդ . ողբեցարուտ ին :

ԴԱՍ ԺԶ.

ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Ի՞նչ է նախադրութիւն :

Պ. Նախադրութիւն կը կոչուին այն բառերը որ կը ծառայեն ցուցնելու գործողութեան պարագայերը :

Հ. Որո՞նք են գործողութեան գլխաւոր պարագաները :

Պ. Գործողութեան գլխաւոր պարագաներն են **ոեղ** և **ժամանակ** :

Տեղոյ պարագան պատասխան է ո՞ւր (նէրէտէ, նէրէյէ) հարցման . ժամանակ պարագան՝ ե՞րբ (նէ՞ զէման) հարցման : Չոր օրինակ . Յիսուս ծնաւ . — Ո՞ւր . — Երուսաղէմ : — Ե՞րբ . — Օգոստոս կայսեր ատենը : Երասողէ՛՛ ծնանելուն **ոեղ** կը ցուցնէ , Օգոստոս կայսեր **ատենը՝** կը ցուցնէ ծնանելուն ժամանակ :

Հ. Հայերէն գրարար տեղոյ և ժամանակի պարագաներն ի՞նչպէս կը բացատրուին :

Պ. Այս պարագաները կը բացատրուին՝ **ոեղ** կամ ժամանակ ցուցնող անունէն առաջ է նախդիրը դնելով :

Հ. Տեղ ցուցնող անունն է նախդիրն հետ ի՞նչ հոլով դրուելու է :

Պ. Եթէ բայը **դարձ** կը ցուցնէ , տեղ ցուցնող անունը է նախդիրն հետ եզակիին մէջ տրական (*) կը դրուի , յօքնակիին մէջ՝ առանց շի հայցական . զոր օրինակ՝ կ'ըսենք եզակի . Բնակի 'ի տալի . Բնակի , ո՞ւր (նէրէտէ) , — 'ի տալի , քաղաքը . Նստի 'ի տան . Նստի ո՞ւր (նէրէտէ) , — 'ի տան , տունը : Իսկ յօքնակիին

(*) Տրական հոլովն է նախդիրն **նիւր** կը կոչուի , իսկ է նախդիրն անորոշ հայցականը՝ **նիւր** կը կոչուի :

մէջ կ'ըսենք, Բնակի 'ի Կողտու . Բնակի . ո՞ւր (նէ՛րէտէ) .
— 'ի Կողտու , քաղաքները . Նստի 'ի Կուսն . Նստի , ո՞ւր
(նէ՛րէտէ) — 'ի Կուսն , տուները :

Իսկ եթէ բայը շարժուած կը ցուցնէ , տեղ ցուցնող
բառն է նախդրին հետ կը դրուի միշտ առանց շի հայ-
ցական . զոր օրինակ՝ Գնաց 'ի Կուսն իւր . Գնաց , ո՞ւր
(նէ՛րէյէ) — 'ի Կուսն իւր , իւր տունը . Գնացին 'ի Կուսն
իւրեանց . Գնացին . ո՞ւր (նէ՛րէյէ) . — 'ի Կուսն իւրեանց .
իրենց տուները :

Նոյնպէս տեղւոյ յատուկ անուններն է նախդրին
հետ կը դրուին միշտ առանց շի հայցական , բայը թէ՛
դադարում ցուցնէ թէ՛ շարժում . զոր օրինակ՝ Բնակի
'ի Հոս , յԵրուսաղէմ , յԵփէպոս . Բնակի . ո՞ւր (նէ՛րէտէ)
— Հոս , Երուսաղէմ . և այլն . Չոքաւ 'ի Հոս , յԵրու-
սաղէմ , յԵփէպոս . Գնաց . ո՞ւր (նէ՛րէյէ) . — Հոս ,
Երուսաղէմ , և այլն :

Գիր բառին պէս (տես Գաս Բ.) հոլովող անուններ
նոյնպէս է նախդրին հետ անորոշ հայցական կը դրու-
ուին , բայը թէ՛ դադարում և թէ՛ շարժում ցուցնէ :

Հ. Ե՛րբ աւ կը գործածուի 'ի նախդրի տեղ :

Պ. Աւ կը գործածուի անց ցուցնող բառերու հետ .
ուստի կ'ըսենք . Գնաց աւ հայր իւր , աւ Բաբառն .
Գնաց . որո՞ւն (քիմէ՞) . իր հօրը , Թագաւորին . Ոչ թէ՛
Գնաց 'ի հայր իւր , 'ի Բաբառն :

Հ. Ժամանակ ցուցնող անունը 'ի նախդրին հետ թիւ
հոլով կը դրուի :

Պ. Ժամանակ ցուցնող անունը 'ի նախդրին հետ միշտ
եզակիին մէջ կը դրուի տրական , և յոքնակիին մէջ
հայցական , զոր օրինակ կ'ըսենք , 'ի Նեղ-Բեան , 'ի Կոնի .
Ե՛րբ . — նեղութեան ատեն , տօնի ատեն . յք . 'ի Նե-
ղ-Բեան , 'ի Կոն . Ե՛րբ — նեղութեանց ատեն , տօներու
ատեն :

21. Հրահանգ .

Անոնք քաղաքը կը բնակին , մենք գեղը . Գու եղ-
բայրներդ լեռները կը պտըտին , խմիններս՝ դաշտերը .
Չանի դատաւորին բերին . Յունաստան երթալ կը
խորհի . Մեզի գալ ուզեց . Եղբայրդ պարտէզը մտաւ .
Բարեկամներս ինծի ղրկեց . Չանի բանա դրաւ . Սպա-
սաւորները սրահը կը նստէին . Այդ քաղաքը նստեցէք .
Երբ խօսքը լննցուց , լեռը ելաւ . Չանոնք բարձր լեռ
մը հանեց . Գու որդիքդ պատերազմի մէջ ինկան .
Գու սենեակդ մտիր . Չանի եկեղեցին տեսայ . Չանոնք
իւր այգին ղրկեց . Հայաստան բնակեցաւ . Չանոնք
քեզի բերինք . Անոր նայեցաւ . Այս խօսքերը ձեր
գիրքերուն մէջ գրեցէք . Անոր մեծ որդին ագարակն
էր . Անոր գլուխը կտրեցին և թագաւորին բերին .
Շատերը Երուսաղէմ ելան . Իւր անկողինը մտաւ . Իւր
մառանին մէջ շատ գինի ունէր . Անոր ծննդեան ա-
տենը մեծ սուգ եղաւ . Իսահակին աշուրները կոյրցան
անոր ծերութեան ատենը . Տրտմութեան ատենը Չանի
ոչ մէկը կը մխիթարէր . Սողոմոն իւր հօրը թագաւո-
րութեան աթոռն ելաւ . Մեզ իրենց տուները հրաւի-
րեցին . Հոս ի՞նչպէս մտար , պատմէ ինծի . Բազմու-
թիւնը եկեղեցին կը դիմէր . Չանի տաճարը տեսան .
Անոր ծննդեան ատենը շատերը պիտի ուրախանան .
Բոլոր քաղաքն անոր մահուան ատենը սուգ ըրաւ .
Թռչուններն օդին մէջ կը թռին . Հարուստ մէկու մը
տունը ժողովուած էինք . Օտար մէկու մը չի տար .
Եթէ մէկը հակառակի . Մէկը ղրկեցէք հոն . Ուրիշ
մէկու մը տուն մի մտներ . Ինչպիսի՞ մէկն է այդ .
Դուն մեծ մէկն ես . Եթէ մէկը ինծի գալ կ'ուզէ :

Գեղ, գիւղ	Մեծ (որդի), երէշ (որդի)
Խմիններս, խմն	Անկողին, մահիճ
Բերեմ, աձիճ	Մահ, մահ, սեռ. մահու, ար. մահուան
Յունաստան, Յոյն	Աշուրներ, աշ
Ռեզեմ, կաթիճ	Կոյրնամ, լաթիճ (աջաց)
Ղրկեմ, առախեճ, յգեճ	Ոջ մէկը, ու ու
Դնեմ, արկանեճ	Հոս, այս (շարժում)
Երբ, էբբե-	Ի՞նչպէս, զե՞րբ
Լմնցներ, կապորեճ	Ուրախանամ, ինքամ
Լեռ, լբառն	Սուգ ընեմ, սափ առնում
Խնամ, անկանիճ	Թռիմ, ճախրեճ
Հայաստան, Հայ	Մէկ մը, ու
Նայիմ, հայիճ	Ինչպիսի, որդե՛ի
Գիրք, մարեան	

X

Լ Ո Ւ Թ Ո Ւ Մ

Հ. Ամէն նախադասութեան մէջ խօսքին բոլոր մասերը միշտ ներգործութեամբ կը դրուին, թէ երբեմն խօսքին մի մասը կամ քանի մը մասերը կ'իմացուին լռելեայն:

Պ. Երբեմն նախադասութեան մէջ բայը կամ անոր խնդիրներէն մին կ'իմացուի լռելեայն, զոր օրինակ. Եղբայր իմ մեծատուն է, +ոյր՝ ադ+ոյ. իմ եղբայրս հարուստ է. քուկինդ՝ աղքատ: Այս խօսքին վերջին մասին մէջ եղբայր և է լռելեայն կ'իմացուին, ուստի պիտի ըլլար այսպէս. Եղբայր իմ մեծատուն է. եղբայր քո աղքատ է. իմ եղբայրս հարուստ է, քու եղբայրդ աղքատ է. Նոքա բնակին 'ի քաղաքի, յե՛' 'ի ջնի. Անոնք քաղաքը կը բնակին, մենք՝ գեղը: Այս խօսքին եւս վերջին մասին մէջ բնակի՛ր բայը լռելեայն

կիմացուի, և պիտի ըլլար. Նոքա բնակին 'ի քաղաքի, մեք քնայի՞նք 'ի շինի. Անոնք քաղաքը կը բնակին, մենք գեղը կը քնայի՞նք:

Այս տեսակ նախադասութիւն մը չգոյ՞ւմ նախադասութիւն կը կոչուի:

Հ. Զեղչեալ նախադասութիւն մը լուծելու ատեն ի՞նչ ընելու է:

Պ. Զեղչեալ նախադասութիւն մը լուծելու ատեն, զեղչեալ կամ պակաս մասերը պէտք է ամբողջացնել, և այնպէս լուծել, զոր օրինակ.

Նո՞ւա քնային 'ի տառի. Տի 'ի շինի. Բնային, բայ. չէզոք. սհմ. ներկ. յոք. Գ. դէմ. Ո՞վ է բնակողը. — նո՞ւա, անոնք. նո՞ւա, էակ. դեր. յք. ուղղ. Գ. դէմ. տէր բայի՞ քնային: Նոքա բնակին. — ո՞ւր. — 'ի տառի, քաղաքը. 'ի տառի, գոյ. ան. եզ. տր. 'ի նախդրիւ տրական (ներքոյական) Բնայինն ինչի՞նք, քնային, տեղւոյ պարագան կը ցուցնէ:

Մե՞տ 'ի շինի. Մենք՝ գեղը. նախադասութիւն զեղչեալ, պիտի ըլլայ՝ Մե՞տ քնայի՞նք 'ի շինի. Մենք գեղը կը բնակինք. Բնայի՞նք, բայ չէզ. սհմ. ներկ. յք. Ա. դէմ, զօրութեամբ կիմացուի. Ո՞վ են բնակողները. — Մե՞տ. մե՞տ էակ. դեր. յք. ուղղ. Ա. դէմ, տէր բայի քնայինն. Մեք բնակիմք. — ո՞ւր. — 'ի շինի, գեղը. 'ի շինի գոյ. եզ. տր. 'ի նախդրիւ տրական (ներքոյական) քնայինն ինչի՞նք քնայինն, տեղւոյ պարագան կը ցուցնէ:

*

Գ Ա Ս Ժ Է .

Գ. ԼԾՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԲԱՅԵՐ . ՄԱԿԲԱՅ

Հ. Ի՞նչպէս կը խոնարհին երրորդ լծորդութեան բայերը :

Պ. Երրորդ լծորդութեան բայերէն ոմանք ա՛մ կը վերջաւորին , ինչպէս՝ աղ-ամ , և ոմանք՝ առամ , ինչպէս՝ գող-առամ : Ասոնց խոնարհման ձեւն այս է :

Սահմանակաճ եղանակ , Գերկայ

Աղ-ամ , կ'աղամ .	Գող-անամ , կը գողնամ .
Աղ-աս	Գող-անաս
Աղ-այ	Գող-անայ
Աղ-ամք	Գող-անամք
Աղ-այք	Գող-անայք
Աղ-ան	Գող-անան

Անկատար անցեալ

Աղ-այի , կ'ողնայի .	Գող-անայի , կը գողնայի .
Աղ-այիր	Գող-անայիր
Աղ-այր	Գող-անայր
Աղ-այաք	Գող-անայաք
Աղ-այիք	Գող-անայիք
Աղ-ային	Գող-անային

Կատարեալ անցեալ

Աղ-ացի , ողնայի .	Գող-ացայ , գողացայ .
Աղ-ացեր	Գող-ացար
Աղ-աց	Գող-ացաւ
Աղ-ացաք	Գող-ացաք
Աղ-ացէք	Գող-ացայք
Աղ-ացին	Գող-ացան

Ապառնի

Աղ-ացից , պիտի աղտօ .	Գող-ացայց , պիտի գողտօ .
Աղ-ասցես	Գող-ասցիս
Աղ-ասցէ	Գող-ասցի
Աղ-ասցուք	Գող-ասցուք
Աղ-ասջիք	Գող-ասջիք
Աղ-ասցեն	Գող-ասցին

Հրամայական

Աղա , աղա .	Գող-ացիր , գողցիք .
Մի աղար	Մի գողանար
Աղացէք	Գողացարուք
Մի աղայք	Մի գողանայք

Ստորադասական

Աղայցեմ , աղտօ .	Գողանայցեմ , գողտօ .
Աղայցես	Գողանայցես
Աղայցէ	Գողանայցէ
Աղայցեմք	Գողանայցեմք
Աղայցէք	Գողանայցէք
Աղայցեն	Գողանայցեն

Աներեւոյթ

Աղալ , աղալ .	Գողանալ , գողալ .
---------------	-------------------

Անցեալ ընդունելութիւն

Աղացեալ , աղացած .	Գողացեալ , գողացած .
--------------------	----------------------

Ապառնի ընդունելութիւն

Աղալոց , աղալու .	Գողանալոց , գողալու .
-------------------	-----------------------

2. Գիտնալու հարկաւոր ի՞նչ կայ երրորդ լծորդութեան բայերուն վրայ :

Պ. Երրորդ լծորդութեան բայերէն 1. Բանամ, խանամ, կ'ըլլան կտարբեալ՝ բացի, թացի . ապտռնի՝ բացից, թացից, հրամայական՝ բաց, թաց . ոչ թէ, աղամբն պէս՝ բանացի, թանացի, ևն :

2. Յնծամ, յուսամ, հոգիամ, որսամ կ'ըլլան ցնծացայ, յուսացայ, հոգացայ, որսացայ, և ապտռնի ցնծացայց, յուսացայց, ևն, ոչ թէ՝ ցնծացի, յուսացի, ևն . բայց հրամայականը կ'ըլլայ, ցնծա, յուսա, ևն :

3. Լսանամ, խմանամ, յարանամ բայերուն հրամայականը կ'ըլլայ, լուսա, խմա, մոսա :

4. Բարանամ և դարանամ բայերուն կտարբեալը, ապտռնին, հրամայականը և անցեալը կ'ըլլան :

	Կտր .	Ապո .	Հրմ .	Անց .
Բառնամ,	բարձի,	բարձից,	բարձ,	բարձեալ .
Դառնամ,	դարձայ,	դարձայց,	դարձ,	դարձեալ .

(*) Բառնամ, կը վրցնի՛մ	Ստանամ, կը ստանամ
Թանամ, կը թընթի՛մ	Խմանամ, կ'իմանամ, (կը լսի՛մ
Կարդամ, կը կ'անդի՛մ	յայնը)
Թաղամ, կը խողամ . կը Կերկանամ, կը հանուսեցնի՛մ	
յարտը	Գոհանամ, շորհակալ կ'ըլլամ

(*) Ազակերտք Յող գրով խոնարհեն հետեւեալ բայերէն գոմանս .

Մ Ա Կ Բ Ա Յ

Հ. Ո՛ր բառերը կը կոչուին Մակրայ :

Պ. Մակրայ կը կոչուին տեսակ մը բառեր , որ նախադրութեամբ խնդիրներու պէս (տես Դաս ԺԶ.) կը ցուցնեն գործողութեան պարագաները :

Հ. Քանի՞ տեսակ են գլխաւոր մակրայք :

Պ. Գլխաւոր մակրայք են հինգ տեսակ , որոնք , թա՛մնակական , եղանակական , ժամանակական և հարցական :

1. Ասո , հոս . անո , հոն . 'ի ներքոյ , ներսը . արդատոյ , արդատ , դուրսը . շտաբ , բոլորտիքք . է մեջ , մէջը , մէջտեղը . առջի , առջեւը և այլք , որոնք (տեղւոյ պարագայ ցուցնող) մակրայներ են , և կը պատասխանեն ո՞ր հարցման :

2. Այո՛ , որո , հիմա . յայնժամ , անատեն . ոչոք , ասոր . չո՛ղի , վաղը . յետոյ , ոչոք , ետքը . նախ , առաջ . երբեք , ատեն ատեն , ատենօք . միշտ , հաճախ , ամէն ատեն , և ուրիշներ , թա՛մնակական (Ժամանակի պարագայ ցուցնող) մակրայներ են , և կը պատասխանեն ե՞րբ հարցման :

3. Բարեւո՛ , աղէկ . շտաբ , գէշ . դատարար , դատն կերպով . չո՛ղի , շուտով . մեղմ , կամայ . հաստատաւ , ճշտաւ , ստուգիւ , և այլք , եղանակական (որակիւթիւն ցուցնող) մակրայներ են , և կը պատասխանեն ի՞նչպէս հարցման :

4. Յոյ՛ , շատ . կորի , չափազանց . սոքոյ , յաճախ , շատ անգամ . որոն որոն , անոք . քիչ անգամ . ոչոք , այնչափ , և այլք , ժամանակական (չափ ցուցնող) մակրայներ են , և կը պատասխանեն ո՞րչափ հարցման :

5. Ընդհե՛ն , շէ՛ , հի՛ , ժամ ե՛ր , կամ ե՛ր ժամ , ինչո՞ւ համար . չե՛րի , ո՛րչափ , ի՞նչպէս . ո՛րչափ , ժամ . հարցա-

լան (գործողութեան մը պատճառը և կամ եղանակը հարցունող) մակբայներ են .

Հ. Հայերէնի մէջ ի՞նչ մասնաւոր գործածութիւն ունին աստ, անդ, այդ, անդր . աստի, անտի, այտի . հոս, հոն, հոսկէ, հոնկէ, հոտկէ, մակբայները :

Պ. Աստ, անդ, այդ, անդր, այդր, աստի, անտի, այտի . հոս, հոն, հոսկէ, հոնկէ, հոտկէ, մակբայներն այս, այդ, այն ցուցական ածականներուն տփռակներն, որակներն և քաղաքակներն տեղ կը գործածուին այսպէս .

Դարձումք ցոյցնելու համար

Ի քաղաքի աստ, փոխանակ՝ ՚ի քաղաքիս յայտի, կամ ՚ի քաղաքիս (տես Դաս ԺԱ.), այս քաղաքին մէջ . ՚ի քաղաքի անդ, փոխանակ՝ ՚ի քաղաքին յայտի, կամ, ՚ի քաղաքին, այն քաղաքին մէջ :

Շարժումք ցոյցնելու համար

Ի քաղաք անդր, փոխանակ՝ ՚ի քաղաքն յայն, կամ, ՚ի քաղաքն, (դէպ) այն քաղաքը . ՚ի քաղաք այդ . փոխանակ՝ ՚ի քաղաքս յայս, կամ, ՚ի քաղաքս, (դէպ) այս քաղաքը . ՚ի քաղաք այդր, փոխանակ՝ ՚ի քաղաքդ յայդ, կամ, ՚ի քաղաքդ, (դէպ) այդ քաղաքը :

Բացառականք

Ի քաղաքէ աստի, փոխանակ՝ ՚ի քաղաքէս յայտանէ, կամ, ՚ի քաղաքէս, այս քաղաքէն . ՚ի քաղաքէ անտի, փոխանակ՝ ՚ի քաղաքէն յայտանէ, կամ, ՚ի քաղաքէն այն քաղաքէն . ՚ի քաղաքէ այտի, փոխանակ՝ ՚ի քաղաքէդ յայտանէ, կամ, ՚ի քաղաքէդ, այդ քաղաքէն :

Օ Ր Ի Ն Ա Կ

Այն դաշտը գնա .	Երթ 'ի դաշտ անդր .
Այս տունը եկէք .	Եկայք 'ի տուն այր .
Այդ պարտէզը գացէք .	Երթայք 'ի պարտէզ այր .
Այն կողմերը զրկեցինք .	Յղեցաք 'ի կողմանս անդր .
Այս տան մէջ է .	Ի տան ասո է .
Այն երկրին մէջ .	Յերկրի անդ .
Այս աշխարհիս մէջ .	Յաշխարհի ասո .
Այն լեռներուն մէջ .	Ի լերինս անդ .
Այս տունէն ելան .	Ելին 'ի տանէ ասոի .
Այն սովէն մեռան .	Մեռան 'ի սովէ անոի .

*

22. Հրահանգ .

Եղբայրներս իրենց վարժապետներուն միշտ մտիկ կ'ընեն, շատ անգամ կը սորվին, և քիչ անգամ կը խաղան . Այս տղան ինչո՞ւ համար կու լայ . Նոյ տապանին պատուհանը բացաւ . Անոնց քով կեցանք . Լաթերս լուացի . Կը փութար Երուսաղէմ երթալ . Ինչո՞ւ կը հեղգաս . Աճապարէ, դուրս ել . Չինուորները մէկդի կեցան . Երբ աս տեսան, շատ ուրախացան . Անոր ոտուըները կը թրջէր . Անոնք պիտի լան, դուք պիտի ուրախանաք . Երբ խելքը գլուխն եկաւ, անատեն զգաց . Հաց առնելու մոռցան . Կը խոստանաք ու չէք կատարեր . Այս ամէնը իմացա՞ք . Գերեզմանը վազեց . Իւր պատմուճանը հանեց . Մարդը հիւընտցաւ . Ձեր հանգերձները հանեցէք, և քուրձեր հագէք . Իւր անկողնին մէջ զօրացաւ . Սգացէք և ողբացէք . Աշակերտները գողցան զանի . Ամալը վերցաւ . Ինչո՞ւ կը զարմանաք . Անոր գպաւ . Ինձի մի գպչիր . Իրենց տեղերը գարձան . Ագարակ ստացաւ . Եթէ մէկը վշտանայ . Ձեր

բռները վերցուցէք . Ո՞վ բացաւ քու աչքերդ . Ձեռ-
ուընները լուաց :

Վարժապետ , Վարդապետ	Ուրախանալ , ինդուլ , սարտի
Մտիկ ընել , անու	լնել
Շատ անգամ , սրտ	Թրջել , թանու
Քիչ անգամ , դուռն օրի	Խեղքը գլուխը գալ , զե-
Ինչո՞ւ համար , ընդէ	րանու
Քով , ու (անըչ հյցկնով)	Ան ատեն , յայնժամ
Կենալ , իւ	Վազել , ընթանու
Լաթ , յոր	Հանել (հանդերձը) , ժելու-
Ինչո՞ւ , զե՞	նու
Դուրս , սրտու	Հագնել , զգնու
Մէկդի կենալ , ՚ի բաց իւ	Դաշիլ , ժելնու
Նրբ , իբր	Մէկը , ո
Շատ (մկ) , յայ	Բեռ , բեռն , յք . բեռն

23. Հրահանգ .

Տղաքը հրապարակին մէջ կը խաղային . Այս տան
մէջ շատ հիւանդներ կան . Այն պատերազմին մէջ շա-
տեր ինկան . Անապատէն դարձան . Այն հրապարակը
վազեցին . Բազմութիւնը գաւթին մէջ ժողովուեցաւ .
Այն ծովէն գազան մը ելաւ . Քաղքէն դուրս կը բնա-
կին . Մեր առջեւը խօսեցան . Վաղը կը մտնենք այն
քաղաքը . Այն տօնին ատենը շատերը հաւատացին ա-
նոր . Դուրս ելաւ , և դառն կերպով լացաւ . Անոր այն
խօսքերէն շատերը գայթակղեցան . Նրբ լեռնէն իջաւ .
Շատ անգամ և շատ կ'աշխատին . Քիչ անգամ տունը
կը գտնուի . Բանակը գացին զօրապետներուն . Հոս
քանի՞ հաց (սօն) կայ . Բորբոքած հնոցէն զանոնք
հանեցին . Ձանոնք հոս մեղի բերէք . Ձեզի ի՞նչպէս
կ'երեւի . Մեզի աղէկ կ'երեւի . Նրկիրը միշտ կը փո-
րենք , և մեր աղբը հոն կը թափենք :

Տղայ , ճանաչ
կան , են , բան
կյնամ , անկանի՛
վաղեմ , դէ՛տե՛
Բաղմու՛թիւն , ամբո՛
Ժողովու՛րմ , իռնի՛
Դուրս (նխ․) , արտո՛
Առջեւը (նխ․) , աստ՛
վաղը , ճաղե՛
Անոր , 'ի նա

Դառն կերպով , դառնալե
Զօրապետ , շքեղա՛
Հոս (դազրմ․) , աս
Հոս (շրմ․) , այդ
Բերեւ , անեւ
Երեւիլ , իստեւ
Աղէկ (մկ․) , քարո՛
Փորեւ (կակղցնեւ) , քեւ
Հոն (շրմ․) , անդ
Թափեւ , հեղեւ

Լ Ո Ւ Թ Ո Ւ Մ

Խաղայն ճանկանին 'ի հրապարակն անդ : Խաղայն , խաղամբայէն , անկ . յք . Գ . դէմք : Խաղային՝ ո՞վ . — ճանկանին , տղաքը : Մանկունքն , յք . գոյ . տէր բայի խաղայնին : Մանկունքն խաղային՝ ո՞ր . — 'ի հրապարակն անդ , հրապարակին մէջ . 'ի հրապարակի անդ՝ է նախադրութեամբ խնդիր խաղայնին , ո՞ր հարցման պատասխան է , և տեղւոյն պարագան կը ցուցնէ : Հրապարակ բառը է նախադրութեան քով տրական (ներդրան) հոլով դրուած է , քանզի խաղայն բային գործողութիւնը դէպի տեղ մը շարժում չցուցներ : Անդ մակբայ է , և այն քերականուան կամ ն յօդին տեղ դրուած է . փոխանակ ըսելու՝ Խաղային 'ի հրապարակին յայնձի կամ 'ի հրապարակին :

Դ Ա Ս Ժ Ը .

Դ. ԼԾՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԲԱՅԵՐ

Հ. Չորրորդ լծորդութեան բայերն ինչպէս կը խոնարհին :

Պ. Չորրորդ լծորդութեան բայերը որ ուս կը վերջաւորին՝ կը խոնարհին այսպէս .

Սահմանական եղանակ, ներկայ

Թող-ում, ին իսկում .	Չգեն-ում, ին հոգնէ՛մ .
Թող-ուս	Չգեն-ուս
Թող-ու	Չգեն-ու
Թող-ումք	Չգեն-ումք
Թող-ուք	Չգեն-ուք
Թող-ուն	Չգեն-ուն

Անկատար անցեալ

Թող-ուի, ին իսկուի .	Չգեն-ուի, ին հոգնէ՛ի .
Թող-ուիր	Չգեն-ուիր
Թող-ոյր	Չգեն-ոյր
Թող-ուաք	Չգեն-ուաք
Թող-ուիք	Չգեն-ուիք
Թող-ուին	Չգեն-ուին

Կատարեալ անցեալ

Թող-ի, իսկուցի .	Չգեց-այ, հոգայ .
Թող-եր	Չգեց-ար
Ե-թող, թող	Չգեց-աւ
Թող-աք	Չգեց-աք
Թող-էք	Չգեց-այք
Թող-ին	Չգեց-ան

Ապառնի

Թող-ից , պէտէ Ռոզմա՛ .	Զգեց-այց , պէտէ հոգնի՛ս .
Թող-ցես	Զգեց-ցիս
Թող-ցէ	Զգեց-ցի
Թող-ցուք	Զգեց-ցուք
Թող-ջիք	Զգեց-ջիք
Թող-ցեն	Զգեց-ցին

Հրամայական

Թող , Ռո՛ղ .	Զգեց-իր , հոգիք .
Մի թող-ուր	Մի զգեն-ուր
Թող-էք	Զգեց-արուք
Մի թող-ուք	Մի զգեն-ուք

Ստորադասական

Թող-ուցում , Ռոզմա՛ .	Զգեն-ուցում , հոգնի՛ս .
Թող-ուցուս	Զգեն-ուցուս
Թող-ուցու	Զգեն-ուցու
Թող-ուցումք	Զգեն-ուցումք
Թող-ուցուք	Զգեն-ուցուք
Թող-ուցուն	Զգեն-ուցուն

Աներեւոյթ

Թող-ուլ , Ռոզմա՛լ .	Զգեն-ուլ , հոգնի՛լ .
---------------------	----------------------

Անցեալ ընդունելութիւն

Թող-եալ , Ռոզմա՛ծ .	Զգեց-եալ , հոգա՛ծ .
---------------------	---------------------

Ապառնի ընդունելութիւն

Թող-լոց , Ռոզմա՛ւ .	Զգեն-լոց , հոգնե՛ւ .
---------------------	----------------------

Հ. Չորրորդ լծորդութեան բայերուն մէջ գիտնալու հարկաւոր ի՞նչ բան կայ :

Պ. 1. Այս լծորդութեան նոս՛ մերջաւորած բայերուն մեծ մասը ն գիրը յի կը փոխէ կարգերուն , ապառնայն , հրամայականն և անցելոյն մէջ , զոր օրինակ՝

	Կտ.	Ապ.	Հր.	ԱՅց.
Լնում,	լնի,	լնից,	լին,	լցեալ.
Խնում,	խնի,	խնից,	խին,	խցեալ.
Ընկենում,	ընկեցի,	ընկեցից,	ընկեա,	ընկեցեալ.
Չգենում,	չգեցայ,	չգեցայց,	չգեցիր,	չգեցեալ.
Յենում,	յեցայ,	յեցայց,	յեցիր,	յեցեալ.
Ընթեռնում,	ընթերցայ,	-ցայց,	-ցիր,	-ցեալ.

Առնում և զբռնում բայերը յիշեալ ժամանակներուն մէջ ն գիրը կը կորսնցունեն. զոր օրինակ՝

	Կտ.	Ապ.	Հր.	ԱՅց.
Առնում,	առի,	առից,	առ,	առեալ.
Զբռնում,	զբօսայ,	զբօսայց,	զբօսիր,	զբօսեալ.

(*) Արդելում,	Կ'արբիւի	Զգենում,	կը հաքնի
Հեղում,	կը թափի	Զբօսում,	կը զբռնում
Յաւելում,	Կ'աւելցունի	Ընթեռնում,	կը կարդա
Առնում,	Կ'առնում	Լնում,	կը լցունի
Ընկենում,	կը նեղի	Հեղում,	կը իղարկի

24. Հրահանգ.

Կ'ուզէր երթալ, բայց զանի արգելեցինք. Թողէք այդ մարդը. Ամեղ արիւն մի թափեր. Չանի թողուց և գնաց. Ոչխարներ և արջառներ կը մորթեմ. Նաւին կարասիները ծովը նետեցին. Այդ գաւաթները լեցուցէք. Գիրքը կարդացիր. Դպիրները հրովարտակը կարդացին. Անոնց տեղը լեցուցին. Չիս մի թողուր. Իւր հանդերձները հագաւ. Իւր գաւազանին կը կրթը-

(*) Աշակերտք գրով թող խոնարհեն հետեւեալ բայերէն ոմանք.

նի . Տղաքը պարտէզին մէջ կը գրօնուին . Ջուրին սափորն առ . Սաակն անկէ առի . Առիւծներուն բերանը գոցեցին . Անոր ցաւերը մի աւելցուներ . Ջուրերուն մէջ խղդուեցան . Ձեր հին լաթերը հանեցէք և նորեր հագէք . Ժողովուրդը դաշտին մէջ կը գրօնուր . Անոր լուծը նետենք . Հայրդ սնուցուած (պէսլի) եղը մորթեց . Այդ թակոյկները (քիւփ) ջրով լեցուցէք . Չանոնք ասկէ վար նետենք . Ձիս ինչո՞ւ թողուցիր . Ձեզ որբ պիտի չթողում . Անոր արիւնը գետինը թափես . Իմինս առ և քուկինդ ինծի տուր . Գաւաթդ մօտեցուր որ լեցունեմ . Ինկածներուն տեղը լեցուցէք . Ամէն ծակ գոցեցիք . Ո՞րն առնունք և ո՞րը թողունք . Սրահին վարագոյրը երկուք ըրաւ (ճեղքեց) . Ի՞նչ բանով գրօնունք . Եղբօրս արիւնը ի՞նչպէս թափեմ . Ո՞ւրկէ առնեմ ստակը . Չանի ո՞ւր տարիք . Չանի ո՞ւր գրին . Ո՞ւր կ'երթաս . Ո՞ւր է ձեր բնակարանը :

Ուզեմ , կօժի
 Բայց , ոչ
 Արգելեմ , արգելում
 Անմեղ , անպարտ
 Թափեմ , հեղում
 Մորթեմ , զնում
 Նետեմ , ընկնում
 Գաւաթ , բօժակ
 Լեցունեմ , ընում
 Գիրք , մարտ
 Կարգամ , ընթերցում
 Լաթ , հանդերձ
 Խղդուում , հեղնում
 Հանեմ (լաթը) , մերկանում

Հագնիմ , զփնում
 Սնուցուած եղ , ե՞նչ պարտակ
 Ասկէ , աստի
 Վար , 'ի չար
 Գետին , երկեր
 Իմինս , իմ
 Քուկինդ , արտ
 Մօտեցունեմ , մօտեցանիմ
 Ինկած , անկալ
 Գոցեմ (ծակ մը ետ .) խնում
 Երկուք ընեմ , հերձում
 Ի՞նչ բանով , ի՞նչ ինչ
 Ո՞ւրկէ , աստի
 Ո՞ւր (շարժ) , արտ

Ո՛ր (դադար.) , ո՞ր Կռթնիմ, յե՛տա՛
Բնակարան , քնկոսնի՛ն Գաւազան , ցոռ
Աւելցունեմ , յաւելա՛

Լ Ի Ի Ի Ի Ի Ի Ի

Կո՛ր երևալ, այլ արե՛լա՛ շն : Այս խօսքը երկու
նախադասութե՛նէ կը բաղկանայ , քանզի հոն երկու դի-
մաւոր բայ կայ : Կո՛ր երևալ, նախադասութիւն էլե՛ս-
որ . Այլ արե՛լա՛ շն , նախադասութիւն ձջնակալ, այլ
չաղկապով կապուած գլխաւոր նախադասութեան հետ :
Կո՛ր, կամիմ բայէն ; անկ. եզ. Գ. դէմք : — Կամէր ,
ով . — Նա . դեր . տէր բայի կո՛րին . զօրութեամբ կի-
մացուի : Նա կամէր . շն . — Երևալ . սեռի խնդ . կո-
րին :

Արե՛լա՛ , արգելում բայէն կոր . յք . Ա . դէմք : —
Ո՛վ է արգելողը . Մե՛ . դեր . տէր բայի , զօրութեամբ
կիմացուի : — Մեք արգելաք , շն . — Զնա . դեր . եզ .
Գ . դէմք , հյց . սեռի խնդ . արե՛լա՛ին . Այլ , շաղկապ .
երկու նախադասութիւնը կը կապէ իրարու հետ :

Դ. Ա. Ա Ժ Թ.

Ի, ԱՌ, ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆՔ. ԲԱՅԱՆՈՒՆ

Հ. Նախադրութիւնն, է, տեղւոյ և ժամանակի պարտաւյ միայն կը ցուցնէ (Դաս ԺԶ). չունի՞ ուրիշ պաշտօն :

Պ. Նախադրութիւնն, է, նախ՝ շատ անգամ անորոշ հայցական խնդրով կը դործածուի իբր դործիական, ինչպէս՝ 'է յոյն օր, մեծ ձայնով. երկրորդ՝ կը ցուցնէ նպատակ, առարկայ. ինչպէս. Լիցի ձեզ 'է կերպիւր. ձեզի կերակրոյ, ուտելու համար ըլլայ :

Հ. Նոյն, է, նախադրութիւնը, կամ առ է, առ, նախադրութիւնները, բայերու աներեւոյթին հետ ի՞նչ կը նշանակեն :

Պ. Ի, առ 'է, առ, նախադրութիւնները բայերու աներեւոյթին հետ կը դործածուին համար (վասն) նշանակութեամբ. զոր օրինակ, Եկեալ եմ 'է լեւ, կամ, առ է լեւ, կը նշանակէ՝ Եկած եմ մտիկ ընելու համար :

Բ Ա Յ Ա Ն Ո Ւ Ն

Հ. Ի՞նչ է բայանուն :

Պ. Բայանուն կը կոչուին այն անունները որ բայերու արմատ են, ինչպէս՝ օր, գործ, կեր, լար որ օրբ, գործեմ, ապեմ, լեմ բայերուն արմատներն են :

Հ. Բայերու արմատ անուններ ինչո՞ւ համար բայանուն կ'ըսուին :

Պ. Բայանուն կ'ըսուին, քանզի բայի զօրութիւն ունին, և շատ անգամ 'է նախադրութեամբ բայերուն աներեւոյթին տեղ կը դրուին : Այսպէս կ'ըսենք .

Ի լուսացածն, լուսլու համար, փոխ. է լուսնու կամ
առ է լուսնու

Ի զբռնան, զբռնելու համար, փոխ. 'է զբռնու,
առ 'է զբռնու

Յաստիանն, ջրելու համար, փոխ. յաստիել, կամ
առ սաստիել

Ի լոյս, լոյս տալու համար, փոխ. 'է, կամ, առ 'է
լուստարել

Յէջիանուիէան, իշխելու համար, փոխ. յէջիել կամ
առ էջիել

Հ. Աներեւոյթներու հետ գործածուած 'է, առ 'է,
առ, նախադրութեանց վրայ ուրիշ Բ՛նչ գիտելիք կայ :

Պ. Ի, առ 'է, առ նախադրութիւններէն ետքը
կրնայ աներեւոյթը սեռական եւս գրուիլ. կրնան այս
նախադրութիւնները նաեւ զանց առնուիլ. ուստի
կ'ըսենք .

Առ 'ի լուսնալոյ, կամ լոկ' լուսնու, լուսլու համար :
Առ իշխելոյ կամ էջիել, իշխելու համար :

25. Հրահանգ .

Լսելու համար եկած եմ. Գատաւորները նստան
դատելու համար . Աչք ունին տեսնելու համար , ա-
կանջներ՝ լսելու համար , ոնգունք՝ օգ առնելու հա-
մար , ձեռք կամ մատուրներ՝ շօշափելու համար .
Տեսարանը դիտելու եկած էին . Պիւթագորաս իւր
աշակերաններուն օրէնք դրաւ լուել և միտէ հրատարել .
Ձիերուն բերանք սանձ կը դնենք որ մեզի հնազան-
դին . Անոնց ստուրները լուսլու համար ջուր բերին .
Ուտելու համար անոնց հաց և արմաւ հանեց . Աւատ
ջուր ունիք խմելու . Իրիկուան դէմ դաշտը ելաւ
զբունլոյ համար . Ձրշեղջներ շինեցին ուտելու հա-

մար արտերը որ անջուր էին . Զօրք զրկեց բերդը պահելու համար . Երկիրը սրով և հրով ապականեցին . Բոլոր օրը ուրախութեամբ և երգով անցուցին . Զօրքը կը մօտեցնէր փողի ձայնով . Խեղճ ձայնով կ'ըսէր ասիկա . Խորգով և մոխրով ապաշխարեցին . Այս ամէնը խօսեցաւ զանի մխիթարելու համար . Հիւանդները տեսնելու կ'երթանք . Ասիկա ըրին իրենց հաւատարմութիւնն ապացուցանելու համար . Այն տեղէն փախչելու կը նայէին . Զօրք պատրաստեցին թշնամին երկրէն դուրս ընելու . Տանը գուռը բացաւ ներս նայելու համար . Ամպեղէն սիւնով իջաւ անոնց . Հոմբրուն թեւովը թռաւ . Ասոնք գրեցի ետքը դալու ազդերուն յիշեցնելու համար . Անոր խօսքերը լսելու եկած էին . Բանիւ եւ գրով կ'աշխատէր . Այս գիրքը շինեցի տղոց գործածութեանը համար . Անոր բնակելու համար՝ տուն , և մշակելու համար արտեր տուաւ . Ոսկի և արծաթ բերաւ տաճարին նուիրելու համար : Թագաւորին ծառայելու համար մարդիկ զըրկեց . Այդ ցորենը և այդ անասունները ձեզի՝ ապրուստի համար , և այս կտաւն՝ հագուստի համար տուի :

Սկած , եկեւ
Օգ առնել , ծծել զգ
Մատ , մարն , յք . մարտնտ
Տեսարան , րեւել , րեւիան
Դիտելու , 'ի զնի
Դրաւ , եր
Ուտելու համար , 'ի կերպուր
Դոճել , ըմպել
Դրիկուան գէժ , ընդ երեկո
'ննել , սանել , կտ . արքի

Արտ , անդ
Անջուր , անջրի
Պահելու , 'ի պահ
Բոլոր օրը , զբն ոգջնի
Մօտեցնել , յառաջ մարտ
յանել
Չայն , բարբառ
Խեղճ , ողբ
Տեսնելու , րեւանել , յայտ
լանիան

Ըրին , արբին	Լսելու , յանկընդրումին
Ապացուցանելու համար , 'ի հանդէս	Բնակելու համար , 'ի քա- կանին
Կը նայէին (փախչելու) , ուս աշէին	Մշակելու համար , 'ի ճա- կանին
Երկրէն , յաշարհէն	Նուիրելու համար , 'ի նուիր
Նայիլ , հայել	Ծառայելու համար , 'ի սոս
Ներս , 'ի ներս	Ապրուստի համար , յա-
Ամպեղէն սիւնով , 'ի սին ամպ	Գետ , 'ի գառաբ
Թռչիմ , թռչիմ , կտ. թռեայ	Հագուստի համար , 'ի հան- դերջ
Ետքը գալու ազգերուն , այգայ եկելոց ա-յոպ	Տուի , ետու
Յիշեցնելու համար , 'ի յի- շարայ	Գործածութիւն , պիտ , գործածութեան համար , 'ի պիտ

Լ Ա Թ Թ Ա Ռ Մ

Ի լեւել եկեալ եմ . Եկեալ եմ , Եկած եմ , բայ. եզ. յարա-
կտր. Ա. դէմք . — Ո՞վ եկած է . — Նո . էակ. դեր. եզ.
Ա. դէմք , զօրութեամբ կ'իմացուի , տէր բայի Եկեալ
եմ ին . — Նս եկած եմ , ինչո՞ւ համար . — Ի լեւել , լսելու
համար . 'ի լեւ' 'ի , նախադրութեամբ աներեւոյթ խըն-
դիր եկեալ եմ ին , գալուն պատճառը կամ նպատակը
կը ցուցնէ :

Եկեալ եմ 'ի շին Գետան . Եկեալ եմ , Եկած էին .
բայ գերակտր. յք. Գ. դէմք . — Ո՞վ եկած էր . — Նո-
տա , անոնք . Նոտա՝ էակ , դեր. յք. Գ. դէմք , զօրու-
թեամբ կ'իմացուի , և տէր բայի է Եկեալ եմ ին . — Եկ-
եալ եմ , ինչո՞ւ համար . — Ի շին , գիտելու . 'ի շին' 'ի , նա-
խադրութեամբ խնդիր եկեալ եմ ին , գալուն նպատա-

կը կը ցուցնէ . — Եկեալ էին 'ի զնին Ի՞նչ բանի . — Տե-
լիանն , տեսարանին . «Ի՞նչն , գոյ . անուն , սեռ . հոյ-
յատկացուցիչ ' է շնն բառին . այսինքն՝ տեսարանին
զննութեանը , տեսարանը գիտելու :

Դ Ա Ս Ի .

ԿՐԱՒՈՐԱԿԱՆ ԲԱՅ , ԲԱՑԱՌԱԿԱՆ ՀՈՒՈՎ

Հ . Ի՞նչ է կրաւորական բայ :

Պ . Կրաւորական բայը ներգործականին (տես Դաս
ԺԳ .) հակառակն է . այսինքն՝ կը ցուցնէ ոչ թէ ուրի-
շին բան մը ընեւ , այլ ուրիշէն բան մը կրեւ . զոր օրի-
նակ՝ կը «իբժ ներգործական է , կը «իբժ կրաւորական :

Հ . Ի՞նչ կը հետեւի ասկէ :

Պ . Ասկէ կը հետեւի թէ ամէն ներգործական բայ
կրաւորական կ'ըլլայ վերջաւորութիւնը փոխելով . զոր
օրինակ աշխարհաբար կ'ըսենք .

ՆԵՐԳՈՐ .

ԿՐԱՒՈՐ .

Կը բժշկեմ .

Կը բժշկուիմ .

Կը բանամ

Կը բացուիմ

Կը թողամ

Կը թողուիմ

Հ . Ըսիր թէ ամէն ներգործական բայ կրաւորական
կ'ըլլայ , ըսէ ուրեմն , Առաջին լծորդութեան , այսինքն
ե՛մ վերջաւորած ներգործական բայ մը կրաւորականի
Թ՛նչպէս կը փոխուի գրաբարին մէջ :

Պ . Առաջին լծորդութեան , այսինքն ե՛մ վերջաւորած
բայերուն կրաւորականը ներգործականի կը փոխուի
ե՛ր ի՛մ ընելով և Բ . լծորդութեան պէս խոնարհելով ,
այսպէս .

ՆԵՐՔ .

ԿՐԱՒՈՐ .

Սահմանակաճ Եղանակ , Գեթկայ

Սիրեմ , Կը յէրեմ .

Սիրեմ , Կը յէրեմ .

Սիրե-

Սիրե-

Սիրե

Սիրե

Սիրեմ+

Սիրեմ+

Սիրե+

Սիրե+

Սիրե՛ն

Սիրե՛ն

Անկատար անցեալ

Սիրե՛ն , Կը յէրե՛ն .

Նոյն շիք ներք .

Սիրե՛նք , և՛

Կատարեալ անցեալ

Սիրեցե՛ն , Սէրեցե՛ն .

Սիրեցոյ , Սէրեցոյ .

Սիրեցե՛ր

Սիրեցո՛ր

Սիրեցոյ

Սիրեցո՛ւ

Սիրեցո՛ւ+

Սիրեցո՛ւ+

Սիրեցե՛+

Սիրեցոյ՛+

Սիրեցե՛ն

Սիրեցո՛ն

Ապառնի

Սիրեցե՛ն , Պէտե՛ն յէրեմ .

Սիրեցոյն , Պէտե՛ն յէրեմ .

Սիրեցե՛ն

Սիրեցե՛ն

Սիրեցե՛

Սիրեցե՛

Սիրեցո՛ւ+

Սիրեցո՛ւ+

Սիրե՛նք+

Սիրե՛նք+

Սիրեցե՛ն

Սիրեցե՛ն

Հրամայական

Սիրեա , Սիրե .

Սիրեա , Սիրե .

Մի սիրե՛ր

Մի սիրե՛ր

Սիրեցե՛+

Սիրեցո՛ւ+

Մի սիրե՛+

Մի սիրե՛+

Ստորադասական

Սիրենիս, Սիրիս.	Սիրենիս, Սիրիսիս.
Սիրենիս-	Սիրենիս-
Սիրենիս	Սիրենիս
Սիրենիսի	Սիրենիսի
Սիրենիսի	Սիրենիսի
Սիրենիսն	Սիրենիսն
Աներ. Սիրել, Սիրել.	Սիրել (ել), Սիրուել.
Անց. ընդ. Սիրուալ, Սիրաք.	Սիրուալ, Սիրուաք.
Ապ. ընդ. Սիրելաց, Սիրելա.	Սիրելիք, Սիրուելա.

ՆՆՐԳ.

ԿՐԱՆ.

Սահմանական եղանակ, Գերկայ

Հատանիս, Կը կորիս.	Հատանիս, Կը կորուիս.
Հատանիս-	Հատանիս-
Հատանիս	Հատանիս
Հատանիսի	Հատանիսի
Հատանիսի	Հատանիսի
Հատանիսն	Հատանիսն

Անկատար անցեալ

Հատանիսի, Կը կորիսի.	Նշի ընդ ներքի.
Հատանիսիք ևն.	

Կատարեալ անցեալ

Հատի, Կորիցի.	Հատայ, Կորուիցայ.
Հատիք	Հատայք
Ե՛հատ, հատ	Հատու-
Հատու	Հատու
Հատուի	Հատայի
Հատին	Հատան

Ապառնի

Հատնյ , Պիտի կորեմ .	Հատոյց , Պիտի կորումի .
Հատցեա	Հատցեա
Հատցե	Հատցե
Հատցոոտ	Հատցոոտ
Հատջի+	Հատջի+
Հատցեն	Հատցեն

Հրամայական

Հատ , կորե .	Հատեր , կորուե .
Մի հատաներ	Մի հատաներ
Հատե+	Հատորոտ
Մի հատանե+	Մի հատանե+

Ստորադասական

Հատաննյեմ , կորեմ եւ .	Հատաննյեմ , կորուեմ , եւ .
Աներ . Հատանել , կորել .	Հատանել (ել) , կորուել
Անց . ընդ . Հատեալ , կորած .	Հատեալ , կորուած
Ապ . ընդ . Հատանելոց , կորելու .	Հատանելի , կորուելու

Բ. Լ Ծ Ո Ր Դ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Հ. Երկրորդ լծորդութեան , այսինքն է վերջաւորած բայից , ներգործականն ի՞նչպէս կը փոխուի կրաւորականի :

Պ. Երկրորդ լծորդութեան , այսինքն է վերջաւորած բայերուն կրաւորականը ներգործականէն ամենեւին չտարբերի . ուստի , իօմի , ուսանի կը նշանակեն թէ՛ կը իօմի , կը սորի , և թէ կը իօսուի , կը սորուի : Այս պատճառաւ քերականութիւններէն ոմանք է վերջաւորած բայերը հասարակ բայ կոչեցին :

Հ. Երրորդ լծորդութեան բայերուն ներգործականը կրաւորականի ի՛նչպէս կը փոխուի :

Պ. Երրորդ լծորդութեան , այսինքն՝ ա՛մ և ա՛նա՛ վերջաւորած բայերուն ներգործականը կրաւորականի կը փոխուի այսպէս .

Սահմանական եղանակ , ներկայ

Աղա՛մ , Կ'աղա՛մ . Նշո՛ն ընդ ներք . Կ'աղացու՛ի՛մ .

Աղա՛ս , ևն .

Անկատար անցեալ

Աղայ՛ի , Կ'աղայ՛ի . Նշո՛ն ընդ ներք . Կ'աղացու՛ի՛ի .

Աղայ՛իք

Աղայք ևն .

Կատարեալ անցեալ

Աղայ՛ի , Աղաց՛ի . Աղացայ , Աղացուեցայ .

Աղացե՛ր Աղացար

Աղաց Աղացա՛ս

Աղացա՛տ Աղացա՛տ

Աղացե՛տ Աղացայտ

Աղացե՛ն Աղացան

Ապառնի

Աղացե՛ց , Պէտ՛ի աղա՛մ . Աղացայց , Պէտ՛ի աղացու՛ի՛մ .

Աղացե՛ս Աղացե՛ն

Աղացե՛ի Աղացի

Աղացու՛տ Աղացուտ

Աղացե՛տ Աղացե՛տ

Աղացե՛ն Աղացե՛ն

Հրամայական

Աղա՛ , Աղա՛ . Աղացե՛ր , Աղացու՛ե՛ .

Մի՛ աղար Մի՛ աղար

Աղացե՛տ Աղացարու՛տ

Մի՛ աղայտ Մի՛ աղայտ

Ստորադասական

Աղայցե՛՛հ, Աղա՛հ . Աղայցե՛՛հ, Աղացո՛ւնի՛հ .
 Աղայցե՛՛հ *և* . Աղայցե՛՛հ , *և* .

Աներ . Աղա՛ւ, Աղա՛ւ . Աղա՛ւ , Աղացո՛ւնի՛ւ .
 Անց . ըն . Աղացե՛աւ, Աղացո՛ծ . Աղացե՛աւ, Աղացո՛ւած
 Ապ . ընդ . Աղա՛ւց , Աղա՛ւ . Աղա՛ւն , Աղացո՛ւելա .

ՆԵՐԳ .

ԿՐԱՒ .

Ստանձանական եղանակ , ճերկայ

Գողանա՛՛հ, Կը քո՛ւնա՛՛հ . Նոյն ընդ ներք . Կը քո՛ւցո՛ւնի՛հ .
 Գողանա՛՛հ , *և* .

Անկատար անցեալ

Գողանայի՛ , Կը քո՛ւնայի՛ . Նոյն ընդ ներք . Կը քո՛ւցո՛ւնի՛ն .
 Գողանայի՛ք , *և* .

Կատարեալ անցեալ

Գողացայ , Գուցայ . Նոյն ընդ ներք . Գուցո՛ւեցայ .
և . աղամբն կրաորականին պէս

Ապառնի

Գողացայց , Պէտի՛ քո՛ւնա՛՛հ . Նոյն ընդ ներք . Պէտի՛ քո՛ւցո՛ւնի՛հ .
և . աղամբն կրաորականին պէս

Հրամայական

Գողացիք , Գուցիք . Նոյն ընդ ներք . Գուցո՛ւնի .
 Մի գողանար
 Գողացարո՛ւտ
 Մի գողանայ

Ստորադասական

Գողանայցե՛՛հ, Գո՛ւնա՛՛հ . *և* . Գողանայցե՛՛հ, Գուցո՛ւնի՛հ . *և* .

Անէր. Գողանաւ, Գողնաւ : Գողանաւ, Գողցուիւ .
 Անց. ընդ : Գողացեալ, Գողցած . Գողացեալ, Գողցուած .
 Ապ. ընդ : Գողանալոց, Գողանալու . Գողանալի, Գողցուելու .

Հ. Չորրորդ լծորդութեան , այսինքն սա վերջաւորած բայերուն ներգործականը կրաւորականի ի՞նչպէս կը փոխուի :

Պ. Չորրորդ լծորդութեան այսինքն սա վերջաւորած բայերուն ներգործականը կրաւորականի կը փոխուի այսպէս .

ՆԵՐՊ .

ԿՐԱՒՈՐ .

Սահմանակցան եղանակ , ներկայ

Թողում , կը լսողում . Նոյն ընդ ներք . կը լսողուի .
 Թողում , եւ այլն .

Անկատար անցեալ

Թողուի , կը լսողուի . Նոյն ընդ ներք . կը լսողուի .
 Թողուի , եւ այլն .

Կատարեալ անցեալ

Թողի , Թողացի .	Թողայ , Թողուեցայ .
Թողիք	Թողաք
Նթող , Թող	Թողա
Թողաք	Թողաք
Թողիք	Թողաք
Թողին	Թողան

Ապառնի

Թողից , Պէտի լսողում .	Թողայց , Պէտի լսողուի .
Թողցես	Թողցի
Թողցի	Թողցի
Թողցուք	Թողցուք
Թողցիք	Թողցիք
Թողցին	Թողցին

Հրամայական

Թող, Թող .	Թողէր, Թողուէ .
Մի թողուր	Մի թողուր
Թողէ+	Թողարու+
Մի թողու+	Մի թողու+

Ստորադասական

Թողուցում, Թողում .	Նոյն ընդ ներք. Թողուէ .
Թողուցումս, ևս .	

Աներ .	Թողուլ,	Թողուլ .	Թողուլ,	Թողուիլ .
Անց. ըն .	Թողեալ,	Թողա՞ .	Թողեալ,	Թողումա՞ .
Ապ. ընդ .	Թողլոց,	Թողլու .	Թողլի,	Թողուիլու .

Սահմանական եղանակ, ներկայ

Ընթեռնում, Կը կարգում .	Նոյն ընդ ներք. Կը կարգումէ .
Ընթեռնումս, ևս .	

Անկատար անցեալ

Ընթեռնուի, Կը կարգուի .	Նոյն ընդ ներք. Կը կարգումէի .
Ընթեռնուիք, ևս .	

Կատարեալ անցեալ

Ընթեռցայ, Կարգայ .	Նոյն ընդ ներք. Կարգայեցայ .
Ընթեռցար	
Ընթեռցաւ	
Ընթեռցա+	
Ընթեռցայ+	
Ընթեռցան	

Ապառնի

Ընթերցոյց , Պէտի կարգած . Նոյն ընդ ներք . Պէտի կարգոց
 Ընթերցոյցե-
 Ընթերցոյցե
 Ընթերցոյցոստ
 Ընթերցոյցի
 Ընթերցոյցե

Հրամայական

Ընթերցից , Կարգած . Նոյն ընդ ներք . Կարգոցստ .
 Մի ընթերցունստ
 Ընթերցարստ
 Մի ընթերցունստ

Ստորադասական

Ընթերցունսցոստ , Կարգած . Նոյն ընդ ներք . Կարգոցստի .
 Ընթերցունսցոստ , եւ .

Աճեր . Ընթերցունսլ , Կարգալ . Ընթերցունսլ , Կարգացոսլ .
 Աճց . ըն . Ընթերցեալ , Կարգացած . Ընթերցեալ , յ դացոսած .
 Ապ . ըն . Ընթերցունսլոց , Կարգալու . Ընթերցունսլի , յ դացոսելու .

Բ Ա Յ Ո Ւ Թ Վ Ե Ն Հ Ո Ւ Յ Վ

Հ . Ի՞նչ հարցման կը պատասխանէ բացառական հոլովը :

Պ . Բացառական հոլովը պատասխան է ո՞րի՞, ի՞նչ բանէ , ուսո՞ք (քիմտէ՞ն , նէ՞րէտէն) հարցման . զոր օրինակ՝ Հօրի՞ս առի . — Որի՞ս առի . — Հօրմէս : Սո՞վէ մեռաւ . — Ի՞նչ բանէ մեռաւ . — Սովէ : Տունէն ելաւ . — Ուսո՞ք ելաւ . — Տունէն . ապա՛ հօրի՞ս , սովէ , տունէն բացառական են :

26. Հրահանգ .

ԿՐԱՒՈՐԱԿԱՆ ԵՒ ՁԷՋՈՒ ԲԱՅԵՐ ԲԱՅԱՌԱԿԱՆ ԽԵՂՐՈՎ

Աստուծմէ կը պատժուինք . Գողն ու մարդասպանը կը պատժուին . Շատերը բռնաւորներէն տանջուեցան . Թշնամին քաղքէն հեռացաւ . Անոնց մարմինները գերեզմաններէն հանուեցան . Դարձիր ինէ . Մենէ ելան . Լեռնէն կ'իջնէին . Երբ ջուրէն ելաւ . Այն տեղէն գնաց . Ասիկա ձենէ լսեցինք . Անոր վէրքերը բժըշկուեցան . Հարիւրապետին ծառան գէշ հիւանդութենէ ըռնացաւ . Իր տանջանքներէն պիտի ազատի . Արելին մահուան վրէժը խնդրուեցաւ Կայենէն . Անոր լեզուին կապերը քակուեցան . Աստուծմէ Յովսէփին հրեշտակ ղրկուեցաւ . Հայրս աւազակներէն սպանուեցաւ . Երկինքին սահանքները (քէփէնք) բացուեցան . Քաղքին դուռները պիտի գոցուին . Եղբայրդ գետին յորձանքին մէջ նետուեցաւ . Անոր արիւնը պիտի թափուի . Ահա մենք ձենէ ճամբայ կը դրուինք . Երկիրս օդէն կը պատի . Յամաքը ջուրերէ պաշարուած է . Քաղաքը թշնամիէն պաշարուեցաւ . Բոլոր երկիրը շարժեցաւ . Լեռնէն քար մը բրդաւ . Տղան պիտի բժըշկուի . Ինէ լսեցիք . Մենէ են . Մօրմէն անիծուեցաւ . Արէլ իր եղբորմէն սպաննուեցաւ . Ճամբայ ելնելու կը պատրաստուինք . Շատ ստակ ժողովուեցաւ . Ատոր մահուան վրէժն անկէ պիտի խնդրուի . Անոնց ամանները լեցուեցան . Քաղաքը պիտի առնուի . Աստուգըրը պիտի թափին , երկիրը պիտի շարժի . Իմ տունէս ել . Վախցիր անկէ որ հոգին կսպաննէ . Ինէ սորվեցէք . Քենէ ի՞նչ կը խնդրէ . Ոսկին , արծաթը և ուրիշ բոլոր մետաղները հանքերէն կը հանուին . Ամէն բան հողէն է և հող կը դառնայ . Մենէ՞ ես թէ անոնցմէ . Այդ ամէնը շարէն է . Հիմէն խախտեցաւ :

Մարդասպան , սպանող	Բողոք , ափնայն
Շատերը , քաղաճ	Շարժեմ , դարդեմ
Երբ , իբրեւ	Բրդիմ , հարանիմ
Երթամ (տեղէ մը) , մինչեւ	Լսեցիք , լսարթատ
Լսեցինք , լսատ	Ճամբայ ելնել , ելանել է գա-
Գէշ (հիւանդութիւն) , լս-	նադարն
բալբ	Ստակ , արձախ
Ըռընտնամ , սպտիմ	Թափիմ , թօխիմ
Ազատիմ , սարիմ	Շարժիմ , սասանիմ
Կապեր , կապան	Վախնամ , երկնայիմ
Քակուիմ , լսանիմ	Վախցիր , երկիր
Ղրկուիմ , ստատիմ	Սորվիմ , սասանիմ
Գոցեմ , գնիմ	Ուրիշ , այլ
Նետեմ , ընկնում	Հանք , քով , քովաց
Թափեմ , հեղում	Ամէն բան , ափնայն բն-
Ճամբայ դնել , յաղարկել	Հիմէն , 'ի հիման

Գ Ա Ս Ի Ա .

ԱՌ , ՆԱԽԱԳՐՈՒԹԻՒՆ , ԳՈՐԾԻԱԿԱՆ ՀՈՒՈՎ

Հ. Ա. նախադրութիւնն անորչ հայցականով ի՞նչ կը նշանակէ :

Պ. Ա. նախադրութիւնն անորչ հայցական խնդրով դէպ ի մարդ կամ անձ մը շարժում ցուցնելու համար կը գործածուի (տես և դաս ԺԶ.), զոր օրինակ .

Գնաց առ Ռաբա-սրն

Թաղաւորին գնաց

Առաքեցաք զնա առ Եղբայր Ջանի եղբօրը զրկեցինք

Ի-ր

Եկայք առ Ի-

Ինծի եկէք

Հ. Ա. նախադրութիւնը արականով ի՞նչ կը նշանակէ :

Պ. Ա. նախադրութիւնը տրական խնդրով կը նշանակէ մէկուն տունը կամ քովը , բանի մը քովը , կամ մօտը , առջեւը :

Առ դրան

Իրանը քով

Առ հօր ի-րոսմ

Հօրը տունը , քովը

Ո՞ր էջի նա արք . — Է նա

Հիմա ո՞ւր է . — Քեռայրին

առ Ի-րոսմ ի-րոսմ

քովն է

Հ. Ա. նախադրութիւնը սեռականով ի՞նչ կը նշանակէ :

Պ. Ա. նախադրութիւնը սեռական , և երբեմն հայցական կամ բացառական խնդրով կը նշանակէ համար կամ դարձառու , և աշխարհաբարի մէջ սովորաբար բացառականի կը դառնայ . ինչպէս՝ Առ նախանյուս , նախանձէն . Առ անի , վախէն :

Ոչ յայտնեաց զանձն առ Վահանն ինքզինք չյայտնեց
երկիւղէ

Շիկնէր առ ամօրն

Ամօթէն կը կարմրէր

Առ սէր Կ արարի զայս

Ասիկա քու սիրոյդ համար
ըրի

Առ չիտանս եկեր

Չգիտնալով կերաւ

Ոչ առ արեւ ինչ ասեմ
զայս

Աս կ'ըսեմ ոչ թէ ատելուս
համար

Առ է չիտէ կերակրոյ

Կերակուր չըլլալէն

ԳՈՐԾԻԱԿԱՆ ՀՈՂՈՎ

Հ. Ի՞նչ հարցման պատասխան է գործիական հո-
լովը :

Պ. Գործիական հոլովը որ է, ի՞նչ բանով (քիմի՞ իլէ,
նէ՞ իլէ) հարցման պատասխան է : Աստուծով կը յաղ-
թենք . — Որով կը յաղթենք . — Աստուծով : Անոնց
քուրձերը ցրենով լեցուց . — Ի՞նչ բանով լեցուց . — Յո-
րենով : Աստուծով, ցրենով գործիական են :

27. Հրահանգ .

Բարեկամս ինծի եկաւ . Չանոնք ձեզի ղրկեցի . Տան
սիրոյը գացինք . Պատգամաւորները պաշտօնէին եկան .
Դատաւորին դրեցինք : Իւր եղբորը քով կը բնակի .
Այդ մարդիկը մեր քովը հիւր են : Կայսեր կը բողո-
քեմ . Այս գիշեր մեզի կեցիր . Անոր տունը (քովը) ի-
ջաւ . Իւր սիրելի որդին ղրկեց անոնց . Մեզի ինչ՞ու
գրեցիք . Դրացւոյն տունը (քովը) մտաւ . Մահապարտ
է այն մարդը որուն քով ստակը գտնուի . Յաւէն կը
պոռար . Ուրախութենէն կը պոռային : Բաղձանքէն կը

մաշէր . կարօտէս կը մեռնիմ . Բարկութենէն կը հայ-
 հոյէր . Զանի ինծի բերէք . Դատաւորին եկան . Հօրս
 երթամ . Ինծի նոր կուժ մը բերէք . Եկէք , անոր ել-
 լնք . Պարտական մը ներկայացուեցաւ անոր . Վախէն
 անոր դէմ չկեցաւ . Կերակուր չուտելէն հիւժած էր .
 Քու էրկանդ գարձիր . Զանի իւր բարեկամներուն զրկե-
 ցի . Զանի իւր քովն առաւ . Այդ տղան իւր մօրը տա-
 րէք . Պատուհանին քով կը նստէր . Աստուծոյ կանչեցին
 և անիկայ փրկեց զանոնք . Սրտին ցաւէն լացաւ . Նա-
 խատինքին չդիմանալէն անկէ գնաց . Խորդ մայր մը իւր
 խորդ զաւկին քով չբնակիր . Եղբայրդ ո՞ւր է . Խորդ
 հօրը քովն է . Ինչո՞ւ համար ինծի չեկար . Մօրեղբօրս
 քովն էի . Զիս որո՞ւն պիտի զրկես . Աներոջս , անոր ա-
 լետիս տալու համար որ ինծի մանչ զաւակ մը եղաւ .
 Եղբայրդ իմ քովս հիւր է . Անոնց մի դպչիք . Լեռնէն
 մեզի իջաւ . Ասիկա տուր այն աղքատ տղուն որ
 դրան քով կը կենայ . Ոչ ոք կը համարձակէր անոր մօ-
 տենալ . Իւր մէկ հատիկ աղջիկէն ուրիշ մէկը չկար անոր
 քով . Մենք ըին քով կը բնակէինք , և անոնք՝ բլրոյն
 վրայ . Գիտէր որ ատելութեան համար անոր վրայով կը
 չարախօսէին . Թագաւորին քով ամբաստանութիւն ըրին
 անոր վրայով :

Եկաւ , եկ	Պոռամ , ճիւժ , գոյժ
Տանտէր , դանուդիք	Բաղձանք , ցանկութիւն
Կենալ (դիչերը մէկուն) , ագանի՛ճ	Բարկութիւն , ցասունժ Եկան , եկի՛ն
Մէկուն տունը , այսինքն քովը . ա- (տրականով)	Բերեմ (անձ մը) , աշի՛ճ
Իջնել (ճամբորդին) լա- ճանի՛ճ	Բերէք ինծի , առե՛տ առ էս Եկէք , եկայ՛տ Ներկայացուիմ , ճարացանի՛ճ

Պարտական , պարտապան	Խորդ հայր , հօրայ , հօրա-
Վախ , ահ	Եկար , եկէր
Դէմ կենալ , ընդդէմանալ	Մօրեղբայր , տե-ի
Կերակուր չուտելը , ան- սասողութիւն	Մանչ զաւակ , սասոր
Էրիկ , ոյր	Դպչիմ , Վերջեմ
Կանչել (մէկունն) , կարգաւ	Մօտենամ , ճարչիմ
Սրտի ցաւ , թէշ	Կենալ , կալ
Դիմանալ , ծոծիւ	Մէկ հատիկ աղջիկ , Գոսոր
Անկէ , անոթ	Դոճ , ծովի
Երթալ (տեղէ մը) , յեկիմ	Անոր վրայով , զնանկ
Խորդ մայր , հօրա	Ամբաստանութիւն ընել ,
Խորդ զաւակ , սարժա	ամբաստան լինել

Դ Ա Ս Ի Բ .

ԱՆԿԱՆՈՆ ԿԱՄ ՋԱՐՏՈՒՂԻ ԲԱՅԵՐ ,
 ԲԱՑԱՍԱԿԱՆ ՄԱԿԲԱՑ , ԱՌ , ՆԱԽԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՈՒՐԻՇ
 ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆԸ , Յ , ՆԱԽԴԻՐ

Հ. Ի՞նչ է անկանոն կամ զարտուղի բայ :

Պ. Անկանոն կամ զարտուղի կ'ըսուին այն բայերը , որոց կարգիւն , ապառնին , հրահայտանքը և ոնցեւը կը տարբերին չորս լծորդութեանց խոնարհման հասարակ ձեւէն : Ջոր օրինակ՝ հանալիս , կատարեալը կ'ըլլայ ծանկոյ , ապառնին՝ ծանկոյց , հրամայականը՝ ծանկի , փոխանակ հանալիցի , հանալիցից , հանալիս :

Հ. Ատի , գիտի , կրիս բայերն ի՞նչ բանով կը տարբերին եւ վերջաւորած կանոնաւոր բայերէն :

Պ. Ատի , ըսել . գիտի , գիտնալ . կրիս , կրնալ . բայերը , կարգիւն , ապառնանքն և ոնցեւը մէջ , եւ վերջաւորած կանոնաւոր բայերուն պէս , փոխանակ եցի , եցից , եւլ ըլլալու , ինչպէս՝ սիրեցի , սիրեցից , սիրեալ , կ'ըլլան ոցի , ոցից , ոցեալ , զոր օրինակ .

Կտր .	Ապա .	Հրմ .	Անց .
(*) Ասեմ , ասացի ,	ասացից ,	ասա ,	ասացեալ .
Գիտեմ , գիտացի ,	գիտացից ,	գիտա ,	գիտացեալ .
Կարեմ , կարացի (**),	կարացից ,	լռանի ,	կարացեալ .

(*) Աշակերտք այս բայերը խոնարհեն :

(**) կրիս , կար կարելու նշանակութեամբ , կ'ըլլայ կարեցի , կարեցից , կարեալ .

Հ. Ի՞նչպէս կը խոնարհին առնեմ, յառնեմ, յանցանեմ, Ֆրանչիս անկանոն բայերը: Զ

Պ. Առնեմ, ընեմ. յառնեմ, ելլեմ (նստած չկամ պառկած տեղէն), յանցանեմ, սխալիմ, յանցանք գործեմ. Ֆրանչիս, մեղք գործեմ, վնասեմ. հետեւեալ կերպով կը խոնարհին:

ՆԵՐՉ.

ԿՐԱԻ.

Ստանանապան եղանակ, ներկայ

Առնեմ, Կ'ընեմ.
Առնես
եւ .

Առնիմ, Կ'ըլլեմ.
Առնիս
եւ .

Անկատար անցեալ

Առնէի, Կ'ընէի .
եւ .

Առնէի, Կ'ըլլէի .
եւ .

Կատարեալ անցեալ

Արարի, Ըրի .
Արարեր
Արար
Արարաք
Արարէք
Արարին

Արարայ, Ըլլեայ .
Արարար
Արարաւ
Արարաք
Արարայք
Արարան

Ապառնի

Արարից, Պիտի ընեմ.
Արասցես
Արասցէ
Արասցուք
Արասցիք
Արասցեն

Արարայց, Պիտի ըլլեմ.
Արասցիս
Արասցի
Արասցուք
Արասցիք
Արասցին

Հրամայական

Արա , Ըբ .	Արասջիր , Ըլլ-տ .
Մի առներ	Մի առնիր
Արարէք	Արասջիք
Մի առնէք	Մի առնիք

Ստորադասական

Առնիցեմ , Ընտ .	Առնիցիմ , Ըլլ-տն .
Առնիցես ,	Առնիցիս
ևս .	ևս .

Աներեւոյթ

Առնել , Ընել .	Առնել (իւ) , Ըլլ-ել .
----------------	-----------------------

Անցեալ ընդունելութիւն

Արարեալ , Ըբած .	Արարեալ , Ըլլ-ած .
------------------	--------------------

Ապառնի ընդունելութիւն

Առնելոց , Ընելու .	Առնելի , Ըլլ-ելու .
--------------------	---------------------

ՁԷՋՈՐ

ՁԷՋՈՐ

ՁԷՋՈՐ

Սահմանական եղանակ , ներկայ

—Կ'եմք	—Յանցանք	—Մեզ էլ բարձի
Յառնեմք	Յանցանեմք	Մեղանչեմք
Յառնես	Յանցանես	Մեղանչես
ևս .	ևս .	ևս .

Անկատար անցեալ

—Կ'եմէ	—Յանցանէ	—Մեզ էլ բարձի
Յառնէի	Յանցանէի	Մեղանչէի
ևս .	ևս .	ևս .

Կատարեալ անցեալ

—Նլայ .	—Յանցանժ ըբէ .	—Մեղչ Գործեցէ .
Յարեայ	Յանցեայ	Մեղայ
Յարեար	Յանցեար	Մեղար
Յարեաւ	Յանցեաւ	Մեղաւ
Յարեաք	Յանցեաք	Մեղաք
Յարեայք	Յանցեայք	Մեղայք
Յարեան	Յանցեան	Մեղան

Ապառնի

—Պիտէ ելլի՛	—Պիտէ յանցանժ ընէ՛ .	—Պիտէ յեղչ Գործե՛ :
Յարեայց	Յանցեայց	Մեղայց
Յարիցես	Յանցիցես	Մեղիցես
Յարիցէ	Յանցիցէ	Մեղիցէ
Յարիցուք	Յանցիցուք	Մեղիցուք
Յարիլիք	Յանցիլիք	Մեղիլիք
Յարիցեն	Յանցիցեն	Մեղիցեն

Հրամայական

—Նւ .	—Յանցանժ ըբէ .	—Մեղչ Գործե՛ .
Արի .	Յանցիր	Մեղիր
Մի յառներ	Մի յանցաներ	Մի մեղանչեր
Արիք	Յանցերուք	Մեղարուք
Մի յառնէք	Մի յանցանէք	Մի մեղանչէք

Ստորադասական

—Նլլի՛	—Յանցանժ ընէ՛ .	—Մեղչ Գործե՛
Յառնիցեմ	Յանցանիցեմ	Մեղանչիցեմ
Յառնիցես	Յանցանիցես	Մեղանչիցես
ևն .	ևն .	ևն .

Աներեւոյք

— Ելլել .
Յառնել

— Յանցանէ ընել .
Յանցանել

— Մեղէ գործել .
Մեղանչել

Անցեալ բնդունելութիւն

— Ելլա .
Յարուցեալ

— Յանցանէ ըլլա .
Յանցուցեալ

— Մեղէ գործա .
Մեղուցեալ

Ապառնի բնդունելութիւն

— Ելլալ .
Յառնելոց

— Յանցանէ ընալ .
Յանցանելոց

— Մեղէ գործալ .
Մեղանչելոց

Բ Ա Յ Ա Ս Ս Ա Վ Ա Ն Մ Ա Կ Բ Ա Յ

Հ. Ի՞նչ է բացասական մակրայ :

Պ. Բացասական մակրայ կ'ըսուին ոչ կամ չ և մի բաները , որ սովորաբար կը գորուին բայէն առաջ :

Մի կը գործածուի , երբ խօսքը հրամայական է :

Ոչ սիրեմ , չեմ սիրեր

Մի սիրեր , մի սիրեր

Ոչ ընթեռնումք , չեմ կորդար

Մի ընթեռնումք , մի կորդար

Ոչ լուար , չեմ ցեր

Մի լուիցես , չեմ

Ոչ տեսցէ , չեմ չեմ

Մի տեսցէ , չեմ

Չառնում յանձն , յանչն

Մի առնուցուս յանձն ,

չեմ առներ

յանչն չառնես

ԱՌ . ՆՈՒԱԿՐՈՒԹՅԱՆ ՑԻՐԻՑ ԳՈՐԾԱԹՈՒԹՅԱՆ

Հ. (Դաս ԺԶ. և ԻԱ.) Ըսիր թէ առ նախադրութիւնը հայցական խնդրով դէպի մարդ մը շարժում կը ցուցընէ , և եղակի տրականով և յոքնակի հայցականով մարդու կամ բանի մը +ով կը նշանակէ : Գործիական խնդրով ի՞նչ կը նշանակէ :

Պ. Առ նախադրութիւնը գործիական խնդրով կը նշանակէ ,

1. Մարդու կամ բանի մը ստեղծել , օրէջլ , զոր օրինակ .

Առ Ստեղծել

Սողոմոնին ատենը

Առ Տրդարար

Տրդատայ օրովը

Առ Կենդանութեամբ

Կենդանութեան ատենը

Առ Նովա

Անոր ատենը

2. Կը նշանակէ +ովը , +ովն , զոր օրինակ .

Առ Եղբբ Քեդոյն

Գետին քովէն , քովը

Առ Երմոն

Պատին քովէն , քովն ի վեր

Առ Ճամբուհ

Ճամբուն քովը , եղբրքը

3. Կը նշանակէ Բողոքարար , նայելով , +ովը .

Զի՞նչ է յարդ առ ցրե՞նով Յարդը ցորենին նայելով ի՞նչ է

Տգէտ է նա առ +ե

Նա քեզի նայելով տգէտ է

Ազմուկս չէ ինչ առ այնու Այս խոռովութիւնը երէկ-որ երեկն եղեւ ուսինն քով բան մը չէ

Յ. Ն Ա Թ Գ Ի Ի

Հ. Ի՞նչ կը նշանակէ ց նախդիրը :

Պ. Յ, նախդիրը 1. տե՛ս, հարցանե՛ս և ուրիշ քանի մը բայերու հետ կը գործածուի, զոր օրինակ .

Ասա ցիս	Ինծի ըսէ
Հարցին ցնա	Անոր հարցուցին
Ասաց ցհայր իւր	Իւր հօրը ըսաւ

2. կը նշանակէ միշտ, և շատ անգամ միշտ-ին հետ կը գործածուի .

Միշտ- ցդուռնն կամ Մինչեւ դուռը
ցդուռնն

28. Հրահանգ .

Օրէնքը չեն գիտեր . Գաւաթը կրնաս խմել . Ինծի ըսէ . Մառայիս կ'ըսեմ . այդ բանը ըրէ, և կ'ընէ . Իրաւունք և արդարութիւն ըրի . Աստուած երկինքն ու երկիրն ըրաւ (ստեղծեց) . Աստուծոյ կամքն ընենք (կատարենք) . Մի ըսեր թէ չեմ կարող . Ողջնցար, ալ մեղք մի գործեր . Անոր կամքը գիտէ . Անոնց քով երթալ չէր ուզեր . Ձեզ չեմ արգելուր . Ելաւ և կ'ուզէր երթալ . Ժողովուրդը մեղանչեց . Չար գործեցին . Ձեզի բարեկամներ ըրէք . Օգտակար չըլլուիր . Այդ (բանն) ընել յանձն չեմ առնուր . Մեղանչեցի, վասն զի անմեղ արիւն թափեցի . Մառ որ պտուղ չըներ (չբերեր) . Ետքը քեզի պիտի ըսեմ . Անոր կ'ըսէ . Ինծի ըսէ . Ինծի սկանջէս վար ըսաւ . Դուք հոն չէք կրնար գալ . Հիմա չես կրնար գալ . Ինչո՞ւ չեմ կրնար գալ հիմա . Դուն ամէն բան գիտես . Մէկը չկրնար ներս մտնել . Ձէի գիտեր որ հոս է .

Ան ինծի ամէնը (ամէն բան) ըսաւ . Եթէ եղբայրդ քեզի յանցանք ընէ , յանդիմանէ զանի . Եւ , քայլէ . Գաղաններն անոր չէին վնասեր . Քեզի թնչ ըրաւ . Ինծի զարնել կ'ուզէր , բայց չկրցաւ . Գիտեմ որ այն մարդը բարկասիրտ է . Եթէ դուն ես , մեղի համարձակ ըսէ . Ատոր վնաս մի ըներ . Ձեզի ըսի և չէք հաւտար . Խորհուրդ ըրին որ զանի սպաննեն . Անոր ընթրիք ըրաւ . Անոր ատենը մեծ սով եղաւ . Տրդատայ և Գրիգորի ատենը եղաւ Հայաստանի դարձը . Գիողեատիանոսի ատենը քրիստոնեաներէն շատերը սպաննուեցան . Լեռան տակէն կերթար . Իաշտին քովն ի վեր բնակեցաւ զօրքը . Մովին եզերքն ի վեր ցամաքին մօտը կը նաւէին . Ես անոր նայելով (անոր քով) բան մը չեմ . Մեր իմաստութիւնը քուկինիդ քով փոքր բան մըն է . Ինչպէս տղայ մը հսկայի մը քով , դուն ալ այնպէս ես անոր քով . Այս երկիրը պզտիկ գետակի մը պէս է արեգական նայելով . Քրիստոս Հերովդէսին ատենը ծնաւ , և Պիղատոսի ատենը խաչուեցաւ . Սպասաւորներուն կը հարցնէր . Ձանի մինչեւ լեռան գլուխը բերին . Մինչեւ հիմա ոչ ոք երեւեցաւ :

Գաւաթ , բաժակ

Խմել , ընել

Ըսեմ , սեմ

Ընեմ , առնեմ

Ողջնալ , ողանամ

Մեղք գործել , յեղանել

Անոնց քով , առ նստ

Ելլել ոտք , յառնեմ

Գործել , առնեմ

Ըլլուիլ , առնիմ

Թափեմ , հեղամ

Անմեղ , արբար

Ետքը , սպ

Ականջէ վար , յանկանդ

Հոն , անդր

Հիմա , այժմ

Ամէն բան , զամենայն

Մէկը չ , ոչ ոք

Ներս , էներես

Հոս , սոս

Յանցանք ընեմ , յանցանեմ	Անոր նայելով , առ նովա-
Չանի , շո	Բան մը , Բն
Գալել , շքեմ	Գուկինդ , Կ , Կոյոյ
Վնասել , Բեզանչեմ	Փոքր բան մը , Գոյն Բն
Չարնել , հարկանեմ	Ինչպէս , որդե
Արնամ , կորեմ	Տղայ , Ժանակ
Անոր ատենը , առ նովա-	Գնտակ , Գունդ
Հայաստան , Հոյ+	Պէս , Էրբե շ . . .
Շատերը , Բազմեմ	Պզտիկ , Գոյ
Տակէն , առ որամք	Խաչուիլ , հանիմ է իւշ
Դաշտին քովն ի վեր , առ	Չանի , շո
Գողարիւն	Բերել , արեմ
Մօտ , մօր է	Հիմա , արդ , այժմ

Լ Ո Ւ Թ Ո Ւ Ր

Ու գիտն շքեմ . նախադասութիւն ժխտական . գիտն , բայ ներգ . սահմ . ներկ . յք . Գ . դէմք : — Գիտն , որն . — Նոտ . նոտ , էակ . դեր . յք . Գ . դէմք տէր բայի գիտնին . զօրութեամբ կ'իմացուի . — Նոքա գիտն , շքն . — Չօրեմ . շքեմ , գոյ . յք . հայց . սեռի խնդիր գիտնին : Ու , բացասական մակբայ . բայիւ նշանակուած զործողութիւնը կը բացասէ , կը ժխտէ :

Աստ շք . Աստ բայ ներգ . հրամ . եզ . Բ . դէմք : — Ո՞վ պիտի ըստ . — Դոտ , էակ . դեր . եզ . Բ . դէմք . զօրութեամբ , տէր բայի Աստին : Աստ , որո՞ւն . — Յն , ինծի . շք , էս , դեր . Ա . դէմք , եզ . հյց . ց նախդրիւ բնութեան խնդիր աստին :

Դ Ա Մ Ի Գ .

Ա Ն Կ Ա Ն Ո Ն Բ Ա Յ Ե Ր

(Քարտանկոսթիոն)

Ը Ն Դ Ե Ի Ը Ս Տ Ն Ա Խ Ա Դ Ր Ո Ի Թ Ի Ի Ն Ք

Հ. Ի՞նչպէս կը խոնարհին լե՛՛՛՛՛, հանալե՛՛՛՛՛ բայերը :

Պ. Լե՛՛՛՛՛, հանալե՛՛՛՛՛ բայերը կը խոնարհին այսպէս .

Ն Ե Ր Գ .

Կ Ր Ա Ի .

Սահմանակա՛ն կղանալ , ցերկալ

Լսե՛՛՛մ , կը լե՛՛՛՛՛ .

Լսի՛՛՛մ , կը լսե՛՛՛՛՛մ .

Անկատար անցեալ

Լսէ՛՛՛ի , կը լսէ՛՛՛՛՛ .

Նշե՛՛՛ ընդ ներէ՛՛՛ . կը լսե՛՛՛՛՛ն .

Կատարեալ անցեալ

Լուայ , Լե՛՛՛նի .

Լսելի եղէ՛՛ (*) Լսե՛՛՛նցայ .

Լուար

Լսելի եղեր

Լուաւ

Լսելի եղել

Լուաք

Լսելի եղաք

Լուայք

Լսելի եղէք

Լուան

Լսելի եղեն

Ապառնի

Լուայց , Պի՛՛՛րի լե՛՛՛՛՛ .

Լսելի եղէց , Պի՛՛՛րի լսե՛՛՛՛՛ն .

Լուիցես

Լսելի եղիցես

Լուիցէ

Լսելի եղիցի

Լուիցուք

Լսելի եղիցուք

Լուիջիք

Լսելի եղիջիք

Լուիցեն

Լսելի եղիցին

(*) Կ'ըսուի նաեւ Լսե՛՛՛ կամ լսե՛՛՛ եղէ , եւայլն .

Հրամայական

Լուր , Լե .	Լսելի լըր , Լսուե .
Մի լսեր	Մի լինիր լսելի
Լուարուք	Լսելի լերուք
Մի լէք	Մի լինիք լսելի

Ստորադասական

Լսիցիմ , Լեմ .	Լսիցիմ հա լսելի լինիցիմ ,
ևս .	Լսուիմ ևս .

Աներեւոյթ

Լսել , Լել .	Լսելի լինել , Լսուել .
--------------	------------------------

Անցեալ ընդունելութիւն

Լուեալ , Լսած	Լսելի լեալ , Լսուած .
---------------	-----------------------

Ապառնի ընդունելութիւն

Լսելոց , Լելու .	Լսելի , Լսուելու .
------------------	--------------------

ՆԵՐՊ .

ԿՐԱԻ .

Սահմանական եղանակ , ներկայ

Ճանաչիմ , կը ճանչնամ .	Ճանաչիմ , կը ճանչցուիմ .
------------------------	--------------------------

Անկատար անցեալ

Ճանաչէի , կը ճանչնայի	Նշո՛ւ ընդ ներք . կը ճանչցուիէ .
-----------------------	---------------------------------

Կատարեալ անցեալ

Մանեայ , ճանչցայ .	Մանօթ եղէ , ճանչցուեցայ .
Մանեար	Մանօթ եղեր
Մանեաւ	Մանօթ եղել
Մանեաք	Մանօթ եղաք
Մանեայք	Մանօթ եղէք
Մանեան	Մանօթ եղեն

Ապառնի

Մանեայց , Պէրէ հաննամ .	Մանօթ եղէց , Պէրէ հաննամ .
Մանիցես	Մանօթ եղիցիս
Մանիցէ	Մանօթ եղիցի
Մանիցուք	Մանօթ եղիցուք
Մանիջիք	Մանօթ եղիջիք
Մանիցեն	Մանօթ եղիցին

Հրամայական

Մանիր , շանչիւր .	Մանօթ լէր , շանչուտ .
Մի ճանաչեր	Մի լինիր ծանօթ
Մաներուք	Մանօթ լերուք
Մի ճանաչէք	Մի լինիք ծանօթ

Ստորադասական

Ճանաչիցեմ , շաննամ , եւ . Ճանաչիցիմ չամ ծանօթ լինիցիմ , շանչուտիմ , եւ .

Աներեւոյթ

Ճանաչել , շաննալ . Մանօթ լինել , շանչուել .

• Անցեալ բնդունելութիւն

Մանուցեալ , շանչութ . Մանօթ (լեալ) , շանչուտ .

Ապառնի բնդունելութիւն

Ճանաչելոց , շաննալու . Ճանաչիլի , շանչուելու .

Հ. Ուրի՛մ, դանձի՛մ բայերն ի՞նչպէս կը խոնարհին :

Պ. Ուրի՛մ, դանձի՛մ բայերը հետեւեալ կերպով կը խոնարհին .

ՆԵՐԳՈՐ.

ԿՐԱՒՈՐ.

Ստանանապետն եղանակ , ներկայ

Ուտեմ, Կ'ուրի՛մ, Աս.

Ուտիմ, Կ'ուրուի՛մ, Ան.

Անկատար անցեալ

Ուտէի , Կ'ուրուեի՛ք, Ան. Նոյն ընդ ներք. Կ'ուրուեի՛ք .

Կատարեալ անցեալ

Կերայ ի՛մ կերի, Կերայ .

Կեր եղէ (*) Կերուեցայ .

Կերար ի՛մ կերեր

Կեր եղեր , Ան.

Կերաւ ի՛մ եկեր

Կերաք

Կերայք

Կերան

Ապառնի

Կերայց ի՛մ կերից , Պէրի՛ կեր եղէց , Պէրի՛ ուրուի՛մ .

Կերիցես

Կերիցիս

Կերիցէ

Կերիցի

Կերիցուք

Կեր լիցուք

Կերիջիք

Կեր լիջիք

Կերիցին

Կեր լիցին ի՛մ կերիցին

Հրամայական

Կեր , Կեր .

Լեր կեր , Կերուի .

Մի ուտեր

Մի ուտիր

Կերայք ի՛մ կերէք

Լերուք կեր

Մի ուտէք

Մի ուտիք

(*) Կ'ըստի նաեւ Կ'ուր եղէ , նայլն .

Ստորադասական

Ուտիցեմ, Ուրեմ *ևս*. Ուտիցիմ, Ուրուեմ *ևս*.

Աներեւոյթ

Ուտեղ, Ուրել. Կեր լինեղ, Ուրուել.

Անցեալ ընդունելութիւն

Կերեաղ, Կերեթ. Կերեաղ, Կերուեթ.

Ապառնի ընդունելութիւն

Ուտեղոց, Ուրելու. Ուտեղի, Ուրուելու.

ՆԵՐՔ.

ԿՐԱՒՈՐ.

Սահմանական եղանակ, ներկայ

Տանիմ, Կը րանիմ, Լայլն. Տարեաղ լինիմ, Կը րարուեմ,
Լայլն.

Անկատար անցեալ

Տանէի, Կը րանէի *ևս*. Տարեաղ լինէի, Կը րարուեի
Լայլն.

Կատարեալ անցեալ

Տարայ, Տարէ. Տարեաղ եղէ, Տարուեցայ, *ևս*.

Տարար

Տարաւ

Տարաք

Տարայք

Տարան

Ապառնի

Տարայց , Պէտէ րանէ՛՛ .
Տարցիս
Տարցի
Տարցուք
Տարջիք
Տարցին

Տարեալ եղէց , Պէտէ րարու՛՛՛՛՛
Տարեալ եղիցիս , *և* .
Տարեալ լիցուք , *և* .

Հրամայական

Տար , Տար .
Մի տանիր
Տարայք
Մի տանիք

Տարեալ լեր , Տարուէ , *և* .

Ստորագասական

Տանիցեմ , Տանէ՛՛ , *և* .

Տանիցիմ չա՛մ տարեալ լինի-
ցիմ , Տարու՛՛՛՛՛ , *և* .

Աներեւոյթ

Տանել , Տանիլ .

Տարեալ լինել , Տարուիլ .

Անցեալ ընդունելութիւն

Տարեալ , Տարած .

Տարեալ , Տարուած .

Ապառնի ընդունելութիւն

Տանելոց , Տանելու .

Տանելի , Տարուելու .

Ը Ն Գ . Ն Ծ Խ Ծ Գ Բ Բ Ի Թ Ի Ի Ն

Հ. Ընդ նախադրութիւնը սեռական խնդրով ի՞նչ կը նշանակէ :

Պ. Ընդ նախադրութիւնը սեռական խնդրով կը նշանակէ գոնական , րեզ , զոր օրինակ .

Ընդ ի՛մ և ընդ +

իմ և քու տեղը

Ընդ նորս

Անոր տեղը

Ընդ եղբօր իւրոյ

եղբօրը տեղը

Հ. Ի՞նչ կը նշանակէ ընդ տրական խնդրով:

Պ. Ընդ՝ եղևի գրական և յո՞ւսակէ անորոշ (առանց շի) հայցական խնդրով կը նշանակէ հետք, զոր օրինակ .

Եզակի

Ընդ է- (ոչ՝ էն)

Ինծի հետ

Ընդ նա

Անոր հետ

Ընդ եղբոր է-բո՞ւ

Իր եղբորը հետ

Յորնակի

Ընդ մը

Մեզի հետ

Ընդ նոս

Անոնց հետ

Ընդ եղբորս է-ր

Իր եղբայրներուն հետ

Հ. Ի՞նչ կը նշանակէ ընդ հայցական խնդրով:

Պ. Ընդ թէ՛ եզակի և թէ՛ յընձակի հայցական խնդրով կը գործածուի, երբ խօսքն է տեղէ անցնելու, մոնցելու, ելլելու, բան մը ուրիշ բանի կողմէն կամ կցելու, ընդարձակ տեղ գործածուելու կամ պոքոնցելու վրայ, զոր օրինակ .

Եմա՞ր ընդ պարտահանն

Պատուհանէն մտաւ

Անց ընդ դռան պարտիզին

Պարտէզին դուռնէն անցաւ

Կապիտան զջորին ընդ մացառն

Ջորին կապեց մացառին

Ել համբաւ նորա ընդ ախ-
նայն երկէն

Անոր անունը՝ բոլոր այն
երկրին մէջ տարածուեցաւ

Շրջապէս ընդ ախնայն տալին

Բոլոր քաղաքը պտրտեցայ

Շրջապէս ընդ ախնայն տալին

Բոլոր քաղաքը պտրտեցայ

Հ. Ի՞նչ կը նշանակէ ընդ հայցական խնդրով կըրկնուելով:

Պ. Ընդ հայցական խնդրով կըրկնուելով կը նշանակէ մի գիշեր, զոր օրինակ .

Ի լիցի կուի ընդ է- և իմ և քու մէջտեղ կուի
ընդ մը
Իսեալ էր ընդ երկնս և Երկնի ու երկրիս մէջտեղ
իդ երկէր կախուած էր

Հ. Ի՞նչ կը նշանակէ ընդ գործիականով:

Պ. Ընդ գործիական խնդրով կը նշանակէ որպէս, զոր օրինակ .

Նստայ ընդ ծառուն	Մառին տակը նստայ
Գունդն երկրորդ ընդ իմ	Երկրորդ գունդն իմ ձեռ-
Կրտսէն է	քիս տակն է

ԸՍՑ ՆՍԻՍԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Ըստ նախադրութիւնը տրական խնդրով ի՞նչ կը նշանակէ :

Պ. Ըստ նախադրութիւնը տրական խնդրով կը նշանակէ հասփճար (կէօրէ), զոր օրինակ .

Ըստ քանի տաս	Քու խօսքիդ համեմատ
Ըստ նա	Անոր (կարծեացը, խօսքին)
	նայելով

Հ. Ի՞նչ կը նշանակէ ըստ հայցական խնդրով:

Պ. Ըստ հայցական խնդրով կը նշանակէ որպէս մը, քանի մը անդին անցնիլ, զոր օրինակ .

Անցին ըստ գետի	Գետէն անդին անցան
Սլին ըստ խաղափ	Քաղաքէն գուրս, անդին ելան

29. Հրահանգ .

Անոր ձայնը լսցի . Հայրդ զիս ճանչցաւ . Չանի թագաւորին տարաւ . Չանոնք իրենց տուները տարին . Չար գազան մը կերաւ իմ որդիս . Խուլերը կը լսեն , ու համրերը կը խօսին . Իմ աղաչանքիս մտիկ ըրէ . Ինծի մտիկ ըրէք . Քեզ չեմ ճանչնար . Տեղացիները

զանոնք ճանչցան . Այդ տղան իր մօրը տար . Քեզ իմ
տունս տանիմ . Չանոնք օտար երկիր մի տանիք . Չքեզ
ճանչցիր . Մարախը երկրին բոլոր կանաչեղէնը կերաւ .
Սղապրդ անոր հետ կը պտըտի . Մառին տակը կը նըս-
տէր . Չանի բոլոր քաղաքը պտըտցուց . Դաշտին վրայ
տարածուեցան . Քաղքին մէջ լուր մը ելաւ թէ թագա-
ւորը մեռաւ . Ինծի հետ մի խօսիր . Կերճէն անցնելով
անոր ետեւէն ինկան , բաց չկրցան հասնիլ . Մովէն
երթանք , մեզի ցամաքէն ճամբաց չկայ . Արեւելքին
կողմը եղող դռնէն չեպես . Իմ յարկիս տակը մտան .
Նեղ դռնէն մտէք . Անոնց հետ վէճի մի մտներ . Եր-
կու եղբարք իրարու հետ կռուեցան (խօսքով) . Չօրքը
կամուրջէն անդին անցաւ . Անոնք իրենց տիրոջը հրա-
մանէն անդին անցան . Մեզի (մեր կարծեացը) նայելով
դժուարին չէ . Մեր կարողութեան համեմատ պիտի
ջանանք . Գաւթէն անդին չելան . Չորին դուռին կա-
պեց . Չանի պատին՝ գալեցին . Մեր և ձեր մէջտեղը
խտրութիւն չկայ :

Մտիկ ընեւ , ընեւ (ու.մեք)	Ճամբայ , ճանապարհ
Տեղացիք , որտեղ	Արեւելքին կողմը եղող , որ
Կանաչեղէն , բանջար	ընդ արեւելք
Պտըտիմ , լքիմ	վէճի մտնել , մտնել է որոյ-
Պտըտցունեմ , լքեցունեմ	տար
Տարածուիմ , տարած	Կռուիլ (խօսքով) , կռիւ
Լուր , համբար	Կարողութիւն , կար
Ստեւէն իյնալ , զննողնեւ	Պատ , որմ
Չկայ , չէ	Գամեւ , լուր

Լ Ո Ւ Թ Ո Ւ Մ

Յմանք ընդ պարտահանն ի ներսս . Յմանք բայ չէզոք . կտ. եզ. Գ. դէմք , մրանեմին , — Յմուտ , ո՞վ . — Նա . նա , էակ. դեր. եզ. Գ. դէմք , զօրութեամբ , տէր բայի եմանքին : — Յմուտ նա ո՞ր . — Ի ներսս . մակբայ , որ տեղւոյ պարագայ մը , այսինքն՝ ուր մտնելը կը ցուցընէ : Յմուտ նա ի ներքս , սաստի՞ . — Ընդ պարտահանն , պատուհանէն . ընդ նախադրութեամբ բնութեան խընդիր , նոյնպէս մտնելուն ուրիշ տեղւոյ պարագան կը ցուցնէ , այսինքն՝ ուստի մտնելը :

Դ Ա Ս Է Դ •

Ա Ն Կ Ա Ն Ո Ն Բ Ա Յ Ե Ր

(Ըստրուանկոթիսն)

ՏՅՂԻՈՅ ՊԱՐԱԳԱՅ ՅՈՒՅՆՈՂ ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻԻՆՔ

Հ. Ի՞նչպէս կը խոնարհին դնեմ , ըմպեմ , ունեմ :

Պ. Դնեմ , ըմպեմ (խմել) , ունեմ (բռնել) կը խոնարհին
ա սպէս .

ՆԵՐԳ.

ԿՐԱԻ.

Սահմանակամ եղանակ , ներկայ

Դնեմ , կը դնեմ .

Դնիմ , կը դրուեմ .

Դնես , եւ .

Դնիս , եւ .

Անկատար անցեալ

Դնէի , կը բռնէի , եւայլն . Դնէի , կը բռնուէի , եւայլն .

Կատարեալ անցեալ

Մտի , Դրէ .

Մտիր

Մտ

Մտաք

Մտիք

Մտին

Մտայ , Դրուեցայ .

Մտար

Մտաւ

Մտաք

Մտայք . Մտարուք

Մտան

Ապագանի

Մտից , Պէտէ բռնեմ .

Դիցես

Դիցէ

Դիցուք

Դիժիք

Դիցեն

Մտայց , Պէտէ բռնուիմ .

Դիցիս

Դիցի

Դիցուք

Դիժիք

Դիցին

Հրամայական

Դիր , Դիր .

Մի դնիր

Դիք

Մի դնէք

Դիժիր , Դրուե .

Մի դնիր

Մտարուք

Մի դնիք

Ստորադասական

Նիցեմ , Դնեմ .

Նիցես , եւայլն .

Դնիցիմ , Դրուիմ .

Դնիցիս , եւայլն .

ԱՆԵՐԵՆՈՅՔ

Դնեւ, Դնեւ.

Դնեւ (իւ), Դրուեւ.

Անցեալ ընդունելութիւն

Նգեալ, Դրած .

Նգեալ, Դրած .

Ապառնի ընդունելութիւն

Դնելոց, Դնելու .

Դնելի, Դրուելու .

ՆՅՐԳ.

ԿՐԱԻ.

Սահմանական եղանակ, ներկայ

Ընկեր, կը խօսի.

Ընկեր, կը խօսուի.

Ընկերս, եւայլն .

Ընկերս, եւայլն .

Անկատար անցեալ

Ընկէի, կը խօսէ, եւայլն .

Ընկէի, կը խօսուէ, եւայլն .

Կատարեալ անցեալ

Արբի, խօսցի .

Արբայ, խօսեցայ .

Արբեր

Արբար

Արբ, էարբ

Արբաւ

Արբաք

Արբաք

Արբէք

Արբայք

Արբին

Արբան

Ապառնի

Արբցեմ, Պէտէ խօսի .

Արբայց, Պէտէ խօսուի .

Արբցես

Արբցիս

Արբցէ

Արբցի

Արբցուք

Արբցուք

Արբջիք

Արբջիք

Արբցին

Արբցին

Հրամայական

Արբ , խֆ .	Արբիր , խֆուֆ .
Մի ըմպիր	Մի ըմպիր
Արբէք	Արբերուք
Մի ըմպէք	Մի ըմպէք

Ստորադասական

Ըմպիցեմ , խֆֆ .	Ըմպիցիմ , խֆուֆֆ .
Ըմպիցես , եք .	Ըմպիցիս , եք .

Աներեւոյք

Ըմպել , խֆել .	Ըմպել (իլ) , խֆուֆել .
----------------	------------------------

Անցեալ ընդունելութիւն

Արբեալ , խֆաձ .	Արբեալ , խֆուաձ .
-----------------	-------------------

Ապառնի ընդունելութիւն

Ըմպելոց , խֆուլու .	Ըմպելի , խֆուֆուլու .
---------------------	-----------------------

ՆԵՐՉ .

ԿՐԱՒ .

Սահմանական եղանակ , ցերկայ

(*) Ունիմ , կը բռնեմ .	Կալեալ լինիմ (**) կը բռնուիմ
Ունիս , եք .	Կալեալ լինիս , եք .

(*) Տղայք Ըրբուֆ բայը խոնարհեն Ուֆիլն պէս :

(**) Ուֆի , կը բռնեմ , բային կրաւորականին համար սովորաբար Ըրբուֆ , կը բռնուիմ , բայը կը գործածուի :

Նոյն ֆուֆ բայը կը նշանակէ նաեւ ունենալ , բայց ներկային , անկատարին , ստորադասականին , աներեւոյթին եւ ապառնի ընդունելութեան մէջ միայն , ուստի եւ ֆուֆ , ֆուֆի , ֆուֆիք , ֆուֆել , ֆուֆու , կը նշանակեն նաեւ ունիմ , ունէի , ունենալ եւայլն : Իսկ միւս ժամանակներուն , զոր օրինակ կատարեալին , ապառնոյն եւ անցեալին համար կը գործածուի ֆուֆ բայը , այսպէս ֆուֆի եւայլն :

Անկատար անցեալ

Ունէի , Կը բռնէի , ևս .

Կալեալ լինէի , Կը բռնուէի ,
ևս .

Կատարեալ անցեալ

Կալայ , Բռնեցի .

Կալեալ եղէ , Բռնուեցայ .

Կալար

Կալեալ եղեր , ևս .

Կալաւ

Կալաք

Կալայք

Կալան

Ապառնի

Կալայց , Պէտի բռնիս .

Կալեալ եղէց , Պէտի բռնուիս .

Կալցիս

Կալեալ եղիցիս , ևս .

Կալցի

Կալցուք

Կալլիք

Կալցին

Հրամայական

Կալ , կա , Բռնի .

Կալեալ լեր , Բռնուի , ևս .

Մի ունիր

Կալայք , կալարուք

Մի ունիք

Ստորադասական

Ունիցիմ , Բռնիս .

Կալեալ լինիցիմ , Բռնուիս .

Ունիցիս , ևս .

Կալեալ լինիցիս , ևս .

ԱՆԵՐԵՆՈՅՔ

Ունեւէլ, Բռնեւէլ . Կալեալ լինեւէլ, Բռնեւէլ .

Անցեալ ընդունելութիւն

Կալեալ, Բռնեւէլ . Կալեալ, Բռնեւէլ .

Ապառնի ընդունելութիւն

Ունեւէլոց , Բռնեւէլ . Ունեւէլի , Բռնեւէլ .

Հ. Ի՞նչպէս կը խոնարհին Գամ, Գամ, Երէւմ :

Պ. Տամ, Գամ, Երէւմ կը խոնարհին այսպէս :

ՆԵՐՔ .

ԿՐԱԻՈՐ .

Սահմանական Էղանակ, Գերկալ

Տամ, Կռուրամ .

Տուեալ լինիմ . Կը Գրուեմ ,
Եւայլն .

Տաս

Տայ

Տամք

Տայք

Տան

Անկատար անցեալ

Տայի , Կռուրայի .

Տուեալ լինէի , Կը Գրուեի ,
Եւայլն .

Տայիր , Եւ .

Կատարեալ անցեալ

Ետու , Տուի .

Տուայ , Տրուեցայ .

Ետուր

Տուար

Ետ

Տուաւ

Տուաք

Տուաք

Ետուք

Տուայք

Ետուն

Տուան

Ապառնի

Տաց , Պէրէ դաճ .	Տուայց , Պէրէ դըրոճ .
Տացես	Տացիս
Տացէ	Տացի
Տացուք	Տացուք
Տաջիք	Տաջիք
Տացեն	Տացին

Հրամայական

Տուր , Տոր .	Տաջիր , Տըուէ .
Մի տար	Մի տուեալ լինիր
Տուք	Տաջիք , տուարուք
Մի տայք	Մի լինիք տուեալ

Ստորադասական

Տայցեմ , Տաճ .	Տայցիմ , Տըուճ .
Տայցես , ես .	Տայցիս , ես .

Աներեւոյթ

Տալ , Տալ .	Տուեալ լինել , Տըուել .
-------------	-------------------------

Անցեալ ընդունելութիւն

Տուեալ , Տուած .	Տուեալ , Տըուած .
------------------	-------------------

Ապառնի ընդունելութիւն

Տալոց , Տալու .	Տալի , Տըուելու .
-----------------	-------------------

ՋԵՋՈՒՔ

ՋԵՋՈՒՔ

Սահմանական եղանակ, ներկայ

Գամ, կոտոս .	երթամ, կ'երևոս .
Գաս	երթաս
Գայ	երթայ
Գամք	երթամք
Գայք	երթայք
Գան	երթան

Անկատար անցեալ

Գայի, կոտայի .	երթայի, կ'երևայի .
Գայիր, և .	երթայիր, և .

Կատարեալ անցեալ

Եկի, եկոյ .	Չոքայ, Գոցի .
Եկիր	Չոքար
Եկն	Չոքաւ
Եկաք	Չոքաք
Եկայք	Չոքայք
Եկին	Չոքան

Ապառնի

Եկից, Պէտէ Էոս .	երթայց, Պէտէ երևոս .
Եկեսցես	երթիցես
Եկեսցէ	երթիցէ
Եկեսցուք	երթիցուք
Եկաջիք	երթիջիք
Եկեսցեն	երթիցեն

Հրամայական

Եկ, եկոյ .	երթ, Գն .
Մի գար	Մի երթար
Եկայք	երթայք
Մի գայք	Մի երթայք

Ստորադասական

Գայցեմ, Գամ . երթայցեմ, Երթամ .
Գայցես, Էս . երթայցես, Էս .

Աներեւոյթ

Գալ, Գալ . երթալ, Երթալ .

Անցեալ ընդունելութիւն

Եկեալ, Եկած . երթեալ, Գացած .

Ապառնի ընդունելութիւն

Գալոց, Գալու . երթալոց, Երթալու .

ՋԷՋՈՔ

Սահմանական եղանակ, ներկայ

Կամ, Կը կեամ . կեամ, Կ'աղբիմ .
Կաս . կեսս
Կայ . կեսայ
Կամք . կեսամք
Կայք . կեսայք
Կան . կեսան

Անկատար անցեալ

Կայի, Կը կեսայի . կէի, Կ'աղբիի .
Կայիր, Էս . կէիր, Էս .

Կատարեալ անցեալ

Կացի, Կեսայ . կեցի, Աղբեցայ .
Կացեր . կեցեր
Եկաց, Կաց . եկեաց, կեաց
Կացաք . կեցաք
Կացէք . կեցէք
Կացին . կեցին

Ապառնի

կացից , Պիտէ կեւոմ .

կացցես

կացցէ

կացցուք

կացջիք

կացցեն

կեցից , Պիտէ ապրէմ .

կեցցես

կեցցէ

կեցցուք

կեցջիք

կեցցեն

Հրամայական

կաց , կեցիք .

Մի կար

կացէք

Մի կայք

կեաց , Ապրիք .

Մի կեարք .

կեցէք

Մի կեսայք

Ստորադասական

կացցեմ , կեւոմ .

կացցես , եւ .

կեցցեմ , Ապրիմ .

կեցցես , եւ .

Աներեւոյթ

կալ , կեւալ

կեալ , Ապրել .

Անցեալ ընդունելութիւն

կացեալ , կեցած

կեցեալ , Ապրած .

Ապառնի ընդունելութիւն

կալոց , կեւալու .

կելոց , Ապրելու .

ՏԵՂԻՈՑ ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ՊԱՐԱԳԱՅՆԵՐԸ ՅՈՒՑՆՈՂ
ՆԱԽԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՔ

Հ. Բանի մը այլ և այլ կողմերը կամ դիերը ցուցը-
նող նախադրութիւններն որո՞նք են :

Պ. Բանի մը այլ և այլ կողմերը կամ դիերը ցուցը-
նող նախադրութիւններն են .

Առաջի կամ առաջայ, առ-	Ձեռք, շինի, ետեւէն
ջեւը	ի վերայ, վրան
Ձեռն, յետոյ, ետեւը, ետին	Ընդ, տակը
ի, յ, մէջը	Ընդդէմ դէմ
ի մէջ, 'ի մէջ, մէջտեղը	Հակառակ
Արդարոյ, դուրսը	Մերջ, ծոք, մօտ
ի ներայ, ներսը	Դեռ ի, դէպ
Առ, քովը	Մինչեւ, մինչեւ
Առնչեմ, կիցը	Հետի, հետու
Յանդիման, հանդեպ, դիմացը	Շուրջ, բոլորտիքը

Հ. Ի՞նչ հորով խնդիր կը պահանջեն այս նախադրու-
թիւնք :

Պ. Մեծ մասը սեռական, ոմանք տրական, բացա-
ռական, կամ ուրիշ նախադրութեամբ խնդիր, զոր օ-
րինակ .

Խոստովան լեր առաջի Ա-	Աստուծոյ առջեւ խոստո-
որածոյ	վանէ
կայր յետոյ դրանն, յետոյ նո-	Դրան, անոր, վարագուրին
րա, շինի վարդաբնի	ետին կը կենար
Գնացին շինք, շինի նորա	Անոր ետեւէն գացին
Եղ 'ի վերայ սեղանոյն	Սեղանին վրայ դրաւ
Նստէր ընդ հովանեաւ ծա-	Մտնին շուքին տակ կը
ռոյն	նստէր

կային 'ի հրադարակէ անդ	Հրապարակին մէջ կը կե- նային
Խաղաղութիւն եր է Տէլ նոցա	Անոնց մէջտեղ խաղաղու- թիւն էր
կացին որդոց դրանն	Դրան դուրսը կեցան
էր է ներքոյ լորտոսքն	Վարագուրին ներսն էր
Ագաւ առ նմա զայն գիշեր	Այն գիշեր անոր քով օ- թեւան ըրաւ
Շունն կայր առ դիակն	Շունը դիակին քով կը կե- նար
Պատգամաւորն անցեալ նստէր առ շէնքն	Պատգամաւորն անցաւ քո- վըս նստաւ
Նստէր յանդիման նորա	Անոր դիմացը կը նստէր
Սրթայք ի գիւղն որ հան- դեպ մեր կայ	Մեր դիմացի գիւղը գացէք
Ընդդէմ մեր էր հողմն	Հովը մեզի դէմ էր
Հակառակ կայր նմա	Անոր հակառակ կը կենար
Տուն իմ մեր է յեկեղեցին	Տունս եկեղեցւոյն մօտ է
Նաւէաք դեպ յարեւել	Դէպ արեւելք կը նաւէինք
Ածին զնոսա մնլն ի դռան քաղաքին	Չանոնք մինչեւ քաղքին դուռը բերին
Հեռի է դանկ և ի բարեկամաց	Տունէն և բարեկամներէն հեռու
Ածին պարիսպ շարժ գո- լատան	Քաղքին բոլորտիքը պատ քաշեցին

30. Հրահանգ .

Գիրքը սեղանին վրայ գրի . Մեր ետեւէն եկան .
Ձեր տուները գացէք . Օտարի տուն մ'երթար . Իմ
բաժինս ինձի տուր . Հայրդ պատասխան չի տար .
Գիրքերն անոր տուի . Շատ ճուկ բռնեցին . Սպասա-
ւորները գինին խմեցին . Իր եղբօրը գնաց . Չանի ուր

գրիր . Անոր բաւական պաշար տուին . Հաց գնելու երթանք . Անոր մարմինը գերեզմանի մէջ դրին . Ինծի եկէք . Շատ ստակ ունի . Բան մը չունինք . Չանի իւր տունը ընդունեց . Եղբայրդ ինծի եկաւ . Ինծի հետ եկուր , տեղը քեզի ցուցնեմ . Այդ ձեր իւզէն մեզի տուէք . Ձեր բոլոր պէտքը ձեզի պիտի տամ . Ինծի հետ դաշտը գացին . Ստակի տեղ անոնց կերակուր տուինք . Քու պատկերդ իմ սենեակս պիտի դնեմ . Պարտքի համար բանտ դրուեցաւ , բայց ժամ մը ետքը հանուեցաւ անկէ . Ինչո՞ւ համար այդ մարդուն ստակ փոխ կու տաս . Անոր փոխ կու տամ , քանզի ստակի պէտք ունի . Չուր չեմ խմեր , քանզի ծարաւի չեմ . Գինի խմեցինք , քանզի ջուր չգտնուեցաւ . Մատնին ո՞ւր գրիր . Քու սնտուկիդ մէջ գրի գայն . Եղբայրդ ո՞ւր գնաց . Որսի գնաց . Չինուորներն եկան և մեզ բռնել կ'ուզէին . Իւր եղբորը հետ եկաւ . Անոր եղբայրն անոր հետ եկաւ . Մեզի հետ եկէք . Իմ ձեռքիս տակն ունիմ . Ձեր իշխանութեանը տակ գինուորներ ունիք . Անոնց վրայ յարձակեցան . Իմ վրաս մի լաք . Իմ առջեւս մի բերէք . Չանի քաղքէն դուրս հանեցին . Ճամբան անոր պատահեցանք գիւղին մօտ . Այս ամէնը մեր առջեւը գործուեցաւ . Անիկա սենեկին գուրսը կը կենար , ես ներսը . Հրապարակին մէջտեղն աղբիւր շինեց , և աղբիւրին վրայ կանգնեց իւր պղնձէ արձանը . Երբ մօտ եկանք այն քաղքին որ լեռանը դիմացն է . Այգիները գեղէն շատ հեռու չեն . Քաղքին բոլորտիքը պարտէզ է , պարտէզին քովէն (տես էջ 127-128) գետ կ'անցնի . Լեռանը մինչև գլուխը կ'ուզէինք ելլել , բայց հազիւ մինչև կէսը կրցանք հասնիլ . Բոլորտիքս առին և կը խնդրէին ինչ որ զանի իրենց ձեռքը տամ . Անոնց վրայ ելան . Անոնք որ մեր առջեւէն կ'երթային՝ սկսան մեր ետեւէն գալ . Չուզեցինք անոնց ե-

տին կենալ . Երբ կամարներով կապուած սրահին տակ մտանք . Նաւը խարիսխ նետեց աշտարակին դիմացը . Նաւահանգստին ներսը վտանգ չկայ , անկէ դուրս է վտանգը . Մինչեւ փողոցին անկիւնը եկուր , և անկէ ետ դարձիր :

Մտեւէն գալ , Բաւալ ղինի	Պէտք ունիմ , պէտս ունիմ
Պատասխան , պարտաւանի	Սնտուկ , աբիւ , աբիւ
Բունեմ (ձուկ , եւ) , ունիմ)	Որսի երթալ , երթալ շրջոյ
Խմեմ , ըսիմ	Ճամբան , շնորհակցոյն
Ո՛ւմ , ո՛ւր . (եթէ շար-	Պատահել , հանդիպիմ
ժոււմ է) , յո՞	Մէջ տեղը , 'ի Տիջ
Բաւական , ըսի Բաւականին	Արձան , պարիս
Բան մը (բացասական բա-	Պղնձէ , պղնձ
յի հետ) , ունիւ	Շատ , կորի
Տեղը (նխ.) Գործակ (սե-	Բողորտիքն առնել , վնել
ռականով)	շորջ
Դրուեցաւ , երես (գնիմին	Կամարներով կապուած ,
կրաւոր.)	կամարակոյ
Մտքը (նխ.) , (յե պեռակ.)	Սլել (մէկուն վրայ) , յարնիմ
Անկէ , անի	Նետել (խարիսխ) , ընկնում
Ինչո՞ւ համար , ընդէ՞	Մտ , յետ (մկ.)

Լ Ո Ւ Թ Ո Ւ Մ

Երբ շնորհանն է վերայ սեղանոյ . Երբ , դնեմ բային կտ. եզ. Ա. դէմքը . տէր բային եւ , զօրութեամբ կիսացուի : Զմտեանն , գոյ. հայց. սեռի խնդիր երբին . վերայ սեղանոյ , նախադրութեամբ խնդիր երբին . եզուոյ պարագան կը ցուցնէ : Երբ , դրի . — Ո՞վ—ե . նչ բանը . — Զմտեանն , գիրքը . — Ո՞ւր . — Ի վերայ սեղանոյ , սեղանին վրայ :

Ելին զիւն Տէր . Ելին , Գամ բային կտ . յք . Գ . դէմքը .
տէր բային է , նոտա , զօրութեամբ : Զլին Տէր , նախա-
դրութեամբ խնդիր . դարուն մէկ պարագան կը ցու-
ցընէ : Ելին , եկան . — Ո՛վ . — Նոտա , անոնք . Որո՞նք
ետեւէն : — Զլին Տէր , մեր ետեւէն :

Դ Ա Ս Ի Ե .

Ա Ն Կ Ա Ն Ո Ն Բ Ա Յ Ե Ր

Հ . Ի՞նչպէս կը խոնարհին Զարնոտ , Երկնայի , Եղանի ,
Լինի բայերը :

Պ . Զարնոտ , Երկնայի , Եղանի , լինի կը խոնարհին
այսպէս .

ԶԻՋՈՔ

ԶԻՋՈՔ

Սանմանկան եղանակ , ճերկայ

Զարթնում , Կարնոտ .

Երկնչիւ , կը լախնոտ .

Զարթնուս , կա .

Երկնչիւ , կա .

Անկատար անցեալ

Զարթնուի , Կարնոտայի .

Երկնչէի , կը լախնոտայի .

Զարթնուիր , կա .

Երկնչէիր , կա .

Կատարեալ անցեալ

Զարթեայ , Արնոտայ .

Երկեայ , Վախոտայ .

Զարթեար

Երկեար

Զարթեաւ

Երկեաւ

Զարթեաք

Երկեաք

Զարթեայք

Երկեայք

Զարթեան

Երկեան

Ապառնի

Զարթեայց , Պիտի աբննամ .	Երկեայց , Պիտի լախնամ .
Զարթիցես	Երկիցես
Զարթիցէ	Երկիցէ
Զարթիցուք	Երկիցուք
Զարթիջիք	Երկիջիք
Զարթիցեն	Երկիցեն

Հրամայական

Զարթիր , Աբննցիր .	Երկիր , Վախցիր .
Մի զարթնուր	Մի երկնջիր
Զարթիք	Երկերուք
Մի զարթնուք	Մի երկնջիք

Ստորագասական

Զարթնուցում , Աբննամ .	Երկնջիցիմ , Վախնամ .
Զարթնուցում , եւ .	Երկնջիցիս , եւ .

Աներեւոյթ

Զարթնուլ , Աբննալ .	Երկնջել , Վախնալ .
---------------------	--------------------

Անցեալ ընդունելութիւն

Զարթուցեալ , Աբննցած .	Երկուցեալ , Վախցած .
------------------------	----------------------

Ապառնի ընդունելութիւն

Զարթնլոց , Աբննալու .	Երկնջելոց , Վախնալու .
-----------------------	------------------------

ԶԷՁՈՔ

Սահմանական եղանակ , ներկայ

Եղանիմ , Կ'ըլլամ .	Լինիմ , Կ'ըլլամ .
Եղանիս , եւ .	Լինիս , եւ .

ԶԷՁՈՔ

Անկատար անցեալ

Եղանէի, Կ'ըլայի . Լինէի, Կ'ըլայի .
Եղանէիր, ևս. Լինէիր, ևս.

Կատարեալ անցեալ

Եղէ, Ելայ . Եղաք ի՞մ եղեաք, Նոյն
Եղեր
Եղէք
Եղեն

Ապառնի

Եղէց, Պէտէ ըլլա՞մ . Լիցի՞մ, Պէտէ ըլլա՞մ .
Եղիցիս
Լիցիս
Եղիցի
Լիցի
Եղիցուք
Լիցուք
Եղիջիք
Լիջիք
Եղիցին
Լիցին

Հրամայական

Եղիջիր, Ելէր . Լեր, լիջիր, Ելէր .
Մի եղանիր
Մի լինիր
Եղերուք
Լերուք, լիջիք
Մի եղանիք
Մի լինիք

Ստորադասական

Եղանիցի՞մ, Ըլլա՞մ . Լինիցի՞մ, Ըլլա՞մ .
Եղանիցիս, ևս. Լինիցիս, ևս.

Աներեւոյթ

Եղանե՛լ, Ըլլա՛ւ . Լինե՛լ, Ըլլա՛ւ .

Անցեալ ընդունելութիւն

Եղեա՛լ, Ելա՛ծ . Լեա՛լ, Ելա՛ծ .

Ապառնի ընդունելութիւն

Եղանե՛լոց, Ըլլա՛ւ . Լինե՛լոց, Ըլլա՛ւ .

Դ Ա Ս Ի Ձ .

Ձ . ՆԱԽԴԻԻՆ ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հ . Հայցականէն ետքը ուրիշ որ հորովներով կը գործածուի շ նախդիրը :

Պ . Ձ , նախդիրը շատ անգամ կը գործածուի նաեւ քաղաքականով և քորթիականով :

Հ . Ի՞նչ կը կոչուի և ի՞նչ կը նշանակէ շ նախդիրը բացառականը :

Պ . Ձ , նախդիրը բացառականը կը կոչուի պարտական , և կը նշանակէ բանի մը չբայով , զոր օրինակ .

Բացառական

Պարտական

Ի հանկանին , աղէն

Ձհանկանին , աղուն վրայով

Յնէն , ինէ

Ձնէն , իմ վրայով

Ի նահէ , անկէ

Ձնահէ , անոր վրայով

Ի նոցանէ , անոնցմէ

Ձնոցանէ , անոնց վրայով

Յոտտէ , մէկէ մը

Ձոտտէ , մէկու մը վրայով

Յիտտէ , բանէ մը

Ձիտտէ , բանի մը վրայով

Յայլէ իտտէ , ուրիշ բանէ մը . Ձայլէ իտտէ , ուրիշ բանի մը

վրայով

Հ . Ի՞նչ կը կոչուի և ի՞նչ կը նշանակէ շ նախդիրը գործիականը :

Պ . Ձ , նախդիրը գործիականը կը կոչուի պարտական կը նշանակէ .

1 . Մէկուն կամ բանի մը քուլբրիտը , և 2 . Բանի մը տեհները , զոր օրինակ .

Գործիակիւն

Պարտական

Նստաւ, անով
Քաղաքաւ, քաղաքով

Զնտաւ, անոր բոլորտիքը
Զտաղաքաւ, քաղաքին բոլոր-
տիքը

Ինտաւ, իզմով
Ինտաւ, ինք ժամով

Զնտաւ, իմ բոլորտիքս
Զնտաւ, ժամը իննին
ատենները

Մեջքէն, կէս օրով

Զմեջքէն, կէս օրուան ա-
տենները

Հ. Ո՞ր բայերն են որ փոխանակ բացառականի կ'առ-
նուն պարտական խնդիր :

Պ. Կտեւել և տեւել (բռնել) բայերը . ուստի կ'ըսուի՝
կտեւել շէտրտե, շէտրտ, շէտրտ . փայտէն, ծառէն, պա-
տէն վար կախել . ունել շէտրտե, շէտրտ . բռնել
ձեռքէն, վզէն :

Հ. Ո՞ր բայերն են որ կ'ուզեն պարտական խնդիր :

Պ. Արկանեմ և անեմ բայերը, ուստի կ'ըսուի .

Արկեալէր շէտրտե կամ շէտրտաւ մարան մազէ վերարկու մը
րեւ վերարկու մազեղէն առած (հագած) էր
Արկին շէտրտաւ քղամիդ Անոր կարմիր քղամիդ հա-
կարմիր գուցին

Ածել գօտի, սուր շէտրտաւ Մէջքը գօտի, սուր կապել
Ածել որմ, պատուար շէտրտաւ քաղաքը պատով, պատ-
շէտրտաւ ուարով պատել

31. Հրահանգ .

2. ՆԱԵՒԻՐ ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ՀՈՒՈՎՆԵՐՈՎ

Անոր ձայնը լսեցինք . Յովսէփ իւր եղբայրները
ճանչցաւ . Ի՞նչ առիւծն իւր ձագերը կը պաշտպանէ .
Երկրագործը երկիրը կը մշակէ . Քրիստապօր Այլոմպոս .

Ամերիկա գտաւ . Անոր վրայով լսեցինք թէ եղբօրը
քով է . Ի՞նչ բանի վրայով կը խօսի այդ գիրքը . Այս
գիրքը հանքերու վրայ կը խօսի . Վարդանանց պատե-
րազմին վրայ ո՞վ գրեց . Վարդանանց պատերազմին
վրայ կը գրեն Նղիշէ վարդապետ և Ղազար Փարպեցի
որոնք ժամանակակից են այն պատերազմին : Այդ ձեր
խօսքը որո՞ւ վրայով էր . Մեր խօսքը Թադաւորին
որդւոյն վրայով էր . Ասոնք կ'ամբաստանեն անոր վրա-
յով թէ Թշնամիներուն ծածուկ օգնական է . Ինծի
համար ո՞վ եմ կ'ըսէք . Ձեր վրայով կը լսենք թէ շատ
հարուստ է . Չուր բերելու գացին . Բան մը կը փնտը-
ռէին որ անոր վրայով ամբաստանութիւն ընեն . Քաղ-
քին բոլորտիքը պատ քաշեցին . Թշնամիները բոլորտիքս
պատեցին . Անոր վրայ կարմիր քղամիդ տուին . Իւր
հանդերձը վրան առաւ . Չեռքէն բռնելով ներս մտ-
ցուց . Մազերէն բռնելով կը քաշէին . Չորս ծայրերէն
(պոստերէն) կախուած աման մը տեսաւ . Խոյ մը սարե-
կայ ծառէն կախուած կը կենար եղջիւրներէն . Տղաքն
իրենց մայրերուն վիզէն կախեցին . Քեզի ծուռ կը
նայի . կ'երեւի թէ քեզի դէմ բան մը ունի . Մառա-
ներն անոր բոլորտիքը կը կենային . Անոր հանդերձէն
բռնեց . Վրան կտաւ մը առած էր , քանզի մերկ էր .
Անոր արիւնէն պատին բոլորտիքը ցատկեց . Կռապաշտ
ազգերէն ոմանք իրենց զաւկըները կրակէ անցունելու
սովորութիւն ունէին . Մեր Վարազդատ Թադաւորին
վրայով կը պատմուի թէ Սփրատ գետէն ցատկեց .
Հին ատենն ի նշան սգոյ և ապաշխարութեան սովո-
րութիւն էր քուրձ հագնել և գլուխը հող դնել .
ուն վրայով լսել կ'ուզեմ . Կռուոյն վրայով ստոյգ
մը չպատմուիր . Ինչո՞ւ համար իմ վրայովս ամ-
բաստութիւն կ'ընէք . Անոր վրայով շատ բան կը
• . Անոնց վրայով ըսուած խօսքերը սուտ են .

Մէկու մը կամ բանի մը վրայով երբեք աղէկ կամ գէշ գրած չեմ. Ուրիշ բանի մը վրայով խօսինք, ոչ միշտ մի և նոյն բաներու վրայ. Բազմութիւնն անոր բոլորտիքը դիզուեցաւ. Քաղքին բոլորտիքը նստան. Կէս օրուան կամ կէս գիշերուան ատենները քաղքէն կ'ելլէին. Ճամբուն կէսին մօտ վրան հասան. Այն ատեններն այն երկու ազգին մէջտեղ պատերազմ կար:

Էջ, հարակ	Քաշեմ, Կարշեմ
Չաղ (առիւծի, շունի), Կայր (լաթի մը), Կարան, Կարան	Մայր (լաթի մը), Կարան, Կարան
Երկրագործ, հողագործ	Մուռ նայիլ, Էդր Կարմիր հայել
Ինչ բան, ինչ բն	Ինչ բանի վրայով, ինչ (Մէկուն գէմ) բան մը ունենալ (սրտին մէջ), ունել բն ինչ (զուժեքէ)
Խօսիլ, հարկ	Յատկել (Չուր, Էձ.) ցոյցել շ (գործիական)
Հանք, Կրկան ինչ	Այրել, Կծել զբոյսով (կրակին բոլորտիքը դնել)
Որո՞ւ վրայով, Կարմիր	Սովորութիւն ունենալ, ինչ Կարմիր
Ծածուկ, Կար	Յատկել (աթլամազ), Կարել շ (գործ.)
Օգնական, Յարկար	Գլուխը հող դնել, Կրկանել հող զբոյսով
Ջուր, ոսկի Էձ. բերելու երթալ, դրկել. երկու, յէլ կամ Կարմիր զբոյս Էձ.	Ստոյգ բան մը չ . . . Կն Կարմիր
Փնտռել, Կարմիր	Ամբաստանութիւն ընել, Կարմիր
Բան մը, Կն	Ըսուած խօսքերը, Կարմիր
Քաշել (պատ Էձ.), Կծել	Կարմիր շ Կարմիր
Պատ, Կարմիր	Ըսուած խօսքերը, Կարմիր
Վրան տալ } Կարմիր շ Կարմիր	
Վրան առնուլ, } (գործ.) Ըսուած խօսքերը, Կարմիր	
Բռնել, Կնել շ (բացառ.)	Կարմիր

Գրած չեմ, չի՛ ի՛ գրեալ կէս գիշերուան ատեննե-
 րազմութիւն, իրար ան- րը, շեջ քեզիս : շե-
 ցում, ամբ-ի ր-ի քեզիս
 Դիպուիլ, խանի՛ Ճամբուն կէսին մօտ, շեջ-
 կէս օրուան ատենները, ցա- Կանապարհի
 շեջքիս, շե-ար-ի — Այն ատենները, շեջ- Ժ-
 արք, շեջ-արք Ժանկա-

Հ. Ո՞ր բայերը շեջ-ում և երկնի՛ ին պէս կը խո-
 նարհին :

Պ. Զար-ում ին պէս կը խոնարհին

Այդ-ում, կ'ուռենամ	Յան-ում, կը բարկանամ
Սրբ-ում, երգում կ'ընեմ	Քաղց-ում, կ'անօթ ենամ
Ուր-ում, կը ցատկեմ	Փոխ-ում, կը փախչիմ

Երկնի՛ ին պէս կը խոնարհին

Թոյլի՛ (*), կը պահուըտիմ	Մոյլի՛, կը մօտենամ
Թոյլի՛, կը թոչիմ	Մոյլի՛, կը կուռիմ
Հանգի՛, կը հանգչիմ	Փոխի՛, կը փախչիմ

32. Հրամանից .

Հայրդ արթնցաւ, և քեզ կը կանչէ . Զարագործ-
 ները իշխանութենէ կը վախնան . Անիրաւ տեղը բար-
 կացաւ . Իմ տանս մէջ պիտի հանգչիմ . Թուշունները
 ծառերուն ճիւղերուն վրայ կը հանգչին . Աստուծմէ
 վարսիյր . Սուտ երգում չընես . Մեր պինուորները քա-
 ջութեամբ կուռեցան . Անոր մօտեցաւ և կ'աղաչէր .
 Երբ անոր ձայնը լսեց, փախաւ . Ասիկա անոր ըսելու
 վախցան . Ինչո՞ւ կը վախնաք անոնցմէ . Անզգամներէն

(*) Աշակերտք այս բայերը խոնարհին :

Քախէք . Երդու՛մ ըրէ ինձի անոր վնաս չընելու . Քու
խօսքերուդ մէջ հաւատարիմ եղիր . Քաջ եղիք . Հեղդ
մի ըլլար . Երբ արթնցան , զանի իրենց քով տեսան .
Անթեցայ և ինձի ուտելիք չտուիք . Տղաք հնազանդ
ըլլան իրենց ծնողացը . Վաղուան պատրաստ եղիք .
Ինչո՞ւ կը բարկանաս . Չար բան մը չգործեցի :

Կանչեմ , կույ՛տ	Ինչո՞ւ , ընդէ՞ր
Անիրաւ տեղը , յանիրաւ	Վնաս ընե՛լ , ժողովուրդ
Ճիւղ , ոտ	Ուտելիք տա՛լ , սուր ոտեր
Սուտ (մկ.) , ոտ	Վաղուան , ոտ լաղան

Գ Ա Ս Ի Է .

ՀԱՅՅԱԿԱՆ ՀՈՂՈՎ ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐ

Հ. Հայցական հողովը միշտ սեռի խնդիր է թէ իբրեւ բնութեան խնդիր նաեւ կը գործածուի :

Պ. Հայցական հողովը կը գործածուի նաեւ իբրեւ թնայեալ խնդիր .

Գ. Ժամանակի տեսչութիւն և շտապ ցուցնելու համար , և , «ըլտի ժամանակ , «ըլտի , «ըլտի տեղ , հարցմանց պատասխան է . զոր օրինակ՝ Մնաց անդ զսուրս հինգ . Հրոն հինգ օր մնաց : Այս խօսքին մէջ զսուրս հինգ , հինգ օր , հայցականը՝ բնութեան խնդիր է , կը ցուցնէ ժամանակի տեսչութիւն մը , և որչափ ժամանակ հարցման պատասխան է : Որչափ ժամանակ մնաց . — Հինգ օր :

Ետ նոցա ցորեան տու հինգ . անոնց հինգ տու ցորեն տուաւ : Այս խօսքին մէջ տու հինգ , հինգ քու

հայցականը՝ բնութեան խնդիր է , չափ կը ցուցնէ , և Երևոյ հարցման պատասխան է : Ո՞րչա՞տ ցորեն տուաւ . — Հինգ տոն :

Գնացաք ճշնաւ երէն , երբ ճշնաւ քաղցինք : Այս խօսքին մէջ ճշնաւ երէն , երեք մղոն , հայցականը՝ բնութեան խնդիր է , չափ կը ցուցնէ , և Երևոյ տեղ հարցման պատասխան է : Ո՞րչա՞տ տեղ քաղցինք . — Երբ ճշնաւ :

33. Հրահանգ .

(Աշակերտը թուական ածականները գոյականներէն ետը ղնելով համաձայնեցնեն անոնց հետ)

Հայրս եօթանասուն տարի ապրեցաւ . Զանի երեք օր փնտռեցին . Պատերազմը հինգ ամիս տեւեց . Եօթը ժամ խօսեցաւ . Օրը տասը ժամ կ'աշխատիմ , երկու ժամ կը հանգչիմ , երեք ժամ կ'ուտեմ և կը գրօնուով , մնացած ժամերն կը քնանամ . Սիւնին բարձրութիւնը վեց կանգուն էր . Գազաքը մէկ օրուան ճամբայ հեռու է մենէ . Զանոնք երկու մղոն տարին . Անոնց հինգ քոռ ցորեն տուին . Պատը եօթը կանգուն բարձրացուցին . Ասոր համար ութ տարի աշխատեցայ . Աշտարակը երկու քարընկէց մենէ հեռու է . Եղբայրս երեսուն տարի ապրեցաւ . Տասը տարի եղբօրը քով բնակեցաւ . Ութ մղոն քաղցինք . Հարիւր լիտր իւղ ծախեցինք . Զանոնք տասուերկու օր կը սօրվեցնէր . Շատ օրեր նեղութիւն կրեցին . Ամբողջ օր մը ոչ կերաւ և ոչ խմեց . Վեց օր գործէ . Անոնց քով երկու օր կեցանք . Եօթն օր հարսնիք ըրին . Երկու մարդ մեզի հաւ . Երկու օր ետքը որդին մեռաւ . Երկու քանքար շահեցայ . Վեց մարդ տասն օր աշխատեցան . Զորս ր անոնց սպասեցինք . Տարւոյն մէջ տասուերկու ամիս լայ , ամսոյն մէջ երեսուն կամ երեսուն և մի օր , օր-

ուան մէջ քսան և չորս ժամ, ժամու մէջ վաթսու և վայր-
կեան . Երկու ամիս է քանի որ եղբայրս մեռաւ . Հոն
ժամ մը նստայ . Բոլոր այս գիշեր աշխատեցանք . Ինչո՞ւ
համար բոլոր ցերեկը դատարկ կը կենաք . Այն օր անոր
քով օթեւան ըրին . Ինծի գաւաթ մը ջուր տուր . Շատ
օրեր հոն կեցանք . Երկու օր անոնց հետ քալելէն ետքը՝
գեղ մը հասանք . Տասը ժամ անօթի կեցայ . Սրահին
մէջ եօթը սիւն կանգնեց . Տան մը մէջ մինակ կը բնա-
կէր . Մէկ մարդով եկաւ . Մէկ թուղէ մահ եղաւ .
Երեք մարդոց իշխանութիւնը (եռապետութիւնը) եր-
կայն չտեւեց . Չորս զինուորով բերուեցաւ . Անիկա
հարիւրէ աւելի տղայոց վարպետ էր . Երեք հազարի
չափ մարդ խօսեցաւ . Ութ օր ետքը մեռաւ . Տասուեր-
կու որդի ունէր . Վեց տարի առաջ տեսայ զանի . Հինգ
ամիս ետքը սովը գաղբեցաւ :

Ապրիլ, կեօ՛	Հոն , անդ
Տարի , ամ	Բոլոր այս գիշեր , զա՛նայն
Փնտռել , ինդրե՛ծ	էնէ՛ր
Օրը , յառա՛րն	Բոլոր ցորեկը , շո՛ւն կամ
Քնանալ , ննջե՛ծ	չըն՝ ողջն
Պատ , ոք՛	Օթեւան ընել , ա՛գանի՛ծ
Գալել , բնա՛ծ	Գաւաթ , բա՛տի
Ծախել , վաճառե՛ծ	Անօթի , չօթի
Սորվեցնել , ստուցանե՛ծ	Մինակ , առանձն
Նեղութիւն կրել , գառապե՛ծ	Մարդ , այր
Ամբողջ , ողջն	Երկայն , ընդ երկուր
Կենալ , կա՛ծ	Վարպետ , վարդապետ
Ընել , աանե՛ծ	Առաջ , յառաջ Ժան
Աշխատիլ , աշխատ լինե՛ծ	Աւելի , աւելի Ժան
Կայ , են	(Հազարի) չափ , էքրե՛ս
Գանի որ , յորմէ հեպե՛	

Լ Թ Ի Թ Ի Թ

Տարան զնոսս մզան երկուսս . Տարան , բայ ներգ . կտր . յոք .
Գ . դէմք , Տանի՛ էն . — Տարան , ո՞վ . — Նոտ . նոտ ,
էակ . դեր . յոք . Գ . դէմք , զօրութեամբ կ'իմացուի ,
տէր բայի արան ին : — Նոտ արան . զո՞վ . — Ձնոս :
զնոս , էակ . դեր . Գ . դէմք , յոք . հայց . սեռի խնդիր
արան ին . — Տարան զնոս . ո՞րչափ տեղ . — Մզն . երկուս .
հայց . բնութեան խնդիր արան ին . երկայնութեան
չափ կը ցուցնէ :

Գ Լ Ի Ի Բ Ը .

ՀԱՅՑԱԿԱՆ ՀՈԼՈՎ ԲԵՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐ
Ի ՁԵՌՆ , ՀԱՆԴԵՐՁ ՆԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Ըարոնակոթիւն)

Հ . Ուրիշ ո՞ր բառերուն հայցականը բնութեան խնդիր է :

Պ . Բնութեան խնդիր է նաեւ՝

Ձ . Ճանապարհ , ճամբայ , բառին հայցականը , և ո՞ր
ճամբին հարցման պատասխան է . զոր օրինակ՝ Երթայր
զճանապարհ լերինն . Լերան ճամբին կ'երթար . Երևայր ,
կ'երթայր , ո՞ր ճամբին . — Ձճանապարհ լերինն , լերան
ճամբին . ճանապարհ հայցական հոլովը բնութեան խնդիր
է երևայր բային :

Յ . Օրինակ (եղանակ) . Յ- , ագ (տեսակ) բառերուն
հայցականը նոյնպէս բնութեան խնդիր է , և ի՞նչ եղ-
նակաւ , ի՞նչ յեւով , ի՞նչ կերով , հարցման պատասխան
է . զոր օրինակ՝ խօսեցաւ շոյ՝ օրինակ . այս կերով խօ-

սեցաւ : Խօսեցաւ . Ի՞նչ կերպով . — Ձայս օրէնս , այս կերպով . շայս օրէնս , հայցական հողովը բնութեան խնդիր է Խօսեցաւ թային :

Ի ՅԵՌՆ , ՀՈՆԻՆԲՐՅ ՆՈՒՅԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հ. Ի՞նչ կը նշանակեն և թ՞նչ հողով խնդիր կ'առնուն է յեռն , հանդերձ նախադրութիւնները :

Պ. Ի յեռն նախադրութիւնը կը նշանակէ յեռտով , և կ'առնու սեռական հողով խնդիր . հանդերձ կը նշանակէ Տէրեղ , հեռը , և կ'առնու գործիական հողով խնդիր . զոր օրինակ՝ 'է յեռն նորա , կը նշանակէ անոր ձեռքով , հանդերձ նախա՝ մէկտեղ , անոր հետ :

34. Հրահանգ .

Երեք օրուան ճամբայ գացին . Ձեր ճամբան գացէք . Հասարակաց ճամբէն երթանք . Հեռու ճամբայ գնաց . Անոնց հետ ճամբայ մ'երթար . Երկայն ճամբէն երթալ չէին ուզեր . Մարդիկը լերան ճամբէն անոնց ետեւէն ինկան . Ո՞ր ճամբէն երթանք . Շիտակէն երթանք . Ձանոնք երկայն ճամբէն զրկեց , ինք կարճէն գնաց : Երբ օրուան մը ճամբայ եկան . Քաղքէն երկու օրուան ճամբայ հեռացանք . Այս կերպով խօսեցաւ անոնց հետ . Ամէնքն ալ նոյն գունով և նոյն ձեռով հանդերձներ կը հագնին . Եղբօրը հետ մէկտեղ հոս եկաւ . Աթէն եկաւ կնոջմով և տղոջմով մէկտեղ . Այս եկեղեցին որո՞ւ ձեռքով շինուեցաւ . Իտալացի ճարտարապետներու ձեռքով . Աստուած մեծամեծ բաներ կը կատարէ անզօրներու և պղտիկներու ձեռքով . Թագաւորական պալատին ձեռով իրեն պալատ շինեց . Թշնամեաց նաւերուն եղանակով նաւեր շինել տուաւ , բայց

ուրիշ տեսակ ներկեց զանոնք . իմ ձեռքովս այն պատ-
ուռոյն հասաւ . Բարեկամներու ձեռքով դաւաճանու-
թիւնն իմացուց անոր . Որ՞նչ ձեռքով ստացար այդ
հարատու թիւնը . մեր ձեռքով չէ՞ մի :

Հասարակաց (ճամբայ) ,	—	կատարել , շնորհ
+ունի (ճանապարհ)		Անզօր , ոչոր
Ետեւէն իյնալ ,	դնդել զինի	Պզտիկ , անաստ
Շիտակ ,	սղաղտ	Պալատ , սպարանդ
Մէկտեղ , հանդերձ (նխ.)		Թագաւորական , արտունի
Հոս (չարժում) ,	այս	Եղանակ , օրինակ
Աթէն , Աթէնք , յԱթէնս (չր.)		Տեսակ , ուր
Տղաք , ճակոխ		Դաւաճանութիւն , դա-
Որո՞ւ ձեռքով , յոյ՞ր յեւն		Իմացունել , զբացացանել
Մեծամեծ բաներ ,	Դժ-	Հարստութիւն , Դժո՞ւրիւն
Դժո՞		Չէ՞ մի , ո՞չ սպասել

Լ Ո Ւ Թ Ո Ւ Մ

Գնացին զճանադարն երէց սառւոյց . Երեք օրուան ճամ-
բայ գացին : Գնացին , բայ չէզոք կտր . յոք . Գ . դէմք :
Գնացին , ո՞վ , որո՞նչ . — Նոտա . նոտա՛ էակ . դեր . Գ .
դէմք յոք . ուղ . տէր բայի գնացին , զօրութեամբ . —
Նոքա գնացին . ո՞րչա՞ր ուղ — Երէց սառւոյց ճանադարն ,
երեք օրուան ճամբայ (միջոց , տեղ) . ճանադարն՝ հայց-
բնութեան խնդիր է գնացին ին , քանզի չափ , երկայ-
նութիւն , ճամբայ ցուցնող բառերն հայերէն հայցա-
կան կը դրուին :

Խօսեցաւ ընդ նստ զայս օրինակ . Անոնց հետ այս կեր-
պով խօսեցաւ : Խօսեցաւ , բայ չէզ . կտր . եզ . Գ . դէմք :
— Խօսեցաւ , ո՞վ . — Նա . նա՛ էակ . դեր . Գ . դէմք .

եղ. ուղ. տէր բայի խօսեցումն զօրութեամբ : — Նա խօսեցաւ որո՞հետ . — Ընդ նոսա , անոնց հետ . Ընդ նոսա՝ նախադրութեամբ խնդիր խօսեցումն : Նա խօսեցաւ ընդ նոսա , ի՞նչ կերպով . — Ձայ՝ օրինակ , այս կերպով . Ձայ՝ օրինակ՝ հայցական բնութեան խնդիր՝ խօսեցումն . կերպ , եղանակ ցուցնող բառեր հայերէն հայցական կը դրուին :

Դ. Ա. Ս ի թ .

ԱՆՅՈՂԱԿԱՆ ԲԱՅԵՐ , ՏԱՄ ԲԱՑՈՎ ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ

Հ. Ո՞ր բայերը կը կոչուին անցողական :

Պ. Հայերէն լեզուն մասնաւոր յատկութիւն մը ունի որ ամէն չէր բայ կրնայ ներդրածականի փոխել , զոր օրինակ՝ զօրանամ , զբացուցանեմ . նստիմ , նստացանեմ : Այսպիսի բայեր կը կոչուին անցողական :

Հ. Ի՞նչպէս կը շինուին անցողական բայերը :

Պ. Անցողական բայերը կը շինուին՝ չէզոք բային կատարեալ եզակի առաջին դէմքին վերջին ձայնաւորը փոխելով ուցանեմ ի , զոր օրինակ .

	կատարեալ	Անցողական
Ննջեմ	Ննջեցի	Ննջեցուցանեմ
Անցանեմ	Անցի	Անցուցանեմ
Աշխատիմ	Աշխատեցայ	Աշխատեցուցանեմ
Խաղամ	Խաղացի	Խաղացուցանեմ
Լնում	Լցի	Լցուցանեմ
Չգեներում	Չգեցայ	Չգեցուցանեմ

Հ. Ի՞նչ զարտուղութիւն կայ այս կանոնէն :

Պ. Կրնեմք բային վրայ փոխանակ ուցանեմ ի կ'աւել-

ցուի ստանիս, և իւրնիս բային վրայ սուրնիս, զոր օրինակ .

	հատարնայ	Անցողական
կորնչիմ	կորեայ	կորստանիս
Փլանիմ	Փլայ	Փլուսանիս

Հ. Ի՞նչպէս կը խոնարհին անցողական բայք .

Պ. Անցողական բայք կը խոնարհին այսպէս .

ՆԵՐՔ.

ԿՐԱԻ.

Սահմանազան եղանակ, ներկայ

Հատուցանեմ, կը լծարեմ . Հատուցանիմ, կը լծարուեմ .
 Հատուցանես, եւայլն . Հատուցանիս, եւայլն .

Անկատար անցեալ

Հատուցանէի, կը լծարեի . Հատուցանէի, կը լծարուեի .
 Հատուցանէիր, եւայլն . Հատուցանէիր, եւայլն .

Կատարեալ անցեալ

Հատուցի, վ ճարեցի .	Հատուցայ, վ ճարուեցայ .
Հատուցեր	Հատուցար
Հատոյց	Հատուցաւ
Հատուցաք	Հատուցաք
Հատուցէք	Հատուցայք
Հատուցին	Հատուցան

Ապառնի

Հատուցից, Պիտի լծարեմ .	Հատուցայց, Պիտի լծարուեմ .
Հատուցես	Հատուցիս
Հատուցէ	Հատուցի
Հատուցուք	Հատուցուք
Հատուցիք	Հատուցիք
Հատուցեն	Հատուցին

Հրամայական

Հատո , վճարի .	Հատուցիր , վճարուի .
Մի հատուցաներ	Մի հատուցանիր
Հատուցէք	Հատուցարուք
Մի հատուցանէք	Մի հատուցանիք

Ստորադասական

Հատուցանիցեմ , վճարի . Հատուցանիցիմ , վճարուի .
Հատուցանիցես , եւայլն . Հատուցանիցիս , եւայլն .

Աներեւոյթ

Հատուցանել , վճարել . Հատուցանել(իլ) վճարուել .

Անցեալ բնդունելութիւն

Հատուցեալ , վճարած . Հատուցանելոց , վճարելու .

Ապառնի բնդունելութիւն

Հատուցեալ , վճարուած . Հատուցանելի , վճարուելու .

35. Հրասանց .

Երջիմ (*). Դառնամ. Մատչիմ. Հասանեմ. Վերա-
նամ. Թռչիմ. Ճանաչեմ. Զբօսնում. Եիջանիմ. Յառ-
նեմ. Գնամ. Կեամ. Կամ. Լամ. Խոնարհիմ. Սնանիմ.
Մնանիմ. Մեղանչեմ. Բուսանիմ. Զօրանամ. Գօսանամ.
Դառնանամ. Աւսանիմ. Ամաչեմ. Լնում. Զարմանամ.
Իմանամ. Զղամ. Վրիպիմ. Հաւանիմ. Հաճիմ. Յուսամ.
Մոռանամ. Մոլորիմ. Բարձրանամ. Թուլանամ. Խտտա-
նամ. Մովորիմ. Ժառանգեմ. Զովանամ. Յրտանամ. Ա-
ծանամ. Զեռնում. Մեծանամ. Զարթնում. Ազանիմ.
Հնազանդիմ. Դադարիմ. Ապրիմ. Տրտմիմ.

(*) Աշակերտք նշանակեալ բայերուն անցողականները շին

ՏՈՄ ԲՈՅՈՎ ԱՆԵՐԵՒՈՅԹ

Հ. Տոմ բայով աներեւոյթն հայերէն ի՞նչ կը նշանակէ :

Պ. Հայերէն ամէն աներեւոյթ րո՞մ բայով կրնայ գործածուիլ, ինչպէս՝ րո՞մ ուրեւ, րո՞մ խօսել, րո՞մ անցանել, եւ այլն : Տոմ բայն այս կերպ գործածութեան մէջ բան մը ընել րու կամ ինչ րու կը նշանակէ :

Եր նմա ըմդել	Անոր խօսել րոսաւ
Ոչ եր նմա ոքի առնուլ	Անոր շունչ առնել րոսաւ
Տոց քեզ ճաշակել	Քեզի ուրեւ ոյիի րոմ
Տուր ընթեռնուլ զգիրդ	Այդ գիրքը ի՞մ գրուածը իւրդաւ րոսը

Ոչ րոց քեզ ճրանել ի ներքս Քեզի ինչ լի՞մ րոսը ներս ճրանել

36. Հրահանգ .

Եղբայրդ իր պարտքը չի վճարեր . Երբ տղան կաթէն կտրուեցաւ . Ձեռքէն բռնելով վերցուց . Աշակերտները զանի արթնցուցին . Անոր իր հանդերձները հագուցի . Տղան ծնկուրներուն վրայ քնացուց . Ետտեքը կը զարմացնէր . Այդ տղան իր մօրը դարձուր . Պարտապան մը անոր առջեւը հանուեցաւ . Արակը մարեցին . Ճրագն ո՞վ մարեց . Չանի բոլոր քաղաքը պտտացուց . Բոլոր ազգերը հնազանդեցուց . Չանոնք հոն երկու օր դադարեցուցինք . Չիս այս վտանգէն ազատէ . Չանի մի տրտմեցուներ . Չանոնք չարաչար աշխատցուց . Նախ զանոնք անցուց գետէն և ետքը ինք անցաւ . Անոր խօսել չեմ տար . Մեզի շունչ առնել չեն տար . Անոր մեզի հակառակ խօսիլ չտուաւ . Ինք գիր չգիտեր , ուրիշներուն գրել կու տայ . Անոր գիւնի խմել ուրիշ . Ձեզ պատժել պիտի տամ . Չանի կղզի մը աք-

սորել տուաւ . Զեզի մեր երկրէն անցնիլ չենք տար .
Երկու ոչխար մորթել տուաւ . Եթէ ինծի տեսնել տաս
իմ որդիներս . Անոնց ճայն հանել չէր տար . Զանի իր
տունը տանել տուաւ . Պարտքդ ինծի վճարէ . Զիս այս
անգամ եւս զօրացուր . Փարաւոնին աղջիկը մեծցուց
զՄովսէս . Աստուած Սբրահամը հարստացուց :

Վճարեմ, հաբուցանեմ	Ազատեմ, ազրեցուցանեմ
Կաթէն կտրեմ, հաբուցա-	Գետէն, ըստ գերն
նեմ ի սրինէ	Շունչ առնել, սքի առնուլ
Զեռքէն բռնել, ունել շն-	Ետքը, ապա
ուանէ	Գիր (գրութիւն), դրոշմ-բիւն
Վերցունեմ, յարուցանեմ	Խմեմ, ըմպեմ
Արթնցունեմ, զարնուցանեմ	Պատժեմ, դատաւհատեմ
Հագցունեմ, սփռուցանեմ	Կղզի մը, ի կղզի սփռեմ
Մունկ, ծանփ. սեռ. ծնփաց	Երկրէն, ընդ երկիր
Քնացունեմ, ննջեցուցանեմ	Մորթեմ, զննեմ
Զարմացնել, աղչեցուցանեմ	Զայն հանել, ճիւղ հանել
(Մէկուն) առջեւը հանել,	Անգամ, նուսփ
հաբուցանել առ (ս)	Ալ, եւս
Մարեմ, զնջուցանեմ	Մեծցունեմ, սնուցանեմ
Պարտացունեմ, շրջեցուցանեմ	Հարստացնեմ, ժնայուցանեմ
Բողոր, սփռայն	

Ո՛ւր իցէ եղբայր իմ

Եղբայր ո՞ւր է, այսինքն՝ ո՞ւր
լը գործուի, ո՞ւր ինչ կենայ

Աստ է որդիք ըն

Գո՞ւ որդիք հաս է, այսինքն՝
հաս ինչ գործուի, հաս ինչ կենայ

Եւ էր Պետրոս ՚ի բանտի

Պետրոս քանոթն ձեռն էր, այ-
սինքն՝ կապուած, արքեւ-
ուած էր

Եղաք առ նոսա աւուրս
եօթն

Եօթն օր անոնց ամէլ եղան, +
այսինքն՝ ձայնիւ, բնակե-
ցան

2. Ե՛մ բայը շատ անգամ կայ բային տեղ կը գործածուի, և նոյնպէս չէզոք է, զոր օրինակ .

Են ոմանք որ ոչ հաւատան կան ամանտ որ չին հաւատար
է աստ այր մի Հոս մարդ մը կայ
Էին անդ Թակոյկք եօթն Հոն եօթը լեւոյնի կայ

Հ. Աւրիչ ի՞նչ բայ կայ կայ նշանակող :

Պ. Գո՞ւ պակասաւոր չէզոք բայը կը նշանակէ կայ, և այս նշանակութեամբ շատ անգամ ե՛մ բային տեղ կը գործածուի, զոր օրինակ՝ Էոյ աստ այր մի . հոս մարդ մը կայ :

Հ. Գո՞ւ բայը ե՛մ էական բային տեղ չի՞ կրնար գործածուիլ :

Պ. Գո՞ւ բայը ե՛մ էական բային տեղ գործածուել ընտիր հայերէն չէ . ուստի և փոխանակ ըսելու՝ հիւանդ էոյ, վայելուչ էոյք, ճշմարիտ էու, պարտ է ըսել, հիւանդ է, վայելուչ էր, ճշմարիտ վնել :

Հ. Ու է, ու էոյ, չկայ՝ բառերուն տեղ հայերէն սովորաբար թ՞նչ կը գործածուի :

Պ. Ու է, ու էոյ, չկայ՝ բառերուն տեղ հայերէն սովորաբար կը գործածուի չի՛ . զոր օրինակ՝

Յղած աստենա , մնլ էի	Սուր , սուտեր
Շատ , յոյծ	Մեծ (որդի) , երեջ
Յմէնքն ալ , սինեմին	Սնտուկ , սրիլ
Յրկուքն ալ , երկուքն	Բակ , գուտի
Մէկտեղ , է մասին	Մէջտեղը , է մեջ

Լ Ո Ւ Թ Ո Ւ Մ

Հայր էմ է Գան է : է , շէզոք բայ , կը նշանակէ՝ կը գտնուի , հոն է . սհմ. ներկ. եզ. Գ. գէմք . Ո՞չ է (կը գտնուի) . — Հայր էմ . հայր , գոյ. եզ. ուղղ. տէր բայի էին . Իմ ստաց. ածակ. հայր ին . — Հայր էմ է , ո՞ւր , — Ի Գան . է Գան՝ է նախդրիւ բնութեան խնդիր էին , տեղւոյ պարագան կը ցուցնէ :

Գ Ա Ս Լ Ա .

ԵՄ ԲԱՅԸ ՈՒՆԻՄ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ .

Հ. Հայերէն ի՞նչ բայ կը գործածուի ունի՞ բային տեղ :

Պ. Ունի՞ բային տեղ հայերէն շատ անգամ կը գործածուի եմ բայը :

Հ. Եմ բայն այսպէս ունիմ բային տեղ գործածելու համար ի՞նչ ընելու է :

Պ. Ունի՞ ին սեռի ինքիքն ընելու է որք Բայն , լակ որք Բայն փոխելու է սեռականի . զոր օրինակ .

Անիկա պարտէզ մը ունի	Պարտէզ մի է նոր
Հայրս այգի մը ունէր	Այգի մի էր հօր իմոյ
Անիկա մանչեր և աղջիկներ ունեցաւ	Սղին նոր սուտերէր և գոտերէր

38. Հրահանգ .

Երկու եղբայր ունիմ . Անիկա ոչխար և արջառ ունէր . Մէկ հատիկ աղջիկ մը ունէր . Գիրք մը ունիմ . Եղբայրս պզտիկ պարտէզ մը ունի . Գեղեցիկ տուն մը ունինք . Անոնք մեծամեծ պալատներ ունին . Այն թագաւորը շատ զինուորներ ունի . Անոր զօրքը պաշար չունի . Հօրեղբայրս մանչ մը և աղջիկ մը ունի . Շատ ստակ ունի՞ս . Շատ ստակ չունիմ , շատ բարեկամ ունիմ . Ծառաներ և աղախիններ ունին . Հայրս մեծ տուն մը ունի . Անիկա պզտիկ շուն մը ունէր . Տեղ չունիմ . Ծառաներ և աղախիններ չունին . Անիկա Եգիպտացուոց հետ պատերազմ ունեցաւ . Աչք ունին և չեն տեսներ . ականջ ունին և չեն լսեր . Բարեկամս պզտիկ շուն մը ունի որ շատ հաւատարիմ է . Շատ գիրք ունինք . Ուրիշ տուն մը ունիմ որ շատ գեղեցիկ է . Շատ բարեկամներ ունինք , շատ երջանիկ ենք . Չարերը բարեկամ չունին և թշուառ են . Անիկա որգի մը ունեցաւ . Հայրս շատ ստացուած ունի . Կինը մեծ գուլթ ունէր իւր զաւկներուն :

Մէկ հատիկ , Ժածօր	Աղախին , աղտին , յք . —
Պզտիկ , Էրբ	չախնայտ [բէ]
Պալատ , ադարան	Պզտիկ շուն , շէկ , շան փո-
Մանչ , ուսոր	Չաւակ , որբակ
Աղջիկ , Գոսար	Ստացուած , քնչ , սրացուած

Լ Ո Ւ Թ Ո Ւ Մ

Են ի՞մ եղբորտ երկու : Են . էակ . բայ սահմ . ներկ . յք . Գ . դէմք . հոս կը նշանակէ ունեւալ : — Ո՞վ են . — Եղբորտ երկու . եղբորտ՝ գոյ . յք . ուղ . տէր բայի են ին . բիւ՝ թուակ . ածական եղբորտ ին : — Եղբորտ երկու են . տու . — Ի՞մ . ի՞մ՝ էակ . դեր . Ա . դէմք . եզակի սեռի եղիր են ին :

Դ Ա Ս Լ Բ .

ԱԾԱԿԱՆՔ ԱՍՏԻՃԱՆՆԵՐԸ

Հ. Ածականք իրաց յատկութիւնը քանի՞ կերպով կրնան ցուցնել :

Պ. Ածականք իրաց յատկութիւնը կրնան ցուցնել երեք կերպով, 1. Պարզադէս, 2. Բարդարութեամբ, և 3. Իբր Ֆրէնս աստիճան : Ձոր օրինակ .

Եղբայրս իմաստուն է Իմաստուն է եղբայր իմ
Եղբայրս քու հօրմէդ ա- Եղբայր իմ իմաստուն կամ ի-
ւելի իմաստուն է Իմաստունացն է քան զհայր քո
Եղբայրս շատ իմաստուն է Եղբայր իմ իմաստուն է ցոյժ

Առջի խօսքին մէջ իմաստուն ածականը պարզ է, երկրորդին մէջ՝ Բարդարական, երրորդին մէջ՝ Բերարական : Ասոնք են ածականաց աստիճանները :

Հ. Քանի՞ տեսակ է բաղդատութիւնը :

Պ. Բաղդատութիւնն է երկու տեսակ . 1. Հասարակութեան բաղդատութիւն . և 2. Տարբերութեան բաղդատութիւն :

Հ. Հասարակութեան և տարբերութեան բաղդատութիւններն ի՞նչ կը ցուցնեն, և ի՞նչպէս կը բացատրուին :

Պ. Հասարակութեան բաղդատութիւնը կը ցուցնէ թէ երկու բան իրարու հաւասար են, և կը բացատրուի իբրև շ նախադրութեամբ : Տարբերութեան բաղդատութիւնը կը ցուցնէ թէ երկու բան իրարմէ ասի կամ նաեւ է, և կը բացատրուի քան զ նախադրութեամբ, զոր օրինակ .

Օդը ջուրի ղեւ լոյծ է , լոյծ է օդ իբրև ջուր , այլ
բայց անկէ աւելի բա- նուրբ և թեթեւ է քան
րակ և թեթեւ է շնա

Հ. Բաղդատուութեան մէջ ածականին վրայ ի՞նչ մաս-
նիկ կամ բառ կ'աւելնայ :

Պ. Բաղդատուութեան մէջ ածականին վրայ երբեմն
քոյն մասնիկը կ'աւելնայ , և երբեմն եւս բառը կը գըր-
ուի ածականէն առաջ կամ ետքը , զոր օրինակ .

Ուժէ աւելի յարգի է ի- Խմաստութիւն պատուական
մաստութիւնը կամ պատուականաբոյն է

քան զգորութիւն

Հարստութիւնն աղէկ է , Բարւոք է մեծութիւն , այլ
բայց առաքինութիւնն առաքինութիւն քորստ
աւելի աղէկ է եւս է

Հ. Բաղդատուութիւնը երբ կը ցուցնէ նուազութիւն :

Պ. Բաղդատուութիւնը կը ցուցնէ նուազութիւն , երբ
քոյն է քայտական , զոր օրինակ .

Սղբայրդ քեզի լսո՛ խո- Սղբայր քո խորագէտ է
րագէտ է իբրև ղքեզ

Սղբայրդ քենէ նոսալ խո- Սղբայր քո ղ խորագէտ
րագէտ է իբրև ղքեզ

Սղբայրդ քենէ աւելի ա- Սղբայր քո լաւ կամ լաւ-
ղէկ է քոյն է քան ղքեզ

Սղբայրդ քենէ նոսալ ա- Սղբայր քո ղ ինչ լաւ կամ
ղէկ է լաւաբոյն քան ղքեզ

Հ. Հայերէն գրաբարի մէջ գերադրական աստիճան
ցուցնելու համար ի՞նչ ընելու է :

Պ. Հայերէն գրաբարի մէջ գերադրական աստիճան
ցուցնելու համար ածականին վրայ աւելցնելու է ցոյժ ,
կորի , անհնարին և ուրիշ ասոնց նման բառեր :

39. Հրահանգ.

Նդրայրս քու հօրդ պէս հարուստ է , բայց ինէ աւելի հարուստ չէ . Ձեր հօրեղբօրը տունը մերինին պէս ընդարձակ է . Այս պարտէզը մեծ է , բայց իմինիս չափ գեղեցիկ չէ . Առիւծը վագրին չափ անգուլթ չէ . Կուզեմ տունս քակել և աւելի գեղեցիկ շինել . Այս տղան քու աղջկանէդ աւելի խելօք և հանդարտ է . Մովերը լիճերէն աւելի խորունկ և ընդարձակ են . Դուք ինէ աւելի իրաւացի էք . Նս անիրաւ եմ , դուն ինէ աւելի անիրաւ ես . եղբայրդ բոլորովին անիրաւ է . Իմ եղբօրմէս մեծ ես , բայց անկէ աւելի խելօք չես . Մեր ծառաները ձերիններէն երջանիկ են . Իմ բժիշկս քու կինէդ աւելի վարպետ է . այս մարդը շատ հարուստ է . երեսունէ աւելի տուներ ունի . Դուն շատ բաներով զբաղած ես , բայց եղբայրս քենէ աւելի զբաղած է . Դուն քիչ կը զբօսնուս , ես քենէ քիչ , խոյ քոյրս մենէ աւելի քիչ . Օդը ջուրէն թեթեւ է . Որդիս քենէ իմաստուն է . Այս լեռն ամէն լեռներէն բարձր է . Ալխարհիս մէջ վատահամբաւ ըլլալէն աղէկ է մեռնիլ . Կենդանի շունը՝ մեռած առիւծէն աղէկ է . Թագաւորները զօրաւոր են , բայց Աստուած անոնցմէ աւելի զօրաւոր է . Նդրայրդ խելօք է , բայց իմ եղբայրս անկէ աւելի խելօք է . Ձեր քոյրը պարկեշտ է , բայց մեր դպրոցին աղջիկներն անկէ աւելի պարկեշտ են . Այս տղաքն իրենց հօրմէն աւելի խելացի են . Հոյն ու ջուրն ամէն բանէ աւելի սաստիկ և ուժով են . Առիւծէն աւելի սոսկալի կենդանի մը չկայ . Արեւին լոյսը լուսնին լուսէն պայծառ է . Հոգին մարմինէն գերազանց է . Լուսինն ուրիշ աստղերէն փոքր է . Աստղերէն ոմանք արեգակէն մեծ են . Հին գինին նորէն աւելի յարգի

է . Նպատակուն Արարատին չափ բարձր չէ (կամ Արարատէն նաւազ բարձր է) . Սեւ ծովը Միջերկրականէն աւելի շատ անգամ կ'ալեկոծի . Այս մարդը մենէ աւելի շատ անգամ կը ճամբորդէ . Այս լեռները շատ բարձր են . Զուրին զօրութիւնը շատ սպասիկ է . Անոր յազմէլ շատ դժուար է . Յամաքը մենէ շատ հեռու էր . Այն մարդը շատ ճարտասան է :

Պէս , իբրեւ շ	Սաստիկ , բուռն
Անգութ , անպարտ	Ուժով , ուժեղ
Աւելի , եւ	Եննդանի , գառն
Խելօք , զգծ	Սոսկալի , անպէն
Իրաւացի (հազը) , որդոք	Գերազանց , առաւել
Բողորովին , յոյժ , ախնեփ	Աստղերէն ոմանք , եւ առ
Վարպետ , ճարտար	որդ որ
Շատ բաներով , զբաղած է	Յարգի , պարտական
— Ի	Շատ անգամ , սոխ , յաճմիկ
Զբաղած , զբաղել	Ալեկոծիմ , աճիւնիմ
Վատահամբաւ , լապանան	Ճամբորդեմ , ճանապարհորդեմ
Զօրաւոր , հզօր	Շատ (մկ) , յոյժ
Պարկերտ , զբոս	Զօրութիւն , բռնասիւն
Խելացի , հոնճաք	Ճարտասան , բանկթան

Լ Ի Ի Թ Ի Ի Բ

Այլոք ի՞նչ մշտական է իբրեւ զնոր Ի , ու զի զնոր Ի
 Ի : Ե , հակ . բայ . սիմ . ներկ . եզ . Գ . գէտք . — Ո՛ր է . —
 Այլոք ի՞նչ . եղբայր ի՞նչ . տէր բայի է ին . — Այլոք ի՞նչ
 է , ի՞նչ . — Մեծատան . մեծատան՝ ասորագիլի եզ
 Ինչ ին : — Այլոք ի՞նչ մեծատան է , իբրեւ զն . — Ի՞նչ

չիւ զհայր + . իբրեւ զհայր քո՝ նախադրութեամբ խըն-
գիր Գձօրուն ին , հաւասարութիւն կը ցուցնէ :

Այլ չի ընչիւր + . Է , բայ էակ . սահմ . ներկ . եզ .
Գ . դէմք . — Է , ո՞վ . — Նա (եղբայր իմ) , դերանուն
տէր բայի , գորութեամբ կ'իմացուի : — Է նա՝ Ի՞նչ .
— Ընչիւր . ընչեղ՝ ստորոգելի նա ին . — Է նա ընչեղ
+ . — Քան զիս՝ + . քան զիս՝ + . նախադրութեամբ
խնդիր , առաւելութիւն կը ցուցնէ , հոս բայը բացա-
սական ըլլալուն համար նուազութիւն կը ցուցնէ . շ ,
բացասական մակբայ . այլ շաղկապ , խօսքին երկու նա-
խադասութիւնները կը կապէ :

Դ Ա Ս Լ Գ .

Ա Ծ Ա Կ Ա Ն Ա Յ Խ Ն Դ Ի Ր Ն Ե Ր Ը

Հ . Ածականք կ'առնուն խնդիր և ի՞նչ հոլով :

Պ . Ածականներէն ոմանք շատ անգամ կ'առնուն
տրական , բացառական , գործիական և կամ նախա-
դրութեամբ խնդիր . ինչպէս , Կարօր Իբրօս , խրատի
կարօտ . Մերի է հանդերձից , հագուստէ զուրկ . լք շորհօտ ,
շնորհքով լեցուն . Պարբար է կիւն , կուռի պատրաստ :

Հ . Ի՞նչ հոլով խնդիր կ'առնուն թուական և անո-
րոշ ածականք :

Պ . Թուական ածականք , և քանակութիւն ցուցնող
ուրիշ քանի մը ածականաց յոքնակիներն , ինչպէս՝ Բա-
զմիտ , կիւտ , շարտ , և անորոշ ածականք՝ ո՞ն , ո՞մն , այլ ,
ո՞վ , գոյականաբար առնուելով կ'առնուն բացառական

հողով խնդիր : Այսպէս կ'ըսուի Մի և Կնձ, ձենէ մէկը .
Երկուստ է նոցանէ , անոնցմէ երկուքը . Բազումս յաշկերբոց
անոյի , աշակերտներէն շատերը . Այս է Բարեկամաց նորս ,
անոր բարեկամներէն ուրիշները . Ո՛հնէ է Կնձ , մենէ
ոմանք :

40. Հրահանգ .

Ի՞նչ բանի կարօտ ես . Զեր օգնութեանը կարօտ
եմ . Նոյ հաճոյ եղաւ Աստուծոյ . Կ'ուզեմ ինծի հաճոյ
ըլլալ . Քու տիրոջդ հաճոյ եղիր . Անոնց քուրձերը ցո-
րենով լեցուն էին . Պտղով լեցուն երեք կողով բերին .
Մեր շտեմարանները դատարկ են բերքէ . Բարեկամ ,
քենէ գոհ եմ . Անոնց տէրերը գոհ էին անոնցմէ . Աշ-
խատութիւնը մարմնոյ օգտակար է . Դատարկութիւնը
թէ՛ մարմնոյ և թէ՛ հոգւոյ վնասակար է . Գիտութիւնը
հարկաւոր է ամէն մարդու . Հոգին մարմինէն (քան
զմարմինը) գերազանց է . Դուն քու եղբայրներէդ գե-
րազանց ես իմաստութեամբ . Քաջութենէ պակաս չենք .
Երկիրը բնակիչներէ պարպուած էր . Յաւերէ ազատ
էք . Անոնք հիւանդութիւններէ զերծ են . Անոր տունը
եկեղեցւոյն կից էր . Մարդիկը որսի տեղեակ էին .
Ճամբուն տեղեակ ես (գիտեմ) . Անոնց խորհուրդներուն
(միտքը դրածին) անտեղեակ չենք . Անոնց գործքերուն
հաղորդ մի ըլլաք . Գիրը դիւրին էր կարդացուելու .
Խօսքերը դժուար էին իմանալու . Անոնց արիւնէն մա-
քուր եմ . Առաքինութենէ և բարի գործքերէ մերկ
էին . Անիկա վարժ էր գրագրութեան արհեստին մէջ .
Զին և շունը շատ ընտանի են մարդուս . Աստուծոյ
պատուէրն է մեծերուն հնազանդ ըլլալ . Մենէ օտար
մի ըլլաք . Աստուծոյ կամքին հպատակ ըլլալ մեզի
պարտք է :

Ի՞նչ բանի , ի՞նչ ի՞նչ	Հիւանդութիւն , ախտ
Լեցուն , լի	Չենք , չի՛նք ինչ
Դատարկ , սակայն	Կարգացուելու , առ ընթեր- նու
Բերք , արդիւն	Իմանալ , ստանալ 'ի ինչ . ի-
Քենէ , զէն	մանալու , յառնուլ 'ի ինչ
Հարկաւոր է , պէտք է	Մարդիկը , արք
Մաքուր , սուրբ	Ճամբայ , ճանապարհ
Գրագրութիւն , գրչութիւն	Արհեստ , արուեստ
Գերազանց , առասել	Մեծ , առաջ
Պակաս , ինքի	Պարտք , պարտք
Պարպուած , խախտ	

41. Հրահանգ .

Անոնցմէ երկուքը գիւղ մը կ'երթային . Մենէ շատերը հոն էին . Անոնցմէ հինգը իմաստուն էին , և հինգը՝ յիմար . Բազմութենէն ոմանք առաջ եկան . Ձեր եղբայրներէն մէկը մեր քովն է . Իշխաններէն մէկը կ'ըսէ անոր . Չենէ քիչերը կրնան ընել ասիկա . Անոնցմէ կէսը (ոմանք) սպաննուեցան . ուրիշները գերութեան տարուեցան . Աւազակներէն ոմանք սպանեցին , մնացածները ծովը նետեցին . Անոնցմէ շատերը պրծան . Անոնցմէ և ոչ մէկը կենդանի կը թողուր . Չենէ ամենէն պզտիկն անկէ մեծ է . Անոնցմէ հազար մը կորսուեցան . Անոնցմէ ամէն մէկը մէյմէկ հատը ուն առաւ . Չենէ ո՞վ կ'ուզէ ինծի հետ գալ . Յանցաւորներէն զորո՞նք բռնեցիք . Անոնցմէ երկուքը միայն բռնեցինք , ուրիշները լեռները փախչելով փախտեցան :

Բազմութիւն , ամբոխ	(Գերութեան) տարուիլ ,
Առաջ եկան , ճարտար յառու	Վարի՛մ (Ի գերութիւն)
Մեր քովը , առ ինչ	Մնացածները , ճացեղանք
Կրնալ , կարող եմ	Նետել , ընկնուած

Շատերը , ոչ սովորած
Պրծիմ , զբռնանիմ
Ոչ մէկը , ոչ շօն ու
Պզտիկ , փորձիկ
Կորսուիմ , կորնիմ

Ամէն մէկը , իւրատանկիւր
Մէյմէկ հատ , միմ մի
Բունեղ , սանիմ . կտ . կալայ
Միայն , ետիմ
Ազատիմ , սպրիմ

Դ Ա Ս Լ Դ .

ՍՏՈՐՈՒԵԼԻ ՀԱՅՅԱԿԱՆ ԵՒ Ի , ՆԱԽԴՐԻԻ

Հ . Ի՞նչ հոլով դրուելու է ստորագելին :

Պ . Ստորագելին ուղղական է , երբ տէր բայիին կը վերաբերի , բայց անսանել , կուել , սանել , բնել , կորնել , սանցանել բայերուն ստորագելին կը դրուի անորոշ (առանց զի) հայցական եւս , երբ կը վերաբերի սեռի ինդրոյն :

Հ . Տէր բայիին վերաբերեալ ստորագելին եւս չկրնար ուրիշ կերպ գործածուիլ :

Պ . Բայի մը տէր բայիին վերաբերեալ ստորագելին կրնայ դրուիլ շատ անգամ է նախդրիւ անորոշ հայցական , երբ գոյական անուն է . այսպէս կ'ըսուի . Եղէց ձեզ է հայր . Ձեզի հայր ըլլամ . Եւ դուք եղիջիք ինձ : Երբ . Դուք ալ ինծի որդիք ըլլաք :

42. Հրահանգ .

Մարդիկ մահկանացու են . Դուն իմ բարեկամս ես . Ասոնք հարուստ մարդու որդիներ են . Աստուծոյ որդիները պիտի կոչուին : Անոնք անարատ գտնուեցան . Չանի ինծի բարեկամ ըրի . Մեզ իրենց որդիներուն դաստիարակ ըրին . Չանոնք իր տանը վրայ

մատակարար դրաւ . Բանտին դուռները գոցուած գըտաւ . Թագաւորը ձեզ վերատեսուչ չդրա՞ւ մի . Զանոնք արդար դտայ . Զեզ ի նչ անուանեմ . Անոնց որդիք որոտման անուն դրաւ . Այս տղաքը դատարկապորտ սորվեցուցիք . Զեր կիները տանտիկին սորվեցուցէք , ձեր աղջիկները՝ ժիր և համեստ . Այս լեռները դաշտ պիտի ըլլան . Ինծի որդի եղիր , ես ալ քեզի հայր ըլլամ . Այդ շէն երկիրն անապատ չըլլայ . Զանոնք ինծի խորհրդական և խրատտու ընտրեցի . Մեծամեծ ազգեր քակուեցան ու ոչինչ եղան . Այս պտուղները ձեզի կերակուր ըլլան :

Հարուստ , Բժարասն	Դատարկապորտ , դարարկ-
Դնեւ , կոցուցանել , կարգել ,	անյն . յոք . դարարկանյուն+
դնել	Սորվեցունել , ուսուցանի՛մ
Գոցուած , քակու	Տանտիկին , դնարար , դնաշէն ,
(Զգրա՞ւ) մի , ո՞չ ապախն	դան դիրուհի
Վերատեսուչ , դեհու	Քակուիմ , Կակուիմ
Անուանեմ , կոչիմ	Պտուղ , Բրբ

Լ Թ Ի Թ Թ Ի Մ

Աբարէ զն ինչ Բարեկամ . Զանի ինծի բարեկամ ըրի : Աբարէ , բայ ներգ . կտ . եզ . Ա . դէմք : — Ո՞վ է ընողը . — Ես , զօրութեամբ , էակ . դեր . եզ . Ա . դէմք ուղղ . տէր բայի արբէին : — Աբարէ , ըրի , շ՞ջ . — Զնա , զանի , էակ . դեր . Գ . դէմք եզ . հայց . սեռի խնդիր արբէին . Արարի զնա , ի՞նչ . — Բարեկամ . բարեկամ՝ գոյ . հայց . ստորոգելի զն ին . — Արարի զնա բարեկամ , որն . — Ինչ , ինծի . էակ . դեր . Ա . դէմք եզ . տրակ . բնութեան խնդիր Աբարէին :

Գ Ա Ս Լ Ե .

Բ Ա Յ Ա Յ Ա Յ Ա Յ Ի Չ . Կ Ա Չ Ա Կ Ա Ն

Հ. Ի՞նչ է բացայայտիչ :

Պ. Բացայայտիչը բացատրութիւն է ուրիշ բանի մը որ բացայայտու է կոչուի :

Արմենակ , եղէջ -բբէն Հոյն . այս խօսքին մէջ՝ Երէջ -բբէն Հոյն . բացայայտիչ է Արմենակին :

Հ. Ի՞նչ հոլով կը գրուի բացայայտիչը գրաբարի մէջ :

Պ. Բացայայտիչը գրաբարի մէջ կը գրուի բացայայտելով հոլովը :

Հ. Ի՞նչպէս կը գործածուին Յատուկ անուանց տխրոսները :

Պ. Յատուկ անուանց տխրոսներն , ինչպէս՝ Բձ , ուրբ , Կալ , Երանելի , անունէն թէ՛ առաջ և թէ՛ ետքը գրուելով մէկտեղ կը հոլովին . եթէ անունէն առաջ կը գրուին , ն յօդը կ'առնուն . եթէ ետքը կը գրուին , յօդ չեն առնուր . զոր օրինակ .

Առաջ գրուած	Ետքը գրուած
Մեծն Սահակ	Սահակ Բձ
Մեծն Սահակայ	Սահակայ Բձի
Մեծան Սահակաւ	Սահակաւ Բձաւ
Սուրբն Գրիգոր	Գրիգոր սուրբ
Սրբոյն Գրիգորի	Գրիգորի սրբոյ
Սրբո՞ւն Գրիգորիւ	Գրիգորիւ սրբո՛ւ
Երանելին Տրդատ	Տրդատ Երանելի
Երանելոյն Տրդատայ	Տրդատայ Երանելոյ
Երանելեան Տրդատաւ	Տրդատաւ Երանելեաւ
Գա՛ն Վարդան	Վարդան Գա՛ն
Գա՛նն Վարդանայ	Վարդանայ Գա՛նն
Գա՛նն Վարդանաւ	Վարդանաւ Գա՛նն

ԿՈՉՈՎԱՆ

Հ. Ի՞նչ է կոչական :

Պ. Կոչական կ'ըսուի անձ մը կամ իր մը առ որ կ'ուղղուի խօսքը : Լուարուք , Արևնայի . Լսեցէք , Աթենացիներ . այս խօսքին մէջ՝ Աթենացիք կոչական է :

Հ. Շատ անգամ ի՞նչ բառ կը դրուի կոչականէն առաջ կամ ետքը :

Պ. Կոչականէն «նոյն» առաջ շատ անգամ ո՛վ կամ ո՛ր բառը կը դրուի . իսկ անմիջապէս ետքը՝ երբեմն դո՛ւր բառը կը դրուի , եթէ կոչականը եղակի է . զոր օրինակ .

Լուարուք , ո՛վ կամ ո՛ր Արևնայի . Լսեցէք , ո՛վ Աթենացիներ :

Եկ այսր , ճանաչ դո՛ւ . Հոս եկուր տղայ :

Հ. Եթէ կոչականէն առաջ «նոյն» մը , կամ ետքը յարկացուցել մը կայ , ի՞նչ կ'ըլլայ :

Պ. Եթէ կոչականէն առաջ «նոյն» մը կայ , ածականին վրայ կը դրուի ՚ր գիրը . իսկ եթէ կոչականէն ետքը յարկացուցել մը կայ , կոչականին վրայ կը դրուի ՚ր գիրը , զոր օրինակ .

Լուր , քաջ Վարդան	Լսէ , քաջ Վարդան
Եկ , արքայդ Պարսից	Եկուր , Պարսից Թագաւոր

43. Հրահանգ .

ԲԱՅԱՑԱՅՑԻՁ

Միհրդատ մեծ , Պոնտոսի Թագաւորը , շատ անգամ կուուեցաւ Հռովմայեցւոց հետ և յաղթեց անոնց . Դաւիթ իր Թագաւորութիւնը Թողուց իր Սողոմոն որդւոյն . Դաւիթ սպաննել տուաւ Աւրիան որ անոր

կինը , Բերսաբէն , առնէ . Սողոմոնի որդւոյն , Ռորո-
վամայ , ատենը , Իսրայելի Թագաւորութիւնը երկուքի
բաժնուեցաւ . Մեծ գետէն , Եփրատէն անցաւ . Անդ-
րէաս իր եղբորը , Պետրոսին , ըսաւ . Ի՞նչ կ'ուզես
ինէ , խեղճ մարդէ մը . Իր հայրենիքը , Յունաստան
եկաւ . Մեծն Արեքսանդր , Մակեդոնացւոց Թագա-
ւորը , Պարսից տէրութիւնը նուաճեց . Ասիկա եղաւ
Պարսից Թագաւորին , Դարեհի կողմանոսի , ատենը .
Յիսուս խաչուեցաւ Հռոմայեցի դատաւորին , Պոն-
տացի Պիլատոսին , հրամանաւ . Աստուած Աբրահամին
հրամայեց որ իր մէկհատիկ որդին , Իսահակը , զոհ
ընէ . Հայոց երկրորդ անգամ քրիստոնէութեան դառ-
նալը Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչին ձեռօք եղաւ . Մեծին
Տրդատայ հրամանաւ սպաննուեցան Հռոմայեցի կուսանք,
Հռիփսիմեանք , Վաղարշապատ մայրաքաղաքին մէջ . Աբ-
րահամ իր ծառային , Նղիազարու , ըսաւ . Յակոբ Յգիստ-
տոս իր որդւոյն , Յովսէփին , եկաւ . Կայէն իր եղբորն ,
Աբէլին , նախանձեցաւ , և սպաննեց զանի . Նշանաւոր
քաղաքներ կային Երասխ գետին եզերքը . Երանելին
Սահակ և Մեսրոպ սուրբ գիրքերը Թարգմանեցին
իրենց Սգնիկ , Արձան , Յովսէփ , Յովհան և կորիւն
աշակերտներով մէկտեղ :

Ասիկա , այս Դառնալը , դարձ)
(Դարեհի) ատենը , առ Ձեռօք , 'է Յեռն
(Դարեհիւ)
Մէկհատիկ , փափօր Մէկտեղ , հանդերձ

44. Հրահանգ .

ԿՈՁԱԿԱՆ

Որդեակ , հօրդ խրատը մտիկ ըրէ . Ձո՞վ կը փռն-
ւըռես , կնիկ . Մառաններ , ձեր տէրերուն հնազանդ
ղիք . Ինչո՞ւ կը տանջես զիս , ով մարդ . Գեղեցիկ

Արիադնէ , քեզ հոս ո՞վ բերաւ . Չէնքդ առ , քաջ
 Վահան . Եւ կայնէ , ո՞վ տղայ . Քեզի կ'ըսեմ , ո՞վ աղ-
 ջիկ . Ի՞նչ կը քնանաս , արթնցիր , ո՞վ վատ . Տեարք ,
 Ի՞նչ կ'ուզէք որ ընեմ . Քեզ գիտեմ , Աստուծոյ սուր-
 բը . Քենէ շնորհակալ եմ , քաջ Փելիքս . Իսրայելի թա-
 գաւորը , խաչէն իջիր . Հեռու կեցէք ինէ , անիրաւ
 մշակներ . Ամէցիր , ո՞վ խաղաղութեան թշնամի . Վարձ-
 քըդ մեծ է , ո՞վ աղքատներուն հայրը :

Մտիկ ընել , ըե՛մ	Ընել , առնե՛մ
Փնտռել , ինդրե՛մ	Ուզել , կո՛տեմ
Բերել , ածե՛մ	Քենէ , զե՛ն
Կայնիլ , կո՛մ	Իջնել , իջանե՛մ
Տղայ , ճանաչ	Հեռու կենալ , 'ի քոց կալ
Քնանալ , ննջե՛մ	Ամէնալ , յամօ՞ն լինե՛մ
Արթննալ , շարժուո՛ւմ	Թշնամի , շէ քորելո՛մ

Լ Ո Ւ Ծ Ո Ւ Մ

Աղբտանդր զե՛ծ , արեայ Մակերանացոց , նոսաճեաց շՏե-
 րութիանն Պարսից : Մեծ Աղեքսանդր Մակեդոնացւոց թա-
 գաւորը Պարսից տէրութիւնը նուաճեց : — Նոսաճեաց ,
 բայ ներգ . կտր . եզ . Գ . դէմք : — Նուաճեաց , ո՞վ . —
 Աղբտանդր զե՛ծ : Աղբտանդր , յատ . անուն ուզղ . տէր
 բայի նոսաճեաց ին . Մե՛ծ՝ ածական . Աղեքսանդրի տիտ-
 ղոսն է : — Աղեքսանդր մեծ ո՞վ էր : — Արեայ Մակե-
 րանացոց , Մակեդոնացւոց թագաւորը . բացայայտիչ
 Աղբտանդր ին : Աղեքսանդր մեծ նուաճեաց , ի՞նչ քան .
 — Չորերութիանն Պարսից . Տէրութիւն՝ գոյ . հայց . սեռի
 ինդիր նոսաճեաց ին . Պարսից , յատուկ ան . յոք . սեռա-
 կան , յատկացուցիչ՝ րերութիւնն ին :

Դ Ա Ս Լ Զ .

ՅԱՐԱԲԵՐԱԿԱՆ ԴԵՐԱՆՈՒՆ

Հ. Ի՞նչ է և ի՞նչ կը նշանակէ յարաբերական դե-
րանուն :

Պ. Յարաբերական դերանունն է ո՛ր բառը , և կը
նշանակէ ո՛ր , ո՞ն՝ ո՛ր :

Հ. Աշխարհաբարին ո՞ր տեսակ խօսքերն են որ
գրաբարի մէջ ո՛ր յարաբերականով և դիմաւոր բայով
կը բացատրուին :

Պ. Աշխարհաբար ո՛վ և ո՞նչ բառերով շինուած խօս-
քեր գրաբարի մէջ ընդհանրապէս կը բացատրուին ո՛ր
յարաբերականով և դիմաւոր բայով . զոր օրինակ .

Աշխարհաբար

Գրաբար

Այդ գիրքը քեզի ուսուց
մարդը իմ բարեկամն է

Այրն ո՛ր եր քեզ զմատ-
եանդ՝ բարեկամ իմ է

Ձիս սիրողը

Որ ի՛րեն զիս

Տեսած մարդդ իմ բարե-
կամն է

Այրն շո՛ր Դեմոստէ՛ս՝ բարեկամ
իմ է

Լսածդ պատմէ

Պատմեա շո՛ր Լուսին

Հ. Որ ի՛րեն , շո՛ր Լուսին խօսքերուն մէջ ն յօդն ին-
չո՞ր համար դրուած է :

Պ. Նոր ո՛ր յարաբերականին յարաբերակալը զօրութեամբ
կիմացուի , յարաբերականէն անմիջապէս երբեք եկող բառն
էրայ կը դրուին . , , , , ն յօդերը :

Որ սիրէ՛ն զիս , կը նշանակէ նա որ սիրէ զիս . Չոր
լուարն կը նշանակէ այն կամ զայն զոր լուար :

Հ. Ո՞ր բառը կ'ըսուի Յարաբերեալ :

Պ. Յարաբերեալ կ'ըսուի այն բառը որուն տեղ կը դրուի յարաբերականը . ուստի՝ այն զոր տեսեր , կամ այն որ խօսի , խօսքերուն մէջ՝ այն յարաբերեալ է :

Հ. Ըսիր թէ , երբ յարաբերեալը զօրութեամբ է , յարաբերականէն անմիջապէս ետքը եկող բառին վրայ « , ր , ն գիրերը կը դրուին . կրնան ըսել նաև թէ այս գիրերուն ո՞րը երբ կը գործածուի :

Պ. Եթէ զօրութեամբ իմացուած յարաբերեալը ե , « , կամ այ և ասոնց յօջնակին է , « գիրը կը դործածուի . եթէ ր , ր , կամ այր և ասոնց յօջնակին է , ր , եթէ ն « կամ այն և ասոնց յօջնակին է , ն . զոր օրինակ .

Որ խօսիմս ընդ քեզ	փոխ. Ե՝ որ խօսիմ
Որ կարողք՝ եմք	» Մե՛+ որ կարող եմք
Որ աստ . է	» Մ՝ որ աստ է
Որ խօսինս	» Մո՛+ որ խօսին
Ձոր ասեմս	» Այ՛ր զոր ասեմ
Որ ձիթենիդ վայրենի էիր	» Դո՛ւ որ լե՛ .
Որ ի Գէթդ էք	» Դո՛ւ+ որ լե՛
Որ ի քէնդ առաքեցաւ	» Դո՛ւ որ առաքեցաւ լե՛
Որ իբրեւ զքեզդ իցեն	» Դո՛ւ+ որ լե՛
Ձոր դուդ առնես	» Այ՛ր զոր դու առնես
Ընդ որս դուքդ զարմանայք	» Այ՛ր+ի՛կ ընդ որս լե՛
Որուն դու՛ն վկայեցեր	» Նա՛ որում լե՛
Որ զնովաւն էին	» Նո՛ւ+որ զնովաւ էին
Ձոր մեք՝ կարող եմք	» Այն զոր մեք կարող եմք

Հ. Ի՛նչ ժամանակ կը դրուի յարաբերականին բայը :

Պ. Յարաբերականին բայը , խօսքին իմաստին նայեալով , ներկայ , անկապար , կապարեալ և ապառնի՛ կը դրուի . ուստի՝

Այրն որ իօ֊ի կը նշանակէ	Մարդը որ կը խօսի , կամ , հիմա խօսող մարդը
Այրն որ իօ֊եր	Մարդը որ կը խօսէր , կամ , առաջ խօսող մարդը
Այրն որ իօ֊եցաւ	Մարդը որ խօսեցաւ , կամ , որդի՞ն խօսող մարդը
Այրն որ իօ֊եցի	Մարդը որ պիտի խօսի
Այրն որ իօ֊ելցի է	
Նոյնպէս՝	
Որ իօ֊ին կը նշանակէ	Ան որ կը խօսի , կամ , հիմա խօսողը
Որ իօ֊երն	Ան որ կը խօսէր , կամ , առաջ խօսողը
Որ իօ֊եցաւն	Ան որ խօսեցաւ , կամ , որդի՞ն խօսողը
Որ իօ֊եցին	Ան որ պիտի խօսի
Որ իօ֊ելցին է	

45. Հրահանգ .

(*) Սորվող աշակերտը . Կռուող զինուորը . Եկող մարդիկը . Արածուող անասունները . Փախչող թշնամին :

Տեսած գիրքս . Առած ստակդ . Մեր տուած պարգեւները . Հօրդ շինած տունը . Անոնց մատուցած զոհերը :

Խօսողը . Տեսնողը . Լսողը . Նստողը . Երգողները . Ղրկուողները . Պտտողները :

Տեսածս . Առածդ . Ըսածը . Անոր գրածը . Մեր խմածը . Ձեր սորվածները :

Ոորվիլ , առանի՛մ
ուռիլ , մարդնի՛մ

Ղրկել , առանի՛մ
Պտտիլ , շքի՛մ

(*) Աշակերտը նշանակեալ աշխարհաբար խօսքերը յարաբերանով դիմաւոր բայի զարծուներն գրաբար , բայը՝ երկու , երկուս , երկուս եւ այլն զնելով :

Հ. Ի՞նչ ջնեւ չարատ է որ յարարեալանով և զգիմաւոր բացով շինուած խօսք մը հոլովելու համար :

Պ. Ար յարարեալանով և դիմաւոր բացով շինուած խօսք մը հոլովելու համար՝ պարտ է հոլովել յարարեալանը , զոր օրինակ .

Ար խնդրէ , ուզողը . Արոյ խնդրէ , ուզողին (սեռ.) . Արո՞ւ խնդրէ , ուզողին (տրակ.) . Զոր խնդրէ , ուզողը (հյց.) . Յոր՞ի խնդրէ , ուզողէն :

Ար+ խնդրեն , ուզողները . Արոյ խնդրեն , ուզողներուն (սեռ. տրակ.) . Զոր խնդրեն , ուզողները (հյց.) . Յորոյ խնդրեն , ուզողներէն :

Հ. Պէ՞տք է միշտ այսպէս հոլովել յարարեալանը հոլով մը ցուցնելու համար :

Պ. Երբեմն յարարեալանն անփոփոխ կը պահուի , և պահանջուած հոլովին տեղ՝ նոյն հոլովով գերանուն մը խօսքին մէջ կ'աւելցուի , զոր օրինակ .

Քե՞նէ խնդրողին՝ տաւր Ար խնդրէ 'ի քէն տաւր նմա .
փոխանակ ըսելու , Արո՞ւ
խնդրէ 'ի քէն տաւր

Քե՞նէ փոխ առնել ուզողէն Ար կամիցի փոխ առնուլ 'ի
երեսդ մի դարձուներ քէն՝ մի դարձուցաներ 'ի
նմանէ գերեսս . փոխանակ՝
յոր՞ի կամիցի փոխ տո-
նուլ 'ի քէն՝ մի դարձու-
ցաներ գերեսս

Ասիկա լսողներուն երկու ու- Ար լսիցենն զայս՝ հնչեացեն
կանջները պիտի խօսին երկոքին ականջք նոյս
փոխանակ՝ որոյ լսիցե՛
զայս հնչեացեն երկոք
ականջք :

Խօսիլ ու քողնելը կ'արդարէր Որ խօսիլն կ'ամէին՝ արդեւ-
ւայր զնոս , փոխ . զոր խօ-
սելն կ'ամէին՝ արդեւոյր

Հ. Աիշտ յարարերեալէն ետքը կը դրուի յարարե-
րականով գիմաւոր բայր :

Պ. Յարարերականով գիմաւոր բայր երբեմն իբրեւ
ածական , աշխարհաբարի պէս , յարարերեալէն առաջ
կը դրուի , զոր օրինակ .

Ներմն եղող մարդիկը Որ ք ներս էն արքն . փոխ.
Արքն որ ք ներս էն

Ձիս զրկող հայրը Որ առտեաց զն Հայր . փոխ.
Հայրն որ առտեաց զն

Աղէկ վերակացութիւն ը- Որ Բարտ վերակացոս լննն ե-
նող երէցները րիցունք . փոխ. Երիցունք
որ , եւայլն :

46. Հրահանգ .

(*) Եղայրդ սպաննող մարդն հոս է . Քեցի հետ
խօսող կինը տեսայ . Անոնց ըսած խօսքը չհասկցան .
Քաղաքը խռովող մարդիկը գիտէք . Հոս եկող մարդիկն
նւր են . Հօրս զրկած գիրքը կարդացի՞ք . Քու պատ-
մածներուդ տեղեակ չենք . Ինծի մատուցած ծաղիկ-
ներդ գեղեցիկ են . Այդ ծառերուն հասուցած պտուղ-
ները շատ քաղցր են . Անցած ժամանակն՝ այլ եւս չի
դառնար . Անոր խորհուրդները գիտցող մը չկայ . Ձեզ
ճանչցողները շատ են . Մարդիկը որոնցմէ այդ ընծա-
ներն ընդունեցաք՝ մեր բարեկամներն են . Որստի լսե-
ցիր բոլոր այդ գրածներդ . Քու շինած գիրքերէդ շա-

(*) Այս դատին մէջ ըստածներն աղէկ հասկնալէն հետք , ա-
շակերտք գրաբարի դարձունեն նշանակեալ հրահանգները .

տերը կարգացի . Մովը խղղուող տղաքն աղնուակա-
նաց որդիք էին . Նամակը բերող պատանին թագաւո-
րին սպասաւորներէն մէկն է . Այդ զինուորներուն
պսակուած դասինները մեծ յաղթութեան նշան են .
Տուած հրամաններդ կատարեցի . Սպաննուած մարդիկն
անմեղ էին . Գիշերն երեւցող աստղերէն ոմանք ան-
չարժ են , և ոմանք քալող . Մեր տեսած մարդն հոն
է . Ձեր ընդունած ընծաները տեսայ . Գրած գիրքդ
չատ ընտիր է . Ղրկած սպասաւորն ինծի եկաւ . Այս
գիշեր պատահած հրդեհին տեղեակ չե՞ս . Եթէ տուած
գէշ լուրդ ճշմարիտ է , իրաւ պէտք է տրամիլ . Եթէ
ըսած խօսքերս արդար են , ինչո՞ւ կը բարկանաս :

Հոս , սոր , այս
Հասկնալ , իմանալ
Գիտնալ , ճանաչել
Ղրկել , առատել
Կարդալ , ընթերցանալ
Մը չկայ , չի ու
Շինել (գիրք) , յօրինել

Խղղուիլ , հեղշնամ
Նամակ , խոսք
Անմեղ , անպարս
Ոմանք , սմանտ , կետ , այլ
Քալող , քնայուն
Գէշ լուր , քոյժ
Իրաւ , արդարեւ

ԼՈՒԹՄԱՆ ԿԱՆՈՆ

Հ. Միշտ միմիայն նախադասութենէ կը բաղկանայ
խօսք մը :

Պ. Խօսք մը կրնայ բաղկանալ երկու կամ աւելի նա-
խադասութենէ , զոր օրինակ , սա խօսքը : Ասո է այն
որ սղան շեղքայր է + . Հոս է մարդը որ քու եղբայրդ
սպաննեց , երկու նախադասութենէ կը բաղկանայ . Ասո
է այն , մի նախադասութիւն . որ սղան շեղքայր է + , երկ-
րորդ նախադասութիւն :

Հ. Ի՞նչպէս կը կոչուին այս երկու նախադասութիւնք :

Պ. Առաջին նախադասութիւնը կը կոչուի գլխաւոր նախադասութիւն . երկրորդը որ կախում ունի գլխաւոր նախադասութենէն՝ կը կոչուի ձկանկէտ նախադասութիւն :

Հ. Ի՞նչպէս կը հասկցուի թէ նախադասութիւն մը ձկանկէտ է :

Պ. Միջանկեալ նախադասութիւնը կը սկսի միշտ յարաբերականով կամ շարժակազով :

Հ. Ի՞նչպէս կ'իմացուի թէ խօսքի մը մէջ քանի նախադասութիւն կայ :

Պ. Խօսքի մը մէջ որչափ գլխաւոր բայ կայ , այնչափ նախադասութիւն կայ :

Լ Ո Ւ Թ Ո Ւ Մ

Աստ է այն որ սղան զիջոյր Կ . Հոս է մարդը որ քու եղբայրդ սպաննեց : Այս խօսքը կը բաղկանայ երկու նախադասութենէ , քանզի երկու գլխաւոր բայ կայ : Աստ է այն , նախադասութիւն գլխաւոր : Է , բայ չէ՞ սկսմ. ներկ. Գ. դէմք . հոս կը նշանակէ , ինչքանի , ներկայ է : — Ո՞վ է . — Այն . այր՝ գոյ . ան . եզ . ուղղ . տէր բայի է ին . ն յօդ է : Այն է (կը գտնուի , ներկայ է) ուր . — Աստ , հոս . աստ՝ մակբայ է ին :

Որ սղան զիջոյր Կ , որ քու եղբայրդ սպաննեց , նախադասութիւն ձկանկէտ : Սղան , բայ ներք . սակմ կատ . եզ . Գ. դէմք . սղաննէն : — Ո՞վ սպան . — Որ . որ յարաբ . դեր . եզ . ուղղ . կը յարաբերէ այրը , տէր բայի է սղան ին . Որ (այրն) սպան զո՞վ . — Զիջոյր Կ . զիջոյր՝ գոյ . ան . եզ . հայց . սեռի խնդիր սղան ին . Կ , ստաց . ած . իջոյր ին :

47. Հրանանկ .

Ասիկա ընողը ձեր բարեկամն է . Ձիտ տեսնողը հաս է . Քեզ մատնողը քոս որդիդ է . Մեղի հետ խառնվե-
րը վիայեցին . Տեսնողներն ու լսողներն երանեցի են .
Զգործողը թող չուտէ . Ուտողները հինգ հոգի էին .
Կարդացողը թող հասկնայ . Ձիտ ղրկողն ինձ պատուէր
տուաւ . Աս գիրքը գրողները ձեզ կը նանջնան . Հոն
եղողները զարմացան . Մտնողներն ու ելողները կը տես-
նէին . Զգործողները պէտք է պատուհասուէ . Հոն գըտ-
նուողները բռնեցինք . Հետը խօսածս ձեր քայրն է .
Այդ տեսածդ ի՞մ եղբայրս է . Քենէ խնդրողին տուր .
Աս ընողը տեսայ . Բռնածնին սուրէ անցուցին . Ինձի
տուածդ քեզի տամ . Լսածնիս քեզի պատմենք . Գրածը
կարդացի . Ղրկածդ ընդունեցայ . Ըսածդ ճշմարիտ է .
Ձեր ըսածներէն բան մը չեմ գիտեր . Պարծենցածդ
սուտ է . Ընելիքդ շուտով ըրէ . Այս խնդրածս ինձի
տուր . Այդ ղրկածդ ընդունեցայ . Ինձի տուածներէդ
բան մը չկորսնցուցի . Քու կասկածածդ գիտեմ . Աեր
վախցածներէն բան մը չպատահեցաւ . Առածդ իմն է .
Կորսուածներն ի՞նչ էին :

Ընել, առնել
Հասկնալ, է Տիր առնուալ
Բռնեւլ, առնի՛մ
Բան մը չ . . . , ոչնչ

Սուրէ անցուենել, ընդ տուր
հանել
Շուտով, քաղաքակի
Վախնալ, երկնէ՛մ, զանգիտե՛մ

ԼՈՒԹՈՒՄ

Որ արքն լայն բարեկամ յեր է . Ասիկա ընողը ձեր բարեկամն է : Այս խօսքը կը բաղկանայ երկու նախադասութենէ , քանզի երկու դիմաւոր բայ կայ : Բարեկամ յեր է , նախադասութիւն գլխաւոր է : է , էակ . բայ սահմաներկ . եզ . Գ . դէմք : Ո՞վ է . — Նա . նա էակ . դեր . եզ . Գ . դէմք . տէր բայի էին , զօրութեամբ կ'իմացուի : Նա է , ի՞նչ . — Բարեկամ յեր . բարեկամ՝ գոյ . ան . եզ . ուղ . ստորոգելի էին . յեր՝ ստաց . ած . բարեկամ ին :

Որ արքն լայն . նախադասութիւն միջանկեալ : Արար , բայ ներդ . սահմ . կատ . եզ . Գ . դէմք , արնեմ (ընեմ) զարտուղի բայէն . ն դիմ . յօդ . զօրութեամբ իմացուած նա յարաբերեալին տեղ դրուած է : — Ո՞վ արար — Որ , ո՞ր յարար . դեր . կը յարաբերէ զօրութեամբ իմացուած նա : Որ (նա) արար զի՞նչ . — Ձայն . լայն՝ ցուց . դեր . եզ . հայց . սեռի խնդիր արար ին :

Գ Ա Ս Լ Է .

ԲԱՂԱԳՐԵԱԼ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐ . ՏԵՐ ԲԱՅԻ

Հ. Լծորդութեանց օրինակներուն մէջ մինչեւ հիմա ցուցուած ժամանակներէն ուրիշ ժամանակներ կա՞ն :

Պ. Մինչեւ հիմա ցուցուած ժամանակներն են՝ ներկան, անկորարը, կորարեալը, աղաւնին, հրամայականը և սորաբարասականը : Ասոնք դարչ ժամանակներ են . կան նաեւ քաղաքեալ ժամանակներ, որ կը կազմուին ե՛մ էական բային ներկայէն, անկորարէն և սորաբարասականէն, և որ և իցէ բայի անցեալ և աղաւնի Դերբայէն . զոր օրինակ .

1. Յարակատար

Սիրեալ եմ, սիրեալ ես, և՛ . Սիրած եմ, սիրած ես, և՛ .

2. Գերակատար

Սիրեալ էի, սիրեալ էիր, և՛ . Սիրած էի, սիրած էիր, և՛ .

3. Ստորադասական անցեալ

Սիրեալ իցեմ, սիրեալ իցես, և՛ . Սիրած եմ կամ սիրած ըլլամ .

4. Ապառնի ներկայ

Սիրելոց եմ, սիրելոց ես, և՛ . Պէտէ սիրեմ, և՛ .

5. Ապառնի անկատար

Սիրելոց էի, սիրելոց էիր, և՛ . Պէտէ սիրէի, և՛ .

6. Ապառնի ստորադասական

Սիրելոց իցեմ, սիրելոց իցես, և՛ . Պէտէ սիրեմ, և՛ .

Տ Ե Ր Բ Ա Յ Ի

Հ. Հայերէն տէր բային միշտ ուղղական հոլով է :

Պ. Երկու դէպքի մէջ տէր բային կրնայ սեռական դրուիլ .

1. Երբ և շողկապով կապուած երկու բայ ունին մի և նոյն տէր բային , առաջին բայը կրնայ փոխուիլ ընդունեցրութիւն անցեալի , և շողկապը զանց առնուիլ . և ան ատեն տէր բային կրնայ դրուիլ սեռական : Չոր օրինակ՝ սա խօսքը . Լուսնա զայս և Ֆիլեցոս . Անիկա լսեց ասիկա և գնաց , կրնայ այսպէս եւս ըսուիլ . Լուսնա զայս՝ մեկնեցաւ . և աշխարհաբարի կը դառնայ այսպէս . Անիկա այս լսելով գնաց :

2. Յարակատարին , Գերակատարին և Ստորադասական անցելոյն (տես վերը) եզակի երրորդ դէմքը շատ անգամ կը գործածուի թէ՛ եզակի և թէ՛ յոքնակի ամէն դէմքի տեղ , և ան ատեն բուն բային տէր բային , թէ՛ դերանուն և թէ՛ գոյական , սեռական կը դրուի . զոր օրինակ՝ Տե՛տալ ե՛մ զնա խօսքին մէջ՝ Գե՛տալ ե՛մ առաջին դէմքը կրնանք երրորդ դէմքի փոխել , Տե՛տալ է . և տէր բային որ է՝ ես , սեռականի փոխելով ըսել . Տե՛տալ է ի՛մ զնա :

Այսպէս միւս դէմքերը .

Ես զանի տեսած եմ	} Տե՛տալ ե՛մ ես զնա կամ
Տե՛տալ է ի՛մ զնա
Դու զանի տեսած ես	
	} Տե՛տալ ես դու զնա կամ
Տե՛տալ է Դու զնա

Ան , կամ , եղբայրս զանի տեսած է	} Տե՛տու է նա կամ եղբայր է՛ զնա , և կամ Տե՛տու է նորա կամ եղբօր ինչ զնա
Մենք զանի տեսած ենք	
Դուք զանի տեսած էք	} Տե՛տու էր դուք զնա , կամ Տե՛տու է յեր զնա
Անոնք , կամ , մեր եղբայրները զանի տեսած են	
	} Տե՛տու են նոսա կամ եղբայրտ մեր զնա , և կամ Տե՛տու է նոցա կամ եղբօրց մերոց զնա

Հ. Տէր բային կրնայ դրուիլ նաեւ տրական :

Պ. Երբ երկու նախադասութիւն չէ , ըն շաղկապով կապուած են , այն շաղկապները կը թողուին , և երկրորդ բայն աներեւոյթի կը փոխուի , և ան ատեն տէր բային տրական կը դրուի . ինչպէս , Ու կոթի՛ս չի ըստարեւոյ՛ նա ի վերայ մեր . Չենք ուզեր որ անիկա մեր վնայ թաղաւորէ . այս խօսքը կրնայ ըսուիլ այսպէս . Ոչ կամիմք ըստարեւ նա ի վերայ մեր :

48. Հրահանգ .

Զինուորները անոր վրայ հասնելով կապեցին զանի . Անիկա ըտը ելլելով նստաւ . Անոնք իմ խօսքերս պատգամաւորին պատմելով նորէն ինծի եկան . Չանի լերան ծայրը բերելով վար նետել կ'ուզէին . Օտարական մարդը ներս խօթելով դուռը գոցեցին . Յելուզակները ըռնէն իջնելով դաշտին մէջ բնակեցան . Աստուծոյ հրեշտակը երկինքէն իջնելով գերեզմանին վրայ կը նստէր . Կնիկները շուտով պարտէզէն ելլելով գեղն ապաւինելու կը փութային . Քու եղբայրդ մօտենալով անոնց հետ խօ-

սեցաւ . Մատնիչը տեսնելով ասիկա՝ գղջաց . Անոնք ստակն առնելով պապասաորներուն տուին . Մառանքը մօտենալով անոր երկրպագութիւն կ'ընէին . Անիկա աս ըսելով քնացաւ . Իր գլուխը ծռելով հոգին աւանդեց . Անոր ձեռքէն բռնելով դուրս հանեց . Ռատիկանները ներս մտնելով զանի կը փնտռէին . Մեսրոպ քունէն արթննալով մեր նշանագիրներն ստեղծեց . Անիկա քաղքէն ելլելով մեզի եկաւ . Յովսէփ իր եղբայրները տեսնելով՝ զանոնք ճանչցաւ . Անոր գլուխը կտրելով թագաւորին բերին . Իմ ձեռքէս բռնելով ներս տարաւ . Աքամ անոր քալելուն ձայնը լսելով պահուըտեցաւ . Մայրը որդւոյն մահուան լուրը լսելով սկսաւ լալ . Իր անկողինը մտնելով կը քնանար . Ձեր եղբայրները կանչելով զրկեցի . Ձինուորները գալով մեզի բռնել կ'ուզէին . Սողոմոն իբ հօրը թագաւորութեան ակօռն ելլելով՝ բոլոր ազգերն իրեն հնազանդեցուց . Մառանքն անոր մօտենալով կ'աղաչէին . Չանիկա մէկդի առնելով հետը կը խօսէր . Մեզ թողլով իրենց տուները գացին . Աթոռ նստելով ժողովուրդը կը դատէր . Մենք շատ օր հոն կենալով անոր գալուն կը սպասէինք . Պատուհանէն անցնելով ներս մտաւ զանիկա տեսնելու . Տաճարին առջեւ կենալով ձեր եղբօրը հետ կը խօսէի . Կրակ փռուելով նստան, և կը տաքնային :

Նորէն , անդրէն	Շուտով , զալձալի
Մայր (լերան . ուշուրում)	Ապաւինիլ (տեղ մը), անկանել է
արտեան	Մօտենալ , մարիլ
բրել , անել	Երկրպագութիւն ընել , եր-
ար անտեւ , ընկնալ է ինչ	կէր դաբանել
օթել , հաճանել	Ծռել (գլուխը) , խօսարկ-
ոցել , փակել	ցացանել

Բռնեւ (ձեռքէն) , օանել	Անկողին , Ժանիճ
(չխոանէ)	Մէկդի , Բիւստ
Կարեւլ , հարանել	Պատուհանէն , ընդ պարտահանն
Քալեւլ , քնու	Կրակ վառել , իւրոյն արիանել
Լուր (մահուան) , քօլ	Տաքնամ , ջերանամ

49. Հրահանգ .

Դուք անոնց համար լսած էք . Ձանի շատ անգամ տեսած եմ . Անոնք մեր նամակները կարդացած էին . Կարդացած չէք . Մենք անանկ բան մը կարդացած չենք . Անոր վրայով շատ բան լսած եմ . Անիկա շատ չարիք գործած էր . Մենք ասիկա թագաւորէն պարգեւ առած ենք . Եթէ թագաւորին հաւատարիմ եղած ըլլայիք . Իմ առջի վարմունքս լսած էք . Անիկա ճամբուն տեղեկացած էր . Ոչ կերած ոչ ալ խմած ենք . Եթէ մենք անոր պատուիրանները պահած ըլլայինք . Անոնք գերութենէն նոր դարձած էին . Կօշիկներ հագած էին . Չեմ թողուր որ դուն ասկէ անցնիս . Թագաւորին հրամանն այս է , որ դուք շուտով այս քաղքէն երթաք : Կը պատմուի թէ անոնք դաշտ մը հասան և հոն քաղաք մը շինեցին . Պատուիրեցի որ սպասաւորները հոս գան . Կ'աղաչէին որ անձամբ կռուին մէջ չմտնէ . Կ'ըսեն թէ դուն կայսեր թշնամի ես . Կը փափաքին որ իրենց զօրավար ըլլաս :

Անանկ բան մը , այնպէս նոր , այն քն	Կօշիկ (չիզմէ) , Ժոյ
Քն	Ասկէ , սոյթ
Հաւատարիմ թագաւորին ,	Երթալ (տեղէ մը) , Բիւճ
հասարակի առ խոխորն	Պատուիրեմ , պարտեք դամ
Վարմունք , քնաց	Սպասաւոր , ծառայ
Ուտել , Ժաշիկ	

Հ. Դիմաւոր բայ մը անցեալի կամ աներեւութի
փոխել թէնչ առաւելութիւն ունի :

Պ. Դիմաւոր բայ մը անցեալի կամ աներեւութի
փոխել և տէր բային սեռական կամ տրական դնել է
հայկարանութիւն , այսինքն՝ հայերէնի առանձին յատ-
կութիւններէն մին : Երբ աչակերտք կը լուծեն այս
կերպով փոխուած կամ ամփոփուած խօսք մը , դիւ-
րութեան համար կրնան խօսքը հասարակ կերպի դար-
ձունել , և ապա լուծել : Ձոր օրինակ :

Հասեալ զնստորոցն է վերայ նորա՝ կողեցին զնա ։ Լսեալ
է յեր լամն նոցա : Չորս թոյլ անցանել յել ասոյ է :

Հասարակ կերպի կը դառնան այսպէս

Հասն զնստորոցն է վերայ նորա և կողեցին զնա : Լսեալ
է րուտ լամն նոցա : Չորս թոյլ զն անցանէյե րուտ ասոյ :

Այսպիսի նախադասութիւնք այսպէս պարզուելէն
ետքը կը լուծուին դիւրաւ :

Դ Ա Ս Լ Ը .

ԴԻՄԱԳՈՐ ԲՆՅՆԻՐԸ ՓՈԽՆԸ ԶԱՆԳԷՑ

Հ. Խօսք մը կարճ և ազդու ընելու համար ի՞նչ պէտք է ընել :

Պ. Խօսք մը կարճ և ազդու ընելու համար շատ անգամ կը փոխուի անոր մի դիմաւոր բայն անդէմի , այսինքն անցեալի կամ անեղեւոյթի :

Հ. Որո՞նք են այս տեսակ համառօտութեան կամ ամփոփման գլխաւորները :

Պ. Այս տեսակ համառօտութեան կամ ամփոփման գլխաւորներն են .

1. Երբ երկու դիմաւոր բայ մի և նոյն տէր բային ունին , առաջինը անցեալի կը փոխուի (Տես և Դաս ԼԷ) :

Նզբայրդ զիս տեսաւ և Տեսաւ զնա՝ եղբօր + նոյնս .
կանչեց փոխ . Նզբայր + երես զնա
և նոյնս

Զանի առաւ և հետը տարաւ Ատաւ զնա՝ որբաւ ընդ իւր
Աստուած Ադամն ստեղծեց Արարեալ Աստուծոյ զԱրամ՝
ու զբախտին մէջ զբաւ եր 'է դրեօրին
կայէն Աբէլին նախանձե- Նախանձեալ կային ընդ Աբէլ
ջաւ ու սպաննեց սպան զնա

2. Խօսքի մը իբրեւ , երբ , շողկապով կապուած մասին դիմաւոր բայն այսպէս կրնայ փոխուիլ անցեալի , եթէ բային ժամանակը կատարեալ է . զոր օրինակ .

Երբ ասիկա լսեց , ըսաւ Լուսաւ զոյս՝ ասէ , փոխ . իբրեւ ըսաւ զոյս , ասէ

Երբ հոն հասանք , բանտը Հատաւ յեր անդր՝ արդոտ 'է քանո

Կրք անկեալ այս պատճառ- Կար զայս պարտախնայ քանակ,
խանը տուաւ, դատա- քարտուարն 'ի յայն մեծ աս-
ւորք մեծ ձայնով բառս

Երբ Թագաւորին առջեւը Յանդինան լիաւ մեր Բախտարին,
եւանք, մեզի հարցուց եհարց ցեւ

Աս խօսքերուն մէջ բայը կրնայ դրուիլ նաեւ ի
Նախդրիւ աներեւոյթ. իսկ եթէ իջե- ով սկսուած
խօսքին բայը ներկայ կամ ապառնի է, հարկ է դնել
ի նախդրիւ աներեւոյթ, ինչպէս .

Երբ ասեկա կը լսէք, ըսէք ի շեւ յեր զայս՝ սասանէ, փոխ-
Իջրեւ լեւ զայս, սասցեւ

Երբ հոն հասնին, բանտը ի հասանել նոցա անոր՝ արկցին
պիտի դրուին 'ի բանո

Երբ Թագաւորին առջեւը ի վնել մեր յանդինան Բախտա-
եւլենք, մեզի պիտի հար- րին՝ հարցանիցե շեւ
ցուանէ

3. Մինչ, մարտեւ շողկապով սկսուած խօսքի մը
բայը կրնայ փոխուիլ նոյնպէս ի նախդրիւ աներե-
ւոյթի. ինչպէս .

Անկեալ աս խորհած աստե- Յանել նորս զայս զհրատ՝ եկն
նը՝ մարդ մը եկաւ. այր մի. փոխ. Մինչդեռ նա

Ենոնք անտառէն անցած Յանցանել նոցա ընդ անտառն՝
ատենը՝ ակազակներ ա- հասին 'ի վրայ նոցա սասցելի

նոնց փրայ հասան

Պատին տակը կեցած վեր ի կալ նորս ա- որմով եւ հոցել
նայեիւ ատենը քար մը 'ի վր' վե՛ մի անկեալ ըսե-
ինկաւ և գանկը ջարդեց ըսեիք զվատաւան նորս

4. Զէ կամ Ե՛նէ , ի՛նչ շողկապով սկսուած խօսքի մը դիմաւոր բայը կը փոխուի շատ անգամ է , առ է , առ նախադրութիւններով կամ ամենեւին առանց նախադրութեան աներեւոյթի : (Տես և Դաս ԼԷ.) :

Ձուր բերին որ անոնց ոտ- Բերին Ըստ լուսնու զորս նո-
ուընները լուան ցա . փոխ . Բերին Ըստ զի
լուսոցն զորս նոցա

Իրիկուան դէմ կ'ելլէինք որ Սլանեաւ ընդ երկն զքօնուալ
դաշտին մէջ գրօսնունք 'ի դաշտին

Դժուարաւ համոզեցին ժո- Հողին իմ հաւանեցուցին զժո-
ղովուրդը որ չզարնեն զովորդն զհարկանել զնա
անոր

Ձիերուն բերանը սանձ կը Ձիոց սանյս 'ի բերան դանձոտ առ
դենեք որ մեզի հնա- անսուլոյ նոցա մեջ
զանդին

Ոչ աչք ունին որ տեսնեն , Ոչ աչք բան նոցա 'ի տեսնել ,
ոչ ականջ ունին որ լսեն , ոչ ականջ 'ի լսել , ոչ ունի
ոչ քիթ որ օդ առնուն , առ 'ի յիշել զժո , և ոչ ճա-
և մատուըներ որ շօշա- րուանտ յիտաց առ 'ի շօշա-
փեն փելոյ

Պատասխան տուին թէ չեն Պարտախանի երտան զփիտել .
գիտեր փոխ . Պարտախանի երտան
իւն ոչ փիտին

Անոնք կը սպասէին թէ պի- Նստա ակն ունէին այրելոյ նմա
տի ուռէր կամ իյնար ու կամ անկանելոյ և յանկարծակի
յանկարծ պիտի մեռնէր մեռանելոյ

Մէկը պատուհանը չբացաւ Ոչ ոտ եքաց զպարուհանն հայել
որ դուրս նայէր արբատս

Անոր պատուիրեցի որ այն Պարտախեր երտա նմա զհանել ու-
խօսքը մէկուն չյայտնէ մեզ զքանն 'ի վեր

5. Որդե՛ս զի կամ այնդե՛ս զի շողկապով սկսուած խօսքի մը գիմասուր բայը մնլե՛ս, մնլ զի շողկապով աներեւոյթի կը փոխուի, ինչպէ՛ս .

Շատ յոգնած էինք , այն՝ վաստակեալ ետ յոյժ՝ մնլիպէս որ չէինք կրնար չկրել մշկալ յոյժ . փոխ . ոտքի վրայ կենալ վաստակեալ ետ յոյժ , որդե՛ս զի (այնդե՛ս զի)՝ ոչ կրեալ կալ յոյժ

Ամենքը ջարդենք , այն՝ Ստոպիւնցոստ զմեմեմն՝ մնլիպէս որ անոնցմէ մէկը չէալ ինցածէ ապրեալ չազատի

50. Հրահանգ .

Դահի՛ն զրկեց և գլուխը կտրել տուաւ . Տուն եկաւ և եղածները մեզի պատմեց . Մեզ հոն թող տուին և գացին . Զանոնք իր տունն ընդունեց և անոնց կերակուր տուաւ . Բոլոր ստացուածները ծախեց և հեռու երկիր գնաց . Երբ անոնց հարցուցինք , մեզի պատասխան տալ չուզեցին . Երբ զանի կը գտնէք , մեզի իմացուցէք . Երբ հոն հասանք , զանի հոն չգտանք . Երբ ձեր երկիրը դառնաք , զիս եւս ձեր հետը տարէք . Երբ անձրեւները կը տեղան , գետը կը յորդէ . Երբ լսեցինք ասիկա , զարմացանք . Մենք քաղաքը պտրտած ատեն՝ մեզի առաջնորդող մարդը մեր հետը չէր . Մենք ներսը եղած ատեն՝ դրան առջեւը պահապաններ կը կենային . Անոր այսպէս սաստկութեամբ խօսած ատեն՝ պատգամաւորը զարմացմամբ անոր կը նայէր . Անիկաւտով յառաջ կու գայ և ձեռքը կ'երկնցնէ ինծի . Մենք յիշ հեռանալու աշխատած ատեն , սաստիկ հով մը ր նաւը նաւահանգիստը մղեց . Անիկա այս խօսքերն

ըսած ատեն՝ յանկարծ մեր աչուընեքը բացուեցան . Ձեզի կը հրամայեմ որ ասկէ երթաք . Անոր խրատ տուի որ հոն չկենար . Աւելի կ'ուզէին որ մեռնէին քան թէ քաղաքը մտնէին . Կը բաղձայինք որ առտու ըլլար . Կըսէին թէ որոտում կըլլայ . չէին ուզեր որ իրենց հետ բնակէր . Եղբորդ ըսէ որ պարտքը վճարէ . Թանձր մշուշ կար , այնպէս որ իրար չէին տեսներ . Շատ հեռացան , այնպէս որ այլ եւս չէին տեսնուեր . Մովին մէջ մեծ շարժում եղաւ , այնպէս որ նաւն ալիքներէն կը ծածկուէր . Ձանի անխնայ ծեծեցին , այնպէս որ շունչը չմնաց . Շատերը կու գային անոնց , այնպէս որ հաց ուտելու անգամ չէին հասներ . Հիւընտցաւ և բժիշկ կանչեց . Մեզ այն մարդուն յանձնեց և գնաց . Երբ կերակուրը կերաւ , զօրացաւ և հաստատեցաւ . Երբ տեսան որ զանի չէին կրնար նուաճել , նենգութեամբ բռնել խորհեցան . Անոնք իրարու հետ կուուած ատեն՝ ուրիշ մը ձին առաւ գնաց . Մանանկոյ հատը երբ կը մեծնայ , ծառ կ'ըլլայ , այնպէս որ երկնից թռչունները կու գան և անոր ճիւղերուն վրայ կը հանգչին :

Հեռու երկիր , որ	աշխարհ	Բաղձալ , ըլլանալ
Իմացունել , ադր	առնել	Այլ եւս չտեսնուիլ , ըստ
Յառաջ գալ , մարտիլ	յա-	մն անխնայ
աւլ		Հասնիլ , յամանել
Երկնցնել (ձեռքը) , յիել		Կերակուր ուտել , առնալ
Աշխատիլ , ընալ		Կերպար
Աւելի ուզել , ընտրել	հանա-	Հաստատուիմ , կարողութի՛
աւնդ		նենգութեամբ , նենգա-

ԴԻՏ. Ա. Երբ աշակերտք պիտի լուծեն համառօտեալ կամ ամփոփեալ խօսք մը , կրնան ամփոփեալ մասը բնական պարզ ձեւին գարձունել , և այսպէս լու-

ծել : Զոր օրինակ , սա խօսքը՝ Ստրատիստոս զմեռեալն՝
մեռելու շնորհիւ ի նոցանէ ապրեալ , կրնայ այսպէս պարզուիլ :
Ստրատիստոս զմեռեալն , ոչնչու չէ ոչ մտածել ի նոցանէ ապրեալ :
այսպէս պարզուելէն ետքը՝ ամիսփեալ մասն աւելի դիւրաւ կը լուծուի : (Տես Ա՛ ԼԷ) դասին վերջին դիտողութիւնը :

ԴԻՏ. Բ. Երբ խօսք մը կ'ամիսփուի , պէտք է նայիլ որ երկդիմութիւն չծագի : Միշտ այն ձեւն ընտրելի է որ հոմ կամ երկդիմի իմաստ չտար :

Դ Ա Ս Լ Թ .

ԱՐՄԱՏ ԵՒ ԱԾԱՆՑՅԵԱԼ ԲԱՌԵՐ

Հ. Ո՞ր բառերն են աճառ :

Պ. Աճառ են այն բառերը որոց սկիզբը կամ վերջը գիր կամ վանկ աւելցուած չէ . ոսկի , մտի , ծով , հայր , բեղ , մահ , են արմատ բառեր :

Հ. Ո՞ր բառերը ածանցեալ են :

Պ. Ածանցեալ են այն բառերը որոց սկիզբը կամ վերջը գիր կամ վանկ մը աւելցուած է . ոսկեպէն , Թագաւոր , ծովալսն , հայրենի , Կգեղ , անմահ , են ածանցեալ բառեր :

Հ. Ի՞նչ կը կոչուի ածանցեալ բառերուն վրայ աւելցուած գիրը կամ վանկը :

Պ. Ածանցեալ բառերուն վրայ աւելցուած գիրը կամ վանկը կը կոչուի ածանցողական մասնիկ , ուստի վերի բառերուն մէջ եղն , ուր , սիւն , ենի , ո , ան , են ածանցական մասնիկ :

2. Արժնք են հայերէն ածանցական մասնիկներուն գլխաւորները :

3. Հայերէն ածանցական մասնիկներուն գլխաւորներն են .

1. Այն , այն , որ կը ցուցնեն վերաբերութիւն , ինչպէս՝ քաղաքական , քաղքի վերաբերիչալ . ծովայն , ծովու վերաբերեալ :

2. Ասոր կամ ուր , որ կը նշանակէ ունեցող , զրոյն , ինչպէս՝ թագասոր , զինասոր . թագ , զէնք կրող :

3. Ատոր , որ կը ցուցնէ առատութիւն . ինչպէս՝ ծաղկատոր :

4. Ար , որ կը ցուցնէ թէ մարմնոյ անդամոց կամ մասերուն մին չորսո՞ր կամ պակաս է . ինչպէս՝ լեզուար . լեզուն կտրած :

5. Եզի , որ կը ցուցնէ թէ բան մը ինչ նիւն է . զոր օրինակ , ոսկեզի , հողեզի :

6. Եւ , որ կը ցուցնէ բանաստեղծ կամ շնորհ , ինչպէս ծաղկեւ , ծաղիկներով բանուած կամ շնորհած : Ար ցուցնէ նաեւ թէ բան մը որչափ ժամանակուան է , ինչպէս՝ երեքօրեւ , հնգամեւ :

7. Եւ , որ կը ցուցնէ տեղանք կամ ծագում , ինչպէս՝ արբահամեան , պղատոնեան : Ար նշանակէ նաեւ բողկացեալ , զոր օրինակ՝ երեքգլխեան , իննակնեան , բողկացեալ երեք գլխէ , ինն ակունքէ :

8. Եւ , որ կը ցուցնէ անհատութիւն , ինչպէս՝ ընչեւ , ինչք , ստացուածքը շար :

9. Եւ , որ կը ցուցնէ ծառ , ծառի և մի , ինչպէս՝ խնձորենի , խնձորի ծառ , առիւծենի , առիւծի մորթ , խողով , խողի միս : Մասերու անունները երբեմն է գրով եւս կ'ածանցուին , ինչպէս՝ սերկեւիլ , սերկելի . կաղին , կաղնի : Եւ , ալ , է մասնիկներն ուրիշ անուններու եւս վերջը կցուելով , անոնց այլ և այլ նշանա-

կութիւններ կուտան . ինչպէս՝ արծաթէ՛ , արծաթե-
ղէն՝ ջրէ՛ , ջրոտ . այրի՛ , այրէ՛ զուրկ :

10. Իկ կամ ալ . որ նաապիւն մասնիկներ են . ինչ-
պէս խցիկ , գեաակ , փոքրիկ խուց , փոքր գեա :

11. Ու , որ ունի ոչ մասնկան զօրութիւնը , ինչ-
պէս՝ շարժան , շարժող :

12. Ուր , որ կը ցուցնէ յանդիման , ինչպէս՝ քա-
րոս :

13. Որ , որ կը ցուցնէ անպիւն կամ սիւր , ինչ-
պէս՝ երկչոր , բորոս :

14. Որտ , որ կը ցուցնէ արհեստ , և թուրքերէն ճի
մասնկան կը պատասխանէ , ինչպէս՝ որսորդ , ավճը :

15. Ոյ , անոյ կամ սրան , որ կը ցուցնեն ընդունարան ,
ինչպէս՝ գպրոց , որբանոց , գործարան , գպիրներու , որ-
բերու , գործի տեղ :

16. Ցի , որ կը ցուցնէ հայրենի կամ երկր , ինչպէս՝
ասիացի :

17. Յու , որ կը նշանակէ պաշտի կամ վեպի մը
յատկացեալ , ինչպէս՝ քահանայացի :

18. Ան , ոչ , ո , ո՛ , ո՛ , ո , որ բառերու սկիզբը գըր-
ուելով Բացանդիման կը ցուցնեն , ինչպէս անիտ , ոչե-
րախա , ոգէտ , ո՛ճոն , շգոյ :

51. Հրահանգ .

(1) Ազնիւ , բարոյ , եկեղեցի , երէց , էգ , լեառն ,
խուժ , ծով , կայսր , հովիւ , ձմեռն , մարմին , յաղ-
թութիւն , շէն , պատիժ , սեպուհ , արտում , քուրմ ,
օրէնք :

(1) Աշակերտը նշանակեալ անուններուն ածանցեալները շինեն
-իւ մասնկամբ :

(1) Ատենական , արքունական , բնական , ընտանեկան , լուսնական , խորհրդական , կուսական , կորստական , յունական , նուիրական , շնական , պատուական , պատմական , սրբական , վանական , տնական , քննական :

(2) Աստղ , անտառ , գաղան , դաշտ , երկինք , լեռան , ծով , հող , հուր , մաղձ , մարդիկ , նաւ , ջուր , արդ՛ , տոհմ , տունկ , ցամաք , քաղաք , օդ :

52. Հրասանգ .

(3) Ալիք , ահ , աղեղն , բուռն , գէս , գոյն , գոյք , գօտի , գէնք , գօրք (գօրութիւն) , թոյն , լոյս , խորհուրդ , կամք , հոգի , հովանի , մարմին , նշան , շահ , չափ , պատիւ , սուսեր , վտանգ , տտուն , փառք :

(4) Գրաւոր , դաշնաւոր , եղջերաւոր , թագաւոր , թեւաւոր , ճգնաւոր , մանեկաւոր , մտաւոր , պարսպաւոր , պարտաւոր , սգաւոր , վիրաւոր , տիգաւոր :

(5) Այգի , գինի , երանութիւն , ինչք , խաչն , խոտ , ծաղիկ , միրգ , շահ , պտուղ , քրքում :

(1) Աշակերտք նշանակեալ ածանցներուն արմատները գտնեն :

(2) Աշակերտք նշանակեալ բառերուն ածանցները շինեն — մասնկամք :

(3) Աշակերտք նշանակեալ անուններուն ածանցեալները շինեն — մասնկամք :

(4) Աշակերտք նշանակեալ ածանցներուն արմատները գտնեն :

(5) Աշակերտք նշանակեալ անուններուն ածանցեալները շինեն — մասնկամք :

(1) Ագգ , ականջ , գոյն , ըեզու , ծայր , կառավին , ձեռն , մէջք , շուրթն , ունջ , պինջ :

(2) Ապակի , սար , արծաթ , բոց , գարի , լոյս , խոտ , հող , հուր , ձիւն , մազ , միս , նիւթ , ոգի , ոսկի , պղինձ , ջուր , վէմ , տարր , փուշ , քար :

53. Հրահանկ .

(3) Աշամանդ , աղիւս , ասեղն , բեհեզ , գմբեթ , եղէգն , ծաղիկ , կաշի , կուճ , ճախարակ , մազաղաթ , մաշկ , յախճապակի , նեարդ , պրտու , փղոսկր , փուշ :

(4) Ահ , ասր , գոյն , զօր (զօրութիւն) , թիկն , ինչք , համ , հիւթ , մազ , մարմին , շուք , ոյշ , ուժ :

(5) Աղուէս , այծ , առիւծ , գայլ , գառն , կուզ , ոչխար , սամոյր : Դեղձ , ընկոյզ , թութ , թուզ , խընձոր , ծիրան , կաղին , ձէթ , մուրտ , նուշ , նուռն , վարդ , տանձ : Խոզ , այր , ասր , արծաթ , բուռն ,

(1) Աշակիրտք նշանակեալ անուններուն ածանցները շինեն մասնկամբ :

(2) Աշակերտք նշանակեալ անուններուն ածանցները շինեն եւ մասնկամբ :

(3) Աշակերտք նշանակեալ անուններուն ածանցները շինեն եւ մասնկամբ :

(4) Աշակերտք նշանակեալ անուններուն ածանցները շինեն եւ մասնկամբ :

(5) Աշակերտք նշանակեալ անուններուն ածանցները շինեն եւ կամ է մասնկամբ :

Գ Ա Ս Խ .

Բ Ա Ր Գ Ա Ն Ո Ւ Ն Ն Ե Ր

Հ. Ո՞ր անունները Բարդ կ'ըսուին :

Պ. Բարդ կ'ըսուին երկու բառէ բաղադրեալ անուններ . ինչպէս , ասորւածաւեր , զԱստուած սիրող . Եւսասոր , լոյս տուող . Առաջինը՝ Ասորւած և Վեր , երկրորդը՝ Լոյս և Կոս (տալ) բառերէն կը բաղկանան :

Հ. Բարդ անուն կազմող բառերն իրարու հետ ի՞նչպէս կը կապուին :

Պ. Բարդ անուն կազմող բառերն իրարու հետ սովորաբար = գրով կը կապուին :

Հ. Նրբ բարդ անունը երկու գոյականէ կը բաղկանայ , ի՞նչ կը նշանակէ :

Պ. Նրբ բարդ անուն մը երկու գոյականէն կը բաղկանայ , ընդհանրապէս այն գոյականներուն մին ունի յատկացուցչի զօրութիւն , և միւսն՝ յատկացելոյ , և բարդութեան մէջ յատկացուցչի զօրութիւն ունեցող գոյականն առաջ կը դրուի : Այս տեսակ բարդ անուններ ընդհանրապէս գոյական են :

55. Հրահանգ .

(*) Զօրքի գլուխ . Դրան փակ (սիւրիս) . Գազանի (հետ) կռիւ . Գանձի գլուխ . Գետի եզր . Ծովի եզր . Գիրքերու պահարան . Դայեկի (սիւրիս) որդի . Դիւանի գլուխ . Դիւանի գրագիր . Բանակի տեղ . Եղեւինի փայտ . Աղբիւրի ակ . Լուսոյ մտնելու տեղ . Խաչի

(*) Աշակերտը նշանակեալ աշխարհաբար խօսքերը բարդ բառերու դարձունեն , յատկացուցիչը յատկացեալէն առաջ դնելով :

փայտ . Խուռնկի՛ աման . Մերոց խուռնք . Հարսի եղբայր .
Հողի բլուր , կոյտ . Ութի կապ . Զիննի՛ ծաղիկ . Զորի
գաւառ . Ճաշու ծամ . Մաղձի դեղ . Մարդոց մահ .
Մարդու արձան . Մաքսի տուն . Մեհենի տեղ . Մոխրի
կոյտ . Նաւի խուռնք . Բաղքի մէջտեղ . Սանդղի ստեք .
Վանքի՛ երէց . Վարազի ջիւղ . Արթի՛ տունկ . Բաղա-
քի պատ :

Հ. Բարդ բառ մը միշտ գոյականներէ՞ կը բաղկանայ :

Պ. Բարդ բառ մը կրնայ նաեւ գոյականէ մը և ան-
ծականէ մը բաղկանալ . ինչպէս *Բձաբան* , որ *Բձ* ան-
ծականէն և *բան* գոյականէն բաղկացած է , և կը նշա-
նակէ *Բձ* բան՝ սանեցող կամ բանջը *Բձ* :

56. Հրասնանգ .

(*) Տունը մեծ . Զօրութիւնը մեծ . Զայնը մեծ .
Թեւը երկայն . Պրկունքը լայն . Ոտքը կարճ . Զգեստը
կարճ . Զուրը խորունկ . Վիզը բարձր . Զայնը բարձր .
Մարդը (բնակիչը) շատ . Բարքը աղէկ . Հոտը գէշ .
Համն անոյշ . Դէմքը գեղեցիկ . Գեղեցկութիւնը հազ-
ուազիւտ . Ոտքը շուտ (շուտ քալող) . Միտքը երկու
(անհաստատ) . Լեզուն թանձր . Բեռը ծանր . Բալ-
ուածքը թեթեւ . Հաւատքը թերի (պակաս) . Մորթը
թոյլ (հեշտասէր , փափկասէր) . Սիրտը վատ (վախկոտ) .
Բերանը լեցուն . Պարանոցը խիստ (անհնազանդ , խեռ) .
Սիրտը հիւանդ . Խորհուրդը լաւ . Այտերը կարմիր .
Գլուխը ծռած (ամօթո՞վ) . Թեւերը ոսկի . Պարիսպը

(*) Աշակերտը նշանակեալ աշխարհարար խօսքերը բարդն ,
ածականը գոյականէն առաջ դնելով :

կրկին . Պատիւը հաւասար . Բազուկները հաստատ .
Կաշին հաստ . Զօրութիւնը հսկայական . Զուրը շատ .
Հանդերձը մաշկ . Սիրտը նեղ . Փետուրը նոր . Զայնը
բարակ . Պարիսպը ամուր . Անդամները ողջ (ամբողջ) .
Միտքը պակաս . Նիստը (տարածութիւնը) քիչ . Աչքը
սուր . Ականջը սուր . Անունը վատ . Զայնը քաղցր .
Սիրտը քաջ . Սանձը ոսկի . Զեռքը պարապ . Միտքը
թեթեւ . Հաւատքը շիտակ . Աչքը չար (նախանձոտ) .
Բեռը թեթեւ . Մեղքը մեծ (շատ) . Մեղքը քիչ . Ա-
նունը մեծ . Միտքը մեծ (հպարտ) . Հասակը բարձր .
Ականջը երկայն . Թեւը (խանաւոր) մաշկէ . Միտքը
թանձր (ապուշ) . Սիրտը խիստ . Իէմքը երկու . Բե-
րանը երկու . Մորթը լերկ . Միտքը երկայն (համբե-
րող) . Զուրը յորդ . Մարմինը թանձր . Միտքը ցած
(խոնարհ) . Լեզուն ծանր . Զուրը խորունկ :

Դ Ա Ս Խ Ա .

ԲԱՅԱՆՈՒՆ , ԲԱՐԻ ԲԱՌԵՐ

Հ. Ո՞ր բառերը կ'ըսուին Բայանուն :

Պ. Բայանուն կ'ըսուին այն անունները որ բարդ բառերու մէջ ունին բայի զօրութիւն . այսինքն՝ կը ցուցնեն գործողութիւն մը , զոր օրինակ՝ սա բառերուն մէջ , որդեւեր , հայրասպան , արեւակել , սեր , սպան , կել , են բայանուն , այսինքն՝ սիրտ , սպանտ , կելտ , բայերուն արմատներն են , և կը նշանակեն սիրտ , սպանող , սյրտ : Որդեւեր , կը նշանակէ իւր որդիքը սիրող , հայրասպան կը նշանակէ հայրը սպաննող , արեւակել կը նշանակէ արեւէն այրած :

Հ. Բայանունէ և ուրիշ գոյականէ բարդուած բառերուն մէջ բայանունը և գոյականն ի՞նչ բանի զօրութիւն ունին :

Պ. Բայանունէ և ուրիշ գոյականէ բարդուած բառերուն մէջ բայանունն ունի բայի զօրութիւն , և միւս գոյականը՝ սեռի կամ բնութեան խնդրոյ զօրութիւն . զոր օրինակ՝ որդեւեր , հայրասպան բառերուն մէջ՝ սեր , սպան բայ են . կը նշանակեն սիրտ , սպանող , սիրտ , հայր գոյականները սեռի խնդիր են սեր և սպան բայանունանց : Արեւակել բառին մէջ կել բայ է , կը նշանակէ այրած , իսկ սիրտ գոյականն ունի զօրութիւն բացառական հորովի , և բնութեան խնդիր է կել բայանունան և կը նշանակէ արեւէն այրած :

Հ. Բայանունէ և գոյականէ բարդուած բառերուն մէջ , այս երկուքէն որն առաջ կը գրուի :

Պ. Բայանունէ և գոյականէ բարդուած բառերուն

մէջ ընդհանրապէս ինդիէն առաջ կը դրուի, բայանունը՝ ետքը :

Հ. Այս տեսակ բարդեր գոյականն են թէ ածական :

Պ. Այս տեսակ բարդեր թէ՛ իբր գոյական և թէ՛ իբր ածական կը գործածուին :

57. Հրահանգ .

(*) Ածեմ, պղամ, ամամ, ամբքեմ, այրիմ, ապաստանիմ, ապրիմ, առաքեմ, առնրւմ, ասեմ, ատիմ, արածեմ, արգելում, արկանեմ :

Քուն, պատիժ բերող (տողող) . Խուկ աղացող . Մլոյ (Չաղացքի) մէջ աղացող . Մոզք թափուած . Կրակուր ամռող (բարեխառնող) . Անձկով (կարօտով) այրող . Կէս այրած . Իր անձին ապաւինող . Ինքզինք ապատող . Երկինքէն առաքուած . Փոխ, աւանդ, կաշառ, պարգեւ, համար, վրէժ առնող . Երախտիք առնող (ընդունող) . Բարի, չար (բան) ըսող . Իր տէրն ատող . Ինչք ատող . Խաչինք (հօտ) արածող . Բանտի, պատի, քարերու մէջ արգելուած . Ահ արկանող (ձգող) . Խուկ արկանող (ծխող) :

Բարնամ, բարձրանամ, բեկանեմ, բերեմ, բղխեմ, բնակիմ, բտիմ, գիտեմ, գնամ, ղնեմ, գովեմ, գործեմ, գտանեմ, գրեմ :

Բեռ վերցնող . Կական (լաց) վերցնող (բրցնող) . Աինչեւ երկինք բարձրացած . Ահիւ բեկած (վախէն լեղին բրդած) . Մանրութենէ բեկած (կտորած) . Գազաններէ բեկած (պատառուած) . Պտուղ, փուշ, անձ-

(*) Աշակերտք այս եւ հետեւեալ հրահանգներուն բայանունը գտնեն, եւ ետքը զրուած աշխարհաբար խօսքերը ք-րք բւռերու դարձունեն :

րեւ, բուք (թիփի) բերող. Երկրէ բղխած. Հուր,
Չուր բղխող. Գազաններէ բնակուած. Անտառները
բնակող. Խոտով, ընդով բուռող (կերակրող). Յա-
ծուկ (բաներ) գիացող. Իրը (եզելութիւնը) գիացող.
Արտարը գիացող. Ձեռքի (գործ) գիացող. Ճամբայ
գացող. Մովով, նաւով գացող. Արծաթով գնուած.
Մարդ գնող. Խնքզինք գոփող. Այգի, երկիր, հող
գործող (մշակող). Նաւ, հաց, իւր գործող (շինող).
Պղինձ գործող, (պղնձէ բաներ շինող). Չար, բարի.
Փանա (գէշ), զազիր (զգուելի բաներ), եղեռն, սփեր
գործող. Մազէ գործուած. Ձեռքով գործուած. Հնարք
գտնող. Մատեան (գիրք) գրող. Պատմութիւն գրող.
Ձեռքով գրուած:

58. Հրահանգ.

Դարմանեմ, դաւեմ, դիեմ, դրժեմ. եփեմ, երզ-
նում, զանցանեմ, զարդարեմ, զգածնում, զգենում,
ընկենում, ընտրեմ, թափեմ. իմանամ:

Խաշինք դարմանող. Մարդ դաւող. Ստինք դիե-
ցող. Ուխտին գրժող (աւրող). Տիրոջը դրժող (մատ-
նիչ). Իւր (օժանելիք), հաց եփող. Արդուժը, ուխ-
տը, պատուիրանքը, օրէնքը զանց բնող (չբռնող).
Ատողերով, ծաղիկներով զարդարուած. Սեւերով,
մթով, քուրձով զգածեալ (պատած). Իրը (եղեւու-
թիւնը) զգացող (իմացող). Խարազն, ծիրանի զգե-
ցող (հագնող, հագած). Տերեւները նետած (ձգած).
Նետ, շանթ, քար, կրակ նետող. Չէնքը, լուծը նե-
տող. Գետը նետուած. Իրաւունքն ընտրող (կտրող,
որոշող). Տերեւները թափած. Մարդէ (բնակիչներէ),
յիշողութենէ թափուր. Ախը, նետ թափող. Հնարք
(ճամբայ, կերպ) իմացող (գտնող). Չար (բաներ) իմա-
ցող (հնարող):

Լկեմ, ընում. Խանձիմ, խառնեմ, խարեմ, խըմ, խնդրեմ, խողխողեմ, խորհիմ, խօսիմ. Մախեմ, ծեծեմ, ծնանիմ, ծփամ :

Մովէ լկուած . Մաղկով, հացով, պտղով, որդերով, խնդութեամբ լեցուած . Գանիւ (ծեծով) լեցուած (չատ ծեծուած) . Արեան, գէշի (քշ) խանձած (բորբոքած) . Մծմբով, ծխով խառնուած . Նղեմէն խարուած (այրած) . Արմատէն խլուած . Վրէժ, քէն խընդրող . նախանձով (եռանդով) խնդրող . Սրով խողխողուած . Մտքին մէջ (ինքնիրեն) խորհող . իրաւունքը խորհող (իրաւունքը կատարելով հաշտուող) . Բարի խօսող (միջնորդ) . չար խօսող (ամբաստանող) . առակ խօսող . որովայնէն խօսող . ատեանին մէջ խօսող . հնութեանց վրայ խօսող . Մարդ ծախող (սպառող) . Բրով (օժ) . ողբով (բարակ դաւազանով) ծեծուած . Անձրեւ ծնանող . երկրէ, ծովէ, ջուրէ, հողէ ծնած (յառաջ եկած) . Մովին մէջ ծփացող :

59. Հրահանգ .

Կամիմ . կապեմ . կապտեմ . կատարեմ . կարեմ . կեամ . կերտեմ . կիզում . կլանեմ . կծանեմ . կոխեմ . կոծեմ . կորանամ . կորուսանեմ . կոփեմ . կռեմ . կրուում . կտրեմ . կրեմ . կրծեմ :

Բարի, չար կամեցող . կամար (գօտի) կապող . կամարներով կապուած (շինուած) . ակունքով կապուած (գամուած) . Դի, տաճար, սեղան կապտող (կողտտող) . Կամք, հրաման կատարող . Կօշիկ, խորան կարող . Կամքը (ընել) կրցող (անձնիշխան) . Լեռը, շինի մէջ (մարդ եղած տեղ) ապրող . վիշտերու մէջ ապրող Կաւէ, փայտէ, քարէ, կրկտէ (լու լըրէ) կերտուած (շինուած) . հրաշքով (գարմանալի կերպով) կերտուած .

ձեռքով, նկարով կերտուած (գործուած) . Տաքէն ,
ցուրտէն կիզեալ . Մովէն կլլուած . Ջերմութեամբ կծա-
նող (խայթող) . Ոտքով կոխուած . Ալիքներէ , հովէ
կոծուած (ծեծուած) . Աշուըները կորացած (ամօթով) .
Պտուղը , յոյսը կորսնցնող . Քար կոփող . Կռանով (շե-
փէ) կռուած (տաշուած) . քարէ կռուած . Բանիւ (խօս-
քով) կռուող . Մայրերէն , կէսէն , մէջտեղէն , մօտէն ,
տակէն (արմատէն) կտրուած . քարէ կտրուած (մէկ
կտոր քարէ) . Բեռ , ջուր կրող (տանող) . վիշտ կրող .
Կաշառք կրծող (ուտող) :

Համբերեմ . հայիմ . հանեմ . հասանեմ . հատանեմ .
հատուցանեմ . հարկանեմ . հեղձնում . հեղում . հոսեմ .
հոտիմ . ձգեմ . ձուլեմ . ճարակիմ :

Խտուութեան , վիշտերու համբերող . Մովու վրայ
նայող . երկինք նայող . Չուկ , ջուր հանող . միս հա-
նող (փփփէ) . պատկեր հանող (նկարող) . խաչը հանող .
հարկ հանող (առնող , ժողվող) . քէն հանող (ոխ առ-
նող) . երազ հանող (մեկնող) . Չեռքով հանող (կա-
րող) . Քար , երկաթ կտրող (մետաղներէն հանող) .
փայտ կտրող . Յոյսը , քունը հատած . Թաթերը կքա-
րած . Նրակը կտրող (արիւն առնող) . Մսէ կտրուած
(միս չուտելու ուխտ ընող) . Վարձքը , երախտիքը ,
քէնը հատուցանող . Սրինգ , քնար , փող զարնող . Դի-
ւէ , նեւէ , շանթէ , սուրէ , ցուրտէ , խորշակէ զար-
նուած . Մովը խզողուած . Արիւն թափող . Հուր , ջուր
վազցնող . Ժանտ , չար (գէշ) հոտող . Նեւտ , քար ձգող
(նետող) . Ակաս ձգող (քաշող) . Արծաթէ , ոսկիէ ,
պղնձէ ձուլուած . Խոտ ճարակող :

60. Հրահանգ .

Մածնում . մահանամ . մանեմ . մեծարեմ . մխեմ . մո-
ւանամ . մտանեմ . յարդարեմ . յիշեմ . յուզեմ . յօղեմ .
նենգեմ . ներկեմ . նիւթեմ :

Տախտակով մածուած (գրան ծածկուած) . Սրով,
սովով, թոպուելով (ծեծուելով) մահացած (սպան-
նուած) . Խղուելով, հեղձնելով մահացած . Ոսկւով
մանուած . Հիւրերը մեծարող . Խորը , մէջը մխուող .
Ձեռքը մխող (ձեռք զարնող) . Երախտիք մուցող . Որջ,
ծակ , խորը , մէջը մտնող . Տաճար , սեղան յարդարող
(չտկող) . Չարիքը յիշող (ոխ պահող) . Խորերը , ջու-
րերը յուզող (փնտռող) . Խռովութիւն , անձրեւ յու-
զող (հանող) . Նախանձէ յուզեալ (չարժեալ) . Սուտ
(բաներ) յօղող (չիտող) . Ուխտը , տէրը նենգող . Մի-
րանի ներկող . Չարիք նիւթող :

Շարժեմ . շինեմ . շնչեմ . ուտեմ . ուրանամ : չա-
փեմ . չուեմ . պահեմ . պաշտեմ . պատեմ . պատճառեմ .
պատմեմ . պարարեմ . պարտաւորեմ . պշնում :

Հովէն շարժած . Պատ , խորան շինող . տուն , աշ-
խարհք շինող (շէնցնող) . մարդով (բնակչօք) շէնցած .
Յուխ , բոց , հուր , մահ շնչող . Աստուծմէ , հոգիէն
շնչուած (ներշնչեալ) . Խոտ ուտող . ցեցերէ կերուած .
Աստուած ուրացող . Երկիր չափող . Երկինք չուող . Ո-
գին (կեանքը) պահող . Ուխտ , պատուիրանք , ոխ պա-
հող . Աստուած , կուռք , գիք պաշտող . Արծաթով , սա-
ւոյցով , մութով պատած . Հիւանդութիւն պատճառող
(հիւանդ ձեւացող) . Սուտ (բաներ) պատմող . դիւրին ,
գժուարին (ոճով) պատմուած . Որովայնը պարարող .

Մահու , պատժոյ պարտաւորուած (դատապարտուած) .
դատաստանով պարտաւորուած . Նրկինք պշնող . մարմ-
նոյ , երկրի պշնող (մարմնաւոր , երկրաւոր բաներու
նայող) :

Սիրեմ . սնանիւմ . սուզեմ . սպանանեմ . վաճառեմ .
վարեմ . վարժեմ . վիժեմ . վիրամ . տարածեմ . տեսա-
նեմ . ցնորիւմ . ցուցանեմ . փորեմ . քաղեմ . քաղցնում .
քարչեմ . քննեմ . օծանեմ :

Հայրենիքը սիրող , Ջրոյ մէջ , կաթով սնած , տու-
նը (մէկուն) ձեռքը սնած . զով տեղեր սնած . Ջրոյ
մէջ , խորը սուզած (ընկղմած) . Տէրը , եղբայրը սպան-
նող . Գինի , ցորեն , մարդ վաճառող . ժամանակը վա-
ճառող (պարապ անցնող) . Առք , նաւ վարող . գերի ,
մարդ վարող (յափշտակող , տանող) . Ձի , մանուկ վար-
ժող . մտօք վարժուած (հնազանդ , հլու) . Գահէ (ու-
շարձի) , քարէ (ժայռի վրայէ) նետուած . գետի մէջ
նետուած . Վարս (գլխու մազ) վիրայող (ածիւղ) .
ճամբայ վիրայող (չտկող) . Բազուկները տարածած .
գետնի վրայ տարածուած . Նրազ տեսնող . Խեղքը ցնո-
րեցնող կամ ցնորած . Ճամբայ , երազ , ժամեր , տօներ .
ցուցնող . Գետնի , քարի մէջ փորուած . Մաղիկ , պը-
տուղ , հասկ , կրկուտ քաղող (ժողովող) . Ճայրերէն
քաղուած (կտրուած) . Ինչքի (հարստութեան) քաղցած
(անօթի) . Գետինը քսուող . Խորունկ (բաներ) քննող .
Ոսկուով , արծաթով օծուած :

Դ Ա Ս Խ Բ .

ԲԱՐԴ ԲԱՌԵՐ , ԲԱՅԱՆՈՒՆ ԵՒ ՄԱԿԲԱՑ

Հ. Բայանունները գոյականով միայն կը բարդուին :

Պ. Բայանունները շատ անգամ մակբայով կամ մակբայօրին առնուած ածականով եւս կը բարդուին . զոր օրինակ . մշտաբողի , շարաբուս , տաշարեւ , բարդուած են քողի , իս , տես բայանուններէն , և մշտ , շար , տաշ մակբայներէն :

61. Հրահանգ .

(1) Ամբառնամ , ասեմ , աւերեմ . Բարձրանամ , բեկանիմ , բղխեմ , բուսանիմ . Գանեմ , գիտեմ , գուշակեմ , գտանեմ . Գատիմ , դիմեմ . Եփիմ . Զարթնում , զինեմ . Ընծայեմ , ընթանամ . Թռչիմ . Լլկեմ . Խամբիմ , խօսիմ . Մագեմ , ծաւալեմ . Կազմեմ կամ կարգեմ , կեմ , կիզում , կշռեմ , կորովեմ . Հայիմ , հասանեմ , հաւանիմ , հաւատամ , հեղուսեմ , հիմնեմ . Մահանամ , մազեմ , մարտնչիմ , մեռանիմ , մտանեմ . Յածիմ , յառնեմ . Նուադեմ . Եարժիմ , շնչեմ . Պահեմ , պարծիմ . Զանամ , ջնջեմ . Սնանիմ , ստեղծանեմ . Վիրաւորեմ . Տարածեմ . Յանում , ցնորիմ . Փլանիմ , փոխիմ :

(2) Վեր ամբարձեալ (վերցուած) . Կանխաւ ըսող

(1) Աշակերտք նշանակեալ բայերուն բայանուն արմատները գտնեն .

(2) Աշակերտք նշանակեալ աշխարհաբար խօսքերը բարդ բաներու դարձունեն՝ մակբայներն առաջ դնելով :

կամ ըսուած . վաղ, կանուխ (չուտ) աւերած , փլած , փտած . Ուղիղ բարձրացած . Դիւրաւ բեկանող . Յանկարծ , առատ , յորդ բղխող . Դիւրաւ , ինքնին բուսնող . Չարաչար գանուած . Կանխաւ գիտցող . Կանխաւ (առաջուց) գուշակուած . Չքնաղ (քիչ) դիւրաւ , գրծուարաւ գտնուող . Յանկարծ , առաջ գտնուած . Արդար , ուղիղ դատող . Յառաջ , տար (հեռու) դիմող . Կէս եփած . Մանր արթնցող . Իսպառ (բոլորովին) զինեալ . Նոր ընծայուած . Արագ , թեթեւ , խուռն (բազմութեամբ), զոյգ (հաւասար) ընթացող (վազող) . Բարձր թռչող . Չարաչար լկուած . Արագ խամրող (թոռմող) . Ունայն , արդար , ուղիղ խօսող . Յանկարծ ծագող . Լայնարար (ընդարձակ) ծաւալեալ . Պինդ (ուժով) կազմուած . Առընթեր (քովը) , շուրջ (բոլորտիքը) , առաջի (առջեւը) կեցող , ինքնիրեն կեցող , վրան կեցող . Յառաջ կարգուած (գասուած) . Երկայն , միայն ապրող . Ողջ (ամբողջ) կիզելի (այրելի) . Արդար կշռուող . Արդար կորովող (դատող) . Քաղցր , առաջուց նայող . Երագ (չուտ) , վաղ (կանուխ) հասնող . Դիւրաւ հաւանող . Թերի , ուղիղ , նոր հաւատացող . Հաստատ հեղուսուած (գամուած) , հաստատ հիմնուած . Խայտառակաբար մահացած (սպաննուած) . Մանր մաղուած . Հակառակ , ընդդէմ մարտնչող . Կէս , վաղ (կանուխ) մեռած . Կանխաւ (առաջուց) մտած . Ընդվայր (ասդին անդին) , դատարկ յածող , պտտող . Վաղ յառնող (կանուխ ելող) . Քաղցր նուագող (երգող) . Մանր , արագ , միշտ շարժող . Դառն , քաղցր , սաստիկ շնչող . Գիշեր (գիշեր ատեն) պահող . Ունայն , սին (պարապ տեղ) պարծող . Չուր , ժրութեամբ (արիութեամբ) ջանացող . Համօրէն (ընդհանուր) ջնջուած . Դատարկ , ընտանեաց մէջ , ընդ վայր , ընդարձակ , փափուկ սնած (մեծցած) . Նախ , նոր ստեղծուած . Կարի (չատ) վի-

բաւորուած . Լայն , համօրէն տարածուած . Մանր
ցասնող (բարկացող) . Յայգ (գիշերը) ցնորող («այգե-
լայն») . Վաղ փլած , փտած :

ՆԱԽԸՆԹԱՑ ԴԱՍԵՐՈՒՆ ՎԵՐԱՏԵՐԵԱԼ

ԽԱՌՆ ՀՐԱՀԱՆԳՆԵՐ

1 . Հրահանգ .

(*) Տունը նոր է . Եկեղեցին հին էր . Փայտը եր-
կաթէն թեթեւ է . Քացախը սաստիկ է . Աղը կծու է ,
բայց հոտելէ կը պահէ . Ոսկին բոլոր մետաղներէն
աղնուագոյն է . Ադամանդը շատ մեծագին է , բայց
երկաթէն աւելի օգտակար և գործածական չէ .
Ատաւը կերպասէն աւելի ցանցառ (սէյրէք) է . Այս
գինին անջուր է . Այդ հովիտը ջրոտ է , անոր համար
բարեբեր է . Անձրեւն ու կարկուտը ծանր են . Շոգին
թեթեւ է . Մարդիկ և անասունները քաղող և շար-
ժող են . Մարդ զգացող , իմացող և խօսող է . Ձին
կրակոտ է . Եղբայրդ վախկոտ է . Դուն խիստ ես .
Անոնք վկայ են . Մենք ականատես ենք . Անոնք ական-
ջալուր են . Ձեր եղբայրը տունը կը գործէ . Այս տղաքն
իրենց հանդերձները պատուեցին . Նաւը ծովը ընկըդ
մեցին . Մարդիկը ծովը խղզուեցան . Կառավարը
գետը ինչալով կորսուեցաւ . Բերդը ապաւինեցաւ :

(*) Ուսուցիչը կրնան հետեւեալ հրահանգներն այլ եւ այլ
զասերու բաժնել :

Սաստիկ , բարի	Քալոզ , գնայան
Հոսեւ , Նեխումիան	Շարժող , շարժան
Մեծագին , պարտաւան	Զգացող , պայտան
Գործածական , պիտանի	Խմացող , իմաստուն
Յանցառ , անօր	Գետն իյնալով կորսուիլ ,
Անջուր (գինի) , անպակ	գետանոյն լինել
Խօսող , իրօտան	Պատուել , պարտաւան
Կրակոտ , վերս	Ծովը խղզուիլ , ծովակար
Զրոտ , ջրաբէ	լինել
Բարեբեր , յառնի	Ապաւինիլ , անկանել

2. Հրահանգ .

Բարեկամս ձեր հայրը տեսաւ . Զինուորներն իրենց զօրապետը կանչեցին . Այն քաղքին մէջ կին մը կար . Այս կինն իր աղջիկը չտրէր . Այս հայրն իր որդիքը կանիծէ . Երկիրնքն ասաղեր կան . Զրհորներուն մէջ օձեր կան . Լեռներուն մէջ մեծ օձեր կան . Մեծամեծ կէտեր կան ծովին մէջ . Երկրիս վրայ բարձր լեռներ կան . Լեռներու մէջ մեծամեծ անտառներ կան . Անոր գերեզմանն այս քաղքին մէջ է . Մեր բարեկամներն այս տունին մէջ են . Անոնց ոսկրներն այս գերեզմանին մէջ են . Սպասաւորներն այն պալատին մէջ են . Այն սրահին մէջ հիւրեր կան . Այս սենեկին մէջ գէշ հոտ կայ . Այս կրակարանին մէջ կրակ կայ . Զեր շտամարանին մէջ շատ ցորեն կայ . Կառավարը վարժ է . Վարժապետն հմուտ և փորձառու է . Աշակերտները կրթեալ են . Մղջերուն և նապաստակն արագընթաց են . Տղան տհաս է . Պատանին հասուն է . Ծովին մէջ ձուկեր կան . Արեգական մէջ բիծեր կան . Աշխարհիս մէջ շատ մարդիկ կան . Հոն շատ բազմութիւն կար . Այն բանտին մէջ շատ կապեալներ կային . Զեր եղբայրը

տեսնել կ'ուզեմ. Գու տանդ մէջ նստէ . Այս տունը մերն է . Գուք մեր սիրելիներն էք . Ձեր եղբայրները մեր բարեկամներն են :

Մեծ օձ , իշաղ	Փորձառու , փռ)
Պալատ , աղարօժ	Կրթեալ , կերթ
Գէշ հոտ , խնդրահարաւիճան	Տհաս , իռկ
Վարժապետ , լարդողիտ	Բազմութիւն , աճբոխ

3. Հրահանգ .

Անոնց ծառաները մեր ծանօթն են . Այն մարդն իմ վարպետս է . Չանի շատ խրատեցի . Այս խօսքերը ձեր գիրքերուն մէջ գրեցէք . Գուռը գոցեցին . Անոնցմէ ոմանք պատժեցինք . Ասկէ մէկը չկրնար անցնիլ . Ամէնքն ալ հոս կը բնակին . Գուք հարուստ կնոջ եղբայր էք . Այն լեռնէն կ'իջնէին . Մեր երեսը չտեսաւ . Այդ տղան դուրս հանեցէք . Ձեր գեղը շատ գեղեցիկ է . Այս պարտէզը մեծ աշխատութեամբ շինեցինք . Ձեզ շատ յոգնեցուցի . Ինծի ներէ . Պատգամաւորներն իմ խօսքերս անոնց պատմեցին . Խօսքն անոնց յայտնեց . Ես ձեզ կը հանգչեցնեմ . Անոնց հայրը հոն չէր . Անոնց ընկերները մեր բարեկամն են . Քաւրերը փողոցն են . Չինուորները հրապարակն են . Նաւերը նաւահանգստին մէջ են . Նաւաստիները նաւին մէջ են . Անոնց ամանները քուրձին (չուվալ) մէջ էին . Անոր արծաթն իր ծոցն է . Մեր սուրն անոր ձեռքն է . Անոնցմէ ոմանք նաւն են . Ձեր բարեկամներէն ուրիշները քաղաքն են . Ամէնքն այս սրահին մէջ են . Մեր ցորենը շտեմարանն է . Ամէն մէկն իր տունն է . Տունը մէկը չկայ . Ձենէ շատերն ազքատ են . Անոնցմէ քիչերը հոս են . Անոնցմէ հինգն իմաստուն են . Ձենէ մէկը սատանայ է . Ձեր բարեկամներէն մէկն հոն էր .

Մենէ մէկն հոն չէր . Մենէ ոչ մէկը հոն էր . Եղբայր մը ունիմ . Անիկա որդի մը ունի . Եղբայրս պարտէզ մը ունի . Դուք շատ բարեկամներ ունիք . Եօթն եղբայր ունինք . Անիկա գեղեցիկ պարտէզ մը ունէր . Դուք շատ գիրքեր ունիք . Հայրս շատ ստակ ունի . Անիկա շատ արջառներ և ոչխարներ ունեցաւ . Իսահակ ջրհոր մը ունէր . Արդի մը ունիմ . Մեծ տուն մը ունի . Պզտիկ քաղաք մը ունիմ . Մեծ տուներ ունինք . Անոնք շատ ստացուածք ունին . Իմ խօսքերս լսեցէք . Այն լեռնէն կ'իջնէր . Այս քաղքին մէջ բնակեցաւ . Այն տունն երթանք .^o Այն պարտէզին մէջ նոր գերեզման կար . Կենաց ծառը դրախտին մէջտեղն էր . Տասը տարի ապրեցաւ . Ութ ժամ ձեզի սպասեցինք . Անոնք այս աշխարհէս են . Դուք այս աշխարհէս չէք . Երբ ասիկա թագաւորէն լսեցին . Անոր քայլուն ձայնը լսեց . Այդ մարդն այս տունը խոթեցէք . Չանիկա օտար երկիր տարին . Այն հացէն կերաք . Զուրէն խմեցինք :

Ասկէ , ընդ այս	Ամէն մէկը , իւրաւանդուր
Շինեւլ , յօրինեւլ	Մէկը , ո՞ն
Յոգնեցնեւլ , աշխարհ առնեւլ	Ոչ մէկը , ոչ ոք
Ներէ , (հրամ.) ներեւջիք	Բաւեւլ , քնաւ
Յայտնեւլ , 'ի վեր հանեւլ	Խոթեւլ , հանձնեւլ
Հանգչեցնեւլ , հանգստացանեւլ	Խմեւլ , ընդեմ , աբէ

4. Հրուհաւիզ .

Չեր եղբայրը տեսայ և անոր ըսի . Անոր ձայնը լսեցի և կանչեցի . Անոր մահուան լուրն առաւ և սկսաւ լալ . Չանի երկու մղոն տարին . Անոնց հինդ քոռ ցորեն տուին . Պատը երկու կանգուն բարձրացուցին . Չինուորներուն զէնքերն առաւ . Տունին յարկը քա-

կեցին . Անոր եղբայրները հոն էին . Իր ծառային աղ-
ջիկն սպանեց . Սենեկին դուռները բացին . Տաճա-
րին վարագոյրը ճեղքուեցաւ . Նղբօրս ձայնը լսեցի .
Մեր բոլոր ստացուածքը քուկդ է . Այդ աշտանակն
իմս է . Այն պարտէզը գեղեցիկ է . Անոնց ամանները
լեցուն են . Մեր տունները բարձր են . Զանի լերան
գլուխը հանեցի . Իր մառանին մէջ շատ գինի ունէր .
Ութ տարի աշխատեցայ ասիկա սորվելու համար . Դաշ-
տին երկայնութիւնը տասուերկու մղոն էր . Այն գու-
բին մէջ առիւծներ կային . Թագաւորը հզօր է . Այն
մարդը բանսարկու է . Խօսելու ատենը կ'ըսէր . Արտա-
շիսի փեսայութեան ատենը ոսկի կը տեղար , Սաթին-
կան հարսնութեան ատենը՝ մարգարիտ . Դուն Շարայի
որկորն ունիս , մենք Շիրակայ համբարները չունինք .
Իմ գիրքերս ո՛ւր են . Զանոնք ո՛ւր դրիք :

Լուր , հո՛սքաւ

Ճեղքեմ , ցելւ՛մ

5. Հրամանաց .

Զանոնք ձեր եղբօրը տուի . Այդ գիրքերն ո՛վ չա-
րադրած է . Գիտուն մարդ մը զանոնք շարադրած է .
Հոս հինգ սափոր ջուր բերէք . Ես ձեզի ըսելու շատ
բան ունիմ . Երկու որդի ունիմ . Անիկա չորս աղջիկ
ունէր . Շատ հարստութիւն ունէին . Համբերելու զօ-
րութիւն չունիմ . Ներս մտաւ և նստաւ . Զանի իւր
գիրկն առաւ և օրհնեց . Երկու օրուան ճամբայ քա-
լեցինք . Գիշեր և ցորեկ կ'երթայինք . Առէք այս մար-
գիկն ու իրենց տունները տարէք . Անոր բարեկամներն
այս դուռնէն անցան և մեզի եկան . Այս պատմութիւ-
նը լսած ատենը կը զարմանար . Երկու օր առաջ ձեր
ծառանները մեզի լուր տուին . Անոնց ընկերները մեր
բարեկամներն են . Դուն իմ որդիս ես . Մենք ձեր բա-

րեկամներն ենք . Եղբայրներս ձեր վրայով պատմեցին .
Մենք անոնց հետ ձեզի եկանք . Անոնք ձեր եղբորը
հետ մեր տունը դացին . Երեք օր ճամբորդութիւն ը-
նելով հոն հասանք . Ձեր սիրոյն համար այս աշխատու-
թիւնը յանձն կ'առնեմ . Առտու իրիկուն ձեզի համար
կ'աշխատէինք :

Շարադրեմ , յօրինեմ	Ճամբորդութիւն ընեմ , ճա-
Նստիմ , քաղմեմ	նադարհարդեմ
Գիշեր ցորեկ , շտի- և շէի-	Սիրոյն համար , առ սեր
շէր	Առտու իրիկուն , շայտ և
Առաջ , յարաջ Կան շ	շտերի

6. Հրահանգ .

Ինծի հրաման տուր որ երթամ հայրս տեսնելու .
Անոր պատուէր տուր որ զիս չնեղէ . Անոր վախէն
լռեցինք . Այն մարդուն որդին կը ճանչնամ , բայց ձեզ
չեմ ճանչնար . Չանոնք վրանը խօթեցէք . Ինչո՞ւ հա-
մար բոլոր օրը դատարկ կեցած էք . Հոս ի՞նչպէս մտաք ,
պատմեցէք մեզի . Այս ճամբէն մէկը չկրնար անցնիլ .
Անկա աղէկ մարդու որդի է . Ասիկա հարուստ կնկան
աղջիկ է . Արքայից արքային ծառաներն ենք . Այդ գե-
րիններն այն բերդը տարէք , քաղաքը մի բերէք . Իր
եղբորը քով բնակեցաւ չորս տարի , և մեր երեսը չտե-
սաւ . Իր հայրենիքէն աքսորուեցաւ . Ձեր գեղն եկայ ,
չատ գեղեցիկ է . Խօսքին երկայնութենէն ձանձրացաւ և
քունը տարաւ . Անոնց այն խօսքերէն գիտցայ որ անոր
եղբայրն էք . Բազմութիւնն այն եկեղեցին կը դիմէր .
Չանի տաճարին մէջ տեսան իր բարեկամներուն հետ .
Երկիր մեծ է . Մով խորունկ է . Երկինք բարձր է .
Լուսին յատուկ լոյս չունի . Անկա վաթսուցն տարի

ապրեցաւ , և քառասուն օր թագաւորեց . իմ տունն
մտէք . Կնձնւոյն չուքին տակ կը նստէր . իմ ձեռքիս
տակն է . Ձեր իշխանութեանը տակ շատեր ունիք .
Եղբայրս երկու որդի ունի . Տասը սպասաւոր ունէր .
Անոնք շատ ստակ ունին : Ստակ չունիմ , բայց ունե-
ցածս տամ :

Վախէն , առահի
Բողոր (օր) , ողջն
Աղէկ , աշխ
Բերդ , դիակ

Աքսորուիմ , որդիք
Գունը տանել , նիւհեմ
Յատուկ , առահի
Շուք , հոլանի

7. Հրահանգ .

Մարիամ գերեզմանը եկաւ . Գացէք , ըսէք ձեր
բարեկամներուն որ հրապարակն երթան . Անոնք հոն
ժողովուեցան , և անոր գալուն կը սպասէին . Ստակը
սեղանաւորին դարձուց . Անիկա ստակն առնելով
կ'ըսէ . Ձուր առաւ ու ձեռուըները լուաց . Ան տեղը
եկան որ աւերակ կը կոչուէր . Գուն իմ սիրելի որդիս
ես . Ես քու հայրդ եմ . Թագաւորը տօնին ատենը
հոն էր . Աշակերտները հարսնիքն էին . Ժամը իննին
ատենները խաւար եղաւ . Ութ մղոն քալեցինք . Ան
ատենները սով կար . Կէս գիշերուան ատենները յար-
ձակեցան անոնց վրայ . Գիշերանց ելլելով կ'երթային .
Հարիւր լիտր իւղ բերին . Կրնամ այս տաճարը քակել ,
և երեք օրուան մէջ շինել զայն . Այն երկրէն կու-
գանք . Այս քաղաքն եկան . Այն քաղքին մէջ աղքատ
մը կար . Չանի տեսնելով կանչեց ու իր քովը նստե-
ցուց . Մեզ բռնեց ու կը շարշարէր . Պատուհանը բա-
ցաւ ու կը նայէր . Չանի բանտէն արձակեց . Չանոնք
բանտարկեց . Ձեր եղբայրներն եկեղեցին խոթեցին .
Այն եկեղեցւոյն մէջ կը քարոզէր :

Ժամը իննին ատենները, Բանտարկեմ, Դնի Է դի-
ջնն յառաջ
Չարչարեմ, լիկ Եզրայրներն, Եզրայրն

8. Հրահանգ .

Այն բանտին մէջ շատ կապեալներ կային . Չանի ջուրը նեփեց . Անոր ձայնը լսելով կ'ուրախանար . Յակոր ինը տարի ծառայեց Լարանու Բաքելին համար . Չորս ժամ ոտքով գացինք . Եօթը տարի սով եղաւ . Երուսաղեմի տաճարը քառասուն տարիէն շինուեցաւ . Ինծի հինգ քանքար արծաթ տուաւ . Եօթը սափոր ջուր բերին . Տասը փունջ ծաղիկ քաղեցինք . Այս տունը մերն է . Դուք մեր սիրելիներն էք . Եօթը օր աշխատեցան ու զանի դուրս հանեցին . Ութ մղոն քալելէն ետքը մեծ քաղաք մը հասանք . Քաղաքին դուռնէն ներս մտնելու ատեն հինգ հոգի տեսանք . Այն գիրքը կարդացած չենք . Փոքրիկ քաղաք մը ունիմ, եկու և հոն բնակէ . Այս լեռներէն շատ հեղեղներ կ'իջնեն . Պատուհանէն անցաւ ու ներս մտաւ . Ինք և իր որդիքը մեզ տեսնելու եկան . Եթէ ես եկած չըլլայի . Չեզ շատ օրեր փորձեցի . Մեր գործքերը ձեզի պատմեցինք , բայց դուք մեզի չհաւատացիք . Անիկա հարուստ մարդու որդի էր :

Նեանեմ, ըկնուսմ Ոտքով, Կեդի
Ուրախանամ, արտի քիկ Հոգի, Եթէ (անձ)

9. Հրահանգ .

Չանի Թագաւորին տարին . Եզրօրը քով կեցաւ շատ օրեր . Չանոնք դահիճներու մատնեց . Անոր վրանին տակը ճաշեցին . Երկու օրուան նամբայ գացինք . Իմ խօսքերս լսեցէք . Անոր մանչերն ու աղջիկները մեզի

եկան . Քիչ մը ետքը զանոնք տեսայ . Մեր աղաչանքն անոնց ընդունելի չեղաւ . Թագաւորի խորհուրդները ծածկել պէտք է : Աստուծոյ ըրածները ձեզի պատմեմ . Աստուծոյ և անոր զօրութեանը կը հաւատամ . Հազիւ անիկա ոտքը ցամաքը դրած էր . Աստուած այս աշխարհը ստեղծած է . Վաղուան համար մի հոգաք . Մեզի անոնց վրայով պատմեցին . Բան կը փնտռէին որ անոր վրայով չարախօսեն . Չանի քաղքէն դուրս հանեցին . Չանոնք ատեանը բերին . Շատերն այս քաղքէն ելան . Սյդ տղաքն այն տունը տարէք . Այն քաղաքը կը բնակէր . Իմաստուն մարդոց խօսքերուն մտիկ ըրէք . Այս մարդիկը քաջ Թագաւորի զինուորներ են . Այս տեղը չարագործ մարդերով լեցուցիք . Դուրս ելէք և զանոնք փնտռեցէք . Յորենն իրենց ամաններուն մէջ ժողովեցին . Նրբ բազմութիւնը տեսաւ , նստեցաւ . Անոր դուրս ելլելու ատենը բազմութիւնը ներս կը մտնէր . Չանոնք այդ եկեղեցին խոթեցէք :

Քիչ մը ետքը , յետոյ — Հազիւ , այն ինչ
ժողովեցին . Ստեղծեմ , առնեմ

10. Հրումանց .

Նրկրիս բոլորտիքն օդ է . ժողովուրդն անոր բոլորտիքը ժողովուեցաւ . Այն քաղքին բոլորտիքը պատնէշներ շինեցին . Անոր վրայով ձեզի բան մը պիտի ըսեմ . Ձեր եղբօրը վրայով ամբաստանութիւն կ'ընեն . Ձեր բարեկամներն իմ վրայովս կը տրտնջեն . Չինուորները պարտէզին դուռնէն մտան . Բազմութիւնը դաշտին երեսը տարածուեցաւ . Տասը ժամ բան չկերան . Տասուերկու մղոն քալելէն ետքը քաղաքը հասանք . Մեզ տեսան ու սկսան փախչիլ . Փախան ու բերդն ապաւինեցան . Չանի մէկդի առաւ ու հետը կը խօսէր . Չէի

գիտեր թէ ինչ է . Չկրցան մեր խօսքերն իմանալ . Մեզ
թողուցին ու իրենց տուները գացին . Տասուերկու եղ-
բայր ենք . Այդ մարդիկն Աստուծոյ ծառաներն են .
Շատ եղբայրներ ունիմ . Երկու տուն ունիք . Քսան
ծառայ ունիք . Գիրքեր ունինք . Այն տունը մի մըտ-
նէք . Այս քաղաքը ծնանք . Այս տեղէն հեռու է . Այս
տաճարէն խոթեցէք զանոնք . Իմ բարեկամիս երթանք :

Ամբաստանութիւն ընել , Բան չկերած , անասող
միջոցառել Մէկդի , Կիւսի

11. Հրամանագ .

Եղբօրը տունը մտաւ . Բարեկամներն անոր եկան .
Թուղթը գրելու ատենը ծառաները զանի կանչեցին .
Աթոռին վրայ նստելով ժողովուրդը կը դատէր . Երբ
հիւանդը բշկեց , զանի իր տունը զրկեց . Բարեկամ-
ներն անոր կ'ըսեն . Մեզի հետ գալ կ'ուզէ՞ր . Շատ օ-
րեր հոն կեցանք , ու անոր գալուն կը սպասէինք . Բան-
տին մէջն էր , ու եղբայրներուն կ'ազաչէր որ զինք ա-
զատեն . Չանի լերանը վրայ հանելէն ետքը՝ եղածներն
անոր պատմեցին . Այն մարդը ձեզի զրկեցի որ իմ
վրայով ձեզի լուր տար . Եթէ այդ մարդիկը կը սիրէք ,
մի չարչարէք զանոնք . Երբ զանի երկու մղոն տարին ,
չատ յողնեցան . Պատուհանէն անցաւ ու ներս մտաւ
զանի տեսնելու . Անոր համբաւը բոլոր այն երկիրը տա-
րածուեցաւ . Երկու օր անոնց հետ քալելէն ետքը գեղ
մը հասանք : Տաճարին առջեւը կենալով ձեր եղբօ-
րը հետ կը խօսէի . Իմ որդիքս ձեր բարեկամներն են .
Ես օտար չեմ :

Յողնիմ , լուսակէմ

Պզտիկ (որդի) , կրտսեր

12. Հրահանգ .

Ես զանոնք տեսած եմ . Գուք այն գիրքը կարդա-
ցած էք . Աստուած այս աշխարհս ստեղծած է . Եթէ
անոնք հոս եկած ըլլային . Դուն իմ վրայովս լսած ես .
Մենք անոնցմէ երկու թուղթ ընդունած ենք . Ես այն
մարդը տեսած չեմ . Անիկա ասանկ խօսք մը ըսած չէ .
Մենք մէկը սպաննած չենք . Եթէ այն եկած չըլլար .
Այն քաղքէն ելաւ ու մեզի եկաւ . Քու եղբայրդ և
քոյրդ մեզի եկան . իմ հարսնիքս եկէք . Իր այգին
մշակներ ղրկեց . Զանոնք տասուերկու օր կը սորվե-
ցընէր . Նոյ և անոր որդիքը տապանը մտան . Հոգին
ու մարմինը դժոխքին մէջ կորսնցնելու կարող է .
Մերերը և երիտասարդները սպաննեցին . Մանչեր ու
աղջիկներ ունեցաւ . Անոնք մեր որդիներն են . Այս
տղաքն իմն են . Երբ զանի տեսան , անոր քովը ժող-
վուեցան . Հաւն իր ձագերը թեւերուն տակ կը ժողվէ .
Անոնք քահանայապետին սրահը մտան . Շատերը երբ
լսեցին , անոր հաւատացին . Քու որդիդ հոս բեր .
Հօն մարդ չկար . Բան մը չլսեցինք . Այն տեղէն հե-
ռացայ . Մեզի մօտեցաւ . Յովսէփին եղբայրներն Եգիպ-
տոս իջան ցորեն գնելու . Յովսէփ իւր եղբայրները
տեսաւ և զանոնք ճանչցաւ . Եգիպտոսի մէջ եօթը
տարի առատութիւն եղաւ . Մեծ որդին սպաննուե-
ցաւ . Պզտիկը հօրը կ'ըսէ . Քու որդիդ ըլլալու արժա-
նի չեմ :

13. Հրահանգ .

Իմ եղբայրներս քենէ կը վախնան . Աստուծմէ չեն
վախնար . Անոր կ'աղաչէին որ իրենց հետ երթար .
Երեք տաղաւար շինենք . Անոր գլուխը կտրեցին և
Թագաւորին բերին . Երբ Թագաւորը տեսաւ , շատ

զարմացաւ . Անոր խօսքերուն մտիկ չէր ընէր . Յակոր
իւր հայրերուն գերեզմանը թաղուեցաւ . Պատերազմի
լուրեր պիտի լսէք . Անկիւն մը քաշուեցաւ և կը նըս-
տէր . Տէրն իմ օգնականս է . իմ ձեռքիս տակ զին-
ուորներ ունիմ . Շատ օրեր նեղութիւն կրեցի . Մենք
անոնցմէ վախ չունինք . Յունաց բոլոր ուսումներուն
մէջ կրթուեցաւ . Մեզի շատ ստակ հարկաւոր է . Մեզի
հետ անոր պալատն եկան . Անոր կ'ազաչէին որ իրենց
սահմաններէն երթար . Մենք գիրքերը սորված չենք .
Այն մարդը տեսած չեմ . Եթէ այս խօսքերն ըսած
չըլլայի . Քար մը նետելու չափ տեղ անոնցմէ հեռա-
ցաւ . Քառասուն օր չկերաւ և չխմեց . Տասը տարի
անկողին ինկած էր . Բերդն ապաւինեցան . Երկինք
եղաւ և Աստուծոյ աջ կողմը նստաւ . Անոր տասը դա-
հեկան տուաւ . Հնազանդ որդին իւր հայրը կ'ուրա-
խացնէ . Չանի կը խրատէր որ իւր խօսքերուն մտիկ
ընէր . Բազմութիւնը դաշտին վրայ ցրուեցաւ . Լեռ-
ներէն ու ձորերէն անցանք :

Մտիկ ընեմ , անաս
Քաշուիմ , առանջանաս
Վախս , երկեղ
Կրթուիմ , լորտիմ
Հարկաւոր , դիտոյ

Քար մը նետելու չափ տեղ ,
Կարելից օ
Նեղութիւն կրեմ , Կորուսեմ
Խնամ (անկողին) , անկեւորեմ
Ուրախացնեմ , արտի առնեմ

14. Հրահանգ .

Եօթն օր բանտին մէջ մնաց . Ութ հոգւոյ չափ ջըր-
հեղեղէն ազատեցան . Չիս մահուընէ փրկէ , Տէր . Այն
տեղին մարդիկը զանի ճանչցան . Վայրենի ազգերու
ընկարանները մտաւ . Գետին քովէն կ'երթար . Ասիկա
քու սիրոյդ համար ըրի . Ատելութենէն զանի սպաննել
տուաւ . Տրամութենէն հիւանդացաւ . Իրենց բարե-

կամները թշնամիներուն ձեռքը մատենել կ'ուզեն . Անոնցմէ ոմանք մեզի եկան . Անոր ծննդեան ատենը շատերը պիտի ինդան . Անոր ներս մտնելու ատենն ամէնքն ալ ոտք ելան . Անոր ոտքն ինկաւ և կ'ազաչէր . Բաղաքը հասած ատենը բարեկամները զանի դիմաւորեցին . Երբ ասիկա ըսաւ , ամէնքը լռեցին . Մեզի օգնէ , քանզի ահա կը կորսուինք . Ամէն բան քուկոչէ . Այս ամէնն իմն է . Երկինք իմ ակտուս է . Դուք իմ որդիքս էք . Շատ բարեկամներ ունիք . Ուրախութենէն գնաց ու իր ստացուածքը ծախեց . Իմ զօրութիւնս դու ես . Դուք մեր պարծանքն էք . Նղբայրներս և քոյրերս հոս են . Գու ծառաներդ և աղախիներդ և անասունդ չգործեն . Ձեր բարի գործերը տեսնեն . Անուշ խօսքեր խօսեցաւ . Բարեբարոյ կնոջ որդի էր . Անզգամ և լեզուանի մարդու հանդիպեցանք . Նենդաւոր մարդոց հետ հաց մի ուտեր . Գու բարեկամներուդ հետ ուրախ եղիր . Չկնորաներն ուռկանը կը քաշէին . Մեր վրայով շատ բան կը պատմեն . Ես երբեք անոր տունը գացած չէի , բայց ան ստէպ իմ տունս կու գար . Զօրքը գետն անցնելով քաղաքն առաւ . Բաղաքներ շինեցին և անոնց մէջ բնակեցան . Արրահամ իր ծերութեան ատենը շատ հարուստ եղաւ . Իսահակ անունով որդի մը ունեցաւ , որուն աշուրները կուրցան ծերութեան ատենը . Հայկ իր որդիները և թոռներն առնելով , իր Հայրենիքը եկաւ . Բէլին հետ կուռեցաւ և անոր յաղթեց :

(Ութ հոգւոյ) չափ , էքրէ

Ազատիմ , աղբի՛

Փրկեմ , աղբեցոցանե՛

Դիմաւորեմ , ընդ առող լե-
նի՛

Լուեմ , լու լինե՛

Բնակարան , բնակարան

Ոտք ելլեմ , յոտն կամ

Բաշեմ , յէբե՛

Կուրնամ (աչքը) , վարե՛

15. Հրահանգ .

Այս մարդը հիւանդ է . Բու բարեկամդ աղքատ է .
Այս տղան իմ որդիս է . Այս մարդը ձեր թագաւորն
է . Ասոնք մեր բարեկամներն են . Այս մարդիկը ձեր
ազգականները չեն . Այս ծերունին այս քաղքին դա-
տաւորն է . Ասոնք մեր թագաւորին զինուորներն են .
Այս աղջիկը քու դուստրդ է . Ձեր թշնամին չենք .
Հայրս այն քաղքին իշխանն էր . Այս երկու մարդիկը
Յունաց զօրավարներ են . Հոն եղողները բռնեցինք .
Մտնողները կ'արգելուին . Տեսնողներն ու լսողները կան-
չեցինք . Ասիկա ընողը տեսայ . Ձեզ մատնողն սպան-
նեցին . Մեզի հետ խօսողը կը ճանչնան . Այս քաղաքը
պղտիկ է , բայց շատ գեղեցիկ է . Այդ պարտէզը մեծ չէ ,
բայց անոր մէջ շատ ծառեր կան . Մեր հանդերձը հին
է , բայց մեր ոտքի ամաններն հին չեն . Այս լեռները
բարձր են , բայց երկրին օդն առողջ չէ . Այն գետին
ջուրերը յստակ են . Գետն ալ խորունկ է . Քաղքին մէջ
կռիւ եղաւ և շատ վիրաւորներ եղան . Շատ օրեր անոր
տունն եղայ , բայց եղբայրդ ինծի հետ չէր . Մենք ձե-
նէ գոհ ենք , դուք ալ մենէ գոհ էք . Տեսած մարդդ
գովութեան արժանի չէ . Այն կինն այրի , աղքատ և օր-
ուան հացի կարօտ էր . Այդ տղան իմ եղբայրս է . Այդ
աղջիկն աղքատ մօր մէկ հատիկ աղջիկն է . Այդ տղաքն
իմ որդիներս են . Քաջ եղիք , ո՛վ մարդիկ . Արդեակ ,
ինծի հետ ուրախ եղիր . Նղբայր , ո՞ղջ ես . Ինծի ուլ մը
չտուիր որ բարեկամներուս հետ ուրախանայի . Բու
անունդ սուրբ ըլլայ . Ձեզի ծառայ ըլլանք . Ձեր տու-
ները աւերակ ըլլան . Միշտ կ'ուրախանար . Բու ստակդ
քեզի ըլլայ . Ինծի որդի մը պիտի ըլլայ . Ես ձեր մէջ

սպասաւորի մը պէս եմ . Ձեռնէ մեծը պզտիկին պէս ըլլայ . Ոչ իմ կամքս , այլ քուկդ ըլլայ . Ամբարտաւան մի ըլլար . Լռեցէք :

Ոտքի աման , օր ոտից

Օրուան հաց , սուտի պարէն

16. Հրահանգ .

Հայրս պարտէզ մը գնեց . Գիրքեր գնեցինք . Գոյրդ պզտիկ գիրքը գնեց . Գնած գիրքդ ընտիր է . Նղաօրդ գնելու տունը գեղեցիկ՝ բայց շատ պզտիկ է . Նս ալ տուն մը գնեցի որ շատ մեծ է . Թուղթը գրեցի՞ր . Հօրդ ինծի պարգեւած ձին ծախեցի . Գու ալ քուկինդ ծախեցի՞ր . Իշխանը իւր կառքն ու ձիերը կը ծախէ . Հօրեղբայրս իւր պզտիկ որդւոյն համար դեղեցիկ գլխարկ մը գնեց . Այս տղան երկայն նամակ մը գրեց իւր մօրը . Մեր հայրը այս պարտէզն և այս այգին քու հօրաքոյրէդ գնեց . Մարդ մը հարսնիք ունէր . Բոլոր իւր բարեկամները կանչեց . Կինը իւր դրացիները կը կանչէ . Հոգիւնները ոչխարները կ'արածեն . Գուն խիստ մարդ մըն ես , չցանածդ կը հնձես . Արձակեցէք ատոնք որ իրենց կերակուր գնեն . Մեր լապտերները կը մարին . Ձեր այդ իւզէն մեզի ծախեցէք . Վաճառականներուն գացէք , և գնեցէք ձեզի . Ինծի ի՞նչ կ'ուզէք տալ . Նս զանի ձեզի կը բերեմ . Ձեռքդ պնակը մի խոթեր . Ամենէն աղէկներն ամաններու մէջ ժողվեցին . Օտար էի և զիս ընդունեցիք . Քահանայապետն իր հանդերձները պատուեց . Այս կինն իր տղաքը կը սիրէ . Նղբայրներս և քոյրերս կը սիրեմ . Բարեկամներս և վարժապետներս ալ կը սիրեմ . Մաղիկներդ ջրեցի՞ր . Իմիններս և քուկիներդ ջրեցի . Գոյրս ալ իրենները ջրեց . Նղբայրներդ երկու շուն գնեցին որ շատ գեղեցիկ են . Կան կերակուրներ և խմելիքներ՝ որոնք , եթէ շատ

ուտուին և խոնուին, հիւանդութիւններ կը պատճառեն . Արաստոն քարի տեսակ մըն է որուն վրայ երկաթ չի բանիր . Մշակ անոնք են որ երկիրը կը գործեն . Վարժապետները ծոյլ տղաքը կը պարսաւեն, փութալանները կը գովեն :

Ձի , երէկուր	Խմելիք , շոշիլ
Գլխարկ , խոյր	Պատճառեմ , գործեմ
Պնակ , ոկաւառակ	Արաստոյ , արաստոյ (տար բնւ)
Խոթեմ , ժեմ	Բար , շէմ
Ընդուռիմ (տուռը) , խոլ-	Տեսակ , ոգ
Վիմ	Բանիլ (ներգործել) , գործեմ
Ջրեմ , ուրբեմ	Փութալան , ժէր

17. Հրահանգ .

Տեսա՞ր մարդը որուն քեզ ղրկեցի . Այն մարդը չտեսայ , բայց վազը կը տեսնեմ . Փնտռածդ գտա՞ր . Փնտռածս չգտայ , չփնտռածս գտայ . Ջանի դտաւ ու անոր հարցուց . Ներս չմտնես . Պարտէզը մտաւ . Ամէնքն ալ մրափեցին ու քնացան . Փեսան եկաւ , ու պատրաստներն անոր հետ մտան հարսնիքը . Ստակն առնողը գնաց , գետինը (երկիր) փորեց , և ստակը ծածկեց . Այդ տուռը մտիր ու տես . Այդ անպիտան ծառան դուրս հանեցէք . Ջանի բռնեցին որ սպաննեն . Երբ խօսքը լնցուց , լեռը ելաւ . Դարձեալ գալով զանոնք քնոյ մէջ գտաւ . Անոր հետ եղողներէն մէկը ձեռքը երկնցուց , սուրը հանեց և ծառան զարկաւ . Ան ատեն անոր երեսը թքին . Բեզի զարնողն ո՞վ է . Երբ դուրս ելաւ , ուրիշ կին մը զանի տեսաւ . Եղբայրներս և քոյրերս տեսա՞ր . Տեսանք ձեր սպասաւորներն ու աղախիները որ պարտէզին մէջ ծառերուն շուքին տակ կը պտըտէին : Մեր ճամբորդներն հասան : Այս խօսքը թագաւորին տկանջը հասաւ . Եթէ

օղին տաքութիւնն անդաստանները չտաքցնէ, պը-
տուղները չեն հասնիր . Սպասաւորը խօսքը յայտնեց .
Այդ գործը կրնաք գլուխ հանել . Չանի Թաղաւորին
առջեւ բերին . Սրբ չկրցաւ համոզել, զանի անիծեց .
Սղբայրդ ինչ միտք ունի . Յունաստան երթալու միտք
ունի . Այդ գիրքերը սեղանին վրայ գտանք . Մոյն
ուռկան նետած էին . Թակոյկներու մէջ ջուր դրին .
Անոր կարմիր քղամիդ հագուցին . Լաթերը հագաւ .
Սուրդ մէջքդ կապէ . Նաւին կարասիներէն շատ բան
ծովը նետեցին . Ունեցածը գործածեց :

Մրափեմ, ներհի՛	Համոզեմ, ա՛ծե՛	ի հասան
Քնանամ, ՚ի Կան Տրանի՛	Միտք ունենամ, չմտա ա-	
Մածկեմ, Ռադուցանի՛	ծե՛	
Գարձեալ, Բաւանգամ	Նետեմ } աբխանի՛	
Մէկը, Բի ա՛ն	Դնեմ }	
Օղին տաքութիւնը, ո՛րն	Հագցունեմ, աբխանի՛	
Տաքցնեմ, Ղրուցանի՛	Մէջք, Բէ	
Գլուխ հանեմ, ՚ի Գլուխ	կապեմ, ա՛ծե՛	
հանի՛	Գործածեմ, աբխանի՛	ի կեր

18. Հրահանգ .

Ահա երկու քանքար վաստկեցայ . Շատ բան վաս-
տրկեցաւ . Հսելիքս լսել կ'ուզե՛ս . Անոր ազարակը եր-
թալ չուզեց . Ատոր ըրածը խօսուի . Շատ տրտմեցան
է լուեցին . Հրապարակներու մէջ խօսեցէք . Ինձի հետ
ծածուկ մի խօսիր . Ամէնքը դայթակղելու ալ ըլլան ,
ես պիտի չգայթակղիմ . Ձեր քոյրերն ո՛ր են . Մեր
քոյրերն Հոռոմ են . Ձեր եղբայրներն ո՛ր են . Անոնք
Աթէնք երթալու համար ճամբայ ելան . Շատ անգամ
խորհեցաւ , բայց բան մը չկրցաւ ընել . Պարսկաստա-
նէն եկաւ ու Սիւրիա բնակեցաւ . Ասանկ բան մը
Հնդկաստանի մէջ չերեւցաւ . Ինչո՞ւ համար կը նեղ-

ուիս . Գեղ նեղողն ո՞վ է . վարժապետը գՏիգրան կը պարսաւէ . կ'ըսէ թէ չ'աշխատիր , ընկերներուն հետ միշտ կուի կ'ընէ . Այդ գինին քեզի ի՞նչպէս կ'երեւայ . Ինծի կ'երեւայ որ շատ ընտիր է . Այս տղաքը պիտի լան , երբ իրենց մայրը բաժնուի . Եթէ Աստուծոյ չհնազանդիք , խեղճ պիտի ըլլաք . Մեր ծնողներուն հնազանդ էինք , և մեր վարժապետներուն մտիկ կ'ընէինք . Խոհական տղաք իրենց մեծերուն միշտ կը հնազանդին . Նստող մարդոց նայեցաւ . Գերանը նախքու աչքէդ հանէ , ու ետքը շիւղը եղբորդ աչքէն հանելու նայէ . Խոտերուն արմատները տաքէն կը չորնան . Թեւը չորցաւ . Լեզուս չորցաւ . Մարաւէն կը պապակիմ . Ջուր չըլլայէն ծարուած էինք . Աղքատներուն պէտք է ողորմիլ . Աստուած անոր ողորմեցաւ . Ողորմողը ողորմութիւն պիտի գտնէ . Իմ հանդերձներուն ո՞վ դպաւ . Բարկացաւ ու ներս մտնել չէր ուզեր : Ջանոնք իրենց բարեկամ կը համարին . Կարծեց որ մեռած է . Նստելով՝ վաստկած ստակը կը համրէր . Մեռնելու ալ ըլլամ , քենէ պիտի չզատուիմ :

Վաստկիմ , շահի՞
 Լռեմ , լուսնի՞
 Մածուկ , 'ի ծածուկ
 Ճամբայ ելնեմ , Բնի՞
 Ընեմ (բան մը) , Չեարի՞
 Պարսկաստան , Պարս
 Սիւրիա , Ասորի
 Հնդկաստան , Հեթիկ
 Նեղուիմ , Գառապի՞
 Կուի կ'ընեմ , Կախի՞
 Ամբաստանեմ , ամբաստան
 Ինի՞
 Խեղճ , Բշտու

Մտիկ ընեմ , անաս
 Խոհական , Գաղաթ
 Մեծ , աստ
 Տաք , Գաղ [չորնեմ
 Չորնամ , ցամախի՞ , Գոտնեմ ,
 Չըլլայէն , աս 'ի չեղի
 Ի՞նչպէս , որդիս
 Երեւամ , Բուսի
 Բաժնուիմ , Բնի՞
 Մարուած ըլլամ , պասի՞
 Դպչիմ , Բերնեմ
 Կարծեմ , համարի՞
 Չատուիմ , Բնի՞

19. Հրահանգ .

Եթէ չյոգնիս , եթէ չարունակ խաղաս , միշտ աղքատ պիտի ըլլաս . Գոյրերս միշտ իրենց վարժապետներուն մօտիկ կ'ընէին . շատ կ'աշխատէին , և քիչ կը խաղային . Եթէ Աստուծոյ , ծնողացդ և վարժապետներուդ մօտիկ չընես , երբեք երջանիկ պիտի չըլլաս . Այս տղան կու լայ , հաց չունի . Նոյ տապանին պատուհանը բացաւ . Երկու օր անոր քով կեցանք . Լաթերս լուացի . Երուսաղէմ երթալու կը փութար . Ինչո՞ւ կը հեղգաս , ել . փութա , ելիր Երուսաղէմ . Չանի ծեծելու եկողները մէկդի կեցան անկէ . Երբ ասիկա լսեցին , շատ ուրախացան . Իր արցունքովն անոր ոտուըները կը թրջէր . Երբ գինովութենէն արթնցաւ , ան ատեն զգաց . Դեռ չէ՞ք զգար . Դառն կերպով լացաւ . Երեսդ լուա . Իրենց լաթերը լուացին :

Յոգնիմ , վարսիկի՛մ	Ուրախանամ , ինքո՛մ
Շարունակ , ցանկ	Արցունք , արտասուտ
Միշտ , հանապաղ	Թրջեմ , լանամ
Շատ (մակ) , բազում	Գինովութենէ արթնամ ,
Քիչ , սակաւ	«Լաթի՛մ է գինոյ
Մեծեմ , հարկանեմ	Դեռ , դախարիմ
Մէկդի կենամ , 'է քաց կամ	Չգամ , զգամ , իմանամ
	Դառն կերպով , դարձապէս

20. Հրահանգ .

Հաց առնելու մոռցան . կը խոստանաք ու չէք կատարեր . Այս ամէնը հասկցա՞ք . Անոնք չհասկցան . Գերեզմանը վազեց . Խրամէն անդին ցատկեց . Ոտք ելաւ և կը ցատկուտէր . Երբ ծեծին վրայով լսեց , դուրս ցատկեց . Հագած պատմուճանը հանեց . Մարդը հի-

ւընտցաւ և մեռնելու մօտ էր . Ձեր հանդերձները հանեցէք և քուրճեր հագէք . Իր անկողնին մէջ զօրացաւ . Ողբացէք և սգացէք . Հրամայէ որ մինչեւ երեք օր գերեզմանին պահպանութիւն ընեն . Չըլլայ որ աչակերտները գիշերանց գալով զանի գողնան . Ամպն անոնցմէ վերացաւ . Լսողները կը զարմանային անոր խօսքերուն . Գթալով ձեռքը երկնցուց , և անոր դպաւ . Ինծի մի դպչիր . Ձենէ ոչ մէկուն ստակին կամ հանդերձին ցանկացայ . Անոնք ալ իրենց տեղերը դարձան . Ագարակ մը ստացաւ . Ես շատ ստակով ստացայ այս զինուորութիւնը . Երուանդ , երբ պիտի լուացուիս . Քիչ ատենէն պիտի լուացուիմ . Եթէ մէկ անգամը ցաւ կը կրէ , բոլոր անդամներն անոր հետ կը կրեն . Հոռմայեցիք գան և մեր ազգը վերցունեն . Անոր աշուրները բացուեցան ու կը նստէր . Եթէ կանուխ իմանայինք , դարման մը կ'ընէինք . Ձեռուընները լուաց . Չջանացողը երբեք հարուստ չըլլար . Աստուած այս աշխարհը դեռ չստեղծած . Դեռ արեւը չելած . Դեռ անոնք իրար չտեսած :

Հասկնամ , իմանամ ;	Ի մի Զըլլայ որ , գուցէ
առնուամ	Գիշերանց , բէշբէ
Վազեմ , ըն՛առնամ	Երկնցներմ , յէեմ
(Իրամէն) անդին , ըսո	Շատ ստակով , բազում բնոց
Յատկեմ , լաղեմ	Քիչ ատենէն , ըդ հոռոց
Ոտք ելլեմ , յոռն կամ	Յաւ կրեմ , զարանամ
Յատկուտեմ , լաղաղեմ	Հոռմայեցի , Հոռոմ
Մեծ , գան	Վերցունեմ , բառնամ
Դուրս վազեմ , դէմեմ	Կանուխ , լաղաղոյն
Մօտ , մէջ ՚ի	[Հանամ Ըլլամ , առնիմ
Պահպանութիւն ընեմ , դիտեմ	Դեռ չ' . . . , մինչեւ , լե-

21 . Հրահանգ .

Ներայրդ ո՛ւր է . Նրկու ամիս է քանի որ եղբայրս մեռաւ . Քեզ տեսնելու կարօտէն կը մեռնիմ . Վախէն պոռագին . Գիտէր որ զանի նախանձէն մատնեցին . Յաւին սաստկութենէն հանդերձները կը պատուէր . Իրենք զիրենք ազատելու աճապարանքէն աւարը թողուցին . Մեր սիրտերուն նեղութենէն կը մեռնինք . Այդ տղաքը սովէն պիտի մեռնին . Մարաւէն մարած էինք . Խնտալէն կը մարէր . Հայրս երէկ-թեւերուս մէջ մեռաւ . Հայրդ մեռած է . Մայրս քիչ ատենէն պիտի մեռնի . կը բաղձամ որ որդիս տեսնեմ , դեռ չմեռած . Դուն չմեռած պիտի մեռնիմ . Այդպէս շուտ ո՛ւր կը վազես . Բժիշկ բերելու կ'երթամ . Հայրս մեռնելու մօտ է . Ե՞րբ ծնած ես . Հազար ութ հարիւր տասնին ծնայ . Նթէ ես տարի մը առաջ ծնած ըլլայի , քու ունեցած տարիքդ կ'ըլլայի . Հօրեղբայրս իւր հօրը մեռնեցէն ետքը ծնաւ . Պզտիկ քոյրս Մարտի ամսուն ծնաւ . Այս օրերս անոր տղայ մը պիտի ծնանի . Երբ ան խօսելու սկսաւ , ամէնքը լռեցին . Ատոր ինծի ըրածը քեզի պատմելու սկսիմ . Նստէ , եթէ կը հաճիս . Ուր որ տեղ գտնեմ՝ կը նստիմ . Հոն ժամ մը նստայ . Ատոր ըսէ որ նստի . Հոս նստեցէք մինչեւ որ ես դամ . Քու քովդ նստինք . Նթէ նստի , ալ չելեր . Ինչո՞ւ չես նստիր . Նստելու տեղ չկայ . Տեղ տուր որ այդ պարոնք նստի . Եկեղեցին ո՛ւր նստած էիր . Քու մօրաքեռդ քով նստած էի . Ինչո՞ւ համար ոտքի վրայ կը կենաք , պարոններ , հիմա նստեցէք :

Քանի որ , յորի հերի	Նեղութիւն , արտապահ
Պոռամ , աղաղակի՛մ	Մարիմ (ծարաւէ , ևայլն
Ինքզինք , շնն , յք . շննն	նապէ՛մ [ն .
Աճապարանք (աճելէ) , էյի՛	Մարիմ (խնդալէն) , Բալ-

Խնտալ , շաղ

Շուտ , աբո

Տարիք , րի

Հաճիմ , հաճայ լինի (տրա- կանով)

Բովը , առնի

Պարոն , րի

Ինչու համար . չ՞ է չ՞

Ոտքի վրայ կենամ , հաճայ
Հիմա , ար

22. Հրահանգ .

Անոր ոտքը կ'իյնար ու կ'աղաչէր . Անոր վիզն ին-
կաւ ու կը համբուրէր զանի . Մոզն ինկան ու խեղ-
դուեցան . Անոնց վրայ ինկան ու զանոնք ջարդեցին .
Ձգուշացիր որ չիյնաս . Նթէ իյնամ , նորէն կ'ելլեմ .
Մովսէս Փարաւոնին տանը մէջ մեծցաւ . Յունաստանի
բարէօղ տեղերը մեծցած էր . Մարմինը բերուեցաւ ու
հօրը գերեզմանին մէջ թաղուեցաւ . Նրբ թագաւորին
առջեւ բերուեցանք , մեղի հարցուց . Կ'ուզէր երթալ,
բայց արգիլեցինք զանի . Չանի թողուցին ու փախան .
Ինչու չէք թողուր որ այդ մարդը իւր տեղն երթայ .
Քեզ բռնեցի , և չեմ թողուր . Անմեզ արիւն մի թա-
փեր . Նաւն իր բռները պարպեց . Չանի թողուց և
գնաց . Ոչխարներ և արջառներ կը մորթեմ . Փշելով
ողջ ողջ անոնց մորթը հանեցին . Նաւին բոլոր գործի-
ները և կարասիները ծովը նետեցին . Իր հանդերձները
կը նետէր ու կը փախչէր . Այդ գաւաթները գինով
լեցուցէք . Տեղ մը մ'երթաք , մինչեւ որ ձեր աման-
ները լեցուին . Քեզի ըսելիք մը ունիմ . Ինծի ի՞նչ ըսել
կ'ուզես . Բան մը չեմ ըսեր . Միայն ըսէ . Նաքը քեզի
կ'ըսեմ . Քեզի պատմածներէս հօրս բան մը չըսես . Անոր
մի ըսեր որ անկողինն եմ . Քեզի ի՞նչ ըսաւ . Չեզի
չըսի՞ . Իեռ ինծի չըսիր . Կ'ուզե՞ս որ քեզի ըսեմ . Պէտք
չէ որ մարդ ամէն լսածն ըսէ . Ասիկա ինծի ականջէս
ըսաւ . Քեզի ըսածն ի՞նչ է . Անոր ճշմարիտը միայն
ըսի . Թող ուզածն ըսէ . Կը գղջամ որ ատիկա ըսի . Յօ-

Ժարութեամբ կ'ըսէի, եթէ գիտնայի. Եթէ տարբեր բան մը ըսէի, սուտ կը խօսէի. Երէկ եղբորդ ըսի որ գայ զիս տեսնէ. Շատ անգամ կ'ըսէր որ բարեկամին մահուանը վրայ կը ցաւի:

Վիզն իյնամ, անկանի՛մ զա-	Պարպեմ, Բաֆի՛մ
բանոցա-	Մորթեմ, շինու՛մ
Զարդեմ, կոտորե՛մ	Մորթը հանեմ, մորթե՛մ
Զգուշանամ, զեոշ լինե՛մ	Ողջ ողջ, կենդանոցն
Նորէն, մասանգամ	Գործիք, կաշմած
Ելլեմ (ոտք ևն.), կանգնե՛մ	Տեղ մը, ուրե՛տ
Մեծնամ, մանե՛մ	Ետքը, աչա
Սուրիա, Ասորոց աշխարհ	Ականջէ, յանկանէ
Բարէօդ, հովասան	Միայն (մակ.), ետե՛ն
Տեղ, լայր	Յօժարութեամբ, մորաքիւր
Թափեմ, հեղու՛մ	Տարբեր, այլազ
	Յաւիմ, ցաւ է (տրականով)

23. Հրումանից .

Կարդացածդ ի՞նչ է. Նոր գիրք մը կը կարդամ. Նոյնը մենք ալ կը կարդանք. Հայրս ատենօք Յունաց հեղինակները կը կարդար, հիմա ալ չկարդար զանոնք. Այսօր Հերոդոտոսին պատմութիւնը կարդացի. Հայրս երէկ Թուկիտիդէսինը կը կարդար. Հիմա պիտի կարդամ գեղեցիկ գիրք մը զոր մէկը ինծի փոխ տուած է. Աւելի ստէպ կը կարդայինք, եթէ աւելի պարագ ժամանակ ունենայինք. Ուրեմն կարդալը կը սիրէք. Կուզե՞ս որ քեզի այս նամակը կարդամ. Աղէկ չես կարդար. Ի՞նչպէս պէտք է կարդալ այս բառը. Կը բաղձայի քեզի պէս կարդալ գիտնալ. Կարդացածներդ միտքդ թող գան. Տղաքս գրեթէ ընաւ չեն կարդար. Կարդալ չեն ախորժիր. Շատ անգամ կը

կրկնեմ անոնց թէ պէտք չէ կարդալէն ծուլնալ, որ սիրտն ու միտքը միանգամայն կը շտկէ :

Այդ աթոռն իր տեղը դիր . Գլխարկս ո՞ւր դիրի . Զանի սեղանին վրայ դրի . Հանդերձս առտուանց սնտուկը դրի . Սթէ ուրիշ տեղ դնէի , չէի կրնար իրիկուան զայն դտնել . Ո՞ւր կ'ուզես որ լաթերդ դնեմ . Դիր ուր որ կը հաճիս . Կը կարծես թէ անկողնին վրայ դրի . Միտքը գրաւ երթալ . Գլխարկդ գլուխդ դիր . Դնենք թէ հոն է . Զանի գլխուն վերեւը բարձի վրայ դնէ . Զանի բանտ դրին . Նոր գերեզմանի մէջ դրուեցաւ , որ քարի մէջ փորուած էր :

Ատենօք , երբեմն	Կրկնեմ (չատ անգամ ը-
Հեղինակ (գրոց), Տարեմտիք	սեւ), յեղեղում
Աւելի ստէպ , յաճախութեամբ	Շտկեմ, յարբարեմ
Խա	Առտուանց , այգուան
Պարապ ժամանակ , ժամ պո-	Ուրիշ տեղ , այլ ուրիշ
բառայ	Կրնալ , Տարն լինել (տրակա-
Ուրեմն , ապա	նով)
Աղէկ (մակ.), Բարոտ	Կարծեմ, համարեմ
Միտքը գալ , յուշ լինել	Միտքը դնել, դնել 'ի մոյ
Կարդալը , ընթերցում	Գլխու վերեւ , մարտ

24. Հրահանգ .

Ատիկա ինծի համար առնեմ . Ո՞րչափ բան կ'ուզես առնել . Կէսը կ'առնեմ . Եղբայրներս մնացածները թող առնեն . Կ'ուզեմ կանկ առնել . Ուզածդ առ . Ի՞նչ կ'ուզես որ առնեմ . Աղախինը թող տղան գիրկն առնէ . Այդ դիպակէն (ճանՖէս) կ'առնէինք , եթէ եղբայրս ամենն առած չըլլար . Այս ամէնն հասկցա՞ր . Ինծի կ'երեւայ որ բոլոր աշակերտներս այս պատուէրը չհասկցան . Զանի անոնց ձեռքէն առի . Նաւերն առին ու գացին . Ինծի ձի մը բերէք . Երկու մոմ կը

վառէր . մէկը գլխուն վերեւը , միւսը ոտքին դին .
Ի՞նչ կ'ընես . Ինծի պատուիրածդ կ'ընեմ . Կ'ընենք՝ ինչ
որ պարտական ենք ընել . Այդ տղաք բան մը չեն ը-
ներ . Ինչո՞ւ համար բան մը չեն ըներ . Քանզի դուք
ալ բան մը չէք ըներ . Ի՞նչ կ'ընէիր իմ ներս մտած
ատենս . Կրակ կը վառէի . Իրիկունն ի՞նչ կ'ընէք . Քու
առտուն ըրածդ ես իրիկունը պիտի ընեմ . Ուղածդ ը-
րէ . Միշտ պիտի ընենք ինչ որ պարտական ենք . Մէ-
կու մը գէշութիւն չընես . Եթէ քեզի պէս հարուստ
ըլլայի , շատ բան կ'ընէի . Այս մարդիկն ուրիշ բան չեն
ըներ , բայց ուտել և խմել . Չանի ինծի բարեկամ ը-
րի . Դատաւորներն անոր իրաւունք չըրին . Այս տղան
իր հօրը կամբը կ'ընէ :

Մնացած , ծաղարդ
Կանկ առնել , շքեղ տունս
Հասկնամ , ՚ի ժոյ տունս
Բերեմ , տունս
Գլխուն դին , անոր

Ոտքին դին , անոր
Պարտական եմ , դարբի՛մ
Վառեմ , լուցանեմ
Իրիկունը , յերկայնի
Գէշութիւն , լար

25. Հրահանւոյ .

Հիմա քեզ կը ճանչնամ . Դու ալ զիս կը ճանչնաս .
Հոս մէկը չեմ ճանչնար . Եղբայրդ զիս աղէկ կը ճանչ-
նայ . Հոս շատերը կը ճանչնամ . Հոս շատ ճանչորներ
ունինք . Քոյրդ չէի ճանչնար . Հօրեղբայրդ ինծի շատ
ծանօթ է . Ալ ձեզ պիտի չճանչնայ . Հարցուցէք անոր
թէ զիս դեռ կը ճանչնայ . Կ'ուզեն որ այն մարդը
ճանչնամ . Ես զանի դեռ չճանչցած՝ ինծի եկաւ . Ինք-
զինք անոր չճանչցուց . Քեզ քու ճանչորներէդ մէ-
կուն հետ տեսայ , որուն հետ ես ծանօթ չէի . Չանի
ձայնէն ճանչցայ . Յանցանքդ ճանչցիր :

Ո՛ւր կ'երթաս . Տուն կ'երթամ . Եղբայրս դպրոց
կ'երթայ . Առաւօտուն ո՛ւր կ'երթայիր , երբ ես ներս

մտայ . Մեր պարտէզը կ'երթայի . Առտուններն հո՞ն
կ'երթաք . Յօժարութեամբ կ'երթայի պտըտելու , եթէ
եղբայրս հոս ըլլար . Եթէ կը հաճիս , ես ալ քեզի հետ
գամ . Մէկտեղ երթանք . Այնպէս շուտ մի քաւեր ,
կամաց գնա . Այդ տղաքն ո՞ւր կ'երթան . Մեր գա-
ցած ճամբէն կ'երթան . Ո՞ւր է քոյրդ . Հայրը տեսնե-
լու գնաց , վաղը պիտի դառնայ . Չանի դիմաւորենք .
Վաղը խնջոյքը երթալ կ'ուզե՞ս . Հայրս չլքողուր որ հոն
երթամ . Գիչ ատենէն հոն կ'երթամ . Գիչ մ'ալ կեցիր
որ մէկտեղ երթանք . Պէտք է որ երթամ . Երթալ
չեն ուզեր . Այդ մարդիկն ի՞նչ բանի կ'երթան . Չուրի
կ'երթան :

Աղէկ , +աջ

Ճանչուոր , ծանօթ

Ինքզինք ճանչցնել ,

ծանօթս

Ո՞ւր (չարժում) , յ՞՞

Յօժարութեամբ , յարդիւր

Առաւօտուն , ընդ առաւօրն

Առտուները , ընդ առաւօրս

կամաց , իդնով

Թողում , ի՞նչ դժ

26. Հրահանգ .

Այդ տղան ո՞ւր կը տանիք . Չանի դպրոց կը տա-
նինք . Կ'ուզէ՞ք Չանի տուն տանիլ . Մեր քոյրերը թատ-
րոն կը տանինք . Ո՞ւր կ'ուզես որ քեզ տանիմ . Չիս ձեր
պարտէզը տար . Յօժարութեամբ ձեզ հոն կը տանիմ .
Քեզ կը տանէի , եթէ պարապ ժամանակ ունենայի .
Չափէն աւելի կ'ուշանանք , եթէ ձեզ հոն տանինք .
Ե՞րբ պիտի գաս եղբայրդ հոն տանելու . Գիրքս ո՞ւր
տարիք . Չգիտեմ ուր տարի . Տանելը չտեսանք . Այդ
պատանին հազարապետին տար . Սպասաւորներուն
պատուիրեց որ Չանի ներս սրահը տանին . Այս պտուղ-
ներէն քիչ մը ուտենք . Հիմա չեմ ուտեր , քանզի ա-
նօթի չեմ . Երբեմն շատ բան կ'ուտէինք , հիմա քիչ

կ'ուտենք . Երբ այն հացէն կերաւ , և գինիէն խմեց , հոգի առաւ ու սկսաւ խօսիլ . Ինչո՞ւ չէք ուտեր , պարոններ , և չէք խմեր . Կերէք և խմեցէք . Բան մը չը կերան և չխմեցին . Ո՞վ է որ ոչխար ունի և անոր կաթէն չխմեր , կամ միսը չուտեր . Կան անասուններ , որոնց միսը չուտուիր . բայց եթէ մէկուն սիրտն առնէր և անոնց միսէն ուտէր , անոր փնաս մը չէր ըլլար . Այդ դրախտին մէջ եղած բոլոր ծառերէն կերէք , բայց այս ծառէն մի ուտէք . Հոս խմելու բան չկայ . Ահա գինի . խմեցէք , եթէ կը հաճիք . Ես բնաւ գինի չեմ խմեր . Միայն ջուր կը խմենք . Թագաւորին կենացը խմենք . Երէկ գաւաթ մը գինի խմեցի , այլ այսօր չեմ խմեր . Մէկտեղ խմենք . Գուն բաւական կերար , և ան չափէն աւելի խմեց . Մեր խմածը բաւական է . Երէկ մեր խմած գինին այնպէս աղէկ էր , որ մենէ ամէն մէկը մէյմէկ շիշ խմեց :

Այդպէս ուշ ուստի՞ կու գաս : Պտըտելէ կու գամ . Առտուն ուստի՞ կու գայիր , երբ քեզի հանդիպեցայ . Ամարանոցէն կու գայի . Երէկ չափազանց ուշ եկայ , բայց այս առտու շատ կանուխ եկայ . Շուտ կու գանք , եթէ ժամանակ ըլլայ . Կուզէ որ ժամն ութին գանք . Յարմար ժամանակ եկաք , ձեզի ըսելիք մը ունիմ . Ի՞նչ ատենէն կու գայ . Եկէք , պարոններ . Որդիդ եկաւ և քեզ ուզեց . Բարեկամ , հոս եկուր :

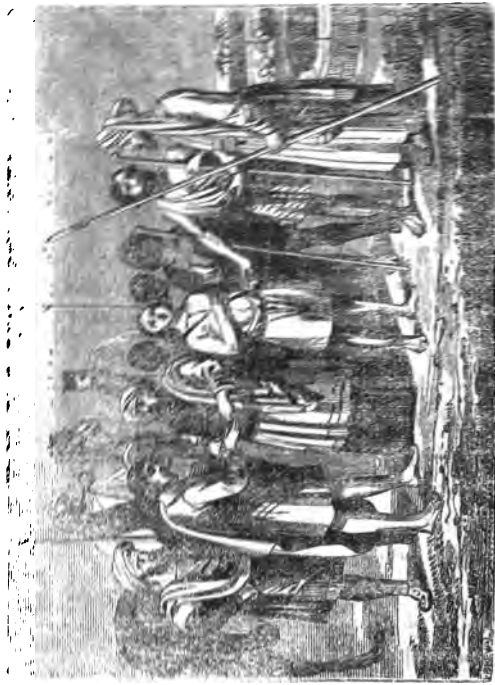
Պտուղ , ֆրէ
(Մէկուն) կենացը , յարե-
բաւական , շոք
Աղէկ , աշի-
Մէյմէկ , ֆն ֆ
Ուշ , անփան
Չափազանց , կորի

Շուտ (ժամ մը , առաջ) ,
չու
Ժամը ութին , յոթերորդ
ժամ
Յարմար ժամանակ , դիող
ժամ
Ուզել (պահանջել) , ինդրել

27. Հրահանգ .

Ձեռքդ թնչ ունիս . Ձեռքս գիրք մը ունիմ . Կը կարծէի թէ եղբօրս կորսնցուցած մատնին ունի . Առ , ահա դահեկան մը դուռը կեցող աղքատին համար . Սորվածդ աղէկ միտքդ պահէ . Այդ տունն ո՞վ վարձու կը բռնէ . Հօրեղբայրս զայն վարձու բռնեց . Երեք մշակ վարձու բռնէ որ այգիիս մէջ գործեն . Այդ մարդիկը բռնեցէք , և մի թողուք զանոնք . Ընդունածդ թնչ է . Թագաւորէն պարգեւ ընդունեցի . Կը կարծես թէ մենք ալ պիտի առնե՞նք . Պիտի առնէք , եթէ արժանի ըլլաք . Մէկը ձեզ իր տունը պիտի չընդունի . Մարդիկը մեզ շատ պատուով ընդունեցան . Այս գիրքը քեզի կու տամ . Այդ արծաթն այդ աղքատ կնոջը տուր . Այս հիւանդին քիչ մը գինի տուէք . Մայրն անոր պտուղ , խնձոր , տանձ և նուռ տուաւ . Պանդոկապետին ըսէ որ ասոր պատառ մը միս , գաւաթ մը գինի և մանանեխ և հաց տայ . Գու դրացւոյդ վեց դրիչ , թուղթ և մելան տուինք . Այս ամէնը քեզի կու տամ , եթէ քեզի ըսելիքս ընես . Որո՞ւ տանք այդ գիրքը . Ձեր հօրը տուէք . Եթէ աղքատի ողորմութիւն տաս , գաղտնի տուր . Հանդերձներդ ո՞ւր են . Չանոնք ինծի տուողին տուի . Գիտե՞ս հայրս երբ պիտի գայ . Ձեմ գիտեր . Ըսէ որ գիտնամ . Գիտցիր որ մենք քու սպառնալիքէդ չենք վախնար . Կրնաս ատիկա մեզի ընել . Այո , կրնամ . Ո՞ւր կ'երթաս . Հրապարակը . Կրնամք մենք ալ գալ . Դուք հոն չէք կրնար գալ . Ըսաւ թէ կրնամ ընել և չկրցաւ ընել . Երէկ և առջի օրը չկրցայ անկողինէն ելլել , վաղը կարելի է կարենամ ելլել :

Առ (բռնէ) , կալ Մելան , Ռանտ , Ռէլան
 Միտք պահել , առել 'ի մոյ Կրնամ , կարող եմ
 Թուղթ , տարիս , տարր Կարելի է , Ռեբու

ՅճժԵԻ ԻՐ ԵՐՈՐԱՆՈՅԻՐԷՆ ԻՆՏԵՐՆՈՎ ԻՍՏԻՐՈՎ ՎՅՈՒՄՈՍՏՈՍԻ ՎՅՈՒՄՈՍՏՈՍԻ

ՅՈՎՍԷՓ ԳԵՂԵՑԿԻՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

1.

ՅՈՎՍԷՓ ԻՐ ԵՂՐԱՅԻՆՆԵՐԷՆ ԿԸ ԵՄԱՌՈՒԻ

Յակոբ Յովսէփը կը սիրէր իւր միւս որդիներէն աւելի, վասն զի զանի ծերութեան ատենն ունեցած էր: Յակոբ այլ և այլ գոյներէ ծաղկէ կապայ մը շինելով անոր հագցուց. Բայց Յովսէփին եղբայրները կ'ատէին զանի՝ աւելի սիրուելուն համար իրենց հօրմէն ու երկու երազներուն համար, զոր Յովսէփ անոնց պատմած էր: «Ինծի կ'երեւէր թէ», ըսաւ Յովսէփ օր մը եղբայրներուն, «արտը ձեզի հետ որայ կը կապէի, և ահա իմ որաս կայնեցաւ, ու ձեր որաներն ելլելով իմ որայիս երկրպագութիւն կ'ընէին: Դարձեալ՝ ինծի կ'երեւէր թէ արեգակը, լուսինը և տասուերկու աստղ կը տեսնէի որ ինծի երկրպագութիւն կ'ընէին:

Յակոբին որդիքը Սիւքէմ կոչուած տեղ մը դացած էին իրենց ոչխարներն արածելու: Յովսէփ անոնց հետ չէր, հայրն ալ զանի զրկեց որ անոնց վրայով լուր բերէ: Նրբ եղբայրները զանի հեռուէն տեսան, իրարու ըսին. «Ահա մեր երազ տեսնողը, եկէք զանի մեռցունենք և ըսենք թէ գազաններէն փարատուելով կորսուեցաւ»: Բայց Ռուբէն, այն եղբայրներուն մէկը, որ զանի ազատել կ'ուզէր, խրատ տուաւ անոնց որ պատանին չմեռցունեն. անոնք ալ անոր մտիկ ընելով զՅովսէփ անջուր գուր մը նետեցին: Ատքը իրենց եղբօրը Յուդային խրատին հետեւելով գուրէն հանեցին զանի և ծախեցին քսան դահեկանի Իսմայելացի վաճառ-

առականաց որոնք ուղտերով խուռնկ կը տանէին Եգիպտոս : Ետքը Յովսէփին ծաղկի կապան առնելով ու այժի ձագի մը արեանը մէջ Թաթխելով զրկեցին իրենց հօրը որ ըսաւ . « Այս կապան իմ որդւոյս Յովսէփինն է , գէշ կենդանի մը կերաւ Յովսէփը » . Խեղճ հայրը լաթերը հանելով քուրճ հագաւ և իւր որդւոյն վրայ սուգ ըրաւ երկայն ատեն :

Յ.

ՅՈՎՍԷՓ ՊԵՏԱՓՐԷՍԻ ՏԱՆ ՄԷՋ

Իսմայելացի վաճառականներն Յովսէփը Եգիպտոս տանելով Փարաւոն Թագաւորին սպարապետին Պետափրէսի ծախեցին : Յովսէփ սիրելի եղաւ իւր տիրոջը որ զանի դործակալ դրաւ իւր բոլոր տանը և բոլոր ստացուածներուն վրայ : Բայց որովհետեւ զիւրահաւան էր , մտիկ ընելով իւր կնոջը խօսքին որ զրպարտութիւն կ'ընէր Յովսէփին վրայ՝ իր հաւատարիմ ծառան բանտ դրաւ :

Յ.

ՔԱԳԱՌՈՐԻՆ, ՄԱՏՌՈՒԱԿԻՆ ԵՒ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐԻՆ ԵՐԱՋՆԵՐԸ

Փարաւոնին երկու պաշտօնեաները , մատառակն (գտփէհիբօ) ու մատակարարը (փէիբօ), Յովսէփին եղած բանտն էին : Երկուքն ալ մէկ գիշերուան մէջ երազ տեսնելով աղաչեցին Յովսէփին որ երազն իրենց մեկնէ : « Կը տեսնէի » , ըսաւ առաջինը , « որթ (աւա) մը որ երեք ճիւղ ունէր խաղողի ողկոյզներով ծանրացած , զորոնք առնելով կը ճմլէի Փարաւոնին գաւաթին մէջ և անոր կու տայի » : « Երեք օրէն » , ըսաւ Յովսէփ .

« քու պաշտօնիդ մէջ պիտի հաստատուիս , և այն ատեն յիշէ զիս , և աղաչէ Թագաւորին որ զիս ասկէ հանէ , վասն զի անիրաւ տեղը կը կենամ այս բանտին մէջ » : Մատակարարն ալ իր երազը պատմելով ըսաւ . « Գլխուս վրայ երեք կողով կը կրէի , և ամենէն վրայի կողովին մէջ կային որաներ որոնք երկինքին Թռչունները կ'ուտէին » : Յովսէփ անոր ըսաւ . « Երեք օրէն Փարաւոն քու գլուխդ կտրել պիտի տայ ու փայտէ կախել տայ , և հոն Թռչուններուն կերակուր պիտի ըլլաս » : Ինչպէս որ Յովսէփ գուշակեց՝ այնպէս եղաւ . բայց մատուակն իւր պաշտօնին մէջ հաստատուելով՝ խոստացածը մոռցաւ :

Ա.

ՓԱՐԱՒՈՒՆԻ ԵՐԱՋԸ ՈՒ ՅՈՎՍԵՓԱՅ ԲԱՐՁՐԱՆԱԼԸ

Երկու տարի ետքը նոյն իսկ Փարաւոն երկու երազ տեսաւ . Անոր կ'երեւէր թէ կը կենար Նեղոսի եզերքը , որմէ կ'ելլէին եօթը գէր կովեր , որոնք կը սկսէին ջուրին քովն արածուիլ . ետքը նոյն գետէն կ'ելլէին ուրիշ եօթը նիհար կովեր որոնք առջինները կը կլլէին : Երկրորդ երազին մէջ Թագաւորը կը տեսնէր եօթը հատ մէկ կոթէ ելած լեցուն հասկեր , և նոյնպէս մէկ կոթէ ելած ուրիշ եօթը պարապ հասկեր որոնք լեցուն հասկերը կը կլլէին : Թագաւորն արթննալուն պէս վախնալով՝ Եգիպտոսացւոց բոլոր իղձերուն (ֆաւնը) հարցուց . բայց ի զուր : Ան ատեն մատուակն Յովսէփը յիշելով՝ անոր համար խօսեցաւ Թագաւորին , որ անմիջապէս զանի իր առջեւը բերել տուաւ որ երազը մեկնէ : Յովսէփ Փարաւոնին երազները լսելով՝ անոր ըսաւ . « Առատութեան եօթը տարիներ պիտի ըլլան , և ետքը պահասութիւն պիտի ըլլայ եօթը տարի , որոնք իբրեւ թէ

առջի առատութեան տարիները պիտի կլեն : Քող, ըսաւ , թագաւորը բոլոր Եգիպտոսի երկրին վրայ խելացի մարդ մը դնէ , որ առատութեան տարիներուն հունձքին հինգերորդ մասը պահէ : սովի ատենին համար : Այս խրատը Փարաւոնին և անոր բոլոր մեծամեծներուն հաճելի երեւցաւ : «Մըր գտնեմ», ըսաւ Փարաւոն , «ասիէ աւելի խելացի և հնարագէտ մէկը» . և յետոյ Յովսէփին դառնալով ըսաւ . «Ահա քեզ այսօր բոլոր Եգիպտացւոց երկրին վրայ գրի :» Ետքը մասնին հանելով Յովսէփին մատը դրաւ , անոր քթանէ կապայ հազցուց , զիցը մանեակ մը կախեց , և զանի իւր կառքերուն մէկը հանելով՝ քարոզ (Նելլա) կանչել տուաւ թէ բոլոր ժողովուրդը Յովսէփին առջին ծնկան վրայ գայ , և գիտնայ թէ անիկա Եգիպտացւոց բոլոր երկրին վրայ իշխան դրուեցաւ : Այնուհետեւ Փարաւոն Յովսէփին որ երեսուն տարուան էր՝ Պետպփրէսին , Արեգ քաղքին ջուրմին , աղջիկն Ասանէթը կին տուաւ , որմէ երկու որդիք եղան , Մանասէ և Նփրեմ :

5.

ՅՈՒՆՈՒՅ ԻՒՐ ՈՐԴԻՒՐԸ ԵԳԻՊՏՈՍ ԿԸ ՂՐԿԷ

Յովսէփին ըսածին պէս , առատութեան եօթը տարիներն եկան , և անոնցմէ ետքը ուրիշ եօթը տարի պակասութեան տարիները եկան : Ան ատեն սով եղաւ բոլոր Եգիպտացւոց երկրին մէջ և բոլոր աշխարհի վրայ . և ամէն գիերէ Եգիպտոս կու գային ցորեն գնելու , զոր Յովսէփ ժողովելով պահած էր շտեմարաններու մէջ : Յակոբ իմանալով թէ Եգիպտոս ցորեն կայ՝ զրկեց հոն իւր որդիքը որոնք տասն էին , քանզի պզտիկը Բենիամին իր ըով պահեց : Յովսէփ ճանչցաւ իր եղբայրները՝ զինք ա-

նոնց առանց ճանչցնելու , և ձեւացնելով թէ լրտես են՝
անոնց ըսաւ . « Դուք Եգիպտոսի ելլելու և մտնելու տե-
ղերը գիտելու եկած էք » : « Ոչ , տէր , » ըսին եղբայր-
ները , այլ մենք ցորեն գնելու եկանք : Տասուերկու
եղբարք ենք , մէկ մարդու որդիք , որ Քանանացոց
երկիրը կը բնակի : Մենէ ամենէն պզտիկը մեր հօրը
քով է , մէկն ալ մէջտեղ չէ » : Յովսէփ անոնց ըսաւ .
« Ձեզ ասկէ չեմ թողուր , մինչեւ որ ձեր պզտիկ եղ-
բայրը գայ . զրկեցէք ձենէ մէկը որ զանի հոս բերէ » :
Աս ըսելով զանոնք բանտ դրաւ . ետքը երրորդ օրը
զանոնք անկէ հանելով ըսաւ . « Ձենէ մէկը հոս իմ
քովս պատասնդ մնայ , միւսները ցորենով մէկտեղ եր-
թան , և երբ կը դառնաք , ձեր պզտիկ եղբայրը բե-
րէք , որպէս զի գիտնամ թէ ձեր խօսքերը ճշմարիտ
են » : Անոնք իրարու կ'ըսէին . « Իրաւամբ կը կրենք
այս նեղութիւնները , վասն զի վնասեցինք անոր , և
չողորմեցանք իրեն , երբ մեզի կ'աղաչէր » . և չէին
գիտեր թէ Յովսէփ իրենց խօսքը կը հասկնար , վասն
զի անիկա անոնց հետ թարգմանով կը խօսէր : Բայց
Յովսէփ քիչ մը ատեն առանձնանալով լացաւ : Նաքը
նորէն գալով հրամայեց ծառաներուն որ Շմաւոնը վար
դնեն , և անոնց քուրձերը (շաւալ) ցորենով լեցնեն ,
ստակն ամէն մէկուն քուրձին բերանը դնեն , և յետոյ
զանոնք արձկեց : Անոնք Քանանացոց երկիրն հասնե-
լով՝ իրենց բոլոր պատահածներն հօրերնուն պատմե-
ցին , և Յակոբ ըսաւ անոնց . « Ձիս անզաւակ ըրիք .
Շմաւոն գերի է , Յովսէփ չկայ , Բենիամին ալ ինէ առ-
նել կ'ուզէք . ոչ այդպէս , չեմ ուզեր թողուլ որ անիկա
ձեզի հետ երթայ » :

ՅԱԿՈՒԻՆ ՈՐԴԻՔԸ ԵԳԻՊՏՈՍ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆ

Երբ սովը բոլոր երկրի վրայ սաստկացաւ, Յակոբ ըսաւ իր որդիներուն. « Նորէն Եգիպտոս դացէք » : Յուդա ըսաւ իր հօրը. « Եթէ կ'ուզես որ երթանք, Բենիամինը մեզի հետ զրկէ. ես երաշխաւոր կ'ըլլամ տղուն, զանի ինչ ուզէ » : « Եթէ այնպէս է, » ըսաւ Յակոբ, « ըրէք ինչպէս որ ձեզի հաճոյ է, բայց երկրիս ամենէն ընտիր պտուղներէն առէք որ ընծայ տաք տիրող մարդուն. առջինին կրկինն ալ ստակ առէք. ձեր քուրձերուն մէջ գտնուածն ալ տարէք, չըլլայ որ դաւաճանութիւն մ'ըլլայ » : Եւ թողուց որ երթան՝ յանձնելով զանոնք Աստուծոյ խնամքին : Յովսէփ լսեց որ եղբայրներն եկան, և թէ Բենիամին ալ անոնց հետ է, հրաման տուաւ իր գործակալին որ ճաշ պատրաստէ : Երբ եղբայրներն անոր ներկայացան, իրենց ընծայներն անոր տուին, և մինչեւ գետինը ծռելով բարեւ տուին : Յովսէփ ալ անոնց մեծ քաղցրութեամբ բարեւ տուաւ, և հարցուց անոնց. Ո՞ր է ձեր ծերունի հայրը որուն համար կ'ըսէիք թէ Քանանացւոց երկիրն է » : Ետքը նայելով Բենիամինին որ իր մէկ մօրէ եղբայրն էր՝ ըսաւ. « Ա՛յդ է ձեր պզտիկ եղբայրը. Աստուած քեզի ողորմի, տղաս, և քեզ պահէ », և փութալով դուրս ելաւ, քանզի սիրտն ելաւ, և ալ չէր զիմանար արցունքը բռնելու : Երեսը լուալէն ետքը դարձեալ եկաւ՝ ինքզինք բռնելով. և երբ կերակուրը պատրաստուեցաւ, իր եղբայրներուն հետ սեղան նըստաւ :

7.

ՅՈՎՅԷԺ ԶԻՆՔ ԿԸ ԶԱՆՉՑՆԷ ԵՂՐԱՅՐՆԵՐՈՒՆ

Կերակուրէն ետքը պատուիրեց Յովսէփ իր գործակալին որ հիւրերուն քուրճերը ցորենով լեցունէ, անոնց բերած ստակն ալ հոն դնէ, իր գաւաթն ալ Բենիամինին քուրճին մէջ դնէ: Անոնք հազիւ թէ քաղքէն դուրս ելած էին, գործակալն անոնց վրայ հասնելով՝ արգիլեց զանոնք. և իր տիրոջը գաւաթը կ'ուզէր անոնցմէ: Քուրճերը բացուեցան, և գաւաթը Բենիամինի քուրճին մէջ գտնուեցաւ: Անատեն անոնք զարմանալով և զարհուրելով՝ իրենց լաթերը պատուելով քաղաք դարձան: Յովսէփ անոնց ըսաւ. «Ինչո՞ւ համար գաւաթս գողցաք. չէ՞ք զիտեր որ չկայ մէկը որ կորուստ գիտնայ ինձի պէս: Հիմա գաւաթը գողցողը ինձի ծառայ ըլլայ, և դուք խաղաղութեամբ ձեր հօրը գացէք»: Անատեն Յուդա պատասխան տալով ըսաւ. «Քու ծառայ, մեր հայրը, պիտի մեռնի, եթէ այդ պատանին անոր չդարձունեմք, քանզի ես մինչև ցմահ երաշխաւոր եղած եմ ատոր համար, ես ծառայ ըլլամ ձեզ տիրոջ, և այդ պատանին թող երթայ իր եղբայրներուն հետ»: Յովսէփ այլ եւս չկրնալով համբերել, բոլոր Եգիպտացիները դուրս հանել տուաւ, և մեծ ձայնիւ լալով՝ ըսաւ իր եղբայրներուն. «Ես Յովսէփն եմ. հայրս դեռ ողջ է»: Եւ որովհետև անոնք վախէն պաղած և թմրած էին, կրկին ըսաւ անոնց քաղցրութեամբ. «Մօտ եկէք ինձի. ես Յովսէփն եմ, ձեր եղբայրը, զոր դուք ծախեցիք. բայց մի վախնաք. Աստուած զիս Եգիպտոս զրկեց որ ձեզ կերակրեմ:

Գացէք հօրս և պատմեցէք անոր ձեր տեսածը , և աճապարեցէք ինծի գալու : Գեսեմ պիտի բնակիք , և ես ձեզ կը կերակրեմ , վասն զի այդ սովը տակաւին հինգ տարի պիտի տեւէ » : Եւ Բենիամինի վիզն իյնալով՝ համբուրեց զանի լալով . նոյնպէս միւս եղբայրներն ալ համբուրեց մեծ գորովով . և անոնք հաւատացին անոր :

9.

ՅՈՎԱԿԻ ԵԳԻՊՏՈՍ ԲՆԱԿԵԼՈՒ ԿՈՒ ԳԱՅ

Յովսէփ հրաման տուաւ որ իր եղբայրներէն ամէն մէկուն համար երկերկու հանդերձ շինուի . իսկ Բենիամինի համար հինգ , շատ գեղեցիկ հանդերձներ շինել տուաւ , և երեքհարիւր արծաթի դահեկան տուաւ անոր : Նոյնչափ դահեկան և ուրիշ շատ բան զրկեց իր հօրը : Նոյն իսկ Թադաւորը կառքեր տանել տուաւ որ զՅակոբ բերեն իրեններովն ու բոլոր ունեցածովը : Յակոբ իր որդւոցը բերէն բոլոր եղած գէպքերը լսելով , Թադաւորին կառքերն ու Յովսէփի ընծաներն ալ տեսնելով՝ գոչեց . « Այսուհետեւ բանի մը չեմ փափաքիր , վասն զի որդիս Յովսէփ կենդանի է . դեռ չմեկնած երթամ զանի տեսնելու » : Ճամբայ ելաւ Յակոբ իր ընտանիքովը և բոլոր կարասիներովը , որ Եգիպտոս երթայ : Յովսէփ դիմաւորեց իր հայրը , ու անոր վիզն իյնալով , արցունքովը կը Թրջէր զանի : Յետոյ զանի ներկայացուց Փարաւոնին , որ հարցաւց Յակոբին թէ քանի՞ տարուան էր . ան ալ պատասխան տալով ըսաւ . « Երկրի վրայ իմ պանդխտութեանս տարիներուն թիւը հարիւր և երեսուն է . իմ հայրերուս տարիներուն

Թիւէն քիչ , և ցաւով ու հեծութեամբ լեցունն : Յովսէփ Փարաւոնին հրամանաւը Գեսեմի , բոլոր Եգիպտացւոց երկրին մէջ ամենէն պտղաբեր երկիրն , իր հօրը և եղբայրներուն տուաւ իբրև ստացուած :

Յ.

ՅԱԿՈՐ ԻՐ ՈՐԴԻՆՆԵՐԸ Կ'ՕՐՀՆԷ ՈՒ ԿԸ ՄԵՌՆԷ

Յակոբ Եգիպտոս տասնուեօթը տարի ալ ապրեցաւ : Ան ատեն տեսնելով որ պիտի մեռնի՝ երդում ընել տուաւ Յովսէփին որ զանի իր հայրերուն գերեզմանը թաղէ . ետքը օրհնեց Յովսէփին երկու որդիքը Նփրեմ և Մանասէ : Յետոյ իր բոլոր որդիքն անկողնին բորբոսիքը կանչելով՝ անոնց ամէն մէկուն խօսեցաւ և օրհնեց զանոնք : Ռուբէն որդին յանդիմանեց անոր գործած մէկ մեծ յանցանքին համար . Շմաւոնն ու Ղեւին ալ՝ անոնց Սիւքեմացիներէն առած անօրէն վրէժխնդութեանը համար : Նրբ Յուդային եկաւ , ըսաւ անոր . « Դուն գովուիս քու եղբայրներէդ , և ձեռքդ քու թշնամիներդ լծոյ տակ դնէ » : Յակոբ խօսելէն դադրելով՝ ոտուրներն անկողնին մէջ տարածեց ու մեռաւ : Յովսէփ տեսնելով որ հայրը մեռաւ , ինկաւ անոր վրայ և արցունքով համբուրեց զանի : Ետքը Եգիպտացի դի պատողներուն պատուիրելով որ անոր մարմինը պատեն երկրին սօվորութեանը համեմատ , զանի անձամբ եղբայրներուն հետ Քանանու երկիրը տարաւ , ու մեծ պատուով դրաւ զանի Մակիեղայ քաղաքը կոչուած գերեզմանին մէջ , Քեբրոնի մօտ :

10.

ՅՈՎՍԵՓ ԱՅ Մ Ա Հ Ը

Յակորին մահուընէն ետքը Յովսէփին եղբայրները վախնալով թէ չըլլայ որ Յովսէփ իրենց ըրած գէշութիւնը յիշէ, աղաչեցին անոր որ իրենց ներէ. անիկա ալ զանոնք քաղցրութեամբ և սիրով հանդարտեցուց : Յովսէփ ան ատեն յիսունուվեց տարուան էր, և յիսունուչորս տարի ալ ապրեցաւ՝ միշտ սիրելի և յարգելի ըլլալով Նգիպտացւոց առջեւ որոնց փրկիչ եղած էր : Իր մեռնելէն առաջ ըսաւ իր եղբայրներուն . «Աստուած օր մը ձեզի նայելով՝ պիտի հանէ ձեզ ասկէ որ մեր հայրերուն տուած երկիրը տանի : Երդում ըրէք ինձի որ ոսկրներս ձեզի հետ կը տանիք » . անոնք ալ անոր երդում ըրին : Նրբ Յովսէփ հարիւր տասը տարուան վախճանեցաւ, անոր մարմինը զմոսուեցաւ ու դադաղի մէջ դրուեցաւ՝ իսրայելի որդւոց Նգիպտոսէն մինչեւ ելլելը Քանանացւոց երկիրը երթալու համար :

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.

Շ Ն Ի Կ

Տղայ մը օր մը առուի մը քով պտըտելու կ'երթայ ,
և կը հանգիլալի հոն քանի մը շար տղոց որ պզտիկ շուն
մը առուին ջուրերուն մէջ խեղդել կ'ուզէին : Տղան
խեղճ պզտիկ անասնոյն կը գթայ , զանի կը գնէ և իրեն
հետ տուն կը բերէ : Շունը շուտով իւր բարերարին
այնպէս կը վարժի , որ անիկայ ուր որ կ'երթայ՝ անոր
ետեւէն կը պտըտի : Գիշեր մը երբ տղան անկողին մըտ-
նել կ'ուզէր , շունը սկսաւ հաչել , և չէր թողուր անոր
որ քնանար : Պատանին շունին ինչու համար հաչելը
գիտնալ ուզելով՝ ճրադ մը առաւ , և երբ ասդին ան-
գին կը պտըտէր բան մը տեսնելու , մէկէն անկողին
տակ ահռելի տեսքով մարդ մը տեսաւ , և հասկցաւ որ
գող էր : Վայսէն պոռայուն պէս , բոլոր տունին մէջ
եղողները եկան գլուխը ժողվուեցան , և գողը բռնե-
լով դատաւորին մատնեցին : Երբ հարցուփորճ եղաւ ,
խոստովանեցաւ մարդը թէ միտքը դրած էր բոլոր տու-
նին մէջ եղողները մէկիկ մէկիկ սպաննել՝ պատանիէն
սկսելով . յետոյ տունը կողոպտել :

Անատեն շորհակալ եղաւ տղան Աստուծոյ որ այն-
պէս անզնաւ ազատեց զանի , և ըսաւ . Ո՛վ երբեք կըր-
նար երեւակայել թէ շունի ձագ մը որուն ես կեանքը
փրկեցի՝ նա այ պիտի փրկէր իմ կեանքս :

Բ.

Լ Ա Ի Դ Ր Ա Ց Ի Ն Ե Ր

Ջաղացարան մը պզտիկ տղայ մը ունէր , որ առուի մը եզերքին մօտ խաղալու ասեկնը՝ ջուրն ինկաւ : Ատաղձագործ մը որ առուին անգրիի գին կը բնակէր՝ եղածը տեսաւ , և խկոյն ջուրը նետուելով տղան ողջ հանեց ու հօրը ներկայացուց : Տարի մը անցնելէն ետքը՝ յանկարծ գիշեր մը ասաղձագործին տանը մէջ կրակ պատահեցաւ : Բոցը տունը բռնելէն ետքը ասաղձագործն խնայաւ , և հագիւ ինքը , կինը և որդիքը կրցան ազատիլ : Բայց ազատելու անապարեղէն մոռցան ասեկը ասեկնէն պզտիկ տղան որ իբր երկու տարեկան աղջիկ մըն էր : Տղուն աղաղակը բորբոքած կրակին մէջէն կը լսուէր . հայրն ու մայրը դառն կերպով կու լային , բայց չէար մէկը որ մտնելու և տղան ազատելու համարձակէր : Անասեկն Ջաղացարանն անապարեղով և կրակին մէջ դիմելով կ'աւնու կը բերէ տղան անարատ . և հօրը կու տայ ըսելով . « Օրհնեալ ըլլայ Տէրը որ ինձի պատեհութիւն տուաւ քու ինձի քրած երախտիքդ հատուցանելու . դուն իմ մանչա ջուրէն հանեցիր , թա պլ Աստուծոյ օգնութեամբ քու աղջիկդ կրակէն ազատեցի » :

Իբր երկու տղաքն ալ չափահաս եղան , ջուրէն հանուողը կրակէն հանուածն իրեն կին ըրաւ :

Գ.

ՎԱՐՂԻ ԵՄՈՒՆ

Աղքատ կին մը աղջիկ մը ունէր, որ վարդի մատաղ տունկ մը տնկեց հողէ ամանի մէջ, և բնական խուցին պատուհանին առջեւ դրաւ: Գարնան օրեր էին, և տունկը վարդի կոկոններով (քծնչ) լեցուն էր: Օդն աղէկ եղած ատեններ՝ աղջիկը վարդին ծառը պատուհանէն դուրս կը թողուր, և իրիկուան դէմ, երբ արեւ մարը մտնելու վրայ կ'ըլլար, ներս կ'առնէր: Պատահեցաւ որ իրիկուն մը տունկը պահելու փոյթ չըրաւ, ինչպէս որ սովոր էր ընել, քանզի ըսաւ թէ հարկ չէ, վասն զի օդը տաք և մեղմ է: Բայց երբ առտուն ելաւ, վարդին տունկը ցուրտէն չորցած տեսաւ: Կու լար, երբ տունկին կը նայէր, ու տրտմութենէն կ'ըսէր. Ահա մէկ անմտութիւնն այնչափ աշխատութեանս արդիւնքը ջնջեց: Անատեն մայրը պատասխան տուաւ անոր ըսելով. Այդ պզտիկ դիպուածը որ քեզի այնչափ ցաւ կը պատճառէ՝ կրնայ քեզի մեծ օգտակարութեան մը պատճառ ըլլալ: Ասկէ սորվէ թէ ինչ որ ցուրտը ծաղկած վարդի տունկին ըրաւ՝ նոյնը կ'ընէ բարուց ապականութիւնն անմեղութեան, և թէ ինքզինք մոլութենէ զերծ պահելու համար շարունակ փոյթ և միշտ զգուշութիւն պէտք է:

Գ.

ԸՆԿՈՒՁԻ ԿԵՂԵՒՆԵՐ

Մեր կոմսը Ա. ճշմարտութիւնն ու արդարութիւնը շատ կը սիրէր: Քանի մը չար մարդիկ աս բանիս համար անոր բարկացած էին, այնպէս որ մէկտեղ եր-

դուժ ըրին և զանի կորսնցնելու ետեւէ էին : Եւ արդարեւ շատ ստակ տուին չարագործ մարդու մը որ զանի հետեւեալ օրը գիշերանց սպաննել խոստացաւ :

Ազնուական կոմսը վերահաս վտանգին ամենեւին չէր սպասեր : Անոր քեռորդիները , սիրուն տղաք , իրիկուան դէմ անոր եկան : Կոմսն անոնց գալուն վրայ ուրախանալով , հանեց պտուղ՝ խնձոր , տանձ և ընկոյզ : Երբ տղաքը մեկնեցան , կոմսն ուզեց քնանալ , և ինքզինք Աստուծոյ պաշտպանութեանը յանձնելով՝ անկասկած քնացաւ : Բայց կէս գիշերուան ատենները չարագործը որ գաղտուկ տունը մտած էր՝ կամացուկ մը կոմսին սենեակը մտաւ , մինչ անիկա աղէկ մը քնոյ մէջ էր , պզտիկ լապտեր մ'ալ անկողնին քով կը վառէր : Չարագործը դանակը հանելով , և ձեռքը վեր վերցուցած անոր կը մօտենար : Բայց մէկէն սենեկին մէջ այնպէս սաստիկ շառաչիւն մը լսուեցաւ , որ կոմսը քունէն արթնցաւ : Երբ ելլելով տեսաւ մարդը դանակը ձեռքը , շուտով առաւ զէնքերը որ անկողնին գլխուն վերեւը պատէն կախուած էին , և սպառնացաւ զանի սպաննել : Մարդը սարսափելով դանակը ձգեց ու թողութիւն կը խնդրէր : Ետքը բանտ մտնելու ստիպուելով՝ իրեն խրատ տուողներն յայտնեց :

Կոմսը կը մտածէր թէ այն շառաչիւնը պատճառողն ինչ էր որ զանի քունէն արթնցուց : Աչուըներն ասգին անդին պտրտցուցած ատենը տեսաւ որ տղաքը գետինը ձգած էին ընկուզի կեղեւ մը , որուն վրայ կոխած էր չարագործը : Կոմսը զարմանալով ըսաւ . Աստուծոյ խնամքովը ընկուզի կեղեւ մը զիս ազատեց . և անզգամներն արգարութեան սուրին մատնեց :

Ե .

Ս Ա Ի Ո Ի Ղ Ի Է Շ Ե Ր Ը

Երեք հոգի Ամստերդամ քաղքէն ճամբայ ելլելով գործի մը համար մէկտեղ գեղ մը կ'երթային : Ճամբուն վրայ կը տեսնեն գեղացի մը որ շտապով անոնց կու գար , և դէմքին տեսքէն կ'երեւար որ վերջին աստիճան տգէտ և ապուշ էր : Երեք հոգի իրարու կ'ըսեն . Եկէք ասիկայ ծաղր ընենք : Աս կ'ըսեն ու հեռանալով՝ իբր քարընկէց մը իրարմէ զատ ճամբուն վրայ կը կենան : Երբ գեղացին առջինին կը մօտենայ , անկէ սա խօսքը կը լսէ . Բարեւ , հայր Աբրահամ : Այս խօսքը լսելով գեղացին անոր բարեւ կու տայ գլխով , և կ'ըսէ . Բարեւ : Անկէ քիչ մը հեռուն կը տեսնէ առջինին միւս ընկերը , որ անոր կ'ըսէ . Բարեւ , հայր Իսահակ : Ասոր ալ գեղացին նոյն պատասխանը կ'ընէ : Ետքը անկէ առաջ երթալով կը գտնէ երրորդը որ կ'ըսէ . Բարեւ , հայր Յակոբ : Ան ատեն գեղացին անոնց միտքը հասկընալով , անոր կ'ըսէ . Կը խաբուիք , պարոններ , ես Աբրահամ չեմ , ոչ Իսահակ , ոչ ալ Յակոբ , այլ Կիսեայ սրդին Սաւուղն եմ , որ ելած եմ հօրս կորսնցուցած էջերը փնտռելու . բայց զարմանք , մերիններն էգ էին , իմ գտածներս արու են :

Զ .

Յ Ո Վ Ս Է Փ Կ Ա Յ Ս Ր

Յովնէփ երկրորդ , Գերմանացուց կայսրը , իբր անժանօթ մը , ըրած առջի ճամբորդութեան ատեն սուրհանդակներու կայան մը հասնելով՝ ձիերը փոխելու համար ախոռին մէջ ձի չգտաւ : Սուրհանդակապետն անձանօթ անձին ըսաւ որ քիչ մը սպասէ . խոստովա-

նելով թէ ձիերը զրկած էր իր որդւոյն կնուներին հրաւիրուած ազգականներն ու բարեկամները բերելու : Կայսրը մարդուն հետ խօսակցութեան սկսելով, և զանի ողջամիտ և հայրենասէր գտնելով՝ յայտնեց անոր թէ կը բաղձայ տղուն կնքահայր ըլլալ : Սուրհանդակապետն անոր առաջարկութեանը զարմացաւ , բայց և այնպէս անծանօթ մարդը նախամեծար համարելով իր հօրեղբորորդիէն որ երկրագործ էր՝ հաճելով յանձն առաւ : Երբ եկեղեցի գացին , պաշտօնը սկսաւ : Մկրտող երէցը կայսեր հարցուց . Անունդ ի՞նչ է . ան ալ ըսաւ . Թովսէփ է անունս : Մականունդ ի՞նչ է , կրկնեց երէցը : Ի՞նչ պէտք է քեզի ասիկա , ըսաւ Կայսրը , ինձի կերեւայ որ Յովսէփ անունը միայն բաւական է : Ոչ , պարոն , ըսաւ երէցը . կ'ուզենք ընտանիքիդ մականունն ալ գիտնալ : Եթէ այնպէս է , ըսաւ ան ատեն Կայսրը , մականունս է Յովսէփ երկրորդ , կայսր Գերմանիոյ : Երէցն ու հոն եղողներն ապշեցան , սուրհանդակապետն ալ թագաւորին ոտքն ինկաւ , որ զանի վերուց մարդասիրաբար , և անոր շատ պարզեւներ տալով խոստացաւ որ իւր սանուն յիշատակը չմոռնայ :

Է .

Ա Ն Տ Ե Ա Լ Մ Ե Ծ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Դիտն աքսորուելով պատրաստ Սիրակուսացիներէն , ապաւինեցաւ Մեգարացուց քաղաքը , ուր Պրէդոտոս անունով մէկը կ'իշխէր : Երբ պատահեցաւ որ ասիկա օր մը մէկուն կողմէն իրեն եղած անիրաւութեան մհամար իրաւունք կը պահանջէր , իշխանին պաշտօն երթալով անոր ներկայանալ ուզեց , բայց մէկուն հոգ չեղաւ այս երեւելի անձին առջի մեծութեանն արժան անոր պատիւ ընել : Երկայն ատեն զանի սպասել տա

լէն ետքը՝ պատասխան տրուեցաւ թէ Պրէզիտոս կարեւոր գործերու զբաղած ըլլալով չկրնար այն օրն անոր ընդունելութիւն ընել: Դիոնի բարեկամները որ անոր հետ էին՝ կը զայրանային որ իբրև անարգ մէկու մը հետ վարուեցան այն սքանչելի անձին հետ որ իշխանութեան մէջ եղած ատենը միշտ մարդասիրաբար կը վարուէր իրեն զիմոզներուն հետ: Բայց Դիոն առանց տրտնջելու հանդարտութեամբ ըսաւ անոնց. Բարեկամներ, թերեւս ես ալ նոյնն ըրած եմ Սիրակուսայի մէջ իշխան եղած ատենս: Ժամանակ անցնելէն ետքը այս մեծ անձն իր հայրենիքն ազատեց Դիոնեսիոս բռնաւորէն որ երկիրը կը հարստահարէր, և խաղաղութիւնն ու արգարութիւնը նորէն հաստատեց. բայց սպաննուեցաւ Աթենացի Կալիպպոսէն որ անոր հիւրն ու բարեկամն էր: Իսկ Դիոնեսիոս բռնաւորը Սիրակուսայէն աքսորուելով եկաւ բնակեցաւ Կորնթոս, ուր վարժապետ ըլլալով աղքատութեան մէջ մեռաւ:

Ը.

Գ Ո Ղ Ն Ո Ւ Խ Ո Ջ Ը

Երկու մարդ որ արջ մը կը պտըտցունէին՝ օր մը իրիկուան գէմ շատ ուշ գեղ մը հասնելով իջեւան մը իջան ուր կ'ուզէին այն գիշերն անցունել: Պանդոկապետը որ իւր պարարեալ (պէս) խոզը նոր ծախած էր՝ արջն այն խոռոչ դրաւ ուր առաջ խոզը կը կապէր: Այն գիշերուան ատենները գող մը որ ցորեկը եղածին տեղեակ չէր՝ դաղտ պանդոկը մտնելով կ'ուզէր պարարած խոզը տանիլ: Կամացուկ մը ախոռին դուռը բանալով մութին մէջ խորխորակելով ներս կը մտնէ, և փոխանակ խոզին զոր գտնել կը կարծէր՝ կը բռնէ արջը, որ ոտք ելլելով ահռելի ձայնով երկու

Թաթերը մարդուն վրայ կը նեատէ , և այնպէս ուժով կը պնդէ զանի , որ մարդը չկրնար շարժիլ : Վախն ու տառչնապն անոր ողբալի աղաղակներ հանել կու տան , այնպէս որ պանդոկին մէջ բոլոր քնացողներն անոր պոռապէն ցատկելով կ'արթննան , և դժուարաւ կրնան արիւնջուայ մարդը գազանին ճիրաններէն ազատել : Բայց անիկա այս վտանգէն աղատելուն պէս արդարութեան ձեռքը մատնուեցաւ :

Թ .

ԵՐԵՍԷ ԻՆԿԱՍԵ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆ

Պարսից Թագաւորներէն մէկն իր պաշտօնեաներուն գլխաւորին բարկանալով զանի իշխանութենէն կը ձգէ և անոր տեղ ուրիշ մը կը դնէ : Բայց շնորհք մը ընելու համար՝ Թոյլ կու տայ անոր որ բոլոր ընտանեօքը խաղաղութեամբ բնակելու համար իրեն տեղ մը ընտրէ , բոլոր ստացուածն ալ անոր կը շնորհէ : Բայց պաշտօնեան Թագաւորին կ'ըսէ . Պէ՛տք է պէտք են ինծի ասկէ ետքը այն ստացուածները զոր ինծի կ'ուզէ շնորհել ձեր վեհափառութիւնը . կ'աղաչեմ , հրաման տուէք որ ամենն ալ ինէ առնուի . բայց հաճի ձեր վեհափառութիւնը խնդրածս կատարել . ցուցուի ինձ ձեր տէրութեանը մէջ անպիտան և ամայի գեղ մը կամ աւան մը զոր խնամելով շէնցնեմ . Ան ատեն հրաման տուաւ Թագաւորը որ մարդ հանուի՝ պաշտօնէին փափաքածին պէս տեղ մը փնտռելու . բայց Թագաւորէն զրկուողները գալով լուր տուին թէ բոլոր տէրութեան մէջ գիւղ կամ աւան և կամ բնակութեան տեղ մը չկար որ անշէն և անմշակ ըլլար : Ան ատեն պաշտօնեան Թագաւորին կ'ըսէ . Աղէկ գիտէի , արքայ , որ ինծի կառավարելու յանձնուած բոլոր երկրին մէջ չկայ բնաւ

աւեր ու անբնակ տեղ մը . այսպիսի տեղ մը խնդրած
ատենս՝ նպատակս էր առիթ տալ որ անձամբ հասկնաք
թէ ինչպէս շէն և ծաղկած ձեզի կը դարձնեմ երկիրը :
Նրանի թէ ձեր վեհափառութիւնը գտնէր ուրիշ պաշտօն-
եայ մը որ կարող ըլլար ետքը նոյն վկայութիւնը տալ :

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՕՐԻՆԱԿ ՄԸ

Կարողս ժի. Պետրոս մեծէն Բուրջաւայի քով յաղ-
թուելէն ետքը՝ երեք Սուետացի գիւղականք հայրե-
նասիրութեան զարմանալի օրինակ մը տուին : Ասոնք
իմանալնուն պէս որ Սուետի թագաւորն յաղթուեցաւ
և մեծ կարօտութեան մէջ էր , իրենց բոլոր աւելորդ
բաները՝ կարասի , հանդերձ , գարի , չոր խոտ և ա-
նասուն ժողովելով , զանոնք մօտ քաղաքներէն մէկուն
մէջ ծախելու գացին , և անոնցմէ մէկը ծախուածին
գինն առնելով և ձի մը հեծնելով՝ աճապարանօք
Սուետի բանակն հասաւ : Ո՛ր է թագաւորը , կը գո-
չէր պահապաններուն հետուէն , զիս անոր տարէք ,
անոր բան մը պիտի ըսեմ : Պաշտօնակալներէն մէկն ա-
նոր մտիկ ընելով՝ զանի Կարողսին առջեւ տարաւ :
Նրբ գեղացին թագաւորին քով մտաւ՝ մէկէն ծնկան
վրայ գալով ծոցէն երկու քսակ ոսկի հանեց , և թա-
գաւորին տուաւ՝ յայտնելով անոր թէ ինչպէս մէկ-
տեղ բերած էր այն գումարը երկու ընկերներովը :
Կ'ըսուի թէ Կարողս մարդուն պատմութեանը վրայ
յարտօսը շարժեցաւ , և ըսաւ . Ազնուականներէս և
ոչ մէկը հաւատարմութեան այսպիսի ապացոյց մը
տուաւ : Յետոյ խոստացաւ գիւղացւոյն որ անոր հայ-
րենասիրութեանն իբր վարձ՝ զանի ազնուականու-
թեան աստիճան բարձրացնէ , բայց երբ անիկա յանձն

չառաւ և ընտրեց յաւէտ իւր վաղեմի բարեկամներուն հետ իր աստիճանին մէջ մնալ, թագաւորն իր առջեւ գրեւ տուաւ հրովարտակ մը որով այն ազնուամիտ գեղացին և անոր երկու ընկերները բոլորովին հարկէ ազատ կ'ընէր, և իւր շնորհակալութիւնը ցուցնելու համար՝ մօրուքէն քանի մը թեւ փրցնելով հրովարտակը կնքած կնքամովին տակ դրաւ :

Ճ Ա .

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐՈՅ ՓԱՐՈՍԸ

Փարոսի աշտարակը որ Պտղոմէոս եղբայրասիրի հրամանաւ շինուեցաւ՝ աշխարհիս եօթը հրաշալեաց մէկն էր, և ուրիշ անոր նման աշտարակներ որ նաւավարներու առաջնորդութեան համար ետքը շինուեցան՝ նոյն անունն առին : Անիկա քառանկիւն, ճերմակ մարմարէ, բազմայարկ մեծ շէնք մըն էր, և ունէր տանիք որուն վրայ ամէն գիշեր մեծ կրակ կը վառուէր, զոր նաւավարք շատ հեռուէն կրնային տեսնել : Շէնքին ձեւն հանող և գործը լմնցնող ճարտարապետը կը կոչուէր Սոստրատոս : Ասիկա իւր ճարտարութեան համբաւը յետնոց թողուլ փափաքելով, և իւր անունը թագաւորին անուան հետ դնել շհամարձակելով՝ այսպիսի միջոց մը խորհեցաւ : Շէնքին ճակատը կրով ծեփելով վրան թագաւորին համար գովեստի խօսքեր գրեց, իսկ ծեփին տակը քարի վրայ ուրիշ գրուած մը փորագրեց : Իբր դար մը ետքը ծեփը թափելով՝ Պտղոմէոսի վրայ գրուածը ջնջուելով կորսուեցաւ, տակը փորագրուածը միայն կ'երեւար մեծամեծ նշանագիրներով այսպէս . « Սոստրատոս կնիդացի, փրկիչ աստուածներուն՝ նաւարկութեան օգտին համար » :

Ժ Բ .

Դ Ր Օ Շ

Դերձակ մը մեռնելու հիւանդութեան մէջ իյնալով՝ երազի մէջ զարմանալի բան մը կը տեսնէ : Անոր կ'երեւար թէ վերջին ատենին մէջ կը կենար , մահուան հրեշտակն ալ կեցած կը բանար անոր առջեւ շատ մեծ դրօշ մը (պայրֆ), տեսակ տեսակ կերպասներու (խուճաշ) կտորներէ շինուած , զորոնք անիկա ատեն ատեն իր յաճախորդներէն (ժողովուրդ) գողցած էր : Նոյն վայրկենին անոր կ'երեւէր թէ դժոխքը կը մտնէր : Մարդն այն տեսարանէն վախնալով քունէն ցատկելով ելաւ՝ բողբոջի պաղ քրտինքի մէջ :

Այս երազն իրեն Աստուծոյ ազդարարութիւն մը համարելով , ուխտ ըրաւ որ ալ չգողնար , եթէ ողջնար հիւանդութենէն : Քիչ ատենէն ետքը իրաւ հիւանդութենէն կ'առողջանայ , և որովհետեւ իր առաքինութեանը վստահ չէր , կը պատուիրէ իր գործաւորներէն մէկուն որ դրօշն իրեն յիշեցնէ , երբ լաթ մը կտրելու ըլլայ : Մարդն ատեն մը իր ուխտին մէջ հաւատարիմ մնալէն ետքը՝ օր մը թանկագին կերպասէ մը լաթ կտրած ատենը՝ ազահութեան հոգիէն փորձուելով կը զիջանի ընչասիրութեան , և կտաւէն մաս մը կը գողնայ : Յիշեցնող մարդը պարապ տեղ անոր ազդարարութիւն կ'ընէ որ դրօշն յիշէ : « Դու ալ դրօշովդ չափազանց կը ձանձրացնես ականջներս , » կ'ըսէ անոր դերձակը . « երազի մէջ տեսած դրօշիս մէջ այս տեսակ կերպաս չկար » :

Ս Ա Փ Ր Ի Չ Ք

Սափրիչ մը որուն գործն էր մօրուք ածխել և մազ կտրել՝ շատ յաճախորդներ իրեն ձգելու համար խանութին դուրսը պատին վրայ նկարել տուաւ մարդ մը որ ծովն իյնալով խղզուելու մօտ էր, և ուրիշ մը աւոր վրայ գթալով լողալով կու գար զանի ջուրէն հանելու, բայց բռնելու ատեն մազերէն որ ճմարիտ չէին՝ սուտ մազը միայն ձեռքը կը մնայ, և ազատել ուզած մարդն ընկղմելով կը խղզուի: Այս պատկերին վրայ մեծ տառերով գրուած էր այսպէս. Վայ անոն որ կեղծ մազ անի: Ասով կ'ուզէր իմացնել թէ կեղծ մազերը փաստակար են:

Ուրիշ սափրիչ մը, որուն գործն էր կեղծ մազեր չինել, երբ տեսաւ որ շատերն իր արուեստակցին օրինակէն համոզուելով կեղծ մազ գործածելէ ետ կը կենային, իրեն եղած փաստին առաջն առնելու համար ստհնարքը խորհեցաւ: Նոյնպէս իր խանութին ճակատը նկարել տուաւ Արիստողոս մազերէն կախուած ծառէ մը. և տակը գրեց այսպէս. Եբանի՛ թէ մազերը կեղծ ըլլային:

Պատմութիւնն այս զարմանալի մրցման (Երբըլ) ինչ վախճան ունենալուն վրայ բան մը չըսեր, բայց հիմակուան սովորութիւնը կը ցուցնէ թէ կեղծ մազերը խափանուեցան, այլ անշուշտ նորէն կ'եղեն. պէտք է համբերել: Ասոր պէս շատ հրաշքներ գործած է նորաձեւութիւնը:

ՀԱՆՃԱՐՆԵՂ ԻՐԱՏ ՄԸ

Մեծ զօրութեան տէր երիտասարդ իշխան մը շընդ-
կաստան կը թագաւորէր . և որովհետև շատ ինքնա-
հաւան և հպարտ էր , իրեն և իր հպատակներուն շառ
ֆնաս կ'ընէր : Անոր հաւատարիմ ծառաները պարապ
տեղ կ'իմացնէին անոր թէ թագաւորի մը ամենէն մեծ
զօրութիւնն՝ իր հպատակներուն սիրտը շահելն է : Անոր
այս խրատը տուողներէն շատերն աչքէ ինկան և պատ-
ժոյ ենթակայ եղան : Իմաստուն մարդ մը ուզելով թա-
գաւորը համոզել զանի առանց բարկութեան շարժե-
լու , նարտի խաղը հնարեց , ուր թագաւորը , թէպէտ
ուրիշ անձինքներէն երեւելի է , առանց հպատակնե-
րուն և զինուորներուն օգնութեանը բան մը չկրնար
ընել : Երիտասարդ թագաւորը , բնականէն հանճարեղ
ըլլալով , խրատին զօրութիւնը հասկցաւ ու վարքը փո-
խեց , և այնպէս վերահաս չարեաց առջեւն առաւ :

Խաղը հնարող մարդուն երախտեացը հատուցում
ընել ուզելով , անոր հարցուց թէ ի՞նչ փոխարէն կը
խնդրէր . ան ալ ուզեց որ իրեն այնչափ հատ ցորեն
տար որչափ որ նարտին տախտակին վրայ խորշեր կա-
յին , սա պայմանաւ որ ցորենի հատերուն թիւը միշտ
կրկնուէր՝ առաջին խորշէն մինչև վերջինը որ վաթսուն
և եօթներորդ է : Թագաւորն անմիջապէս անոր խնդ-
րիքը շնորհեց դեռ չքննած . բայց ետքը հաշիւ ընե-
լով գտաւ որ շնդկաստանի բոլոր հունձքը բաւական
չէին խոստացածը կատարելու : Ասկէ առիթ առնելով
իմաստունը ցուցուց երիտասարդ թագաւորին թէ որ-
չափ հարկաւոր է որ թագաւոր մը իր բոլորտիքն ե-
զողներէն զգոյշ ըլլայ , և անոնց չթողու որ անոնց ը-
րած բարերարութիւնները գէշի գործածեն :

ԺԵ :

ԵՐԿՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ

Ուէսդմինսդէրի մեծ դպրոցին աշակերտներուն երկու դասերուն մէջտեղ վարագոյր մը կար զանոնք իրարմէ բաժնելու համար : Պզտիկ աշակերտներուն մէկը օր մը չգիտնալով (առանց դիտման) վարագոյրը պատուեց , և որովհետեւ տղան բնութեամբ հեզ և վախկոտ էր , կը վախնար որ չըլլայ թէ պատիժ ընդունէր վերակացուէն որ խիստ մարդ մըն էր : Տղուն աշակերտակիցներէն մէկը որ անկէ մեծ էր տարիքով՝ զանի հանդարտեցուց խոստանալով անոր թէ յանցանքն իր վրայ կ'առնէ և ինք կը կրէ պատիժը :

Բաւական տարիներ ետքը ընտանի պատերազմ եղաւ Անգլիոյ մէջ , և այս երկու տղոց որ արդէն չափահաս էին՝ ամէն մէկը մէկ կուսակցութեան կողմնակից եղաւ . մէկը ռամկապետաց կողմէն էր , միւսն ալ թագաւորական կողմէն : Երբեմն մէկ կուսակցութիւնը , երբեմն միւսն յաղթելէն ետքը , ռամկապետականք յաջողելով թագաւորին զօրքին բոլոր վերին պաշտօնակալները բռնեցին : Ասոնց համար դատաւորներ դրուեցան , այն վախկոտ աշակերտն ալ որ դատաւորութեան հետեւած էր՝ այն դատաւորներէն մէկն եղաւ : Դատուելու համար ատեան բերուողներուն անուններուն մէջ լսելով իր աշակերտակցին և բարեկամին անունը , զոր դպրոցէն ելլելէն ի վեր տեսած չէր , սիրտը շարժեցաւ . ուշադրութեամբ անոր նայեցաւ և իրեն այնպէս երեւցաւ որ ան էր , և անոր քանի մը բան հարցնելով ստուգեց որ իրօք ան է եղեր , և առանց ինքզինք անոր յայտնելու շուտ մը ճամբայ ելաւ Լոնտրա երթալու : Հոն պէտք եղած անձանց քով բանե-

ցուցած ազդեցութեամբն ու ջանքովը յաջողեցաւ իր բարերարն ազատելու այն պատժէն որմէ անոր ընկերներէն մէկը չիրցաւ ազատիլ :

Ժ Ա .

Գ Ա Մ Մ Ը

Գեղացի մը քաղաք երթալու համար իր ձին համետելով, տեսաւ որ ձիուն ոտքին դամբրուն մէկը պակաս էր . և որովհետեւ երթալու կը փութար, ինքնիրեն ըսաւ . Ի՛նչ փնաս կամ օգուտ կայ ինծի, եթէ ձիուն ոտքը դամ մը աւելի կամ պակաս է : Աս ըսելով ճամբայ ելաւ : Ճամբան ձիուն մէկ ոտքին պայտը (նալը) խախտելով ինկաւ : « Եթէ հոս տեղ մը պայտառ մը ըլլար », ըսաւ, « կրնայի պայտը տեղը դնել տալ . բայց որովհետեւ հոս այնպիսի մէկը չկայ, ձին կրնայ մէկալ երեքովը ճամբան գլուխ հանել » : Բայց ճամբուն վրայի քարերը վիրաւորեցին կենդանւոյն ոտքը, որ սկսաւ քալելու ատենը կաղալ . և այսպէս կաղն ի կաղը ծանր կերպով գացած ատենը, յանկարծ երկու գող ելան մացառներէն գուրս մարդը կողոպտելու, որ ձիուն կաղայէն չկրնալով շուտով սլոծիլ, աւազակներուն ձեռքն ինկաւ, որոնք անոր մախաղին և մէջը եղածներուն հետ մէկտեղ ձին ալ առնելով, թողուցին մարդը որ երթար : Անիկա ամէն բանէ զուրկ տուն դառնալու ստիպուելով, տրտմած ըսաւ ինքնիրեն . « Ի՛նչպէս կրնայի խորհել որ գամ մը պակաս ըլլալուն համար ձիս պիտի կորսնցունէի » :

ժ Է .

Ի Ո Ր Ծ Ե Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Րուսիոյ մեծամեծներէն մէկը՝ Տէրութեան գաւառներէն մէկուն իշխանութիւնը կ'առնէ , և գաւառին մէջ այցելութեամբ պտըտած ատենը , կը տեսնէ ճերմակ մազերով մարդ մը որ գեղէն քիչ մը հեռուն եղող տնակի մը դուռը նստած կու լար , և անոր կ'ըսէ . « Ի՛նչ ունիս , մարդ , ինչո՞ւ համար տրտամած ես և կու լաս » : « Տէր » , կ'ըսէ ծերը հառաչելով , « կու լամ , վասն զի հայրս զիս ծեծելով դուրս ըրաւ » : Իշխանը զարմանալով այս խօսքին , և շուտ մը ձիէն իջնելով ներս կը մտնէ : Ոտքը տանը բակին մէջ դրածին պէս՝ հոն ճերմակ մազերով առջինէն աւելի ծեր ուրիշ մարդ մը կը տեսնէ , որ բարկացած ալ կ'երեւէր : « Ինչո՞ւ համար խռոված ես » , կ'ըսէ անոր գաւառապետը : « Մի հարցուներ , տէր » , կ'ըսէ ծերը . « որդիս որ դուռը կը կենայ՝ անզգուշութեամբ գետինը ձգեց ծերունի հայրս , որ քամակին ոսկրը կոտրելով նստած է » : Գաւառապետն ըսուածները կատակ կարծեց . բայց շուտով հասկցաւ որ կատակ չէր խօսքը , քանզի սենեակ մը տարուելով՝ հոն կրակարանին մօտ մեծկակ աթոռի մը վրայ ուրիշ մարդ մը տեսաւ շատ ծեր , որուն կըռնակը ծռած էր ծերութենէն , բայց դեռ աշխոյժ և ուժով էր . « Իրաւ » , ըսաւ գաւառապետն ինքնիրեն , « այս մարդիկը նահապետներուն ցեղէն են » :

ժ Ը .

Ջ Ո Ր Ի Մ Ը

Բժիշկ մը իր ջորին հեծնելով՝ կոկորդին մէջ խաղաւարտ մը ունեցող հիւանդ մը տեսնելու կ'երթար : Երթալու տեղը հասնելով և ջորիէն վար իջնելով, հոն դրանն առջին հանդիպեցաւ իր ճանչուորներէն մէկուն սրուն հետ սկսաւ խօսիլ : Երբ խօսքը երկնցաւ, սանձը թողուց, ջորին ալ տանը դուռը բաց գտնելով, ներս մտաւ : Հիւանդին խուցը, կ'ըսէ պատմութիւնը, բազին վրայ էր և կէս մը բաց թողուած էր, որպէս զի ներս օդ բանէր : Կենդանին ասդին անդին նայելով, գուցէ ուտելու բան մը գտնելու համար, և բաց դուռը տեսնելով սանձովը և համետովը կը մտնէ հիւանդին խուցը, որ ոտքի ձայն լսելով և կարծելով թէ բժիշկն է, առանց ասդին դառնալու՝ թեւն անոր կ'երկնցնէ որպէս զի զննէ : Ջորին առանց պատճառը գիտնալու՝ իր առջեւը երկնցած թեւ մը տեսնելով ակռաներով դաստակէն (պիէկ) կը բռնէ : Հիւանդը սարսափած ասդին կը դառնայ, և ջորին տեսնելով՝ անկողնէն ցատկելով կ'իջնէ որ կենդանին դուրս ընէ, բայց սաստիկ ծիծաղելէն կոկորդին մէջի խաղաւարտը կը պատռի : Այն միջոցին բժիշկը վրայ հասնելով կ'ուզէր ջորին մըտրակով (հոմէլով) ծեծել : Հիւանդը ձայն հանելով կ'ըսէ . « Այդ անասնոյն վնաս մ'ըներ, պարոն բժիշկ, այս դէպքը զարմանալի է . այդ ջորին ըռնացուց այնպիսի հիւանդութիւն մը, որուն գուցէ արուեստը ճար մը պիտի չկրնար ընել . եթէ նորէն այսպիսի հիւանդութեան մը մէջ խնամ, այդ ջորին զրկէ, և գուն անձամբ ինծի գալու մի յոգնիր » :

ԺԹ.

ԹԱՂՈՒԱԾ ԳԱՆՁ ՄԸ

Կը պատմուի թէ երկրագործ մը որ աշխատութիւնը շատ կը յարգէր՝ ուզելով իր մահուանը մօտ գործքով ցուցնել իր որդւոյն թէ որչափ օգտակար է աշխատութիւնը, զանի կը կանչէ իր քով, և գաղտնիք մը յայտնելու պէս անոր կ'ըսէ. « Տղաս, մեր արտին մէջ որ կը գործենք՝ թաղուած գանձ մը կայ, բայց թէ որ տեղն է՝ չեմ գիտեր »: Այս ըսելով՝ անոր խրատ կու տայ որ, առանց մէկուն յայտնելու ինք անձամբ փորէ արտը: « Այսպէս ընելով », կ'ըսէր, « ստուգիւ պիտի գտնես գանձը »: Մարդը կը մեռնի, և որդին թաղուած գանձը գտնելու յուսով, կ'առնէ բահ և բրիչ, և շատ օրեր աշխատելով արտը ծայրէ ծայր կը փորէ, և գանձին չպատահելով տրտմեալ և յուսահատ կ'երթայ:

Բայց երկիրն այնպէս գործուելով և ցանուելով, հունձքի ատենը կու տայ առատ բերք, զոր երիտասարդ երկրագործը ժողովելով և շտեմարաններու մէջ դնելով շատ կը հարստանայ: Ան ատեն կը հասկնայ թէ հօրն ըսած գանձը նոյն իսկ աշխատութիւնն էր:

Վ Ե Ր Ձ

Յ Ա Ն Կ Ն Ի Ի Թ Ո Ց

Ի՞նչ է ածականն . 14. Ածականներուն տեսակները . 40. Որակական ածականք . 40. Համաձայնութիւն ածականաց . 50. Ածականաց աստիճանները . 178. Գերադրական աստիճան ածականաց . 178. Ածական մը իրի մը յատկութիւնը քանի՞ կերպով կրնայ ցուցնել . 179. Ածականաց խնդիրները . 182. Ստացական ածականք . 46. Ի՞նչպէս կը հոլովին . 46. Համաձայնութիւն ածականաց . 50. Ցուցական ածականք . 47. Ի՞նչպէս կը հոլովին . 47. Համաձայնութիւն ածականաց . 50. Անորոշ ածականք . 48. Ի՞նչպէս կը հոլովին . 48. Անոնց համաձայնութիւնը . 62. Թուական ածականք . 40. Թուա . ած . տեսակները . 40. Բացարձակ թուականք և անոնց հոլովմունքը . 41-42-43-44. Դասական թուականք և անոնց հոլովումը . 44. Անձներական թուականք և անոնց հոլովումը . 46. Թուական ածականաց համաձայնութիւնը . 52. Թուական և անորոշ ածականաց խնդիրը . 182. Հարցական ածականք . 49. Անոնց հոլովումը . 49. Անոնց համաձայնութիւնը . 63 :

Ածանցական մասնիկներ . 211-217 .

Ածանցեալ բառեր . 211 .

Անեղական անուանք , Տես Անուն .

Անորոշ և որոշեալ հայցական . 81 . Անոնց տարբերութիւնը . 81 .

Ի՞նչ է անուն . 11. Քանի՞ յատկութիւն ունի . 11. Անեղական անուն . 11. Անեղական անուան տէր բայի . 21. Ի՞նչպէս կը հոլովին անուններն . 11.

Առ-ովն և Վրջն բառերուն հոլովումը . 45.

Արմատ բառեր . 211 .

Բաղդատութիւն . Քանի՞ տեսակ է . 178. Հաւասար-

բութեան և տարբերութեան բաղդատութիւններն ի՞նչ
կը ցուցնեն և ի՞նչպէս կը բացատրուին . 178. Բաղդա-
տութեան մէջ ածականին վրայ ի՞նչ մասնիկ կ'աւել-
նայ . 179. Բաղդատութիւնը երբ նուազութիւն կը
ցուցնէ . 179 .

Բայ . ի՞նչ է . 15. Քանի՞ յատկութիւն ունի . 15.
Տեսակաները . 16. Էական բայ . Խոնարհումը . 16. Ածա-
կան բայ . 71. Տեսակաները . 71. Ներգործական բայ .
71. Զէզոք բայ . 71. Լծորդութիւն Ա . 72. Ա . Լծորդու-
թեան վրայ գիտելիք . 74. Լծորդութիւն Բ . 79. Բ . Լծոր-
դութեան վրայ գիտելիք . 80. Լծորդութիւն Գ . 90. Գ .
Լծորդութեան վրայ գիտելիք . 92. Լծորդութիւն Դ .
98 . Դ . Լծորդութեան վրայ գիտելիք . 99 . Բայերուն
ժամանակները . Քանի՞ են . 15. Բաղադրեալ ժամանակ-
ներ , 17 , 218. Բայերուն եղանակները . Քանի՞ են . 15.
Բայերուն կրաւորականը . 107. Ասոնց խոնարհման ձե-
ւը . 108-115. Անկանոն կամ զարտուղի բայեր . 122-131-
140-154 . Պատմական և պարառական խնդիր առնող
բայեր . 158. Անցողական բայեր . 168. Անոնց խոնարհու-
մը . 168. Ե՛ք բայը երբ էական բայ է . 173. Ե՛ք բային
ուրիշ նշանակութիւնները . 174. Ե՛ք բայը ունի նշանա-
կութեամբ . 176. Ասոր գործածութիւնը 176. Գո՛ք բայը .
176. Ասոր գործածութիւնը . 176. Դիմաւոր բայերը
փոխել յանդէմ . 206-209 :

Բայանուն . ի՞նչ է . Անոնց գործածութիւնը . 103-
221. Բայանունէ և գոյականէ բաղկացեալ բարդեր .
221. Բայանունէ և մակրայէ բաղկացեալ բարդեր . 221 :

Ի՞նչպէս խօսք կը կազմեն . Բառերը . 10. Տեսա-
կները . 10 :

Բարդ անուններ . 218 . Անոնց կապը . 218. Երկու
գոյականէ բաղկացեալ բարդեր . 218. Գոյականէ և
ածականէ բաղկացեալ բարդեր . Տես և Բայանուն :

Բացայայտիչ . 187 :

Գիր . Ի՞նչ է . 9 :

Գոյական . տես Անուն :

Դերանունն ի՞նչ է . 65. Տեսակները . 65. Էական դերանուն և հոլովումը . 66. Ստացական . դեր . 67. Ասոնց վրայ գիտելիք . 68. Յուցական դեր . 67. Ստացական և Յուցական դերանունանք ածական են թէ գոյական . 68. Յարաբերական դեր . 68-191. Ո՞ր տեսակ խօսքեր յարաբերականով և դիմաւոր բայով կը բացատրուին . 191. Յարաբերականին բային ժամանակները . 192. Դիմաւոր բայով յարաբերական հոլոված . 194. Յարաբերական՝ յարաբերելոյն նախադաս . 195 :

Դէմք . Քանի՞ է . 15 :

Թիւ , ի՞նչ է . 11. Քանի՞ է . 11. Անեղական . 11. Անեղականաց բայը . 21. Բայերուն թիւը 15. Թուական անուն . Տես ածական :

Ինք , իւր բառերը . 67 :

Լեզու . ի՞նչ է . 19. Օրէնքը . 10 :

Լծորդութիւն . Տես . Բայ :

Լուծում . 17. 23. 38. 52. 55. 58. 60. 62. 65. 70. 77. 78. 84. 88. 97. 102. 106. 130. 140. 153. 165. 167. 176. 177. 181. 186. 190. 197. 199 :

Խնդիր . Հայցական հոլով սեռի խնդիր . 71. Բնութեան խնդիր . 82. Հայցական հոլով բնութեան խնդիր . 162 . 165 :

Խօսք , ի՞նչ բանէ կը բաղկանայ . 10 :

Կոչական . 188. Կոչականին հետ ի՞նչ բառ կը գործածուի . 188 :

Հոլով . ի՞նչ է և քանի՞ է . 11. Սեռական հոլով . 35. Ի՞նչ կը կոչուի . 35. Տրական հոլով . 82. Բացառական հոլով . 115. Գործիական հոլով . 119. Հայցական հոլով . Տես Խնդիր :

Հողովում. Ա. 12. Գիտելիք Ա. Հողովման վրայ . 12.
Բ. Հողովում. 13. Գ. Հողովում. 13. Գիտելիք . 13. Դ.
Հողովում. 13. Գիտելիք . 13. Ե. Հողովում. 25. Գիտե-
լիք . 25. Զ. Հողովում. 26. Է. Հողովում. 27. Գիտելիք .
27. Ը. Հողովում. 27. Գիտելիք . 28. Հողովման մէջ ձայ-
նաւորներու փոփոխութիւնը . 29. Անկանոն հողով-
մունք . 32. 33. 34 :

Ձայն . Ի՞նչ է . 19 :

Մակրայ . 93. Տեսակաները . 93. Ա. ր , ա ն ր , եւ . մակ-
րայներուն մէկ գործածութիւնը . 94. Բացասական
մակրայ . 126 :

Մասունք բանի . 10 :

Յատկացուցիչ . 35. Ո՞ւր կը դրուի . 35. Յատուկ ա-
նուն յատկացուցիչ . 36 :

Յատուկ անուն . 15. Յատկացուցիչ . 35.

Յօդ . Ի՞նչ է . 18. Ո՞ւր կը դրուի . 18. 35. Ե՞րբ
չդրուիր . 18. Ե՞րբ կը դրուի . 21 . 56 :

Նախադասութիւն . Ի՞նչ է . 17. Զեղչեալ նախա-
դասութիւն . 89. Խօսք մը քանի՞ նախադասութեանէ
կրնայ բաղկանալ . 196. Խօսքի մէջ քանի՞ նախադա-
սութիւն ըլլալը գիտնալ . 197. Գլխաւոր նախադասու-
թիւն . 197. Միջանկեալ նախադասութիւն . 197. Մի-
ջանկեալ նախադասութիւնն ի՞նչպէս կը հասկցուի .
197 :

Նախադրութիւն . Ի՞նչ է . 85 . Ընդ նախադրու-
թիւն . 136 . Ընդ՝ սեռականով . 136 . Ընդ՝ տրականով .
137 . Ընդ՝ հայցականով . 137 . Ընդ՝ կրկնուած . 137 .
Ընդ՝ գործիականով . 138 . Ըոք նախադրութիւն՝ տրա-
կանով . 138 . Ըոք հայցականով . 138 . Տեղւոյ այլ և այ
պարագայ ցուցնող նախադրութիւնք . 150 . Ի յերան , հան-
րէն նախադրութիւնները . 165 :

Նախդիր . և նախդիր . 85 . 103 . Ա . , փոխանակ

Նախդրի . 86. Աւ , աւ 'ի , 103. Ասոնց գործածութիւնը աներեւոյթի հետ . 103. Աւ Նախդիր անորոշ հայցականով . 118. Տրականով . 118. Սեռականով . 118. Գործիականով . 127. ց նախդիր . 128. շ նախդիր՝ բացառականով . 157. շ նախդիր՝ գործիականով . 157 :

Շարադրութիւն . կարգ . 74 :

Պարագայք գործողութեան 85. Ի՞նչպէս կը բացատրուին . 85 :

Ս , շ , ն գիրերուն գործածութիւնը . 59. 192 :

Ստորոգելի . Ի՞նչ է . 18. Ի՞նչ հոլով ըլլալու է . 185.

Ստորոգելի՝ Տէր բայիին վերաբերեալ . 185. Ուղղականէն զատ ուրիշ Ի՞նչ կերպով կրնայ գործածուիլ . 185. Հայցական ստորոգելի . 185 :

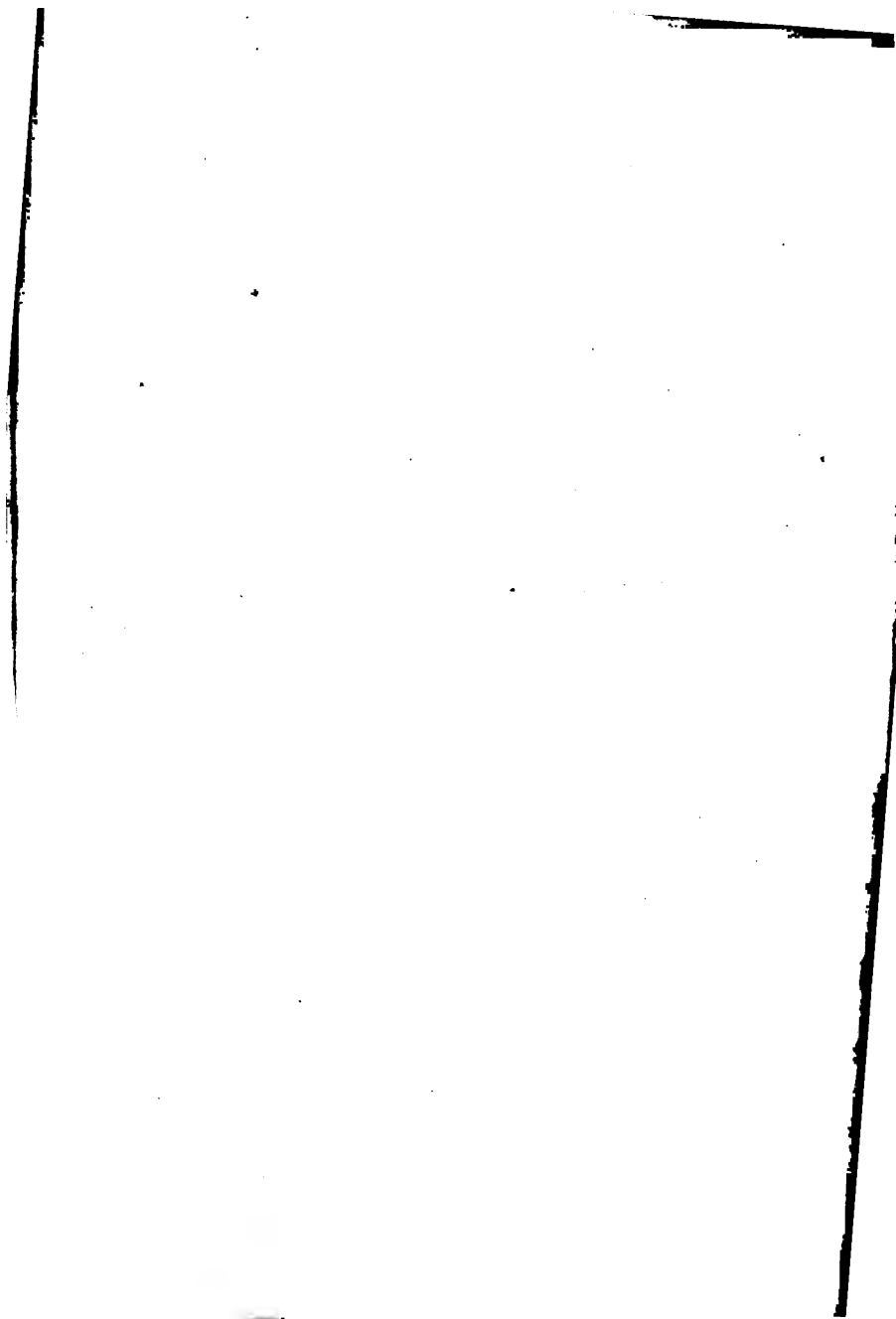
Տա՛ բայով աներեւոյթ . 185 :

Տէր բայի . 18. Անհզական տէր բայիներուն բայը .

21. Սեռական տէր բայի . 201 : Տրական տէր բայի 202 :

Քերականութիւն . Ի՞նչ է . 10 :

Ց Ա Ն Կ Գ Լ Խ Ո Ց

ԴԱՍ	Ա. Լեզու , քերականութիւն , մասունք բանի	9
»	Բ. Անուն և ածական	11
»	Գ. Բայ	15
»	Դ. Լուծում և յօդ	17
»	Ե. Տէր բայի և յօդ	21
»	Զ. Հոլովմունք անուանց	25
»	Է. Հոլովման մէջ ձայնաւոր գիրերու փոփոխութիւնը	29
»	Ը. Անկանոն հոլովմունք	32
»	Թ. Սեռական հոլով յատկացուցիչ	35
»	Ժ. Ածականներուն տեսակները ,	40
»	ԺԱ. Համաձայնութիւն ածականաց	50
»	ԺԲ. Դերանուն	65
»	ԺԳ. Ածական բայ , սեռի խնդիր	71
»	ԺԴ. Ա. Ընդդութեան բայեր , շարադրութեան կարգ	72
»	ԺԵ. Բ. Ընդդութեան բայեր , անորոշ հայցական բնութեան խնդիր	79
»	ԺԶ. Նախադրութիւն	85
»	ԺԷ. Գ. Ընդդութեան բայեր , մակբայ	90
»	ԺԸ. Դ. Ընդդութեան բայեր	98
»	ԺԹ. Ի , առ , նախադրութիւնք , բայանուն	103
»	Ի. Կրաւորական բայ , բացառական հոլով	107
»	ԻԱ. Առ , նախադրութիւն , գործիական հոլով	118
»	ԻԲ. Անկանոն կամ զարտուղի բայեր , բացասական մակբայ , առ , նախադրութեան ուրիշ գործածութիւնը , ց , նախգիր	122
»	ԻԳ. Անկանոն բայեր . ընդ և ըստ նախադրութիւնք	131

ԴԱՍ ԻԴ. Անկանոն բայեր , տեղւոյ պարագայ ցու- ցընող նախադրութիւնք	140
» ԻԵ. Անկանոն բայեր	154
» ԻԶ. Զ , նախդրին այլ և այլ գործածութիւն- ները	157
» ԻԷ. Հայցական հոլով բնութեան խնդիր	162
» ԻԸ. Հայցական հոլով բնութեան խնդիր . Ի ձե- ւըն , հանդերձ , նախադրութիւնները	165
» ԻԹ. Անցողական բայեր , Տամ բայով աներե- ւոյթ	168
» Լ. Եմ բային քանի մը գործածութիւնները . Գոմ	173
» ԼԱ. Եմ բայն՝ ունի նշանակութեամբ	176
» ԼԲ. Ածականաց աստիճանները	178
» ԼԳ. Ածականաց խնդիրները	182
» ԼԴ. Ստորագելի հայցական , և է՝ նախդրիւ	185
» ԼԵ. Բացայայտիչ , կոչական	187
» ԼԶ. Յարաբերական դերանուն	191
» ԼԷ. Բաղադրեալ ժամանակներ , տէր բայի	200
» ԼԸ. Դիմաւոր բայերը փոխել յանդէմ	206
» ԼԹ. Արմատ և ածանցեալ բառեր	211
» Խ. Բարդ անուններ	218
» ԽԱ. Բայանուն , բարդ բառեր	221
» ԽԲ. Բարդ բառեր , բայանուն և մակրայ	228
Նախընթաց դասերուն վերաբերեալ խառն հրա- հանգներ	230
Յովսէփ Գեղեցկին պատմութիւնը	259
Այլ և այլ պատմութիւններ	269
Ա. Շնիկ	269
Բ. Լաւ դրացիներ	270
Գ. Վարդի ծառը	271
Դ. Ընկուզի կեղեւներ	271

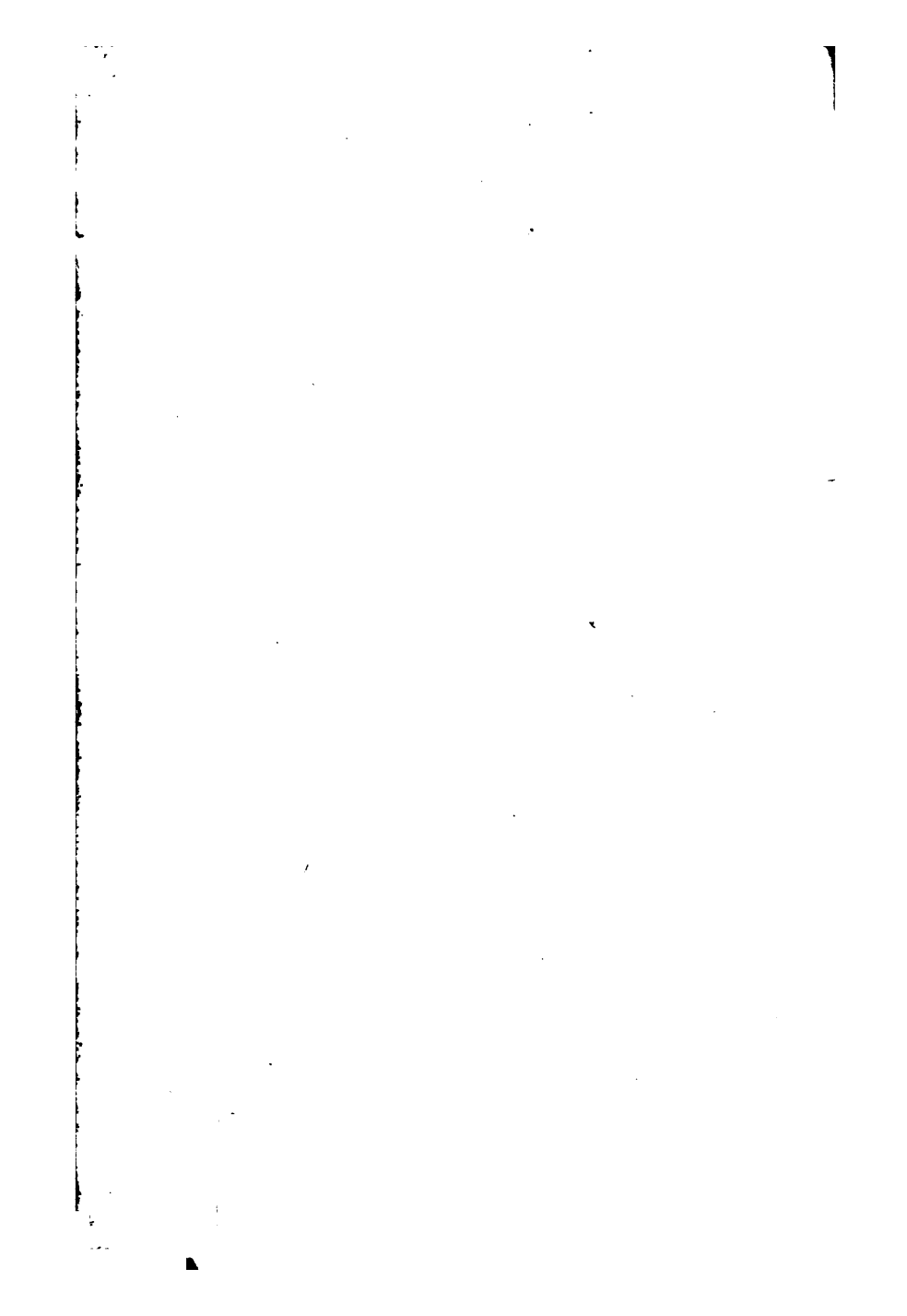
Ե.	Սաւուղի էշերը	273
Զ.	Յովսէփ կայսր	273
է.	Անցեալ մեծութիւն	274
Ը.	Գողն ու խոզը	275
Թ.	Երեսէ ինկած պաշտօնեան	276
Ժ.	Հայրենասիրութեան օրինակ մը	277
ԺԱ.	Աղեքսանդրիոյ փարոսը	278
ԺԲ.	Դրօշ	279
ԺԳ.	Սափրիչք	280
ԺԴ.	Հանճարեղ խրատ մը	281
ԺԵ.	Երկու բարեկամներ	282
ԺԶ.	Գամ մը	283
ԺԷ.	Խոր ծերութիւն	284
ԺԸ.	Ջորի մը	285
ԺԹ.	Թաղուած դանձ մը	286

ՎՐԻՊԱԿՔ

էջ	տող		ընթացիկ համր
28	28	համար ,	»
31	17	կրակը ,	» կարագը
129	12	բնակեցաւ	» բանակեցաւ
164	13	մարդ	» մարդոց
198	20	կորսուածներն	» կորուսածներն
202	21	բնակեցան	» բանակեցան
216	1	ծառաւ	» ծարաւ
217	14	երախտիկ	» երախտիք
227	9	տունը (մէկուն)	» տունը, (մէկուն [դեմ
228	14	կազմեմ կամ կարգեմ,	» կազմեմ, կամ, կար
229	5	Զքնաղ (քիչ)	» Զքնաղ (քիչ) ,

181